

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

**Řízení internacionalizace
vysokoškolských studentů**

Disertační práce

Doktorand: Ing. Mikuláš Josek
Školitel: doc. PhDr. Luděk Kolman, CSc.

© Praha 2019

Poděkování

Děkuji zejména svému školiteli, doc. PhDr. Lud'kovi Kolmanovi, CSc.,
za vedení disertační práce. Mé poděkování dále patří všem členům
Katedry psychologie za cenné připomínky, náměty a rady.

Abstrakt

Disertační práce se v obecné rovině zaměřuje na krátkodobou přeshraniční studentskou mobilitu a její roli v internacionalizaci vysokého školství. Cílem je objasnit určité aspekty internacionalizace vysokoškolských studentů a navrhnout doporučení pro vysoké školy v oblasti strategie internacionalizace. Zkoumány jsou faktory mající vliv na interkulturní kontakt, motivaci lokálních studentů vyjet do zahraničí a adaptaci zahraničních studentů na hostitelské vysoké školy. Výzkum je proveden pomocí rozsáhlého dotazníkového šetření mezi absolventy krátkodobého studia v zahraničí a lokálními studenty bez zkušenosti ze zahraničí. V teoretické části je popsána oblast mezinárodní studentské mobility a internacionalizace vysokého školství v evropském a českém kontextu. Dále jsou rozebrána specifika nejvyužívanějšího programu pro krátkodobé mobility studentů v Evropě (program Erasmus) a specifika jeho účastníků. Zkušenosti vysokoškolských studentů jsou poté zasazeny do kontextu akulturace a interkulturních vztahů. Výzkumná část popisuje výsledky dotazníkového šetření a pomocí jedno i vícerozměrné statistické analýzy (rozhodovacích stromů) testuje zvolené hypotézy. Interkulturní kontakt je u lokálních studentů nejvíce ovlivněn jejich aktivitou v podpůrných službách pro zahraniční studenty a u zahraničních studentů nastavením podmínek zahraničního studijního programu. Motivace absolvovat studium v zahraničí je nejvíce ovlivněna odlišnými charakteristikami studentů, adaptace zahraničních studentů počtem praktických problémů při studiu na hostitelské vysoké škole. Závěrečná doporučení specifikují, jaká opatření by měly vysoké školy v evropském vysokoškolském prostředí zahrnout do strategie internacionalizace tak, aby dosáhly zvýšení interkulturního kontaktu na vysoké škole, zvýšení počtu studentských mobilit a zlepšení adaptace zahraničních studentů.

Klíčová slova

Akulturace, interkulturní vztahy, internacionalizace, studentská mobilita, zahraniční studenti

Abstract

The dissertation focuses on short-term international student mobility and its role in internationalisation of higher education. The aim is to clarify certain aspects of internationalization of university students and to propose recommendations for universities in the area of internationalisation strategies. Factors influencing intercultural contact, motivation of local students to go abroad and adaptation of international students at the host university are the examined aspects of student internationalisation. The research is carried out by means of an extensive survey among international students who returned from their study abroad and local students with no experiences from abroad. The theoretical part describes the area of international student mobility and internationalisation of higher education in the European and Czech context. Furthermore, the specifics of the most widespread program for short-term student mobility in Europe (the Erasmus programme) and specifics of its participants are discussed. Experiences of university students are then explained in the context of acculturation and intercultural relations. The research part describes the results of the questionnaire and tests the chosen hypotheses by using one or more dimensional statistical analysis (decision trees). Intercultural contact of local students is most influenced by their participation in support services for international students and intercultural contact of international students is most influenced by the conditions of the study abroad programme. The motivation to study abroad is most influenced by the different characteristics of students and the adaptation of international students is most influenced by the number of practical problems experienced at the host university. The final recommendations specify what measures should be implemented by institutions in the European higher education environment in order to increase intercultural contact, increase student mobility and improve adaptation of international students.

Key words

Acculturation, intercultural relations, internationalisation, student mobility, international students

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Cíl práce a metodika	9
2.1. Výzkum domácích studentů a stanovení hypotéz.....	10
2.2. Výzkum zahraničních studentů a stanovení hypotéz.....	11
2.3. Proces sběru dat	12
2.4. Míry statistických znaků	14
2.5. Statistická analýza dat.....	16
3. Teoretická část práce	19
3.1. Definice termínů a různé typy studentských mobilit.....	19
3.2. Světový vývoj a trendy v mezinárodní studentské mobilitě.....	20
3.3. Teoretické přístupy k mezinárodní mobilitě studentů.....	23
3.4. Internacionalizace vysokého školství	24
3.5. Politická opatření a Evropská studentská mobilita.....	26
3.6. Zaměstnatelnost absolventů studia v zahraničí.....	29
3.7. Konkurence v rámci mezinárodní studentské mobility	32
3.8. Náklady a výnosy mezinárodní studentské mobility	34
3.9. Počet zahraničních studentů na veřejných vysokých školách v ČR.....	38
3.10. Zahraniční studenti na České zemědělské univerzitě.....	42
3.11. Finanční aspekty internacionalizace vysokých škol v ČR.....	45
3.12. Motivace studentů pro studium v zahraničí.....	51
3.13. Specifika zahraničních studentů programu Erasmus.....	54
3.14. Akulturace vysokoškolských studentů	55
3.15. Interkulturní vztahy na vysoké škole	61
3.16. Podpůrné služby pro studenty	65
3.17. Řízení kulturně diverzního prostředí.....	70
3.18. Strategické aspekty internacionalizace vysokoškolských studentů	74
4. Výzkumná část práce.....	76
4.1. Charakteristika vzorku.....	76
4.1.1. Domácí studenti	76
4.1.2. Zahraniční studenti.....	78
4.2. Výsledky – deskriptivní část.....	81
4.2.1. Domácí studenti	81
4.2.1.1. Migrační proměnné.....	81
4.2.1.2. Služby pro studenty	83
4.2.1.3. Akademický kontext	86
4.2.1.4. Společenský kontext.....	88
4.2.1.5. Interkulturní kontakt.....	89
4.2.1.6. Postoje k multikulturní společnosti	91
4.2.2. Zahraniční studenti.....	94

4.2.2.1.	Migrační proměnné.....	94
4.2.2.2.	Služby pro studenty	97
4.2.2.3.	Akademický kontext	101
4.2.2.4.	Společenský kontext.....	107
4.2.2.5.	Interkulturní kontakt.....	109
4.2.2.6.	Adaptace zahraničních studentů.....	115
4.3.	Výsledky – analytická část.....	121
4.3.1.	Domácí studenti	121
4.3.1.1.	Interkulturní kontakt.....	121
4.3.1.2.	Přístup ke studiu v zahraničí.....	126
4.3.2.	Zahraniční studenti.....	129
4.3.2.1.	Interkulturní kontakt.....	129
4.3.2.2.	Adaptace zahraničních studentů.....	134
5.	Diskuze	145
5.1.	Domácí studenti a interkulturní kontakt.....	145
5.2.	Domácí studenti a motivace ke studiu v zahraničí	148
5.3.	Zahraniční studenti a interkulturní kontakt.....	149
5.4.	Zahraniční studenti a adaptace na hostitelské vysoké škole.....	152
5.5.	Limity výzkumu	156
6.	Doporučení	157
6.1.	Strategie zvýšení interkulturního kontaktu	157
6.1.1.	Zvýšení interkulturního kontaktu u domácích studentů	157
6.1.2.	Zvýšení interkulturního kontaktu u zahraničních studentů	159
6.2.	Strategie zvýšení počtu studentských mobilit.....	161
6.3.	Strategie zlepšení adaptace zahraničních studentů.....	162
6.4.	Další doporučení pro řízení internacionalizace studentů.....	164
7.	Závěry	166
8.	Zdroje	169
9.	Seznamy	185
9.1.	Seznam grafů	185
9.2.	Seznam obrázků	186
9.3.	Seznam tabulek	186
10.	Přílohy	187
10.1.	Licenční smlouva o použití primárních dat	187
10.2.	Dotazník pro domácí studenty.....	190
10.3.	Dotazník pro zahraniční studenty.....	197
10.4.	Chí-kvadrát testy počtu přátelství se zahraničními studenty.....	214
10.5.	Chí-kvadrát testy přístupu ke studiu v zahraničí.....	226
10.6.	Chí-kvadrát testy počtu přátelství s domácími studenty.....	232
10.7.	Chí-kvadrát testy celkové spokojenosti se zahraničním pobytem.....	247

1. Úvod

Internacionalizace vysokého školství je proces, který má vliv na vzdělávací instituce a všechny členy akademické obce. Vysoké školy se v oblasti výuky, výzkumu i služeb snaží o navázání partnerství se školami v zahraničí. Zavádějí výuku v cizím jazyce, připravují zázemí pro zahraniční hosty a domlouvají počty účastníků přeshraničních mobilit. Mezinárodní spolupráce vysokých škol poté umožňuje zprostředkovávat výměnu hostujících profesorů, výzkumníků či zahraničních studentů. Účastníci mobilit se při svém výjezdu dostávají do kontaktu s místními studenty a akademiky z odlišného kulturního prostředí a tento vzájemný kontakt je vnímán jako přínos a kulturní obohacení pro obě strany. Internacionalizace ve vzdělávání se tak stále častěji stává prioritou strategie vysokých škol.

Mobilita může být chápána jako důležitý prostředek pro zvýšení zaměstnanosti a přizpůsobivosti osob na odlišné podmínky a prostředí. Evropská unie má v tomto směru ambiciózní plán zvýšit do roku 2020 počet absolventů, kteří budou mít zkušenost se studiem či prací v zahraničí během svého studia na 20 % (Rada Evropské unie, 2011). Proto lze počítat s pokračujícím nárůstem počtu mobilit a finanční podporou v této oblasti. Studentské mobility mohou být „prvním krokem“ pro seznámení se s mezinárodním prostředím a často představují odrazový můstek pro následnou práci v zahraničí. K tomuto trendu přispívá i celková globalizace pracovního trhu, která dává větší váhu schopnosti dorozumět se cizími jazyky, fungovat v týmu lidí z odlišného kulturního prostředí, mít přehled o dění ve světě a umět porozumět různým přístupům lidí, společností či států.

Díky evropskému programu krátkodobých studentských mobilit s názvem Erasmus už není studium v zahraničí pouze záležitostí elitních studentů se zájmem o vysoce kvalitní studijní programy a instituce, ale stává se poměrně obvyklou záležitostí i pro běžné studenty. Strávit alespoň část studijního pobytu na zahraniční vysoké škole se stalo téměř normou a v některých studijních programech dokonce povinností. Svým způsobem tím studium v zahraničí ztratilo určitou výjimečnost a motivace studentů vyjet do zahraničí se změnila z touhy po diplomu z uznávané zahraniční univerzity na touhu po nových zážitcích či osobním rozvoji.

Nové technologie umožňují zůstat v kontaktu s blízkými i na dálku a tím snižují některé bariéry pro studium či práci v zahraničí. Zahraniční studenti se stali nedílnou součástí většiny vysokých škol po celém světě, kde komunikují s domácími studenty, kteří nikdy v zahraničí nebyli. Mohou spolu navázat kontakt, vyzkoušet si spolupráci při školních projektech, procvičit cizí jazyky nebo se dozvědět odlišný pohled na určitou problematiku. Pro mnoho zahraničních studentů může být pobyt v cizím kulturním prostředí náročný, protože se často musejí přizpůsobit odlišným podmínkám a komunikaci v cizím jazyce.

Kromě řady ekonomických přínosů je přítomnost zahraničních studentů na vysokých školách považována i za přínos v oblasti kulturní rozmanitosti a jako příležitost pro interkulturní učení. Studentské mobility tak nepředstavují výhodu jen pro účastníky studia v zahraničí, ale jsou důležitým kulturním, ale i osobním obohacením místních studentů, kteří se se zahraničními studenty setkávají v prostředí své domácí vysoké školy. Takovéto kulturní obohacení však vychází z předpokladu, že ke kontaktu mezi zahraničními a domácími studenty skutečně dojde. Nicméně řada studií, se kterými bude dále pracováno, ukazuje, že přímého kontaktu a interkulturních sociálních vazeb je málo.

Management vysoké školy na celkový nárůst mezinárodního prostředí reaguje rozšiřováním nabídky studijních programů v cizích jazycích, snahou o zvyšování počtu mobilit studentů i akademických pracovníků, zajišťováním dobrých podmínek pro hostující cizince nebo rozšiřováním spolupráce s dalšími zahraničními institucemi. Často má management v tomto směru nastaveny cíle a přijata opatření, která bývají formulována do strategie internacionalizace vysoké školy. Zda tato opatření reflektují zkušenosti a potřeby vysokoškolských studentů, a zda efektivně využívají potenciál, který interkulturní kontakt nabízí, není jisté. Tato disertační práce se pokusí objasnit určité aspekty internacionalizace a navrhnout opatření, které by vysoká škola měla zavést do praxe, aby skutečně reflektovala zkušenosti svých studentů.

2. Cíl práce a metodika

Disertační práce se v obecné rovině zaměřuje na krátkodobou přeshraniční studentskou mobilitu a její roli v internacionalizaci vysokého školství. Cílem je objasnit některé aspekty internacionalizace vysokoškolských studentů, především interkulturní kontakt, motivaci studentů absolvovat studium v zahraničí a adaptaci zahraničních studentů na hostitelské vysoké školy. Pomocí počtu navázaných přátelství bude zjišťována míra interkulturního kontaktu u vysokoškolských studentů, a budou objasněny faktory, které mají na interkulturní kontakt největší vliv. U domácích studentů bude dále zjišťována míra motivace absolvovat studium v zahraničí a budou identifikovány faktory, které jsou z hlediska této motivace nejvýznamnější. U zahraničních studentů bude dále zjišťována míra adaptace studentů na hostitelské vysoké školy a budou identifikovány faktory, které mají na adaptaci zahraničních studentů největší vliv. Na základě míry těchto aspektů internacionalizace a faktorů, které tuto míru ovlivňují, budou navržena doporučení pro vysoké školy v oblasti strategie internacionalizace. Navržená opatření by měla vést ke zvýšení interkulturního kontaktu mezi domácími a zahraničními studenty, zvýšení počtu studentských mobilit a zlepšení adaptace zahraničních studentů v evropském vysokoškolském prostředí.

K dosažení stanoveného cíle bylo provedeno rozsáhlé dotazníkové šetření mezi absolventy studia v zahraničí a domácími studenty bez zkušenosti ze zahraničí. Kvantitativní výzkum umožní na větším vzorku respondentů z různých zemí a z různých vysokých škol změřit a porovnat uvedené aspekty internacionalizace vysokoškolských studentů (např. počet mimo-skupinových přátel, míru motivace, míru spokojenosti apod.). Statistická analýza identifikuje nejvýznamnější faktory, které mají na tyto oblasti vliv. Vzhledem k povaze interkulturního výzkumu jsou zapojeny obě strany interkulturního kontaktu. Výzkum provedený na více vysokých školách v českém i evropském prostředí umožní věrohodnější zobecnění výsledků a navržených opatření.

Dotazníkové šetření bylo zaměřeno na dvě cílové skupiny, které tvoří výzkumný vzorek:

1) Studenti vysoké školy, kteří dosud neabsolvovali studijní, pracovní nebo dobrovolnický pobyt v zahraničí, jsou v disertační práci označováni jako **domácí studenti**.

2) Absolventi krátkodobého studijního pobytu v zahraničí (v délce alespoň tři měsíců), jsou v práci označováni jako **zahraniční studenti**.

2.1. Výzkum domácích studentů a stanovení hypotéz

Na straně domácích studentů bez zkušenosti ze zahraničí bude v oblasti internacionalizace zkoumán kontext domácího vysokoškolského prostředí a specifika domácích studentů.

K dosažení stanoveného cíle byly navrženy dvě výzkumné otázky:

1. Jaká je míra interkulturního kontaktu a jaké faktory ovlivňují interkulturní kontakt z pohledu domácích studentů?
2. Jaká je míra motivace studentů vyjet během studia do zahraničí a jaké faktory ovlivňují motivaci domácích studentů vyjet do zahraničí?

Interkulturní kontakt je operacionalizován jako počet přátelství se zahraničními studenty. Na otázku „kolik zahraničních přátel máte na Vaší domácí vysoké škole?“ respondent vybíral jednu odpověď na pětimístné škále: 0 přátel, 1 přítel, 2 až 5 přátel, 6 až 15 přátel a více než 16 přátel. Pro studium interkulturních vztahů se kontakt mnohdy operacionalizuje jako počet navázaných přátelství (např. Pettigrew, Christ, Wagner a Stellmacher, 2007).

Motivace vyjet během studia do zahraničí je operacionalizována jako přístup ke studiu v zahraničí. Na otázku „plánujete studovat, být dobrovolníkem nebo mít stáž v zahraničí během Vašich vysokoškolských studií?“ respondent vybíral jednu odpověď z možností: a) ano, má studia/ dobrovolnictví/ práce v zahraničí jsou již zařízená, b) ano, ale ještě jsem nic nezařídil/a., c) nejsem si jistý/á a d) ne, neplánuji.

K zodpovězení výzkumných otázek byly sestaveny následující hypotézy:

- $H_{0(1A)}$: Neexistuje statisticky významná závislost mezi *počtem přátelství se zahraničními studenty a zkoumanými proměnnými*.
- $H_{0(2A)}$: Neexistuje statisticky významná závislost mezi *přístupem ke studiu v zahraničí a zkoumanými proměnnými*.

Zodpovězení těchto výzkumných otázek bude sloužit jako podklad pro strategii internacionalizace zaměřenou na domácí studenty.

- I. Jakým způsobem může vysoká škola zvýšit interkulturní kontakt u domácích studentů?
- II. Jakým způsobem může vysoká škola zvýšit počty vyjíždějících studentů?

2.2. Výzkum zahraničních studentů a stanovení hypotéz

Na straně zahraničních studentů, kteří se již vrátili z krátkodobého studia v zahraničí, bude v oblasti internacionalizace zkoumán kontext vysokoškolského prostředí během zahraničního pobytu a specifika zahraničních studentů.

K dosažení stanoveného cíle byly navrženy dvě výzkumné otázky:

3. Jaká je míra interkulturního kontaktu a jaké faktory ovlivňují interkulturní kontakt z pohledu zahraničních studentů?
4. Jaká je míra adaptace zahraničních studentů a jaké faktory ovlivňují adaptaci zahraničních studentů na přijímající vysoké škole?

Interkulturní kontakt je operacionalizován jako počet přátelství s domácími studenty. Na otázku „kolik jsi měl přátel z řad domácích studentů na hostitelské vysoké škole?“ respondent vybíral jednu odpověď na pětimístné škále: 0 přátel, 1 přítel, 2 až 5 přátel, 6 až 15 přátel a více než 16 přátel. Pro studium interkulturních vztahů se kontakt mnohdy operacionalizuje jako počet navázaných přátelství (např. Pettigrew, Christ, Wagner a Stellmacher, 2007).

Adaptace zahraničních studentů je operacionalizována jako celková spokojenost se zahraničním pobytem. Na otázku „jak jsi celkově spokojený se svým

zahraničním pobytem?“ respondent vybíral jednu odpověď na pětímístné škále: velmi nespokojený, spíše nespokojený, ani nespokojený ani spokojený, spíše spokojený, velmi spokojený. Searle a Ward (1990) jako první rozdělili adaptaci na *psychologickou* a *sociokulturní*. Psychologická adaptace se týká citových reakcí, kterými jsou například pocity blaha a spokojenosti (Ward a kol., 2001: 42).

K zodpovězení výzkumných otázek byly sestaveny následující hypotézy:

- $H_{0(3A)}$: Neexistuje statisticky významná závislost mezi *počtem přátelství s domácími studenty* a *zkoumanými proměnnými*.
- $H_{0(4A)}$: Neexistuje statisticky významná závislost mezi *celkovou spokojeností se zahraničním pobytem* a *zkoumanými proměnnými*.

Zodpovězení těchto výzkumných otázek bude sloužit jako podklad pro strategii zaměřenou na zahraniční studenty.

- III. Jakým způsobem může vysoká škola zvýšit interkulturní kontakt u zahraničních studentů?
- IV. Jakým způsobem může vysoká škola zlepšit adaptaci zahraničních studentů?

2.3. Proces sběru dat

Autor disertační práce byl v letech 2015 a 2016 vedoucím evropského výzkumného projektu s názvem *ESNsurvey*. V rámci tohoto projektu byl vedoucí výzkumu s týmem dobrovolníků pověřen navrhnout výzkum, provést dotazníkové šetření mezi studenty, analyzovat získané výsledky a publikovat výzkumnou zprávu¹. Vedoucí výzkumu, resp. autor práce, získal povolení veškerá získaná primární data použít pro vlastní publikační činnost. Licenční smlouva o použití primárních dat je v práci uvedena v Příloze č. 1.

Dotazníkový průzkum se uskutečnil online s využitím internetového odkazu www.esn.org/esnsurvey/2016. Data byla sbírána od 16. 10. 2015 do 8. 1. 2016.

¹ Výzkumná zpráva autorů Josek a kol. (2017), *ESNsurvey 2016 Research Report: The International-Friendliness of Universities*, je dostupná na : <https://www.esn.org/ESNsurvey>.

Průzkum byl propagován přibližně 500 lokálními buňkami jedné z největších studentských sítí v Evropě – Erasmus Student Network² (dále také „ESN“). Odkaz na online dotazník byl se studenty sdílen přes několik různých kanálů (např. sociální sítě, emaily nebo tištěná média na vysokých školách). Oddělení mezinárodních vztahů jednotlivých vysokých škol, kde byly aktivní lokální buňky ESN, často pomohla propagaci průzkumu mezi studenty i oficiálními kanály (např. hromadnou univerzitní emailovou korespondencí). Průzkum byl konzultován na Generálním ředitelství pro vzdělávání, mládež, sport a kulturu Evropské komise tak, aby se nepřekrýval s průzkumem s názvem *EUSurvey*³, který povinně vyplňuje každý účastník krátkodobé kreditové mobility studentů. Především díky spolupráci s Evropskou komisí a jinými institucionálními partnery na poli terciárního vzdělávání byl průzkum propagován po celé Evropě. Přestože bylo vyplnění dotazníku dobrovolné, k sesbírání velkého počtu respondentů pomohla také spolupráce s komerčními partnery sítě ESN (např. Uniplaces, Hostelling International či StudyPortals), kteří podpořili sběr dat soutěží o hodnotné ceny. ESN realizuje výzkumný projekt s názvem *ESNsurvey* od roku 2005 každý rok. Jedná se o největší evropský výzkumný projekt uskutečněný pouze studenty-dobrovolníky.

Pro cílovou skupinu zahraničních studentů, kteří absolvovali krátkodobý studijní pobyt v zahraničí, byl v kampani stanoven cílový celkový počet platných respondentů (15 000) a podíl pro každou z 39 zemí, ve kterých byla v tu dobu aktivní síť ESN. Plánovaný počet respondentů pro každou cílovou zemi byl stanoven na základě počtu odpovědí v rámci projektu *ESNsurvey* v předchozích letech a podle oficiálních počtů studentských mobilit podle údajů Evropské komise z roku 2013 (Evropská komise, 2014a). Údaje Evropské komise z roku 2013 byly brány jako základní soubor skupiny zahraničních studentů. Cílem propagační kampaně podporující sběr dat bylo sesbírat reprezentativní vzorek příjíždějících a vyjíždějících studentů zúčastněných zemí, tj. vzorek, jehož charakteristické rysy budou obsahovat charakteristické rysy základního souboru. Pro cílovou skupinu domácích studentů bez zkušenosti ze zahraničí nebyl stanoven cílový celkový počet platných respondentů

² Více informací o této studentské organizaci naleznete na: <https://www.esn.org/>.

³ Plné znění účastnického reportu lze najít zde: <http://www.erasmus-plus.lt/uploads/files/ep-ka1-he-int-studiesen.pdf>.

a propagační kampaň byla zaměřena na co největší počet respondentů z různých evropských zemí.

2.4. Míry statistických znaků

První otázka v dotazníku sloužila jako rozcestník pro rozdělení na dvě hlavní skupiny respondentů (domácí studenty a zahraniční studenty). Dotazníky obsahovaly především uzavřené otázky, kde mohl respondent vybrat z několika uvedených možností jednu odpověď nebo více odpovědí. U uzavřených odpovědí byly v některých případech použity pětimístné Likertovy škály (např. od „rozhodně nesouhlasím“ po „rozhodně souhlasím“). Některé otázky s možností označení více odpovědí měly navazující otevřené otázky, kde mohl respondent vepsat vlastní odpověď či komentář. Vlastní vepsané odpovědi či komentáře byly kódovány na základě témat, která se objevovala nejčastěji, a poté kvantitativně analyzovány. Většina otázek byla vyvinuta autorem disertační práce ve spolupráci s výzkumným týmem studentů přímo pro účely tohoto výzkumu. Některé otázky byly převzaty a adaptovány pro účely tohoto výzkumu. Všechny otázky v rámci dotazníků byly vyplňovány anonymně. Byly realizovány dvě pilotní studie. Při první byly dotazníky administrovány osobně přibližně 20 studentům (papírová verze dotazníku). Po zapracování úprav proběhla druhá pilotní studie na přibližně 50 studentech (online verze dotazníku).

Dotazníkové šetření domácích studentů (bez zkušenosti se zahraničím pobytem)

Dotazníkové šetření pro studenty bez zkušenosti ze zahraničí obsahovalo 29 otázek a výběrový soubor tvoří 9 454 respondentů. Dotazník byl navržen v angličtině, ve které se rovněž realizoval pilotní výzkum. Dotazník byl přeložen do devíti jazyků. Většina respondentů vyplnila dotazník v angličtině (5 308); dalšími jazyky byly čeština (1 335), portugalština (853), španělština (837), němčina (377), srbština (260), holandština (229), francouzština (203), finština (39) a bulharština (13).

Dotazník je rozdělen do několika oblastí, které zjišťovaly statistické znaky zabývající se především internacionalizací domácího vysokoškolského prostředí z pohledu domácích studentů bez zkušenosti ze zahraničí:

- a) **Demografické proměnné** (např. pohlaví, věk, obor studia,...)
- b) **Migrační proměnné** (např. přístup ke studiu v zahraničí,...)
- c) **Služby pro studenty** (např. členství v mezinárodním studentském klubu,...)
- d) **Akademický kontext** (např. jazyk výuky, podpora interakce studentů,...)
- e) **Společenský kontext** (např. nabídka aktivit se zahraničními studenty,...)
- f) **Interkulturní kontakt** (např. počet přátelství se zahraničními studenty,...)
- g) **Postoje k multikulturní společnosti** (např. multikulturní optimismus,...)

Celý dotazník je uveden v Příloze č. 2.

V části týkající se postojů k multikulturní společnosti byly použity otázky pro měření multikulturního optimismu a kulturní asimilace. Tyto otázky byly převzaty z průzkumu Eurobarometr 2000 (Thalhammer, Zucha, Enzenhofer, Salfinger a Ogris, 2001), který byl zaměřen na postoje k menšinám v Evropské unii. Otázky z tohoto průzkumu byly rovněž využity v jiné studii, kde Leong a Ward (2006) zkoumali kulturní hodnoty a postoje k přistěhovalcům a multikulturalismu.

Dotazníkové šetření zahraničních studentů (absolventů studia v zahraničí)

Dotazníkové šetření pro studenty po návratu ze zahraničí obsahovalo 67 otázek v angličtině a zodpovědělo ho 12 365 respondentů. Respondenti starší 33 let byli identifikováni jako extrémní hodnoty a nebyli tudíž zařazeni do výsledků a následné analýzy. Rovněž data respondentů, kteří byli v zahraničí v rámci doktorského studia, nebyla zařazena do výsledků a následné analýzy. Soubor je tak z hlediska absolventů krátkodobých zahraničních studijních pobytů více homogenní. Finální výběrový soubor tedy tvoří 11 868 respondentů.

Dotazník je rozdělen do několika oblastí, které zjišťovaly statistické znaky zabývající se především internacionalizací vysokoškolského prostředí na zahraniční vysoké škole během krátkodobého studijního pobytu absolventa programu:

- a) **Demografické proměnné** (např. pohlaví, věk, obor studia,...)
- b) **Migrační proměnné** (např. délka pobytu v zahraničí,...)
- c) **Služby pro studenty** (např. existence mezinárodního studentského klubu,...)
- d) **Akademický kontext** (např. jazyk výuky, podpora interakce studentů,...)

- e) **Společenský kontext** (např. nabídka aktivit pro zahraniční studenty,...)
- f) **Interkulturní kontakt** (např. počet přátelství s domácími studenty,...)
- g) **Adaptace zahraničních studentů** (např. spokojenost s pobytem,...)
- h) **Re-integrace na domácí vysoké škole** (např. nabídka služeb,...)

Celý dotazník je uveden v Příloze č. 3.

V části týkající se akademického kontextu byly použity otázky pro měření vnímané diskriminace a vnímané podpory od vyučujících. Tyto otázky byly převzaty a upraveny ze škály pro měření mezinárodní přívětivosti vysokoškolských kampusů s názvem *International Friendly Campus Scale* (dále také „IFCS“). IFCS byl testován na univerzitách v USA pro zkoumání atmosféry přívětivosti vůči zahraničním studentům. Wang a kol. (2014) potvrdili, že tato škála vykazuje silné psychometrické vlastnosti proto, aby byla používána jako nástroj pro měření vlivu prostředí na adaptaci zahraničních studentů. Doporučují využití škály v různých vzdělávacích institucích pro získání komplexních znalostí o celkové atmosféře přívětivosti. Dvě oblasti této škály (mezinárodní centrum služeb a sociální angažovanost) nebyly do dotazníku zahrnuty z důvodu rozdílů v kontextu mezi americkými a evropskými univerzitami. Některé rozdíly týkající se podpůrných služeb pro studenty a dalších aspektů mezinárodních studentských mobilit mezi americkými a evropskými vysokoškolskými institucemi více zkoumali Perez-Encinas a Ammigan (2016). Konkrétní znění škály použité k měření vnímané diskriminace a vnímané podpory od vyučujících bylo částečně změněno nebo zobecněno tak, aby bylo pro respondenty dotazníku srozumitelnější.

2.5. Statistická analýza dat

Veškerá statistická analýza primárních dat je prováděna pomocí softwaru IBM SPSS Statistics 24. Většina statistických znaků je spíše kvalitativního charakteru (nominální či ordinální proměnné). Nedá se u nich vždy předpokládat normální rozložení, a proto budou pro rozdíly mezi skupinami, ověření vztahu mezi jednotlivými proměnnými a zjištění síly vztahu využity neparametrické testy. Neparametrické testy lze využít pro studium kvantitativních i kvalitativních znaků a nejsou závislé na tvaru rozdělení studovaných veličin.

Nejprve budou deskriptivní a frekvenční analýzou popsány absolutní a relativní četnosti jednotlivých statistických znaků. Pro zobrazení četností budou použity sloupcové či výsečové grafy. V popisné části věnující se domácím studentům budou často srovnávána data celého vzorku s daty získanými od respondentů v ČR.

V rámci jednorozměrné statistické analýzy bude nejprve zjištěno, zda existuje závislost mezi proměnnými. K testování nulových hypotéz bude využit χ^2 test o nezávislosti znaků. Ten zkoumá shodu zjištěných a očekávaných četností. K zobrazení výsledků bude použita kontingenční tabulka. V kontingenční tabulce je χ^2 test o nezávislosti znaků založen na rozdílu skutečných (empirických) četností a teoretických (očekávaných) četností. Předpokladem je, že pokud jsou dva znaky na sobě nezávislé, pak i rozdělení jejich četností v kontingenční tabulce je úměrné řádkovým a sloupcovým marginálním četnostem (Řezanková, 2007: 77). Tento test je vhodný pro soubory, jejichž rozsah je větší než 40. Předpokladem však je, aby očekávané četnosti v jednotlivých políčkách neklesly pod hodnotu 5 alespoň v 80 % políček a ve zbylých políčkách se vyskytovaly alespoň hodnoty 1 (Řezanková, 2007: 80). Není-li předpoklad splněn, je buď třeba sloučit kategorie, nebo použít exaktní testy. Vzhledem k rozměrům kontingenčních tabulek (více než 2x2), typu proměnných (nominální a ordinální) a typu závislosti (asymetrická), bude jako koeficient závislosti nejvhodnější použít Kendallovo tau-c (Řezanková, 2007: 95).

Následně bude pomocí korelační analýzy zkoumána síla závislosti studovaných znaků. Zcela jistě se bude jednat o mnohonásobnou statistickou (stochastickou) závislost, jelikož hodnota určitého znaku odpovídá několika hodnotám jiných znaků. Korelační analýza odhalí, jak silný je vztah mezi sledovanými veličinami (těsnost závislosti). Čím jsou veličiny těsněji vázány, tím větší je pravděpodobnost, že změna jedné veličiny bude mít za následek změnu veličiny na ní statisticky vázané. Těsnost jednoduché závislosti mezi veličinami lze charakterizovat pomocí Spearmanova ρ koeficientu pořadové korelace. Jedná se o neparametrickou charakteristiku a koeficient nabývá hodnot od -1 do +1. Pokud je mezi veličinami lineární funkční závislost, je korelační koeficient roven jedné, pokud jsou naopak lineárně nezávislé, je korelační koeficient roven nule. Pokud je korelační koeficient roven nule, neznamená to automaticky, že jsou na sobě veličiny nezávislé, jsou pouze nekorelované (Řezanková, 2007: 94).

Pro vícerozměrnou statistickou analýzu použijeme rozhodovací stromy⁴. Tento model nám pomůže zobrazit závislost určitých vysvětlovaných proměnných na několika jiných vysvětlujících proměnných. Algoritmy rozhodovacích stromů hierarchicky rozkládají množinu analyzovaných případů na homogenní podmnožiny vzhledem k cílové proměnné. Struktura modelu připomíná strom s kořenem jakožto výchozím uzlem (celý soubor dat) a větvemi či listy jakožto koncovými uzly (podmnožiny dat). Každý stupeň rozkladu rozdělí soubor na menší podskupiny. V modelu je každá skupina uvnitř co nejvíce homogenní, ale naopak se od ostatních skupin co nejvíce liší. Pořadí štěpení vysvětlujících proměnných se odvíjí od jejich závislosti na vysvětlované proměnné což je realizováno pomocí χ^2 testu pro kategorizovanou závislou proměnnou a pomocí F-testu pro spojitou proměnnou. Tato metoda v rámci rozhodovacích stromů se nazývá CHAID (*Chi-square Automatic Interaction Detection*) a v každém stupni rozkladu souboru hledá nezávislou proměnnou, která má nejsilnější vztah k závislé proměnné. Některé kategorie či podskupiny nezávislých proměnných mohou být spojeny v případě, že nejsou k závislé proměnné významně odlišné. Výstupem modelu je rozhodovací strom, kde je každý uzel charakterizován velikostí (počtem případů) a četnostmi kategorií závislé proměnné. Existují různé typy zobrazení (např. na výšku nebo na šířku), které mohou být zvoleny podle přehlednosti zobrazení (Řezanková, 2007: 160).

⁴ Někdy také nazývané – klasifikační stromy.

3. Teoretická část práce

3.1. Definice termínů a různé typy studentských mobilit

Zahraniční studenti jsou svým pobytem v cizí zemi vystaveni vlivům akulturace a kulturnímu šoku. John W. Berry, profesor na kanadské Queen's univerzitě, kterého lze považovat za jednoho z hlavních zakladatelů oblasti akulturační psychologie, společně s kolektivem autorů identifikoval šest akulturačních skupin: původní obyvatelstvo, etnicko-kulturní skupiny, imigranti, krátkodobí přistěhovalci, uprchlíci a žadatelé o azyl (Berry, Poortinga, Breugelmans, Chasiotis a Sam, 2011: 311). Zahraniční studenty zařadil jako součást akulturační skupiny *sojourners* (krátkodobí přistěhovalci), kteří ve své nové společnosti setrvávají pouze dočasně a za jasným účelem. Ward, Bochner a Furnham (2001) ve významné publikaci týkající se kulturního šoku zařazují zahraniční studenty mezi různé typy „kulturních cestovatelů“, kteří jsou vystaveni interkulturnímu kontaktu: turisté, zahraniční studenti, mezinárodní obchodníci, přistěhovalci a uprchlíci. Ačkoli jsou turisté zařazeni mezi „kulturní cestovatele“, nejsou pro svou krátkou dobu v zahraničí definováni jako akulturační skupina. Délka setrvání v zahraničí je tedy z hlediska akulturace podstatná.

Studenti vysokých škol (dále také „VŠ“) obecně představují velmi mobilní segment současné populace. Kromě migrace v rámci svých domovských zemí (většinou do větších měst s vysokými školami) vyhledávají studenti také studium v zahraničí. K označení přesunu studenta za hranice jeho domovské země se používá termín migrace, nebo termín mobilita. Pojmu migrace se dává přednost u přesunů na delší dobu, kde není jasný návrat do domovské země. Naopak mobilita se používá u kratších pobytů, kde se návrat předpokládá, a proto se tento termín často využívá v evropském kontextu (např. u programu Erasmus⁵). Protože se disertační práce zabývá především mezinárodní studentskou mobilitou trvající jeden až dva semestry, bude v práci upřednostňován termín mobilita.

⁵ Program Erasmus má od roku 2014 nový název Erasmus+. Jelikož respondenti nebyli limitováni rokem zahraničního pobytu, je v textu používán původní název Erasmus.

V rámci mezinárodní studentské mobility se pobyty kategorizují ještě podle délky a účelu pobytu. Studenti mohou vyjet na delší dobu (3–4 roky) za účelem studia celého programu (bakalářského, magisterského či doktorského) a získání titulu ze zahraniční vysoké školy (tzv. *degree mobility*⁶), nebo v zahraničí strávit kratší dobu (3–12 měsíců) a získat tam mnohdy uznatelné kredity pro plnění studia na domácí vysoké škole (tzv. *credit mobility*⁷). Studium je v případě programové mobility zakončeno titulem na zahraniční vysoké škole a v případě kreditové mobility titulem na domácí vysoké škole. Existují však i kratší studijní pobyty v zahraničí jako například letní školy, studijní cesty či exkurze; zde je ještě patrnější návrat zpátky ze zahraničí a pobyt je charakterizován spíše turistickými zkušenostmi.

Degree studenti však mohou být do statistik zaznamenávání v jedné zemi jinak než v druhé. Nejpoužívanějším zdrojem dat pro srovnávání počtů zahraničních studentů jsou statistiky UNESCO nebo OECD, které například obecně nepočítají s krátkodobými studenty na kreditové mobilitě. Nicméně vlivem různé metodiky pro zaznamenávání počtů zahraničních studentů se studenti kreditové mobility mohou v těchto statistikách objevit. Statistiky OECD také rozdělují studenty na zahraniční a mezinárodní, přičemž zahraniční studenty definuje jako ty, kteří nemigrovali do země za účelem studia, ale již v ní nějakou dobu předtím žili (např. mají trvalý pobyt). Různé kombinování statistik programových a kreditových studentů nebo nejasná hranice mezi krátkodobým kreditovým pobytem a letní školou může způsobovat řadu problémů; přesto jsou data od UNESCO nebo OECD obecně považována za velmi věrohodná.

3.2. Světový vývoj a trendy v mezinárodní studentské mobilitě

Celkově počet mezinárodně mobilních studentů⁸ v terciárním vzdělávání stále roste a v roce 2016 už dosáhl počtu 5 milionů (OECD, 2018: 219). Na Obrázku 1 je patrný stoupající trend mezinárodní studentské mobility, kterému napomáhá několik faktorů: celkově rapidně narůstá poptávka po terciárním vzdělávání, hodnota studia na prestižních vysokých školách v zahraničí je vnímána jako vysoká, politická

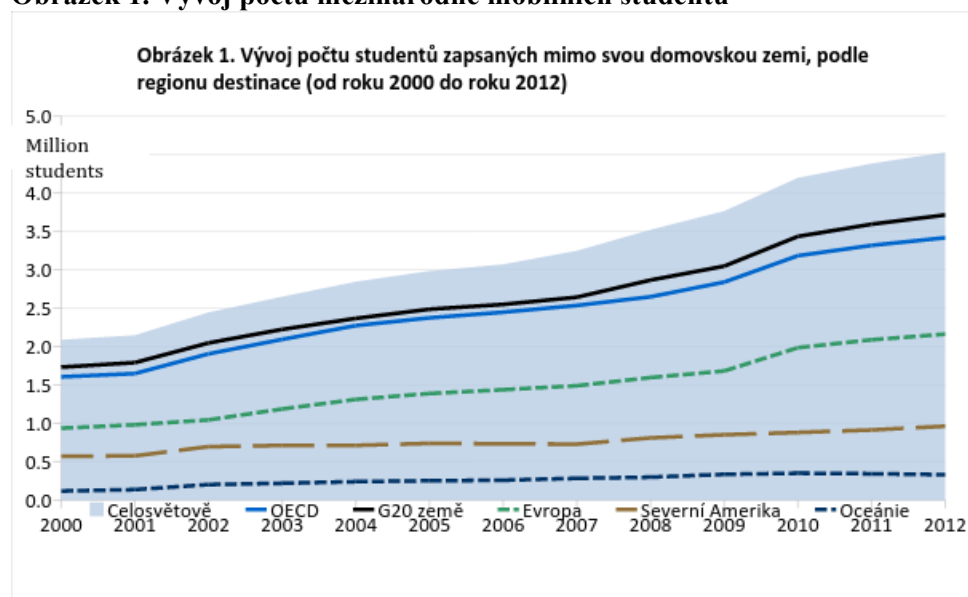
⁶ Někdy nazývaná diplomová či programová mobilita.

⁷ Často ve spojení s evropským programem Erasmus.

⁸ Podle OECD jsou mezinárodně mobilní studenti ti, kteří překročili hranici svého domovského státu za účelem studia v zahraničí. Nemají tedy v dané zemi trvalý pobyt.

opatření podporují mezinárodní studentskou mobilitu a zvyšuje se tlak na studenty, aby získali globální vzdělání. Globální vzdělání má umožnit lépe rozumět cizím jazykům, kulturám a přístupům v podnikání a zapojit se tak do globalizovaných sektorů pracovního trhu (OECD, 2016: 329). Na data je však třeba nahlížet v kontextu rostoucího celkového počtu studentů v terciárním sektoru vzdělání, které v těchto letech stoupalo víceméně stejnou rychlostí. Proto opravdový růst zahraničních studijních pobytů není tak výrazný, jak by se z Obrázku 1 zdálo, pohybuje se pouze okolo 2 % (Teichler, 2009).

Obrázek 1. Vývoj počtu mezinárodně mobilních studentů

Zdroj: OECD. Tabulka C4.6. Statlink: <http://dx.doi.org/10.1787/888933118789>

Studium v zahraničí získalo v očích studentů či jejich rodičů na hodnotě a ti jsou mnohdy ochotní za kvalitní studium v zahraničí platit školné. Vysokoškolským institucím v oblíbených, především anglofonních destinacích, to přináší nemalé prostředky do rozpočtů, což je motivovalo přijmout opatření, která příliv studentů ze zahraničí podporují (King a Raghuram, 2013). Už dlouhá léta patří anglofonní země jako Velká Británie, Spojené státy americké či Austrálie mezi oblíbené destinace pro studium v zahraničí a těší se i z řady benefitů, které díky své popularitě mají. V Tabulce 1 lze nalézt konkrétní země s největším počtem mezinárodně mobilních studentů (dále také „MMS“) v rámci terciárního vzdělávání v roce 2018. Nicméně tyto země se už nezabývají pouze přijímáním zahraničních studentů, jak tomu bylo dříve. Uznaly, že podpořením výjezdů svých domácích studentů získávají benefity pro vysoké školy, podniky či celou národní ekonomiku. Celkově tak narůstá podpora

výměnných programů a mezinárodních partnerství mezi vysokými školami. I tradičně vysílající země jako jsou Čína a Indie, které poslaly (a stále vysílají) největší počty studentů do zahraničí, výrazně investují do institucí terciárního vzdělávání a snaží se podporovat kvalitu svého domácího vzdělávacího systému s jasným cílem zvýšit svou atraktivitu na poli mezinárodního vzdělávání (Brooks a Waters, 2011: 2).

Tabulka 1. Top 10 zemí hostících mezinárodně mobilní studenty.

Cílové země	Počet zahraničních studentů (2018)	% změna oproti 2017	Hlavní země původu zahraničních studentů
Spojené státy americké	1 094 792	+1.48%	Čína, Indie, Jižní Korea
Velká Británie	506 480	+1.08%	Čína, Spojené státy americké, Německo
Čína	489 200	+10.49%	Jižní Korea, Thajsko, Pákistán
Austrálie	371 885	+13.52%	Čína, Indie, Nepál
Kanada	370 710	+18.78%	Čína, Indie, Jižní Korea
Francie	343 386	+6.01%	Maroko, Alžírsko, Čína
Rusko	313 089	+5.71%	Kazachstán, Čína, Uzbekistán
Německo	265 484	+5.54%	Čína, Indie, Rusko
Japonsko	188 384	+10.09%	Čína, Vietnam, Nepál
Španělsko	109 522	+15.33%	Itálie, Francie, Spojené státy americké

Zdroj: Vlastní zpracování dat z Project Atlas, 2018

Růst mezinárodní studentské mobility je globální; pouze několik zemí zaznamenalo pokles v počtech zahraničních studentů většinou spojený s konfliktem v dané zemi. Česká republika (dále také „ČR“) má spíše podprůměrný, nicméně plynulý nárůst; počet zahraničních studentů mezi lety 1999 a 2009 stoupl ze 4 583 na 30 624⁹ (King a Raghuram, 2013).

⁹ Více o počtech zahraničních studentů v ČR v kapitole 3.9.

3.3. Teoretické přístupy k mezinárodní mobilitě studentů

Russell King, anglický profesor geografie, který se specializuje na lidskou migraci, zmiňuje, že výzkum v oblasti mezinárodní migrace se mobilitě studentů v devadesátých letech 20. století téměř nevěnoval (King a kol., 2010). Až studie Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj z roku 2001 s názvem *Trendy v mezinárodní migraci* obsahovala kapitolu týkající se studentských mobilit (OECD, 2001: 93–117). Téma mezinárodní studentské mobility se v kontextu internacionalizace vysokého školství a pracovní migrace objevuje v roce 2008 ve zprávě s názvem *Světová migrace* od Mezinárodní organizace pro migraci (Appave a Cholewinski, 2008: 105–125). V roce 2010 už je mezinárodní studentská mobilita rozebírána detailně i ve významném akademickém textu s názvem *Migrace* věnující se obecně tématu migrace (Samers, 2010). I přes tento postupný nárůst se publikace v oblasti mezinárodní migrace dále věnují především skupině ekonomických migrantů a uprchlíků. Oproti těmto skupinám migrantů jsou zahraniční studenti stále spíše méně zkoumanou skupinou (Findlay, 2011; King a Raghuram, 2013).

Teoretické přístupy věnující se přímo mezinárodní studentské mobilitě lze shrnout do tří hlavních oblastí (Madge a kol., 2009). První se věnuje mobilitě nedávných zahraničních studentů pohledem obecné migrace (např. Findlay, King, Smith, Geddes a Skeldon, 2012). Druhý proud se zabývá mezinárodní studentskou mobilitou jakožto součástí celkové mobility a globalizace terciárního vzdělávání (např. Sindhu, 2007). Třetí se zaměřuje na otázky v kontextu pedagogiky, které mezinárodní studentská mobilita přináší (např. Coate, 2009). Vědecké články ve speciálním vydání časopisu *Population, Space and Place* (King a Raghuram, 2013), které se týká mezinárodní studentské mobility, už popisují studenty jako komplexní jedince, kteří jsou současně rodinnými příslušníky, pracovníky i studenty. Během období mobility jsou tak zapojeni do široké škály sociálních vazeb a čelí mnoha životním přechodům a důležitým rozhodnutím (Geddie, 2013).

Více specializovaný a kvalitativní pohled na toto téma přinesla etnografická studie od Murphy-Lejeune (2003). Analýza padesáti hloubkových rozhovorů přímo se studenty a jazykovými asistenty z různých zemí vypovídá o zkušenostech, vnímání a hodnocení programu Erasmus v Evropě. Naopak především kvantitativní pohled na

zahraniční studenty a s nimi spojená politická opatření nabízí studie od Gürüz (2011). Komplexní pohled na mezinárodní studentskou mobilitu v souvislosti s migrací a internacionalizací vysokého školství nabízí publikace od Brooks a Waters (2011).

3.4. Internacionalizace vysokého školství

Internacionalizace je pojem, který se v odborné literatuře ujal pro proces proměny vzdělávání vlivem globalizace. Jane Knight, významná autorka v oblasti internacionalizace, která svůj výzkum a profesní zájmy zaměřuje na mezinárodní rozměr vysokoškolského vzdělávání, a to na institucionální, národní, regionální a mezinárodní úrovni, definovala internacionalizaci jako „proces integrace mezinárodní/ interkulturní dimenze do výuky, výzkumu a služeb vzdělávací instituce“ (Knight, 1994: 7). Od té doby však došlo k řadě změn: k rapidnímu vývoji komunikačních technologií, nárůstu mezinárodního pracovního trhu, nárůstu vlivu tržního hospodářství a volného obchodu, většímu zaměření na vzdělanou společnost, nárůstu soukromého a poklesu veřejného financování školství a v neposlední řadě k rostoucímu důrazu na celoživotní vzdělávání. Podle Knight (2004) by se tyto změny měly odrazit v novějším pojetí internacionalizace, které obsahuje nejen jednotlivé instituce, ale i celý sektor terciárního vzdělávání. Rapidním vývojem posledních let a rozšířením rozsahu pojmu internacionalizace se tedy definice změnila na „proces integrace mezinárodní, interkulturní a globální dimenze do účelu, funkcí (výuka, výzkum a služby) a zprostředkování terciárního vzdělání na institucionální či národní úrovni“ (Knight, 2008: 11). I Sanderson (2011) pojednává o rozsahu pojmu internacionalizace a zdůrazňuje, že sahá od jednotlivých učitelů přes fakulty, instituce, celý sektor terciárního vzdělávání až po národní, regionální a globální úroveň. Leask a Carroll (2011) řeší zkušenosti studentů s internacionalizací a zdůrazňují potřebu strategické intervence od vysokých škol k dosažení vyšší interkulturní interakce.

Pro instituce terciárního vzdělávání po celém světě se internacionalizace stala poměrně jednoznačným strategickým cílem. V rámci vysokých škol platí, že čím je struktura internacionalizace sofistikovanější, tím lépe jsou studenti, učitelé a celé instituce připraveni fungovat ve stále dynamičtější, složitější a konkurenčnějším prostředí terciárního vzdělávání (Knight a Hans de Wit, 1997). Knight se jako

průkopnice výzkumu v této oblasti spíše než na úroveň jedince zaměřuje na organizační přístup k internacionalizaci; jiní odborníci proto namítají, že chybí určitý ucelený teoretický základ, který by například instruoval vyučující či studenty v přístupu k internacionalizaci. Například Trevaskes, Eisenclas a Liddicoat (2003) tvrdí, že chybí konkrétní příklady toho, jak mají pedagogové zaměřující se na interkulturní vzdělávání zavést internacionalizaci do školních osnov. Dále namítá, že chybí konkrétní vzdělávací nástroje, které by mohly být využity v jednotlivých programech, nebo, že se úplně opomíjí důležitost interkulturní komunikace (zcela zásadního faktoru v rámci internacionalizace).

Německý sociolog Ulrich Teichler, profesor a dlouholetý ředitel Mezinárodního centra pro výzkum vysokoškolského vzdělávání v Kasselu, internacionalizaci vysokého školství rozděluje do několika tematických okruhů či aktivit (2009).

1) Fyzická mobilita osob

Tato aktivita je v rámci internacionalizace nejvíce viditelná a týká se především studentů. Do mobility se však zapojují i učitelé, akademičtí pracovníci či jiní zaměstnanci vysokoškolských institucí.

2) Uznávání studijních výsledků a jejich převod přes hranice

Tato oblast je napojena na fyzickou mobilitu osob a týká se otázky, zda získané vzdělání či dílčí výsledky studia v jedné zemi odpovídají vzdělání nebo výsledkům v jiné zemi, co se délky studia, období studia a jiných specifik týče.

3) Jiné způsoby transferu znalostí přes hranice

Do této oblasti zařazuje Teichler tištěné publikace, patenty, virtuální komunikaci a celou oblast „trans-národního vzdělávání“ (převod celých studijních programů přes hranice).

4) Zaměření a přístupy aktérů internacionalizace

Mezi aktéry zařazuje Teichler studenty (zahraniční i domácí) i akademiky a tuto oblast spojuje s přesvědčením, že zlepšení poznávání je doprovázeno změnami v postojích aktérů, tedy s rostoucím globálním porozuměním, příznivějšími názory na partnerské země, rostoucí empatii s odlišnými kulturami, a dalším.

Teichler se domnívá, že vysokoškolské instituce budou více a více zařazovat tyto oblasti do své agendy. Na základě dostupných analýz všechny mezinárodní aktivity v uplynulých letech stoupaly, a lze předpokládat, že budou dále růst.

3.5. Politická opatření a Evropská studentská mobilita

Prostřednictvím různých programů mobilit, bilaterálních dohod a opatření v rámci politiky vzdělávání si Evropská unie (dále také „EU“) snaží upevnit svou pozici centra vzdělanosti a tím zvýšit počet vysoce kvalifikovaných absolventů na pracovním trhu EU. EU si vytkla za cíl mít do roku 2020 20 % absolventů vysokoškolského studia se zkušeností se studijním či pracovním pobytem v zahraničí (Rada Evropské unie, 2011). Přeshraniční mobilita studentů se tak stala nástrojem podporujícím strategické cíle Evropa 2020 (Evropská komise, 2014b: 9).

Teichler (2009) popisuje, jak bylo zavedení opatření a sjednocení struktur v rámci Boloňského procesu¹⁰ klíčové pro usnadnění vnitro-evropské studentské mobility a rozvoj internacionalizace vysokého školství ve 46 zemích Evropy. Příkladem takového opatření pro harmonizaci terciárního sektoru je Evropský systém přenosu a akumulace kreditů (tzv. ECTS systém), který usnadňuje uznávání výsledků studia v zahraničí. Vznikla i řada dalších nástrojů pro transparentnost a uznávání dovedností a kvalifikací ze zahraničí (např. Diploma Supplement, Europass, Youthpass). Společným cílem těchto nástrojů je snadnější uznávání jak v různých systémech vzdělávání, tak na národním i mezinárodním trhu práce. I díky Boloňskému procesu má být společný evropský prostor pro vzdělávání konkurenceschopný na světovém poli vzdělávání, má podporovat mobilitu studentů,

¹⁰ V rámci Boloňského procesu se zavedl v terciárním sektoru třístupňový systém (bakalářské, magisterské a doktorské studium), dalším cílem bylo posílit kontrolu kvality a usnadnit uznávání kvalifikací a délky studia (*The European Higher Education Area in 2015*, 2015).

výzkumníků a akademických pracovníků, má předcházet diskriminaci občanů z jiných států, a navíc napomáhat vytváření společné „evropské identity“.

Skutečný dopad této iniciativy na vznik evropské identity se však napříč regiony a zeměmi liší. Roli například hraje, zda je země členem EU či ne, nebo množství osobních a ekonomických faktorů (Van Mol, 2013). Nicméně určitý dopad zahraniční zkušenosti se prokázal u studie od autorů King a Ruiz-Gelices (2003); ta zjistila, že studenti s roční zkušeností se studijním pobytem v zahraničí mají oproti studentům bez takové zkušenosti větší tendenci k tomu mít „evropskou“ spíše než „národní“ identitu.

Na úrovni EU se v politických debatách téma internacionalizace terciárního sektoru stalo zásadním až ke konci 90. let, a to především díky úspěchům evropského programu Erasmus, díky kterému se významně zlepšila kvalita aktivit v rámci internacionalizace (Teichler, 2009). Program Erasmus podporuje oblasti vzdělávání, odborné přípravy, mládeže a sportu. Lidé, ale i organizace v rámci EU a partnerských zemí, se mohou zapojit do celé škály aktivit financovaných tímto programem. Větší nabídkou možností v rámci vzdělání a rozvojem spolupráce se program snaží o pozitivní změnu v Evropě. Důraz na oblast vzdělávání a podpora studentských mobilit by měla přispět k formování flexibilních absolventů, jejichž schopnosti i pracovní působení jsou ovlivněny evropskou ekonomikou a situací na evropském trhu práce. Program tak přispívá k zavedení strategie Evropa 2020 pro růst, zaměstnanost, sociální rovnost a inkluzi. Prostřednictvím tohoto programu EU reaguje na socioekonomický vývoj posledních let. Evropské vlády se tímto snaží bojovat s vysokou mírou nezaměstnanosti především u mladých lidí a rozvíjet jejich sociální kapitál (Evropská komise, 2014b: 9).

Program Erasmus je nejrozšířenější evropský program na podporu kreditové studentské mobility. Studenti vysokých škol s ním mohou vyjet do zahraničí na 3 až 12 měsíců studovat či na pracovní stáž a pobírat během té doby stipendium (Evropská komise, 2014b). Do roku 2014 byl program pod názvem Erasmus pouze pro sektor terciárního vzdělávání, ostatní typy mobilit (např. v rámci středních škol, odborných škol, dospělých či mládeže) měly vlastní pojmenování (např. Sokrates, Gruntvig atd.).

Od roku 2014 se programy sjednotily pod jeden název *Erasmus+*¹¹. Oblast mobility studentů za studiem do zahraničí spadá do části programu Erasmus+ mobilita osob vysokého školství, a to konkrétně do Klíčové akce 1.

Zahraniční studenti programu Erasmus mohou být vlivem nastavení podmínek programu odlišní od ostatních zahraničních studentů v jiných částech světa. Studenti v rámci programu Erasmus neplatí školné na zahraničních vysokých školách a výše stipendia by měla pokrýt cestovné a ubytování v zahraničí. Za 30 let své existence s programem Erasmus vyjelo 4,4 milionu studentů a stážistů, přičemž jen za rok 2017 se studentských mobilit zúčastnilo přes 300 tisíc studentů (Evropská komise, 2019: 24). Podle Teichlera (2009) už většina studentů v Evropě považuje studium, či alespoň část studia, v jiné zemi jako dosažitelnou a smysluplnou příležitost.

Obecně se evropská studentská mobilita snaží o usnadnění interkulturních setkání a o pomoc studentům překonávat národní stereotypy. Teichler (2009) však tvrdí, že neexistuje mnoho vědeckých studií, které by dokazovaly, že se studenti během krátkodobého zahraničního pobytu stávají více mezinárodně orientovanými nebo přátelštějšími ke své hostitelské zemi.

Různá nařízení na globální či národní úrovni samozřejmě ovlivňují i opatření na institucionální úrovni. Tato nařízení spadají do oblasti politiky rovných příležitostí a pozitivní diskriminace. Vysoké školy se obecně snaží, aby studenti bez rozdílu v etnicko-kulturním původu měli rovný přístup ke vzdělání. Dodržují tak pouze zákonem stanovené normy, které se snaží zabránit znevýhodnění některých sociálních skupin (např. zdravotně postižené osoby, starší lidé nebo ženy). Antidiskriminační zákony se snaží zabránit negativnímu rozlišování jedinců, například na základě barvy pleti, pohlaví či náboženského vyznání, a následnému jednání v jejich neprospěch. Příkladem takového zákona je Směrnice Rady 2000/43/ES (Směrnice Rady 2000/43/ES, 2000).

Globalizace pracovních trhů a s ní spojená internacionalizace vysokého školství podněcuje reakci nadnárodních organizací. King a Raghuram (2013) popisují, jak se v rámci politických opatření může mezinárodní studentská mobilita dostat mezi

¹¹ V disertační práci bude používán původní název „Erasmus“.

dva mnohdy protichůdné směry. Prvním z nich je vzdělávací politika, která bývá provázaná s ekonomickými cíli dané země. Politická opatření v rámci sektoru vzdělávání pozitivně reagují na rostoucí zájem o internacionalizaci vysokého školství, a to jak z důvodů akademických přínosů, tak i finančních přínosů plynoucích ze zahraničních studentů. Mnohá z těchto opatření v uplynulých letech podporovala přeshraniční studentskou mobilitu a usnadňovala přesuny za studiem a prací do zahraničí. Druhým směrem je migrační a azylová politika, spojovaná spíše s oblastí bezpečnosti, která vlivem eskalace teroristických útoků po celém světě reaguje spíše tendencí omezit imigraci. Opatření migrační politiky mohou mít vliv i na zpřísnění podmínek pro mezinárodní studentskou mobilitu (King a Raghuram, 2013).

Teichler (2009) sice uznává, že se diskuze ohledně internacionalizace už od 90. let točí převážně okolo jejích pozitivních dopadů na společenský smír, vzájemné pochopení, bohatší kulturní život apod. Zmiňuje však i řadu negativních aspektů: náklady jednotlivců, zvyšující se nutnost podpory od institucí, kulturní nedorozumění nebo například odliv mozků.

3.6. Zaměstnatelnost absolventů studia v zahraničí

Ve výzkumech týkajících se migrace a mobility jsou zahraniční studenti nedostatečně zkoumaným fenoménem, a navíc existuje jen málo výzkumů, které se věnují vztahu mezi mobilitou a zaměstnatelností (King a kol., 2010). Dalo by se předpokládat, že s délkou pobytu v zahraničí narůstá i znalost cizího jazyka a schopnost fungovat v kulturně odlišných společnostech. Navíc existuje přesvědčení, že titul či krátkodobá zkušenost z prestižní zahraniční univerzity zvýší studentům šanci na získání lepšího zaměstnání. Díky tomu si absolventi studia v zahraničí zvyšují své vyhlídky v globalizovaných sektorech pracovního trhu. Podle jedné z mála studií zaměřených vyloženě na dopady krátkodobého studia v zahraničí na zaměstnanost studentů, hrozí studentům se zahraniční zkušeností dlouhodobá nezaměstnanost o polovinu méně často než studentům bez takové zkušenosti (Brandenburg a kol., 2014).

Studenti si mohou myslet, že jim zahraniční pobyt přináší určitou výhodu na pracovním trhu, je však nezbytné zjistit i stanovisko zaměstnavatelů. Fielden Middlehurst a Woodfield (2007) ve své studii týkající se hodnoty studia v zahraničí v rámci programu Erasmus citují několik vrcholových manažerů v oblasti lidských zdrojů u nadnárodních firem. Obecně zaměstnavatelé souhlasí s tím, že zkušenost ze zahraničí zvyšuje zaměstnatelnost absolventů, ale dodávají, že vybírají uchazeče na základě jeho vlastních silných stránek. Absolvovaná zahraniční zkušenost hraje určitou roli až ve chvíli, kdy absolvent dokáže formulovat přidanou hodnotu výjezdu do zahraničí. „Jedinec s více zkušenostmi s různými kulturami, s různými pracovními postupy a s různými životními zkušenostmi musí téměř nevyhnutelně projevovat i větší interkulturní senzitivitu a větší schopnost adaptace, což při náboru takového uchazeče znamená pro personalisty menší risk a větší šance pozitivního přínosu pro firmu.“ (Fielden a kol., 2007: 15). Rozsáhlá studie o profesní hodnotě Erasmus mobility (Bracht a kol., 2006) pomocí dotazníkového šetření oslovila více než 10 000 absolventů programu Erasmus, ale i téměř 1 500 zástupců vysokoškolských institucí a 6 000¹² zaměstnavatelů v Evropských zemích. Výsledky studie ukázaly, že 54 % respondentů potvrdilo pozitivní vliv zahraničních studií na zaměstnanost. Nicméně srovnání stejné otázky z předchozích ročníků¹³ odhalilo celkový pokles pozitivních vlivů zahraničního studijního pobytu v rámci programu Erasmus. Tento pokles je přisuzován tomu, že zkušenost ze zahraničí se na globalizovaných pracovních trzích stává určitou normou; absolventů s různými mobilitními zkušenostmi je více než dříve a hodnota zkušenosti pobytu v zahraničí tím klesá (Bracht a kol., 2006). I podle Teichlera (2009) už není účast v programu Erasmus mimořádnou aktivitou, jelikož zahraniční pobyt se skrze tento program stává normou v rámci terciárního vzdělávání. Celkově je však pohled zaměstnavatelů na mezinárodní studentskou mobilitu nedostatečně prozkoumán (King a kol., 2010).

I když je studentů s mobilitní zkušeností více a vnímaná hodnota zahraničního pobytu tak klesá, nic to nemění na tom, že zkušenost se studiem v zahraničí často podnítl následnou migraci za prací do zahraničí (King a Ruiz-Gelices, 2003). U absolventů vysokých škol, kteří byli vzděláni v mezinárodním prostředí, se

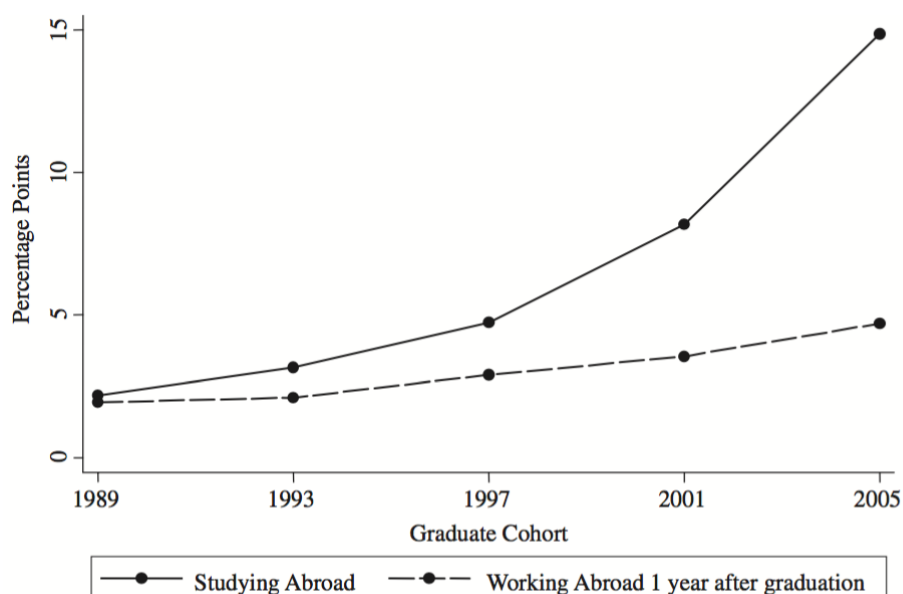
¹² Dotazník vyplnilo 4 589 post-Erasmus studentů, 626 zástupců VŠ institucí a 312 zástupců zaměstnavatelů.

¹³ Šlo o studie z let 2000 a 1993.

předpokládá, že se naučili dovednostem, které jim umožní komunikovat napříč kulturami a jazyky. Takoví absolventi jsou pro evropský trh práce cennou složkou v podobě mobilní pracovní síly. Zkušenost ze zahraničí může být pro studenty přidanou hodnotou, protože se ukazuje, že tito studenti mají po studiu vyšší platy. Tento závěr však naráží na určité zkreslení, jelikož se zdá, že studenti mohou být předurčeni k vyšším platům již svými socioekonomickými a demografickými charakteristikami (King a kol., 2010).

Podle Janneke Wiers-Jenssenové, norské socioložky zaměřující se na mezinárodní studentskou mobilitu, mobilitní studenti vyhledávají, ale i úspěšně získávají práci v zahraničí častěji, než nemobilitní studenti (Wiers-Jenssen, 2008). Zároveň dodává, že mobilitní studenti si častěji vybírají práci s mezinárodním charakterem pracovní náplně. Existuje jasné propojení mezi studiem v zahraničí a následnou migrací za prací. King a Ruiz-Gelices (2003) srovnávají studenty bez roční zkušenosti a studenty s roční zkušeností ze studia v zahraničí a tvrdí, že předchozí studium v zahraničí umožní člověku lépe si představit možnost pracovat v zahraničí. V tomto smyslu lze rok studií v jiné zemi považovat za odrazový můstek pro kariéru v zahraničí. Parey a Waldinger (2011) potvrdili vztah mezi studiem v zahraničí prostřednictvím programu Erasmus a následné přeshraniční mobilitě za prací. Nalezli kauzální vztah (viz Obrázek 2), který dokazuje, že studium v zahraničí u jednotlivce zvyšuje pravděpodobnost práce v cizí zemi o 15 procent. Evropský program Erasmus týkající se vysokoškolských studentů umožňuje splnit část studií v zahraničí formou zahraniční pracovní stáže. V roce 2017 z 312 300 uskutečněných mobilit bylo 89 000 studentů-stážistů (oproti 76 000 v roce 2014). Tento podíl vyjíždějících stážistů se od zavedení stále zvyšuje (Evropská komise, 2019).

Obrázek 2. Mezinárodní studentská a pracovní mobilita

Zdroj: Parey a Waldinger (2011: 199)

3.7. Konkurence v rámci mezinárodní studentské mobility

Země, které „exportují“ své studenty s cílem je vzdělat v zahraničí, riskují, že o mnoho talentovaných občanů trvale přijdou. Tzv. brain drain však nepředstavuje tak velkou hrozbu, jak by se mohlo zdát. Pro hostitelskou zemi je přistěhování za práci spíše vnímáno jako přínos, ale domovská země by emigraci vysoce kvalifikovaných lidí mohla pocítovat jako „odliv mozků“. Pokud se stěhují studenti z bohatších společenských vrstev rozvojových zemí do rozvinutých zemí, kde navíc platí vysoké školné, probíhá převod bohatství z chudších do bohatších zemí. Tento úbytek chudší země je ještě zesílen, pokud se student po dokončení studií rozhodne v zemi zůstat a být ekonomicky aktivní na pracovním trhu přijímající země. Díky některým politickým nástrojům, opatřením a postupům je brain drain považován za velmi omezený jev a není vnímán jako velký problém (Evropská komise, 2013). Země mohou omezovat odliv mozků například propojením udělování stipendií (pro příchozí studenty / pracovníky) s rozvojovými programy v zemích původu migrantů. Mnoho rozvojových zemí sponzoruje vyjíždějící studenty s cílem, aby vytvořili nové sociální i podnikatelské vazby mezi vysílající a přijímající zemí. Spíše než o odlivu mozků, tak autoři mluví o „cirkulaci mozků“ (např. Solimano, 2002).

Atraktivita vysoké školy pro zahraniční studenty je vnímána pozitivně a mnohdy odpovídá prestiži a kvalitě vysoké školy. Znamé žebříčky kvality jako QS World University Ranking¹⁴ nebo Times Higher Education¹⁵ porovnávají univerzity především na základě výstupů v rámci vysokoškolského výzkumu. Jedním z relativně nových žebříčků je U-Multirank¹⁶, který byl vyvinutý pod záštitou Evropské komise a zahrnuje i koncept „mezinárodní orientace“, ve kterém srovnává různé aspekty internacionalizace (např. studentskou mobilitu či studijní programy v cizím jazyce). I vlivem těchto žebříčků jsou studenti vysokých škol stále častěji vnímáni jako „klienti“ a univerzity mají zájem nalákat ty největší talenty na své kampusy.

Autoři v oblasti řízení (např. Cox a Blake, 1991) navrhuji, aby organizace využily diverzitu ke zvýšení efektivity. Nicméně konkrétní vztah mezi řízením diverzity a konkurenceschopností organizace není příliš objasněn. Přesto spolu univerzity „soupeří“ v kvalitě. Tradičně populární jsou univerzity v anglofonních zemích jako Velká Británie, Spojené státy americké či Austrálie, kam se hlásí vysoké počty zahraničních studentů. Určitý konkurenční boj o studenty tedy probíhá už řadu let. V anglofonních zemích je běžné, že se za studium platí školné, které se tak stává zdrojem financování činnosti vysoké školy. Státy EU se naopak snaží zpřístupnit terciární studium všem a snižovat bariéry pro studium na vysoké škole. Pokud však student studuje v cizím jazyce, mohou mnohdy vysoké školy (jako v případě České republiky) požadovat zaplacení poplatku za studium v cizím jazyce. Zahraniční studenti se tak pro mnoho vysokých škol stávají i podstatným zdrojem příjmu do rozpočtu vysoké školy. Ačkoli jsou veřejné vysoké školy financovány výhradně z veřejných zdrojů, určitá konkurence mezi vysokými školami existuje i z hlediska získávání veřejných financí.

¹⁴ Více o tomto žebříčku lze najít na webových stránkách QS World University Rankings | Top Universities. <http://www.topuniversities.com/qs-world-university-rankings>.

¹⁵ Více o tomto žebříčku lze najít na webových stránkách World University Rankings | Times Higher Education (THE). <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>.

¹⁶ Více o tomto žebříčku lze najít na webových stránkách U-Multirank | Universities compared. <http://www.umultirank.org/>.

3.8. Náklady a výnosy mezinárodní studentské mobility

Je velmi těžké kvantifikovat náklady a výnosy studia zahraničních studentů kvůli rozdílnosti přístupů jednotlivých členských zemí EU. Finanční náklady hostitelských zemí na zajištění studijních příležitostí pro zahraniční studenty jsou rozdílné. Zahraniční degree studenti mnohdy platí za studium v cizí zemi, ale velikost poplatků se v různých zemích liší. Navíc může být cena jiná podle země původu studenta. V rámci Evropy například studenti, kteří jsou charakterizováni jako občané třetích zemí (jsou původem ze země mimo EU) platí více (Münch a Hoch, 2013).

Náklady hostitelské země na zahraniční studenty se odvíjejí od výdajů veřejného sektoru na vzdělávání. Díky rovnému přístupu ke studiu by se neměly tyto náklady příliš lišit od nákladů na domácí studenty; ale řada institucí v rámci internacionalizace vysokého školství nabízené programy a služby přizpůsobuje, což se může na nákladech promítnout. Výnosy jsou obecně ještě hůře měřitelné, jelikož kromě vlivu na nezaměstnanost, daňové příjmy či příjmy do sociálního systému přesahují do neekonomických sfér, jako je větší jazyková vybavenost či širší kulturní rozhled. Příkladem okamžitých ekonomických výnosů pro hostitelské země jsou výdaje zahraničních studentů či příjmy na daních z jejich ekonomické aktivity. Zahraniční studenti mají výdaje na životní náklady, občas platí školné na hostitelských vysokých školách a někdy se podílejí na trhu práce v průběhu studia. Zahraniční studenti také zvyšují spotřebu, protože utrácejí za ubytování, stravu, cestování či volnočasové aktivity, čímž pozitivně ovlivňují ekonomiku přijímající země a na makro-ekonomické úrovni se nepřímo promítají do daní z příjmu u nově vzniklých pracovních míst.

O účasti zahraničních studentů na trhu práce v navštívené zemi během studijního pobytu existují pouze omezené informace. Zdá se, že studenti pracují hlavně v odvětvích s nízkou kvalifikací, což mají pouze jako přivýdělek (Evropská komise, 2013: 7). Po ukončení studií a zapojení se do plného pracovního procesu v hostitelské zemi se jejich ekonomický dopad stane jistě markantnější, jelikož hostitelská země získává finance přímo z daní z příjmu pracujících absolventů a z příspěvků na sociální pojištění. Nicméně zda studenti zůstanou v navštívené zemi

pracovat nebo se do této země po dokončení studií vrátí, také závisí na migrační politice hostitelské země, a tedy i na zemi původu zahraničního studenta. V určitých případech může být přesun za studiem předzvěstí imigrace po dokončení studií. Pro některé studenty z chudších zemí může být hlavním cílem získat trvalý pobyt na základě studentského víza, což jen dokresluje, jak je mezi termínem mobilita a migrace mnohdy velmi zanedbatelný rozdíl.

Občané EU mohou využívat základní ekonomické svobody volného pohybu po Evropě za účelem studia nebo práce, což má pro trh práce v EU zásadní význam. Umožňuje to, aby EU zůstala konkurenceschopná jiným populárním destinacím pro studium či práci v zahraničí, jako jsou USA, Kanada nebo Austrálie. Studenti, kteří jsou občané třetích zemí (mimo EU), jsou ve složitější situaci, a přestože je obecnou zásadou směrnice umožňovat volný přístup ke vzdělávání, podmínky pro studium nebo práci v zahraničí se mezi členskými státy podstatně liší (Směrnice rady EU 2004/114, 2004). Například ve Francii byla donedávna velice přísná kritéria pro možnost studentů zůstat po studiích v zemi a hledat si práci (Evropská komise, 2013: 20). Naopak ve Finsku mohou všichni zahraniční studenti (EU i mimo EU) zůstat v zemi po ukončení studií a je jim dovoleno hledat zaměstnání po dobu šesti měsíců. Z těch, kteří zůstali v roce 2007, jich práci našlo 73 % (Evropská komise, 2013: 46). Také v Dánsku vidí v zahraničních studentech potenciál pro ekonomické výhody země, a tudíž se snaží si je v zemi po dostudování udržet. Mosnega a Winther (2013) tuto politiku Dánska popisují v kontextu osobních faktorů, které studentům buď usnadňují, či naopak znesnadňují přechod od studií do práce. V České republice zahraniční studenti (pocházející ze zemí mimo EU) nemají po dokončení studií na pracovní trh volný přístup. Rozhodování, zda v zemi zůstat, samozřejmě ovlivňují i neekonomické faktory. Baruch, Budhwar a Khatret (2007) našli ve své studii týkající se 949 studentů, kteří přišli studovat do Spojeného království či do Spojených států amerických, tři hlavní faktory: vnímání etnických rozdílů a pracovních trhů, proces přizpůsobení se hostitelské zemi a rodinné vazby v hostitelské i domovské zemi.

Členské země EU mají různé přístupy k přijímání zahraničních studentů. V některých případech, například ve Velké Británii, je strategií přilákat větší množství zahraničních studentů a tím zvýšit celkové výnosy, které z nich plynou.

Ve Velké Británii jsou tyto příjmy poměrně vysoké, příjmy ze školného se odhadují na 2,6 miliard eur a dalších 2,7 milionů eur je generováno z poplatků na nájemném a ostatních životních nákladech (Evropská komise, 2013: 48). Nicméně strategií většiny členských států je zajistit volný přístup ke vzdělávání. Namísto vysokého školného jsou studenti podporováni dotacemi. Ve státech jako je Belgie, Francie, Finsko či Španělsko jsou tato čísla označena spíše jako náklady, neboť příjmy jsou buď velmi nízké, neexistující, nebo dokonce záporné (Evropská komise, 2013: 17). Tyto výpočty však neberou v úvahu další nepřímé či indukované ekonomické dopady, jako jsou hotovostní výdaje na kulturní, společenské a sportovní aktivity. Zahraniční studenti také přitahují své přátele a rodiny, které je často navštěvují a tráví čas tradičními turistickými aktivitami. Ačkoli bezprostřední hospodářský dopad těchto aktivit může být nepodstatný, přispívá k celkovým neekonomickým přínosům, které mezinárodní studentská mobilita přináší.

Münch a Hoch (2013) se zaměřili na finanční dopad mezinárodní studentské mobility na ekonomiku hostitelského státu. Přehled nákladů a výnosů podle typu a délky doby dopadu nabízí Obrázek 3. Například „školné“ je graficky zobrazeno červeně jako náklad na úrovni jednotlivců, ale zároveň modře jako výnos na úrovni instituce. Kalkulace nákladů a výnosů je ve studii rozdělena na období během studií (náklady a výnosy na úrovni institucí a státu, spotřeba studentů) a po absolvování (vliv na zaměstnanost a spotřebu). Srovnáním výpočtů u několika evropských zemí (Německo, Holandsko, Rakousko, Polsko, Švýcarsko a Španělsko) docházejí autoři k závěrům, že hostitelské země výrazně profitují ze studentské mobility. Jedním z poznatků je, že přínosy přicházejí v delším časovém horizontu, což je však podmíněno tím, že určitý podíl studentů-cizinců zůstane v navštívené zemi i po absolvování studia. Je důležité podotknout, že studentská mobilita spouští řetězec vlivů, které nelze vyjádřit ekonomicky, ale přesto jsou přínosem pro hostitelskou zemi. Jsou jimi například přenos vědomostí díky kontaktu studentů, networking či migrace obecně, získávání interkulturních kompetencí nebo posilování mezinárodních obchodních vztahů.

Obrázek 3. Náklady a výnosy mezinárodní studentské mobility

Stát/ekonomika/ společnost	Zvýšení přidané hodnoty	Přímý a nepřímý vliv na zaměstnanost	
	Finanční podpora zahraničním studentům (stipendia & infrastruktura)	Výnosy z daňových odvodů a sociálních plateb	Posílení vztahů v rámci zahraničních obchodu
		Společenská soudržnost / vzájemné porozumění	
		Přenos vědomostí skrze kontakt studentů, networking...	
Institute	Výnosy ze školného (poplatek za studium)	Effekt kvality (výzkum & výuka)	
	Náklady spojené s nábořem a doprovodem studentů	Komplexní nabídka studia	
		Vyšší reputace	
Jednotlivec	Problémy s výukou způsobené jazykovou bariérou	Interkulturní kompetence; integrace do mezinárodních sítí	
	Výdaje na živobytí	Kariérní vyhlídky	
	Školné (poplatek za studium)		
	Krátkodobý až střednědobý	Dlouhodobý	

Zdroj: Vlastní překlad tabulky ze studie Münch a Hoch (2013)

Jak již bylo uvedeno, do rozhodování o studiu v zahraničí vstupuje celá řada ekonomických aspektů. Není však jednoduché kvantifikovat a následně analyzovat náklady a výnosy spojené se vzděláváním obecně. Složitá je tedy i kvantifikace v případě zahraničních studentů v České republice (dále také „ČR“).

Klimentová (2014) se pokusila o výpočet návratnosti investice do vzdělání u slovenských studentů studujících v českých akreditovaných oborech v ČR (degree studenti ze Slovenska). Při výpočtech se zabývá studenty Masarykovy univerzity v Brně a porovnává finanční náklady v rámci rozpočtu univerzity za rok 2012 a finanční výnosy v rámci daňových výnosů z příjmu budoucích absolventů. Použitá metodologie ukázala, že investice do slovenských studentů v ČR je nerentabilní, a že ekonomická ztráta z jednoho studenta činí 236 100 Kč¹⁷. Do výpočtů však nejsou zařazeny například daňové výnosy z nepřímých daní či krátkodobé ekonomické výnosy spojené s výdaji zahraničních studentů v průběhu studia v ČR.

Slovenskými studenty v ČR se zabývali i Němec a kol. (2015). Použili výdajovou metodu, do které zahrnuli veškeré indukované výdaje spojené s ekonomickou aktivitou slovenských studentů. Tabulka 2 znázorňuje jednotlivé položky analýzy krátkodobých přímých nákladů a výnosů (zvýrazněné položky jsou ty, které byly použity ve výpočtech Klimentové). Ekonomický přínos jednoho

¹⁷ Náklady na jednoho zahraničního studenta za celé studium činí 293 700 Kč, přičemž výnosy generované z jeho příjmů po absolvování studia (založené na mediánové mzdě) činí 96 000 Kč.

absolventa podle této studie činí 188 970 Kč ročně.

Tabulka 2. Ekonomické náklady a výnosy zahraničních studentů na úrovni ČR

Náklady	Výnosy
• přímé náklady státního rozpočtu z kapitoly MŠMT (ukazatele A a K) • náklady spojené s ubytovacím stipendiem • náklady spojené s příspěvkem na stravování • náklady spojené se spotřebou veřejných statků	• daňové výnosy z ekonomické činnosti • výdaje na zajištění životních potřeb studujících (ubytování, potraviny, zábava...) • školné na soukromých vysokých školách • výdaje na zajištění životních potřeb a daňové výnosy u pracujících vysokoškolsky vzdělaných osob

Zdroj: Vlastní zpracování z publikace Němec a kol. (2015) a Klimentová (2014)

Obě studie se zabývají slovenskými studenty, jako největší skupinou zahraničních studentů v ČR. Slovenští studenti jsou však ve velmi specifické situaci. Jazyková či kulturní bariéra téměř neexistuje, školné se v oborech vyučovaných v českém jazyce neplatí a instituce se přizpůsobovat víceméně nemusí. V rámci internacionalizace vysokého školství tak tato skupina nepřináší nijak markantní změnu. U dvou zmíněných studií se v rámci výpočtů nákladů a výnosů od českých studentů liší pouze tím, že jich po studiích v ČR zůstane pouze 50–60 %. Navíc se z důvodu rozdílné metodologie v zařazení položek do nákladů a výnosů výsledky obou studií podstatně liší. U studentů přijíždějících v rámci programů mobility, kteří ani do jedné z předchozích kalkulací nejsou zařazeni, bude zřejmě situace odlišná.

3.9. Počet zahraničních studentů na veřejných vysokých školách v ČR

Pro získání kontextu uvedeme základní statistiky cizinců na českých veřejných vysokých školách. Počet cizinců studujících v ČR stále narůstá, za posledních deset let z 17 071 (v roce 2004/5) na 41 179 (v roce 2014/15). Za tyto roky stoupl i podíl cizinců na celkovém počtu studentů VŠ z 6,4 % na 11,9 % (Český statistický úřad: Data – vzdělávání cizinců, 2016). Tabulka 3 dokládá jednak postupný nárůst, ale i rozdělení v různých úrovních studia. Z dosavadního vývoje se dá usuzovat, že růst bude pokračovat i v následujících letech.

Tabulka 3. Vývoj počtu zahraničních studentů na českých vysokých školách

Vysoké školy – studenti cizího státního občanství v akademickém roce 2004/05 – 2014/15						
Ukazatel	2004/05	2006/07	2008/09	2010/11	2012/13	2014/15
Studenti – cizinci celkem	17 071	23 874	30 136	37 524	39 484	41 179
prezenční studium	13 908	18 372	22 626	28 178	32 463	36 122
bakalářské studijní programy	5 357	8 983	11 668	14 917	17 540	19 602
magisterské studijní programy	7 194	6 952	6 203	6 380	6 596	6 914
magisterské navazující studijní programy	655	1 411	3 601	5 436	6 671	7 585
doktorské studijní programy	862	1 195	1 382	1 661	1 873	2 187
distanční a kombinované studium	3 220	5 610	7 693	9 581	7 191	5 196
Podíl cizinců na celkovém počtu studentů VŠ (v %)	6,4	7,6	8,2	9,5	10,4	11,9
Počet studentů VŠ celkem	264 776	316 176	368 051	395 990	381 029	347 339

Zdroj: Vlastní zpracování dat z Českého statistického úřadu

Skutečný počet studentů oproti Tabulce 3 je navíc vyšší o studenty přijíždějící v rámci mobilit, kteří v datech od Českého statistického úřadu (ČSÚ) chybí. Podle dat Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) počet výměnných studentů také celkově stoupá, v roce 2016 vystoupal počet přijíždějících studentů v rámci mobilit na 19 672. Nicméně v roce 2017 přijelo na krátkodobý zahraniční studijní pobyt na české vysoké školy 15 853¹⁸ studentů. Bylo to poprvé, kdy počet studentů meziročně klesl (MŠMT: Monitorovací ukazatele – vysoké školy, 2019) (více v Tabulce 4). Kromě nejznámějšího programu Erasmus existují i další programy (např. CEEPUS, AKTION) a mezinárodní smlouvy, které podporují přeshraniční výměnu studentů. V rámci krátkodobých studentských mobilit přijíždí nejvíce

¹⁸ Jedním z indikátorů naplnění cílů Dlouhodobého záměru u Prioritního cíle 3: Internacionalizace je snaha, aby počet přijíždějících zahraničních studentů na krátkodobý studijní pobyt neklesl pod 10 000 ročně.

studentů do ČR ze Španělska, Francie, Polska, Slovenska a Turecka a naopak jich nejvíce z ČR vyjíždí do Německa, Francie, Španělska, Velké Británie a Finska¹⁹ (Dům zahraniční spolupráce, 2017: 23).

Tabulka 4. Vývoj počtu mobilitních studentů na českých vysokých školách

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
počet studentů vyjíždějících v mobilitních programech	10 959	11 867	12 791	12 769	12 590	13 645	14 994	12 648
počet studentů přijíždějících v mobilitních programech	7 902	8 874	10 155	10 985	12 676	14 405	19 672	15 853

Zdroj: Vlastní zpracování dat z MŠMT

V rámci národnostní skladby cizinců řádně zapsaných ke studiu výrazně převažují občané Slovenska, kterých je 22 680 (tedy 55 % z celkového počtu 41 179)²⁰. Je to dáno jednak historickými vazbami mezi Českou republikou a Slovenskem, a také mezivládní dohodou z roku 2000²¹, která slovenským studentům v ČR a českým studentům na Slovensku umožňuje plnit studijní povinnosti ve svém rodném jazyce. Další početně výraznou skupinou jsou studenti z Ruska (5 273, tedy 13 %), Ukrajiny (2 256) či Kazachstánu (1 427), jejichž přítomnost je dána především nižší jazykovou bariérou (Česká statistický úřad: Data – vzdělávání cizinců, 2016).

¹⁹ V rámci celé Evropy pocházejí nejčastěji zahraniční studenti programu Erasmus ze Španělska, Francie, Německa, Itálie a Polska (Evropská komise, 2015).

²⁰ Jedná se o řádně zapsané studenty na všech typech vysokých škol za rok 2014, studenti v rámci mobility nejsou započítáni, zdroj ČSÚ (2016).

²¹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání dohody mezi vládou České republiky a vládou Slovenské republiky o spolupráci v oblasti kultury, školství a vědy 83/2000 Sb. m. s., vydané ve Sbírce mezinárodních smluv ze dne 17. 8. 2000, Praha.

Tabulka 5. Vývoj počtu zahraničních studentů podle státního občanství

Studenti VŠ – cizinci podle státního občanství (2004–2014)						
Státní občanství	2004	2006	2008	2010	2012	2014
Počet studentů	17 071	23 874	30 136	37 524	39 484	41 179
Celkem EU 28	13 001	18 226	22 559	27 467	27 361	26 194
z toho:						
Bulharsko	96	119	126	129	118	112
Francie	13	27	105	123	134	119
Itálie	19	28	38	46	167	256
Kypr	106	139	182	193	216	195
Německo	169	240	323	392	395	484
Polsko	198	255	359	356	372	363
Portugalsko	99	266	404	480	442	384
Rakousko	15	19	36	72	84	115
Řecko	99	131	226	378	381	310
Slovensko	11 633	16 237	19 866	24 329	24 051	22 680
Spojené království	299	403	409	421	444	526
Španělsko	13	19	21	21	51	107
Švédsko	45	87	127	141	171	179
Vybrané země	4 070	5 648	7 577	10 057	12 123	14 985
Ázerbájdžán	14	22	46	83	186	211
Bělorusko	197	308	381	516	565	636
Bosna a Hercegovina	34	53	93	109	112	101
Čína	24	38	67	92	134	152
Ghana	10	14	27	29	51	108
Gruzie	27	40	76	116	114	131
Indie	72	100	106	144	180	243
Izrael	129	183	143	133	118	168
Kazachstán	103	224	477	802	1 157	1 427
Malajsie	3	73	212	318	359	224
Moldavská republika	33	60	95	158	161	153
Norsko	138	236	246	266	330	361
Rusko	543	1 028	1 723	2 543	3 388	5 237
Saúdská Arábie	26	18	15	12	82	127
Spojené státy	106	171	168	178	194	212
Srbsko	.	101	130	138	158	163
Turecko	22	34	62	67	82	102
Ukrajina	534	703	1 020	1 463	1 750	2 256
Uzbekistán	77	110	174	181	171	150
Vietnam	305	545	631	717	865	916
Ostatní	1 673	1 587	1 685	1 992	1 966	1 907

Zdroj: Vlastní zpracování dat z Českého statistického úřadu

3.10. Zahraniční studenti na České zemědělské univerzitě

Česká zemědělská univerzita (dále také „ČZU“) má ve srovnání s ostatními veřejnými vysokými školami poměrně velké množství zahraničních studentů (viz Tabulka 6). Podle dat z Českého statistického úřadu, jehož zdrojem je registr Sdružené informace matriky studentů kam vysoké školy zasílají data o počtech studentů, v akademickém roce 2014/15 z celkového počtu 18 752 studentů na ČZU studovalo 1 686 cizinců. Z dat získaných z informačního systému ČZU, kde jsou započtení i studenti v rámci mobilit, bylo na ČZU ke dni 1. 12. 2015 evidováno 2 564 zahraničních studentů.

Tabulka 6. Srovnání českých veřejných vysokých škol v počtech studentů

Studující na vysokých školách podle státního občanství v akademickém roce 2014/15			
	státní občanství ČR	cizinci	podíl cizinců (v %)
Vysoké školy v ČR celkem	306 188	41 179	11,9
Veřejné VŠ celkem	274 162	34 283	11,1
Univerzita Karlova v Praze	40 384	7 414	15,5
Masarykova univerzita	28 144	6 678	19,2
Vysoké učení technické v Brně	17 969	3 447	16,1
Vysoká škola ekonomická v Praze	13 306	3 079	18,8
České vysoké učení technické v Praze	18 205	2 661	12,8
Česká zemědělská univerzita v Praze	18 752	1 686	8,2
Univerzita Palackého v Olomouci	19 462	1 601	7,6
Mendelova univerzita v Brně	8 914	1 269	12,5
Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava	16 236	1 086	6,3
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	9 399	768	7,6
Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	3 527	750	17,5
Veterinární a farmaceutická univerzita Brno	2 270	686	23,2
Ostravská univerzita v Ostravě	9 256	587	6,0

Zdroj: Vlastní zpracování dat z Českého statistického úřadu

Na ČZU narůstá počet zahraničních degree studentů v českých i anglických oborech i počet zahraničních studentů v rámci studentských mobilit. Tento nárůst je patrný z Tabulky 7, kde se zvyšuje počet studentů celkem i jejich podíl. Tabulka byla sestavena z Výroční zprávy o činnosti ČZU za rok 2014 (Česká zemědělská univerzita, 2015) a na základě dat získaných z Odboru informačních a komunikačních technologií ČZU. Největší nárůst podílu zahraničních studentů je v oborech vyučovaných v anglickém jazyce. V roce 2014 je v těchto oborech vyrovnaný počet kmenových zahraničních studentů a kmenových českých studentů. Pokud připočteme zahraniční studenty v rámci mobilit, kteří jezdí studovat výhradně anglické obory, zjistíme, že reálně je v těchto oborech výrazná většina zahraničních studentů.

Tabulka 7. Vývoj počtu zahraničních studentů na ČZU

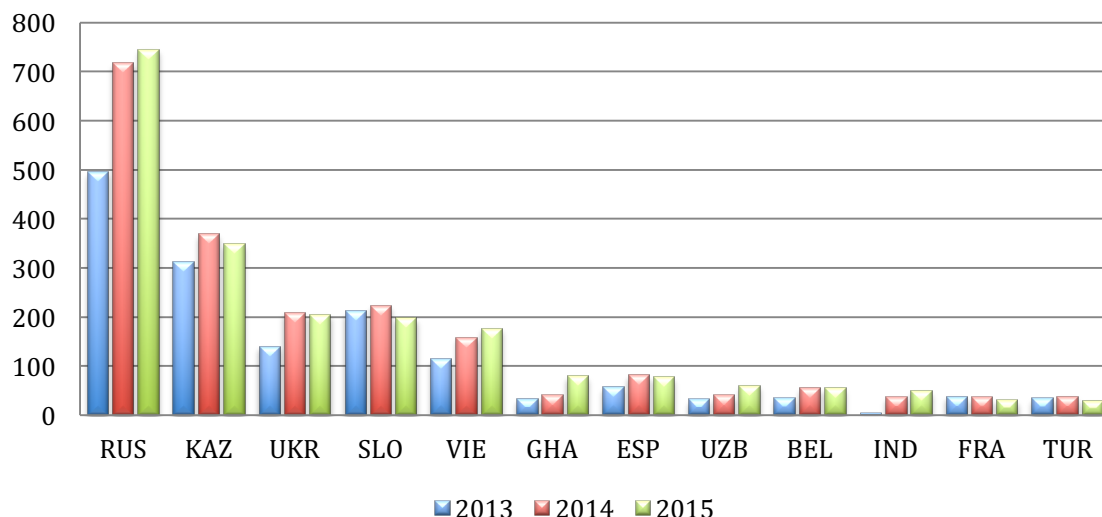
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet studentů na ČZU celkem	n/a	n/a	21410	22504	26337	28580	28312	27549
Počet zahraničních studentů na ČZU celkem	564	649	871	1025	1247	1622	2008	2564
– z toho v českých oborech (kmenoví)	416	452	580	657	730	1069	1363	1645
– z toho v anglických oborech (kmenoví)	33	34	71	125	226	269	360	513
– z toho v rámci mobilit	115	163	220	243	291	284	285	406
Podíl cizinců na ČZU celkem	n/a	n/a	4%	5%	5%	6%	7%	9%
Podíl cizinců v anglických oborech	11%	12%	18%	26%	37%	40%	45%	50%

Zdroj: Výroční zprávy ČZU, data z OIKT, vlastní zpracování

Dalším přehledem (Graf 1) je národnostní skladba zahraničních studentů na ČZU. Zcela dominantní skupinou jsou ruští studenti, kterých je dvakrát více než druhé největší skupiny, což jsou zahraniční studenti z Kazachstánu. Následují tři velké skupiny studentů z Ukrajiny, Slovenska a Vietnamu. Studenti z bývalých zemí Sovětského svazu často absolvují roční kurz českého jazyka a po zvládnutí zkoušek na vysoké školy nastoupí do některého z programů vyučovaných v českém jazyce.

V rámci programu Erasmus jezdí nejvíce studentů ze Španělska, Francie a Turecka studovat obory vyučované v anglickém jazyce.

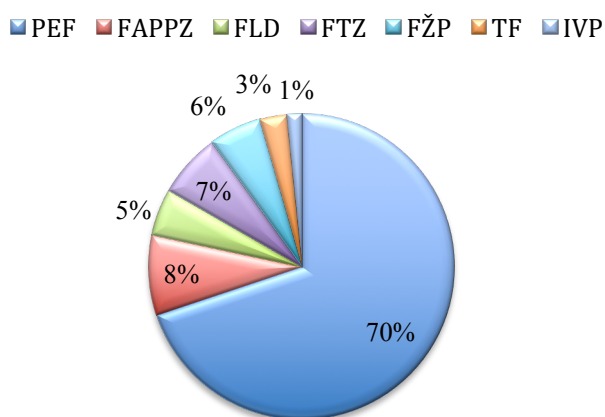
Graf 1. Zahraniční studenti na ČZU v letech 2013–15, podle národnosti

Zdroj: Výroční zpráva o činnosti ČZU za rok 2014, data z OIKT, vlastní zpracování

Graf 2 ukazuje počty zahraničních studentů podle fakult za rok 2014. Výrazná většina (70 %) zahraničních studentů studuje na Provozně ekonomické fakultě. V rámci úrovně vzdělání je 72 % studentů bakalářského stupně, 24 % magisterského a 4 % doktorského.

Graf 2. Zahraniční studenti na ČZU podle fakult

Zdroj: Výroční zpráva o činnosti ČZU za rok 2014, data z OIKT, vlastní zpracování

3.11. Finanční aspekty internacionalizace vysokých škol v ČR

V rámci systému terciárního vzdělávání v České republice existují tři typy vysokých škol: státní, veřejné a soukromé. Státní vysoké školy jsou vojenské či policejní, jsou řízeny příslušnými ministerstvy a nemají vlastní právní subjektivitu. V ČR jsou pouze dvě státní vysoké školy. Veřejné vysoké školy, kterých je v ČR 26, jsou samostatně hospodařící subjekty, které mají právní subjektivitu a vlastní samosprávu. Soukromé vysoké školy, kterých je v ČR 36 (MŠMT: Monitorovací ukazatele – vysoké školy, 2019), mají také právní subjektivitu, ale o oprávnění fungovat musí zažádat MŠMT. Práce se bude nadále zabývat především situací na veřejných vysokých školách.

Na základě Školského zákona mají občané ČR i občané jiných členských států EU rovný přístup ke vzdělávání, tj. bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu či jiného postavení občana (MŠMT: Školský zákon, 2019). Pro občany ČR i občany EU je studium na vysokých veřejných školách zdarma. Musí však splnit určité podmínky (např. projít přijímacími zkouškami či mít úspěšně ukončený nižší stupeň vzdělání). Ačkoli mají cizí státní příslušníci zajištěný rovný přístup ke vzdělání, může si vysoká škola určit vlastní podmínky k přijetí studenta. Pokud se cizinec hlásí do programu vyučovaného v českém jazyce, může vysoká škola požadovat doložení znalosti českého jazyka či vlastní přezkoušení. Studium zdarma se týká pouze programů vyučovaných v češtině, na které vysoká škola získává finanční podporu od MŠMT. Občané EU, stejně jako čeští studenti, tedy mohou na veřejných vysokých školách studovat bezplatně studijní programy v češtině. Na programy vyučované v jiném jazyce nezískávají vysoké školy příspěvky, a tudíž musí všichni studenti (bez rozdílu národnosti) těchto programů platit školné (Study in the Czech Republic: Vysokoškolské studium v češtině, 2018).

V České republice do výše přiděleného příspěvku veřejné vysoké škole zasahuje i podíl studentů s cizí státní příslušností na celkovém počtu všech studentů s cizí státní příslušností studujících v ČR. Vysoké školy, které dokáží udržet stabilní podíl těchto studentů, mohou počítat s poměrně stálým přísunem prostředků ze státního rozpočtu. V zákoně č. 111/1998 Sb. o vysokých školách (MŠMT: Zákon

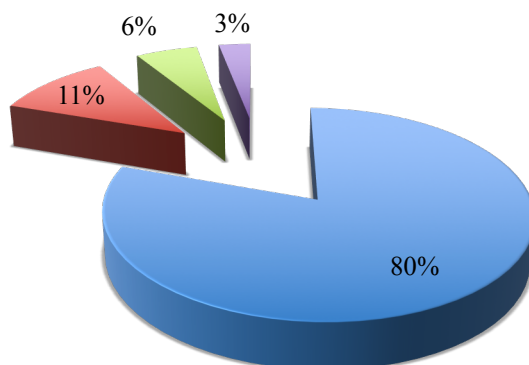
o vysokých školách, 2018) jsou v § 18 definovány možné zdroje příjmů do rozpočtu veřejné vysoké školy. Podstatná část příjmů plyne z veřejných zdrojů, a to jako: a) příspěvek ze státního rozpočtu na vzdělávací a vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost, b) podpora výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků podle zvláštního právního předpisu a za c) dotace ze státního rozpočtu.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy každý rok aktualizuje dokument Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol (dále jen „Dlouhodobý záměr“), který ovlivňuje výši příspěvku a dotací z kapitoly 333 státního rozpočtu (MŠMT: Dlouhodobý záměr, 2015). K přerozdělení podpory se využívá alokační mechanismus založený na formulovém financování, který určuje výši příspěvku podle ukazatelů výkonu. Výkonem se rozumí počet studentů nebo absolventů či jiná kritéria nastavená MŠMT. Nastavení formulí pro financování je popsáno v dokumentu Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám. Tento dokument vydávaný MŠMT do velké míry ovlivňuje chování jednotlivých vysokých škol tak, aby splňovaly cíle, které MŠMT stanovuje v Dlouhodobém záměru (MŠMT: Financování vysokých škol – Pravidla pro poskytování příspěvku, 2019).

Z rozpočtu MŠMT na rok 2014 byla pro běžnou činnost vysokých škol vyhrazena částka 19 907 272 tis. Kč (MŠMT: Rozpočet kapitoly MŠMT na rok 2014, 2014). Tato částka je rozdělena do čtyř rozpočtových okruhů. Rozpočtový okruh I (Institucionální financování vysokých škol) odpovídá 80 % celého rozpočtu a skládá se z ukazatelů A a K, které odráží rozsah a ekonomickou náročnost výkonů vysokých škol a jejich kvality. Rozpočtový okruh II obsahuje ukazatele C, J, S a U a odpovídá 11 %. Zaměřuje se na podporu studentů formou stipendií nebo dotací. Rozpočtový okruh III obsahuje nástroje podpory rozvoje vysokých škol (ukazatele G, I) a zabírá jen přibližně 6 % celého rozpočtu. Rozpočtový okruh IV zahrnuje ukazatele zaměřené na mezinárodní spolupráci a další ukazatele (ukazatele D, F) a odpovídá zbylým 3 %.

Graf 3. Rozpočet vysokých škol na rok 2014

■ I. normativní část rozpočtu ■ II. podpora studentů
■ III. rozvoj vysokých škol ■ IV. mezinárodní spolupráce a ostatní

Zdroj: Vlastní zpracování z Rozpočtu ČZU pro rok 2016

Tabulka 8. Okruhy a ukazatele výdajů vysokých škol na rok 2014

Rozpočtový okruh	Ukazatel	Název ukazatele	Finanční prostředky (v tis. Kč)	
I. normativní část rozpočtu	A	Studijní programy	12 394 580	62,3 %
	K	Kvalita a výkon	3 598 426	18,1 %
II. podpora studentů	C	Stipendia pro studenty doktorských stud. programů	1 092 690	5,5 %
	J	Ubytování a stravování studentů	155 303	0,8 %
	S	Sociální stipendia	50 543	0,2 %
	U	Ubytovací stipendia	872 971	4,4 %
III. rozvoj vysokých škol	G	Fond rozvoje vysokých škol	2 000	0 %
	I	Rozvojové programy	1 150 000	5,8 %
IV. mezinárodní spolupráce a ostatní	D	Mezinárodní spolupráce	356 223	1,8 %
	F	Fond vzdělávací politiky	234 536	1,2 %

Zdroj: Vlastní zpracování z Rozpočtu ČZU pro rok 2016

Jednou z hlavních priorit Dlouhodobého záměru pro roky 2016–2020 je internacionalizace, která je podpořena pravidly pro poskytování příspěvku a dotací (MŠMT: Dlouhodobý záměr, 2015). Nyní budou podrobněji popsány ukazatele, u kterých přeshraniční studentská mobilita ovlivňuje výši příspěvku nebo dotace veřejným vysokým školám. V rámci rozpočtu vysokých škol jsou to ukazatele K a D.

Ukazatel K (Kvalita a výkon) přímo ovlivňuje výši finančních prostředků alokovaných konkrétní škole a odpovídá podílu dané školy na celkových výsledcích všech veřejných vysokých škol. Pokud tedy vysoká škola zlepší své výsledky v poměru k ostatním vysokým školám, získá vyšší finanční příspěvek. Z deseti indikátorů kvality a výkonu ukazatele K jsou čtyři, které přímo souvisí s mezinárodní studentskou mobilitou a internacionalizací:

- Zahraniční studenti (podíl vysoké školy na počtu studentů s cizím státním občanstvím všech vysokých škol, mimo těch, kteří plně hradí své studium z vlastních prostředků, a těch, kteří přijeli na stáž ve studijních programech).
- Samoplátci (podíl vysoké školy na počtu studentů s cizím státním občanstvím všech vysokých škol, kteří plně hradí své studium z vlastních prostředků).
- Studenti vyslaní v rámci mobilitních programů (podíl vysoké školy na počtu studentů vyjíždějících do zahraničí v rámci mobilitních programů všech vysokých škol, z nichž každý trval alespoň 30 dní včetně dnů výjezdu a návratu).
- Studenti přijatí v rámci mobilitních programů (podíl vysoké školy na počtu pobytů studentů přijíždějících ze zahraničí v rámci mobilitních programů všech vysokých škol, z nichž každý trval alespoň 30 dní včetně dnů výjezdu a návratu).

Tyto čtyři indikátory tvoří 27 % ukazatele K. Zbylé indikátory se týkají například výsledků výzkumu, vývoje a inovací (26 %) či zaměstnanosti absolventů (32 %).

Ukazatel D (Mezinárodní spolupráce) je příspěvek nebo dotace na podporu plnění závazků z mezinárodních smluv (mimo programů AKTION, CEEPUS a Erasmus), které se nezahrnují do výpočtu ukazatele A nebo K. Konkrétní částka příspěvku nebo dotace pro určitou vysokou školu závisí i na počtech studujících

cizinců, kteří studují na vysoké škole na základě mezinárodních smluv a případně vládních dohod a příslušných usnesení vlády (MŠMT: Financování vysokých škol – Pravidla pro poskytování příspěvku, 2019). Národní agentury (v ČR se nazývá Dům zahraniční spolupráce) rozhodují o výši dotace, kterou lze z tohoto ukazatele poskytnout na rozvoj vysoké školy v rámci plnění programů AKTION, CEEPUS a Erasmus. V rámci Dlouhodobého záměru navíc MŠMT dofinancovává mobility studentů a akademických pracovníků.

Další forma dotace, která se týká studentů v rámci mobilit, jde přímo od EU přes Dům zahraniční spolupráce (dále také „DZS“). DZS je příspěvková organizace zřízená MŠMT, která podporuje mezinárodní spolupráci českých a zahraničních subjektů v oblasti školství a vzdělávání a udržuje plynulý chod mezinárodních vzdělávacích programů. Věnuje se nejen jednotlivcům (např. studentům, pedagogům, odborníkům atd.), ale i organizacím věnujícím se vzdělávání (např. vysokým školám, neziskovým organizacím, firmám atd.). Aktivita programu Erasmus jsou financovány z Evropského rozpočtu. Pro akademický rok 2017/18 bylo pro Českou republiku vyčleněno přibližně 46,3 milionu Eur (cca 1,2 miliardy Kč). Největší část této sumy, 22,2 milionu Eur (570 milionů Kč), je určena na podporu spolupráce v oblasti vysokoškolského vzdělávání. Druhá největší část, 10,5 milionů Eur (270 milionů Kč), připadá na odborné vzdělávání a přípravu (Dům zahraniční spolupráce, 2017: 17). V jednotlivých oblastech se však liší výše podpory podle tzv. Klíčových akcí, kde např. Klíčová akce 1 (KA1) je zaměřena na mobility jednotlivců a Klíčová akce 2 (KA2) na projekty strategických partnerství. V roce 2016 šla většina prostředků (téměř 95 %) v oblasti vysokoškolského vzdělávání na zahraniční pobyty (KA1), naopak v oblasti vzdělávání dospělých šlo více prostředků (opět téměř 95 %) do projektů spolupráce (KA2) (Dům zahraniční spolupráce, 2016: 1).

Od roku 2014, kdy se evropské mobilitní programy sjednotily pod Erasmus+, mohou z těchto prostředků vysoké školy získat grant na podporu určitého počtu mobilit – tzv. grant na organizaci mobilit. Tento grant by měl pomoci institucím pokrýt náklady související s podporou přijíždějících i vyjíždějících studentů a zaměstnanců. Pravidla pro financování jsou uvedena v Příručce pro program Erasmus. Do počtu 100 účastníků získá instituce 350 Eur na účastníka a od 101. účastníka je to 200 Eur na každého dalšího účastníka (Evropská komise, 2014b: 41).

Veřejné vysoké školy mohou také získat finanční prostředky od Ministerstva zahraničních věcí na zahraniční rozvojovou spolupráci (např. s Vietnamem, Bosnou a Hercegovinou, Etiopií a dalšími zeměmi), počty zahraničních studentů však v tomto případě na výši prostředků nemají vliv.

Veřejné vysoké školy mohou jako samosprávné celky hospodařit s vlastním majetkem a získávat tak další zdroje příjmů do rozpočtu (např. výnosy z majetku, výnosy z doplňkové činnosti, příjmy z darů a dědictví). Jednou z dalších možností příjmu do rozpočtu VŠ, které souvisejí se studentskou mobilitou, jsou poplatky spojené se studiem. Ty se týkají programů akreditovaných v cizím jazyce, jejichž nabídka se stále zvyšuje. Ačkoli výrazné procento studentů studujících programy v cizím jazyce často tvoří právě cizinci, školné za programy vyučované v jiném jazyce musí platit všichni studenti (bez rozdílu národnosti). Dalším ze zdrojů příjmů přímo do rozpočtu vysoké školy jsou studenti samoplátci, kteří si veškeré studium hradí sami (bez podpory z veřejných zdrojů). Samoplátci bývají často studenti oborů vyučovaných v angličtině a mnohdy studují v doktorských studijních programech. Vysoké školy často aktivně vyhledávají studenty-samoplátce, kvůli kterým mohou někdy i přehodnotit výši poplatků za studium v cizím jazyce. Jako poslední možnost lze zmínit finanční prostředky plynoucí z organizování letních škol či kurzů českého jazyka (či přípravných kurzů) pro zájemce o studium.

Vysoké školy vykazují náklady spojené s nábořem a výukou zahraničních studentů. Zřejmě obecně nejvíce čerpanou nákladovou položkou rozpočtu vysoké školy bývají osobní náklady, tedy mzdy zaměstnanců. Na rozdíl od příjmů do rozpočtu však není na straně nákladů možné přiřadit částky zpět k počtu zahraničních studentů a vypočítat tak přesnou návratnost investice do rozvoje internacionalizace na vysoké škole.

Oblast podpory rozvoje mobilitních programů pomáhá naplňovat strategický cíl internacionalizace formulovaný v Dlouhodobém záměru. Vysoké školy cílí na další nárůst počtu výměnných studentů, zahraničních studentů, zahraničních profesorů či programů a oborů vyučovaných v angličtině (MŠMT: Dlouhodobý záměr, 2015).

3.12. Motivace studentů pro studium v zahraničí

Zahraniční studenti nemusejí představovat jen finanční přínos, jsou to osoby, které obohacují hostitelské země či vysokoškolské instituce svým rozličným původem a odlišnými přístupy. Zahraniční studenti s sebou přinášejí řadu vědomostí a dovedností, čímž zvyšují intelektuální kapitál a povědomí o kulturní diverzitě; výměnou za to získávají vysokoškolské vzdělání a nové zkušenosti do života.

U mezinárodní studentské mobility není výhradní motivací pro přesun za hranice své země vidina lepšího zaměstnání nebo vyšších finančních příjmů, a proto Carlson (2013) namítá, že by se mobilita u studentů neměla studovat pomocí tradičních migračních studií, které se zabývají hlavně otázkou *proč* studenti migrují do zahraničí. Naopak navrhuje, že je potřeba se zamýšlet *jak* se stávají mobilními, čímž zdůrazňuje, že rozhodnutí migrovat není jednorázovou záležitostí pouze dotyčné osoby, ale že je to dlouhodobý proces ovlivněný vývojem okolních událostí a odstartovaný předchozími zahraničními zkušenostmi jedince, příbuzných, přátel, kolegů atd.

Na celosvětové úrovni existuje již zmíněný tlak na studenty vyjet za studiem do zahraničí poháněný především obecnou globalizací pracovních trhů a internacionalizací vysokého školství (např. Altbach a Knight, 2007; Brooks a Waters, 2010; Gürüz, 2011, King a kol., 2010). V rámci Evropy je tento světový trend ještě podpořen vzdělávací politikou usnadňující harmonizaci akademické sféry (např. Boloňský proces) či mobilitními programy (např. Erasmus) usnadňujícími přeshraniční přesuny studentů a mezinárodní spolupráci institucí. Oproti těmto promobilitním tendencím lze vyjmenovat řadu bariér, které mobilitu na světové, národní i individuální úrovni brzdí. Jsou jimi například ekonomické náklady, jazykové a kulturní rozdíly, vízová povinnost či přísná imigrační politika.

Bariéry i spouštěče mezinárodní studentské mobility samozřejmě ovlivňují výběr země pro zahraniční studium. Pravidelná publikace OECD (2016), mapující vývoj v oblasti vzdělávání po celém světě, mezi hlavní faktory ovlivňující volbu studijní destinace řadí: jazyk výuky, kvalitu studijního programu, poplatky za studium nebo imigrační politiku. V rámci jazyka výuky zmiňuje studie schopnost světových jazyků (především angličtiny, francouzštiny, němčiny, ruštiny a španělštiny) přilákat

zahraniční studenty. Dominance angličtiny jako globálního jazyka je zřejmá z žebříčku prvních pěti zemí s největším podílem zahraničních studentů: Austrálie, Nový Zéland, Jihoafrická republika, Velká Británie a Spojené státy americké. Je z toho patrná i jasná motivace studentů naučit se anglicky či procvičit si již naučený jazyk s rodilými mluvčími. Angličtina jako motivace pro zahraniční studenty na úrovni terciárního vzdělávání se také odráží ve stále větším počtu nabízených studijních programů vyučovaných v anglickém jazyce v jiných než anglofonních zemích. Právě vysoká kvalita studijních programů a dobré jméno vysokoškolské instituce dokáže přilákat větší množství zahraničních studentů (OECD, 2016: 333–336). Významnou roli v motivaci studentů hrají mezinárodní žebříčky vysokoškolských institucí, které tak de facto popisují popularitu instituce u zahraničních studentů (Marconi, 2013). Devět z deseti nejlépe hodnocených vysokoškolských institucí sídlí v anglofonních zemích (Times Higher Education, 2017)²². Díky své atraktivitě právě tyto země často zavádějí politická opatření s cílem generovat příjmy z poplatků za studium od zahraničních studentů, čímž mohou významně zvýšit své ekonomické příjmy. Přesto, že studenti výši školného berou v potaz při rozhodování o destinaci studijního pobytu, dokáží populární destinace, především díky kvalitnímu vzdělávání, dál lákat velké množství zahraničních studentů, kteří věří, že se jim investice do vzdělání vyplatí. Například Nový Zéland i po zavedení poplatků za studium v roce 2004 dál zůstává mezi zeměmi s největším podílem zahraničních studentů (OECD, 2016: 335). Výše poplatků za studium jsou různé napříč zeměmi a liší se i výše možné finanční podpory. V rámci EU platí pro zahraniční studenty z jiných zemí EU stejná pravidla jako pro domácí studenty (Evropská komise, 2010). Obecně je nastavení imigrační politiky týkající se zahraničních studentů dalším z aspektů, ke kterým studenti při výběru destinace přihlížejí (OECD, 2016: 336).

V rámci porovnávání motivace studentů z různých zemí, je důležité nezapomenout ani na perspektivu studentů z anglofonních zemí, které se naopak potýkají s nezájmem studentů vycestovat za studiem do zahraničí. King a kol. (2010).

²² Pro upřesnění přidávám konkrétní názvy deseti nejlépe hodnocených vysokých škol v roce 2017: University of Oxford, California Institute of Technology, Stanford University, University of Cambridge, Massachusetts Institute of Technology, Harvard University, Princeton University, Imperial College London, ETH Zurich – Swiss Federal Institute of Technology Zurich, University of California, Berkeley.

Jako důvod zmiňují, že by se tím vzdali šance studovat na některé z nejlepších světových univerzit. Oproti tomu je například u italských studentů snaha vyhnout se pomocí studia v zahraničí tamním univerzitám, které jsou obecně považovány za přečpané a s neefektivním systémem vzdělávání.

Existuje celá řada dalších důvodů pro i proti přesunu za studiem do zahraničí. Ačkoli se ukazuje, že tyto důvody zůstávají už delší dobu poměrně neměnné, existují u nich rozdíly mezi krátkodobou kreditovou mobilitou a dlouhodobou programovou mobilitou (King a kol., 2010). V rámci kreditové mobility je nejrozšířenější program Erasmus, který je finančně podporován Evropskou unií. Kreditový typ mobility lze více vztáhnout k institucionální úrovni než programový, protože velká část administrativy, komunikace a samotná výměna krátkodobých studentů probíhá mezi institucemi. Je tedy zřejmé, že i na institucionální úrovni lze ovlivňovat rozhodování studentů o tom, zda vyjet či nevyjet v rámci studia do zahraničí. Mezi oblasti, které mohou podpořit kreditovou mobilitu z pozice vysokoškolské instituce, patří: dostatečná informovanost, fungující a transparentní systém pro uznávání kreditů ze zahraničního studia, přípravné jazykové školení, vyškolení zaměstnanci a další.

Pro některé studenty, například business oborů, je krátkodobý zahraniční studijní pobyt povinnou součástí studia. Proto je motivace pro studium za hranicemi spojená už se samotným výběrem studijního programu. Ostatní studenti mohou mít různé osobní důvody pro krátkodobé studium v zahraničí, například: zlepšení v cizím jazyce, rozšíření kulturních obzorů či zvýšení zaměstnatelnosti. U zahraničních studentů v rámci kreditové mobility se zdá, že jsou celkově více motivováni získat osobní zkušenosti během studia či práce v zahraničí než získat akademické znalosti nebo budoucí výhody při hledání zaměstnání (King a kol., 2010). King a kol. (2010) dále zmiňují, že se ve studiích často objevují témata „dospívání a osobní rozvoj“ či „porozumění ostatním kulturám, zemím, jazykům“. Výzkum ESNsurvey z roku 2011 studentské organizace Erasmus Student Network ukázal jako největší motivaci pro zahraniční studenty: „možnost poznat nové lidi“, „možnost dozvědět se něco o jiné kultuře“ či „možnost osobního rozvoje“ (Alfranseder, Fellingner, Taivere, Krzaklewska, a La Rosa, 2011).

3.13. Specifika zahraničních studentů programu Erasmus

Teichler (2009) tvrdí, že program přinesl ve vnímání zahraničních studentů ve vysokém školství určitou změnu. Oproti vývoji do doby, kdy zahraniční studenti proudili především ze spíše rozvojových do spíše rozvinutých zemí (vertikální mobilita), se v rámci programu Erasmus předpokládá, že přijíždějící studenti jsou v průměru alespoň stejně schopní jako domácí studenti (horizontální mobilita). Navíc se zdá, že studenti programu Erasmus kriticky srovnávají studijní materiály a podmínky na hostitelské a domácí instituci a využívají tyto informace k vyžádání zlepšení.

Studenti účastníci se krátkodobých pobytů programu Erasmus jsou specifictví co do socioekonomických a demografických charakteristik (King a kol., 2010). Mobilitní studenti v rámci terciárního vzdělávání reprezentují do určité míry privilegovanou skupinu pokud jde o bohatství, kulturní kapitál rodičů a schopnost dorozumět se cizími jazyky. Při srovnání vzorku absolventů studijního programu Erasmus a domácích kmenových studentů²³ se ukázalo, že 83 % absolventů programu Erasmus oproti 76 % domácích kmenových studentů spíše pochází z rodin patřících do tří nejvyšších profesně-platebních tříd (King, Ruiz-Gelices, Findlay, a Stam, 2004). I v rámci snahy zbavit se nálepky privilegovaného programu pro studenty z elitních rodin zavedl program Erasmus možnost zažádat o dodatečné stipendium pro studenty ze znevýhodněného prostředí či studenty s handicapem.

Podle publikace Evropské komise (2015) v akademickém roce 2013–14 s programem Erasmus vycestovalo 212 208 studentů na studijní pobyt do zahraničí, což byl dvouprocentní nárůst proti předchozímu roku. Nejvíce studentů vyjelo ze Španělska a poté z Německa, Francie a Itálie. Nejoblíbenějšími destinacemi bylo opět Španělsko, Francie, Německo, Velká Británie a Itálie. Průměrná délka zahraničního pobytu těchto studentů byla 6,2 měsíce a získali v průměru 274 Eur na měsíc (Evropské komise, 2015: 7). Další významnou proměnnou v rámci mezinárodní studentské mobility je stupeň vzdělání. Starší student doktorského studia může prožívat jiné zkušenosti a jinou míru interakce s domácími studenty

²³ Byli to studenti z druhého a třetího ročníku v akademickém roce 2002–03, 4 718 studentů programu Erasmus a 486 373 domácích studentů.

z navštívené země než mladší student bakalářského stupně, kterých s programem Erasmus vyjíždí nejvíce²⁴. Proměnných, které hrají roli v rámci adaptace zahraničního studenta, je samozřejmě více, například podpůrné služby přijímající vysoké školy, předchozí zahraniční zkušenost, schopnost dorozumět se cizími jazyky a další. Do jaké míry tyto faktory ovlivňují výslednou adaptaci však není zcela zřejmé.

Murphy-Lejeune (2002) v již zmíněné etnografické studii porovnává studenty programu Erasmus s ostatními skupinami migrantů. Studenti programu Erasmus se liší nižším věkem a s ním spojenou vyšší motivací a větší schopností adaptace. Dá se říci, že jsou z ostatních skupin migrantů nejvíce připraveni využít příležitostí, které se jim naskytou. Kratší délka pobytu jim na jednu stranu umožňuje zachovat si svou kulturu, ale částečně jim zabraňuje v proniknutí do kultury navštěvované země. Integraci studentů programu Erasmus do domácí společnosti popisuje Murphy-Lejeune jako těžší ve velkých městech, která usnadňuje vzájemné vyhýbání se díky obecně zvýšené anonymitě velkoměst. Naopak v menších městech dosáhli studenti programu Erasmus vyšší míry integrace do domácí společnosti.

3.14. Akulturace vysokoškolských studentů

Společenský kontakt mezi kulturně odlišnými osobami je problematický, protože existuje mnoho bariér, které ho dělají složitým a stresujícím. Jedním z teoretických pravidel je tzv. *similarity-attraction hypothesis*, tedy princip přitažlivosti-k-podobnému od Byrne z roku 1969. Tento princip předpokládá, že „jedinci spíše vyhledávají, oceňují, volí a obecně upřednostňují lidi, se kterými sdílí nejvýznamnější rysy. Takové rysy zahrnují zájmy, hodnoty, víru, skupinovou příslušnost, schopnosti, fyzické znaky, věk, jazyk, a všechny ostatní aspekty, ve kterých se lidé liší.“ (Ward a kol., 2001: 9). Interkulturní kontakt, jak název napovídá, tedy probíhá mezi lidmi z odlišného kulturního prostředí, kde je zřejmé, že se jedinci budou v několika těchto charakteristikách lišit.

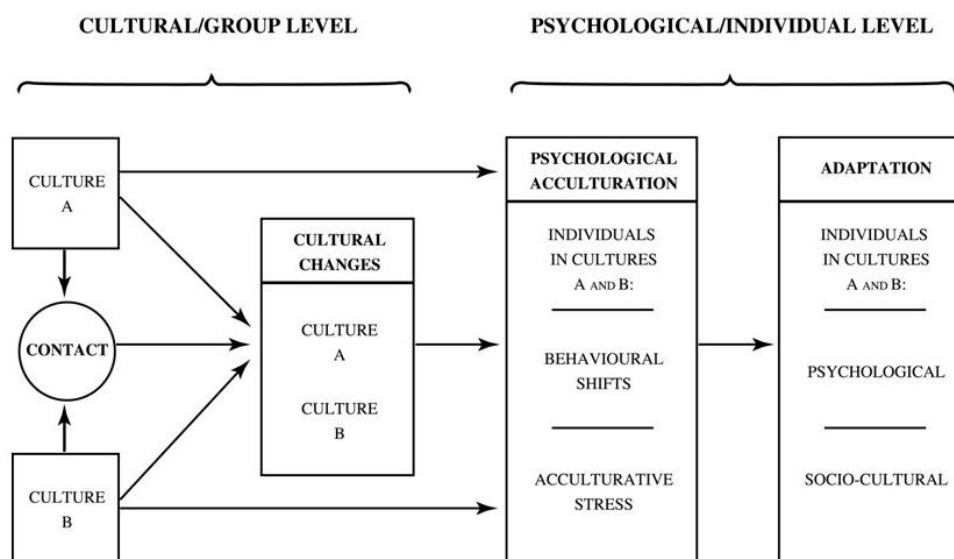
Jedním z dalších teoretických principů, které se týkají interkulturního kontaktu, je tzv. *cultural-distance hypothesis*; ta pojednává o vzdálenosti národních

²⁴ Z 212 208 studentů bylo 70 % bakalářského, 28 % magisterského, 1 % doktorského a 1 % vyrazilo v rámci krátkodobého cyklu (Evropská komise, 2015).

kultur. Tato teorie předpokládá, že jsou si určité národní kultury bližší než ostatní, že jsou si například španělská a italská kultura bližší než španělská a japonská kultura v rámci klíčových strukturálních a hodnotových prvků jako je jazyk, víra, postavení žen ve společnosti, individualismus-kolektivismus, přístup k autoritám apod. (Ward a kol., 2001: 9). Dimenzemi národních kultur umožňující komparativní analýzu se jako první zabýval Hofstede (1983). Podle této teorie je komunikace složitější mezi zeměmi, které jsou si kulturně vzdálenější. Tato teorie se stala velmi užitečnou při praktických aplikacích poznatků o rozdílech kultur v oblasti obchodu a managementu (Kolman, 2001: 95). V rámci interkulturního kontaktu je tedy naprosto normální, že dochází k potížím, které mnohdy vedou ke stresu (Ward a kol., 2001: 11).

Pro zahraniční studenty je prostředí vysoké školy centrálním prostředím všeho dění v rámci akulturace, interkulturních vztahů a interkulturní komunikace. Nejpoužívanější definicí akulturace jsou „...jevy, které jsou výsledkem dlouhodobého přímého kontaktu mezi skupinami jedinců z odlišných kultur...“ (Redfield, Linton a Herskovits, v Berry a kol., 2011: 308). Jelikož na sebe odlišné skupiny vzájemně působí a dochází k určitým změnám v chování a prožívání na obou stranách, a to jak na úrovni jednotlivců, tak skupin, Berry termín akulturace upřednostňuje před dříve více používaným spíše jednosměrným termínem asimilace. Berry a kol. (2011) nastavuje tzv. akulturační rámec, ve kterém vysvětluje vztah mezi kulturní a psychologickou akulturací a důležitost jednotlivých jevů pro studium akulturace. Akulturační rámec popisuje střet kultury A a kultury B na úrovni skupin a jejich vztah k psychologické akulturaci a adaptaci jednotlivců.

Obrázek 4. Rámec pro konceptualizaci a studium akulturace

Zdroj: Vlastní zpracování podle Berry a kol. (2011: 312)

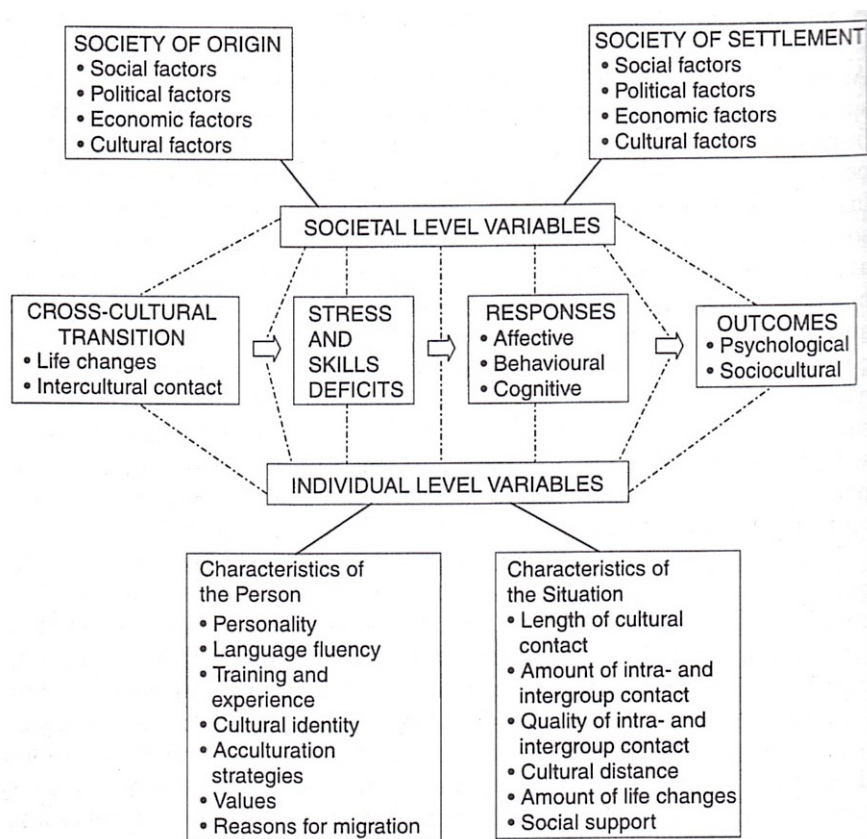
Právě adaptace je totiž podle Berryho dlouhodobý cíl jednotlivců či kulturních skupin v rámci procesu akulturace a tedy určitým výstupem akulturace. Jelikož je akulturace poměrně obsáhlý pojem, je i adaptace definována různě, např. pomocí indikátorů zdraví, schopnosti komunikace, míry sebeuvědomění, schopnosti zvládat stres, pocitů přijetí, či dovednosti v kulturně-senzitivním chování (Berry, 2011: 324). Searle a Ward (1990) jako první rozdělili adaptaci na *psychologickou* a *sociokulturní*. Psychologická adaptace se týká citových reakcí, kterými jsou například pocity blaha a spokojenosti. Sociokulturní adaptace je založena na reakcích v chování, které se vztahují k tomu, jak dokáže jedinec „zapadnout“ do nové společnosti či efektivně zvládat úkoly v kulturně odlišném prostředí (Ward a kol., 2001: 42).

Ward a kol. (2001), kteří se soustředí spíše na jevy a změny u jednotlivců, rozšířili Berryho model a zavedli tzv. ABC akulturace, které rozděluje akulturaci na tři hlavní oblasti, tedy změny probíhající v rovině emocionální, behaviorální a kognitivní²⁵. Každá oblast je spojená s vlastní teorií. U emocionální roviny, která se týká především psychické pohody a spokojenosti se životem, jde o teorii stresu a jeho zvládání. V behaviorální rovině, která se týká především sociálních schopností a mezilidského chování, se jedná o teorii kulturního učení. A u kognitivní roviny,

²⁵ ABC stojí pro tři oblasti akulturace, A jako *Affective*, tedy emocionální rovina, B jako *Behavioural*, tedy behaviorální rovina, a C jako *Cognitive*, tedy kognitivní rovina.

týkající se hlavně toho, jak jedinci vnímají sami sebe a ostatní v rámci interkulturních setkání, jde o teorii sociální identifikace. Berry a kol. (2011: 314) ještě zmiňují, že na akulturaci mají vliv i individuální a osobnostní faktory, kterým však chybí jasný teoretický rámec.

Obrázek 5. Proces akulturace

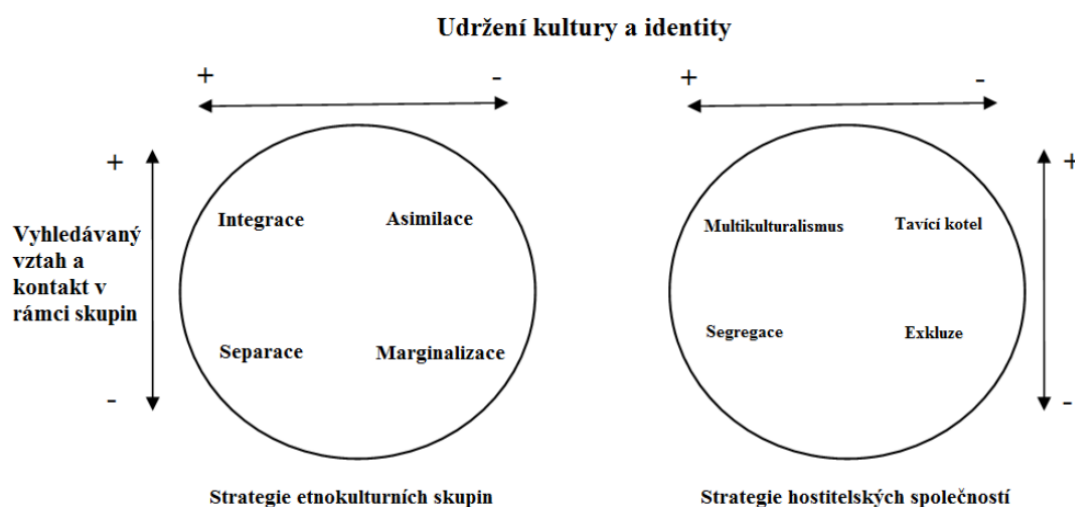

Zdroj: Ward a kol. (2001: 44)

Význam akulturace jako dvousměrného procesu zdůrazňujícího změny u společenských skupin na obou stranách kontaktu se například promítá do společných základních principů politiky integrace přistěhovalců v EU, kde hned první z principů zní: „Integrace představuje dynamický, obousměrný proces vzájemného přizpůsobování všech přistěhovalců a obyvatel členských států.“ Další z bodů se týká kontaktu a participace přistěhovalců v rámci majoritní společnosti: „Základním mechanismem integrace je častý styk mezi přistěhovalci a občany členského státu. Styk mezi přistěhovalci a občany členského státu obohacují společná fóra, dialog kultur, vzdělávání o přistěhovalcích a jejich kulturách a povzbudivé životní podmínky v městských sídlištích.“ (Evropská rada, 2004: 3).

Berry už v roce 1974 navrhl model akulturačních strategií (Berry a Annis, 1074), který rozděluje jednotlivce a kulturní skupiny podle toho, jak u nich může akulturace probíhat. Hlavní rozdíl je ve dvou aspektech. Do jaké míry vnímají akulturační skupiny důležitost zachování si vlastního kulturního dědictví, a do jaké míry vnímají důležitost kontaktu se členy odlišných kulturních skupin a participace v nové společnosti. Berry na základě těchto aspektů rozděluje akulturační strategie na asimilace, integrace, separace a marginalizace. Integrace je v tomto smyslu definována jako strategie, kde je důležité udržet si svou původní kulturu, a přitom být v denní interakci s odlišnými kulturními skupinami. Berry a kol. (2011: 322) tvrdí, že až na pár výjimek je strategie integrace nejpreferovanější a strategie marginalizace nejméně preferovanou. Upozorňuje však, že na výběr strategie mají vliv postoje členů majoritní kulturní skupiny k imigrantům, a tedy jejich očekávání, kterou ze strategií by imigranti měli přijmout. V rámci rozsáhlé komparativní studie mladých imigrantů napříč několika zeměmi se Berry (2006) dobral k výsledku, že obecně nejúspěšnější akulturační strategií je integrace.

Obrázek 6. Akulturační strategie etnicko-kulturních skupin a hostitelských společností

Zdroj: Vlastní zpracování podle Berry a kol. (2011: 321)

Kromě Berryho se teoretickým modelům popisujícím akulturaci věnují například ještě Bourhis Bourhis, Moise, Perreault, a Senecal (1997) či Navas a kol. (2005). Safdar a Struthers (2003) navrhli akulturační model *Multidimensional individual difference acculturation*, který vychází z tzv. ABC akulturace. Tento model byl jako jeden z mála aplikován na zahraničních studentech a potvrdil u nich

psychologickou a sociokulturní adaptaci jako dva možné výstupy akulturace (Rasmi, Safdar a Lewis, 2009). Obecně tyto modely přicházejí s řadou skupinových faktorů (např. společnost, ve které se imigrant usazuje, a společnost, ze které pochází) nebo s řadou individuálních faktorů (např. osobnost, demografické proměnné, motivace pro migraci, akulturační strategie, délka pobytu, a další), které mohou mít vliv na proces akulturace (Smith a Khawaja, 2011). Smith a Khawaja (2011) udělali literární rešerši, aby zjistili, zda se dají teoretické přístupy kolem akulturace aplikovat na zahraniční studenty. Jako nejčastější akulturační stresory, které by u zahraničních studentů mohly mít vliv na jejich adaptaci, uvádějí jazyk, vzdělávací stresory (např. očekávané akademické úspěchy, kvalita vzdělávacích služeb, odlišné způsoby výuky), sociokulturní stresory (např. schopnost navazovat přátelství), diskriminaci nebo praktické stresory (např. nedostatek financí kvůli nemožnosti pracovat a vysokým poplatkům za studium či problémy s nalezením ubytování).

Vysoká škola a její kampus představuje významný akulturační kontext pro zahraniční studenty. Je to do určité míry samostatná společnost pro přijíždějící zahraniční studenty. Z hlediska akulturační psychologie tak dalším významným výstupem akulturace může být akademická adaptace ovlivněná zmíněnými vzdělávacími stresory.

Přestože díky komparativním studiím v rámci akulturační psychologie (např. Berry, 2006) můžeme některé výstupy generalizovat, je nezbytné si uvědomit, že každá skupina jedinců i každý jednotlivec může v rámci akulturace reagovat rozdílně. Změny v rámci akulturace probíhají na různých úrovních a v různé míře, a proto nemůžeme teorii plošně aplikovat na každého jedince či skupinu. V tomto smyslu je dopad akulturačních stresorů podmíněn tím, jak jej zahraniční studenti posuzují a zvládají, a proto se může u každého jednotlivce lišit.

3.15. Interkulturní vztahy na vysoké škole

Podle Berryho a kol. (2011: 337) mohou psychologické jevy pramenící z interkulturních vztahů oproti akulturaci vznikat i bez přímého kontaktu mezi kulturně odlišnými jedinci či skupinami (např. na základě telekomunikačních zdrojů či historického kontaktu). Určité postoje, stereotypy nebo předsudky k jedné kulturní skupině mohou mít i lidé, kteří s ní do kontaktu nikdy nepřišli. Podobně jako mají migranti akulturační strategie, mohou mít kulturně odlišné skupiny v rámci pluralitní společnosti různé interkulturní strategie. Ty lze zkoumat na národní či institucionální úrovni, ale i na úrovni jedince. Strategie, která přijímá jak zachování si vlastní kulturní identity a kulturních charakteristik všech kulturních skupin, tak nestranný kontakt mezi nimi a jejich participaci v široké pluralitní společnosti, se nazývá multikulturalismus (Berry a kol., 2011: 340). Hlavní cíl politiky multikulturalismu je zlepšovat interkulturní vztahy a zvyšovat míru vzájemného uznávání mezi etnicko-kulturními skupinami. Na úrovni EU odpovídá tomuto významu multikulturalismu politika integrace, která se tak promítá například do Listiny základních práv Evropské unie.

Ideologii multikulturalismu propojili Ward a Masgoret (2008) s dalšími aspekty v rámci interkulturních vztahů (především s postoji k imigrantům a otázkou vlastní identity). Z jejich výzkumu vyplývá, že silná multikulturní ideologie, vysoká míra kontaktu mezi odlišnými kulturními skupinami a nízká míra meziskupinové hrozby mají významný pozitivní vliv na postoje k imigrantům. Právě pozitivním vlivem faktoru vzájemného kontaktu na interkulturní vztahy se zabýval už Allport v roce 1954 se svou tzv. kontaktní hypotézou (Allport, 1954). Podle Allportovy teorie o meziskupinovém kontaktu vede vyšší míra kontaktu mezi lidmi z odlišných skupin ke zvýšení vzájemného uznávání a snížení předsudků vůči odlišné skupině. Allport tvrdí, že pokud mají odlišné skupiny stejné podmínky – skupiny mají rovné postavení, skupiny sdílí některé podobné cíle, skupiny spolu alespoň do určité míry spolupracují a skupiny jsou úředně ukotveny v rámci podmínek, práv a norem – pak by mělo zvýšení kontaktu vést k lepším interkulturním vztahům (Pettigrew, 1998). Otázkou pozitivního vlivu multikulturního prostředí a strategie integrace na psychologickou a sociokulturní adaptaci migrantů se více zabývá i Berry se svým kolektivem autorů (2011: 324).

V případě vysokoškolské instituce je interpersonální prostředí formováno tím, jací lidé či skupiny lidí přicházejí v kampusu do kontaktu. Většina studií věnující se interkulturnímu kontaktu u zahraničních studentů se zaměřuje na degree studenty usilující o získání titulu na zahraniční vysoké škole (Smith a Khawaja, 2011). V Evropě však oproti ostatním částem světa převažuje krátkodobá kreditová mobilita (Brooks a Waters, 2011: 69). I proto je příhodné studovat, jak kontakt probíhá u studentů na tomto typu mobility.

Zaměstnanci, vyučující a studenti hostitelské vysoké školy se dostávají do kontaktu se zahraničními studenty a mají tak do určité míry vliv na jejich adaptaci a vytvořené interkulturní vztahy. Zaměstnanci, kteří přicházejí do kontaktu se zahraničními studenty, jsou především pracovníci oddělení mezinárodních vztahů. Ti jsou mnohdy prvním kontaktem zahraničního studenta s domácí komunitou a kromě administrativních záležitostí představují i určitou spojku nabízených podpůrných služeb vysoké školy (např. orientační týden, pomoc s hledáním ubytování, apod.). Spíše než na vliv zaměstnanců na adaptaci zahraničních studentů se výzkumníci zaměřují právě na služby hostitelské vysoké školy, jejichž důležitost v rámci internacionalizace nabývá na významu (podpůrným službám pro studenty se věnuje následující kapitola 3.15).

U vyučujících, kteří jsou v kontaktu se zahraničními studenty v rámci výuky, může nastat nesoulad mezi způsobem výuky, na který jsou zahraniční studenti zvyklí, a způsobem výuky praktikovaným na navštěvované vysoké škole. Tato neshoda může vést ke zhoršení akademických výsledků studentů. V případě vyučujících může vést ke kariérnímu vyhoření, protože jim mnohdy chybí informace, dovednosti a někdy i motivace potřebná ke zvládnutí výzev spojených s rostoucí kulturní diverzitou ve třídách (Vedder, Horenczyk, Liebkind a Nickmans, 2006). Dunne (2013) vidí ve výuce a studijních osnovách obrovskou příležitost pro vyučující a tzv. policy makers k nastavení podmínek pro usnadnění interkulturního kontaktu. Pedagogickými aspekty mezinárodní studentské mobility se dále zabývá například Coate (2009). Celkově je však potřeba více prozkoumat roli vyučujících v rámci adaptace, především akademické adaptace, zahraničních studentů.

Na vysokoškolských kampusech přicházejí do vzájemného kontaktu především studenti z odlišných kulturních prostředí. Takový kontakt může

u zahraničních studentů vést ke zlepšení znalosti cizích jazyků (Benzie, 2010), k vyšší spokojenosti (Hendrickson, Rosen, a Aune, 2011), k lepší sociokulturní adaptaci (Smith a Khawaja, 2011) a k vyššímu interkulturnímu porozumění (Harrison a Peacock, 2009). Nicméně míru opravdového kontaktu mezi místními a zahraničními studenty řada studií kritizuje (např. Harrison a Peacock, 2009; Leask a Carroll, 2011; Groeppel-Klein, Germelmann, a Glaum, 2010 či Halualani, 2008). Často je kontakt popisovaný jako omezený či nedostatečný. Autoři upozorňují, že nestačí zahraniční studenty pouze pasivně přijímat na vysokou školu ve stylu „lessez-faire“, ale že je nutné aktivně pracovat na jejich integraci do skupiny domácích studentů. Pouhé zvyšování počtů zahraničních studentů nestačí pro zvýšení jejich interkulturního kontaktu a zvýšení interkulturního porozumění (Rienties a Nolan, 2014). Proto se zdůrazňuje potřeba interkulturní kontakt podporovat a předcházet separaci studentů. Separace komunity krátkodobých studentů v programu Erasmus je v literatuře nazývána *Erasmus bubble* (např. Whittaker, 2011).

Studenti mohou navazovat přátelské vztahy, označované jako společenské či přátelské sítě. V rámci akulturace zahraničních studentů rozděluje Ward a kol. (2001: 148) přátelské sítě na: a) lokální přátelství (s domácími studenty z navštěvované země), b) mezinárodní přátelství (s ostatními zahraničními studenty-cizinci), c) národní přátelství (se studenty ze své země původu). Jako první toto rozdělení použili Bochner, McLeod a Lin (1977) a ve svém modelu každé kategorii přiřadili specifickou funkci při adaptaci studentů. Národní přátelství mají potvrzovat a zároveň pomáhat vyjadřovat vlastní kulturu, lokální přátelství mají napomáhat v akademických a pracovních cílech a mezinárodní přátelství mají především rekreační funkci.

Zatímco u degree zahraničních studentů bývá kontakt, kvůli snazší komunikaci, nejčastější s ostatními národními studenty ze stejné země původu (Bochner a kol., 1977; Brown, 2009; Smith a Khawaja, 2011), v rámci evropské krátkodobé studentské mobility se zdá, že u zahraničních studentů převažují mezinárodní přátelství (Van Mol a Michielsen, 2014).

Dunne (2009), který se věnuje motivaci domácích studentů dobrovolně navazovat interkulturní kontakt se zahraničními studenty, polemizuje o tom, že oproti běžnému intra-kulturnímu kontaktu (v rámci jedné kulturní skupiny) lze interkulturní

kontakt vnímat jako abnormální či deviantní chování. Jako jeden z důvodů nízké interakce vidí Dunne především prostorovou separaci těchto dvou skupin studentů. Dalšími důvody nízké interakce bývají kulturní rozdíly (např. Brown, 2009), jazykové schopnosti (např. Smith a Khawaja, 2011) nebo, u degree studentů, hrozba soupeření o stejný univerzitní diplom (např. Dunne, 2009). Van Mol a Michielsen (2014), kteří provedli rozsáhlou kvalitativní studii zaměřenou na formování přátelských sítí během krátkodobého zahraničního pobytu v Evropě, zmiňují také vliv časové tísně (jeden až dva semestry) a vliv velikosti skupiny národních přátel. Pokud je na vysoké škole velká skupina studentů jedné cizí národnosti, zvyšuje to interakci pouze mezi studenty z této skupiny, kvůli příležitosti a pohodlí komunikace ve vlastním jazyce, a zároveň to omezuje interakci členů této skupiny s ostatními studenty.

Pro studium interkulturních vztahů se kontakt mnohdy operacionalizuje jako počet navázaných přátelství (např. Pettigrew, Christ, Wagner a Stellmacher, 2007). Velký počet navázaných lokálních přátelství lze tedy vnímat jako úspěšnou integraci zahraničního studenta do domácího prostředí hostitelské vysoké školy, díky čemuž lze předpokládat určité benefity pro obě skupiny (např. jazykové či kulturní obohacení). Naopak nízký počet navázaných lokálních přátelství lze vnímat jako separaci či marginalizaci zahraničních studentů. Nicméně vliv míry kontaktu mezi odlišnými kulturními skupinami v rámci vysokoškolského prostředí na adaptaci studentů není z dosavadních výzkumů zcela přesvědčivý, a proto je přínosné vliv interkulturních vztahů na různé aspekty mezinárodní studentské mobility dále zkoumat.

Z hlediska hostitelské vysoké školy je přítomnost zahraničních studentů přínosem i pro domácí studenty, jejichž pohled bývá ve výzkumech interkulturního kontaktu často opomíjen (Dunne 2009; Smith a Khawaja, 2011). Díky kontaktu se zahraničními studenty se domácí studenti kulturně obohacují, získávají odlišné pohledy a učí se tak být kompetentnější v interkulturních záležitostech (Luo a Jamieson-Drake, 2013). Další přínosy kulturně diverzního univerzitního prostředí popisují autoři Chang, Denson, Sáenz, a Misa (2006) nebo Denson a Bowman (2013).

Vliv internacionalizace na domácí populaci studentů a akademiků se v literatuře nazývá „internationalizace doma“ (*internationalisation at home*). Termín internacionalizace doma upozorňuje na ty aspekty internacionalizace, ke kterým

dochází na domácím kampusu/vysoké škole, konkrétně na interkulturní a mezinárodní dimenzi v procesu výuky či učení, na interkulturní a mezinárodní dimenzi u mimoškolních aktivit a na vztahy mezi domácí majoritní skupinou a etnicko-kulturními skupinami (Wachter, 2003). Převážná část autorů je přesvědčena o pozitivních dopadech internacionalizace doma a někteří autoři dokonce tvrdí, že za určitých okolností může být prospěšnější než samotné studium v zahraničí (např. Soria a Troisi, 2014). Harrison a Peacock (2009) kriticky zkoumají, jak samotný koncept vnímají domácí studenti. Van Mol a Michielsen (2014) zdůrazňuje nutnost více zkoumat, jak domácí studenti vnímají krátkodobé zahraniční studenty, aby se zjistilo, které faktory brání a které naopak zlepšují interkulturní kontakt studentů v evropském kontextu.

Jak již bylo zmíněno, lidé obecně preferují kontakt s osobami, které jsou jim v určitých charakteristikách podobné. Přesto mohou vysoké školy nastavit opatření, která zajistí více možností pro interkulturní kontakt, a která dokáží tyto osobní preference studentů ovlivnit. Takováto opatření vysokých škol ve formě podpůrných služeb pro studenty jsou popsána v následující kapitole.

3.16. Podpůrné služby pro studenty

Oblast podpůrných služeb pro zahraniční studenty je v určitém smyslu průnikem ekonomických a sociokulturních aspektů mezinárodní studentské mobility. Pro management vysokoškolské instituce navíc představují opatření, která mohou ovlivnit adaptaci zahraničních studentů a interkulturní vztahy na vysoké škole.

S rostoucím vývojem v oblasti zboží a služeb se i vysoké školy začínají zaměřovat na poskytování kvalitních služeb nejen pro místní, ale i pro zahraniční studenty. Jelikož mohou být vysokoškolské instituce částečně financované z poplatků zahraničních studentů za studium, může být růst počtu takových studentů pro vysokou školu benefitem. Choudaha (2017) však tvrdí, že vysokoškolské instituce budou muset nárůst počtu zahraničních studentů vyrovnat nabídnutím podpůrných služeb, které umožní studentům dostudovat a uspokojí jejich kariérní vyhlídky. Poskytování služeb pro zahraniční studenty se tak stává jedním z klíčových témat v procesu internacionalizace vysokého školství.

Podpůrné služby pro studenty bývají častěji než se zahraničními studenty spojovány se studenty v rámci tzv. dálkového studia a podle některých studií (např. Farajollahi a Moenikia, 2010, Tait, 2000) těmto studentům pomáhají dosahovat lepších akademických výsledků. Simpson (2000: 40) v rámci dálkového studia definoval podpůrné služby pro studenty jako veškeré aktivity nad rámec vytváření a zprostředkování studijních materiálů, které dopomáhají studentům postupovat dál v rámci studia. Jako příklad Simpson uvádí akademickou podporu, která zahrnuje pomoc studentům s kognitivními, intelektuálními a vědomostními záležitostmi spojenými se studijními kurzy. Nicméně zdůrazňuje i podpůrné služby v rámci organizačních aspektů studia. Podpůrné služby mají pro dálkové studenty jistě význam, ale zřejmý je v dnešní době i jejich potenciální přínos, a to jak pro ostatní domácí, tak především pro zahraniční studenty.

U zahraničních studentů, kteří mohou být zvyklí na odlišné přístupy ve vzdělávání, může nesoulad mezi očekávanou a zažitou kvalitou a efektivitou služeb nabízených přijímající institucí přispět ke zvýšení akulturačního stresu (Smith a Khawaja, 2011), tedy ke zhoršené adaptaci (Khawaja a Dempsey, 2008) a vyšším hladinám deprese (Ward a kol., 2001). Na takovýto nesoulad u zahraničních, ale i domácích studentů upozornil i Sherry, Bhat, Beaver a Ling (2004) s tím, že zahraniční studenti hodnotí kvalitu vzdělávacích služeb hůře než domácí studenti.

Podle studie Erasmus Impact Study (Brandenburg a kol., 2014: 164) vedl zvyšující se počet přijímaných (a vysílaných) studentů v rámci programu Erasmus k rostoucímu povědomí o nezbytnosti podpůrných služeb a k tlaku na zjednodušení administrativních postupů. Kelo, Rogers a Rumbley (2010) uznávají, že „podpora studenta“ či „studentské služby“ se mohou vztahovat k celé řadě aktivit a služeb nabízených studentům, jako je poskytování informací, zprostředkování ubytování, zajištění přístupu ke stravovacím zařízením, zapojení do uvítacích aktivit, či nabízení akademické či jazykové podpory. I přes rostoucí zájem o podpůrné služby pro studenty, jen velmi málo výzkumů osvětlilo, co si přesně zahraniční studenti v rámci podpůrných služeb přejí a co od nich očekávají (Kelo a kol., 2010). Leask (2009) zdůrazňuje potřebu usnadnit smysluplnou interakci mezi domácími a zahraničními studenty, a to jak během studijních kurzů, tak během aktivit po výuce.

Zahraniční studenti procházejí různými stádii spojenými se studentským pobytem v hostitelské instituci. Během těchto stádií mají studenti různé potřeby, ke kterým se váží různé služby. Obecně můžeme stadia studijního pobytu rozdělit na období před výjezdem (služby týkající se zprostředkování informací a přípravy studentů na studijní pobyt v jiné zemi), období krátce po příjezdu (služby týkající se bezprostřední adaptace studenta na místě), období během zbytku studijního pobytu (služby týkající se integrace do hostitelské společnosti) a období po návratu do domovské země (služby týkající se re-integrace na domácí vysoké škole). O rozdělení služeb v rámci tzv. životního cyklu zahraničního studenta se pojednává např. v Higher Education Academy (2015), nebo se jím zabývají Kelo a kol. (2010) či Archer, Jones a Davison (2010).

Tzv. uvítací dny či orientační týden je jedna z nejdůležitějších podpůrných služeb pomáhající zahraničním studentům lépe se zapojit do nového prostředí (Higher Education Academy, 2015). Obvykle zahrnují předávání úvodních informací a orientační či integrační aktivity s ostatními zahraničními i domácími studenty. Pro zahraniční studenty představují tyto služby značné ulehčení, snazší orientaci a rychlejší zapojení do života na hostitelské vysoké škole. Tyto služby mohou usnadnit proces adaptace a pomoci studentům snadněji a rychleji se integrovat do života na hostitelské vysoké škole. Van Mol a Michielsen (2014) upozorňují, že většina výměnných studentů v rámci programu Erasmus přijíždí na vysokou školu před začátkem akademického roku či semestru, kdy na kampusu ještě nemusí být přítomna populace domácích studentů. Jelikož si zahraniční studenti nové přátelské sítě v zahraničí vytvářejí překvapivě rychle²⁶, může nepřítomnost domácích studentů na kampusu omezit integraci zahraničních studentů (Van Mol a Michielsen, 2014).

Jedním z hlavních praktických úkolů, které musí zahraniční studenti vyřešit před příjezdem nebo krátce po příjezdu na hostitelskou vysokou školu, je najít a zajistit si ubytování. Tato překážka bývá často spojena s finančními možnostmi zahraničních studentů. Poyrazli a Grahame (2007) na ubytování jako překážku v rámci adaptace upozorňují a Tolman (2016) zjistil, že ubytovávat zahraniční a domácí studenty společně, prostřednictvím programu párujícího spolubydlící

²⁶ Díky zapojení studentů do Facebookových skupin bývají společenské sítě většinou vytvořené už dokonce před odjezdem na samotný studentský pobyt.

z různých zemí dohromady, přineslo určité výhody jak pro účastníky tohoto programu, tak i pro vysokou školu. I výzkum od Van Mol a Michielsena (2014) dochází k závěrům, že zahraniční studenti na programu Erasmus, kteří bydleli společně s domácími studenty, měli tendenci mít více lokálních přátel, a to díky tomu, že je spolubydlící představil svým ostatním domácím přátelům. Hendrickson a kol. (2011) také doporučuje vysokým školám ubytovávat zahraniční a domácí studenty dohromady, protože to zvyšuje příležitosti pro interakci a ihned umožňuje zformovat alespoň slabou přátelskou vazbu. Naproti tomu výzkum od Kudo a Simkin (2003) neprokázal, že by interkulturní spolubydlení u degree zahraničních studentů vedlo k silnějším přátelským vazbám. Komplexní oblasti kolem ubytovacích služeb pro zahraniční studenty v rámci programu Erasmus se věnoval projekt s názvem HousErasmus²⁷, jehož výsledky uvádějí, že nedostatek cenově dostupného a adekvátního bydlení pro zahraniční studenty v Evropě může být hlavní překážkou účasti na programech mobility, a může negativně ovlivnit ty, které jedou do zahraničí (Kuzmane, Jahnke, Pérez Encinas, Alfranseder a Fellingner, 2017). Zprostředkování ubytování či alespoň poradenství při hledání ubytování je jednou ze základních služeb, které by mohla hostitelská vysoká škola přijíždějícím studentům zajistit.

Další z možných služeb je mentoring zahraničních studentů, kdy se propojí zahraniční student s domácím studentem, který mu poté dělá mentora. Na vysokých školách se pro tuto službu vžil termín *Buddy program*²⁸, a pro domácího studenta participujícího v programu termín *Buddy*. V principu lokální student přivítá (mnohdy přímo vyzvedne) přijíždějícího zahraničního studenta a pomůže mu s řešením nezbytných úkonů ihned po příjezdu na hostitelskou vysokou školu, kdy nebo kde by se zahraniční student mohl setkat s komplikacemi (např. zřízení studentské karty či průkazky hromadné dopravy). Do Buddy programu se domácí studenti hlásí dobrovolně za účelem procvičení cizích jazyků či navázání přátelství se zahraničními studenty z celého světa. Campbell (2012) ukázal, že systematické párování domácích a zahraničních studentů přispívá k navazování přátelství a pomáhá nově příchozím studentům v adaptaci. Mnohdy je Buddy, který usiluje o jazykovou i kulturní výměnu, prvním lokálním kontaktem pro přijíždějícího studenta. Často je Buddy

²⁷ Více o projektu na: <https://houserasmus.eu/>.

²⁸ Někdy též Mentor program nebo Tutor program.

program koordinován oddělením mezinárodních vztahů vysoké školy nebo mezinárodním studentským klubem na vysoké škole.

Na řadě vysokých škol je přítomen studentský klub zaměřený na zahraniční studenty. Například kluby sítě Erasmus Student Network (ESN) jsou na více než 500 vysokých školách ve 40 zemích po Evropě. Výzkumy ESN zjišťovaly spokojenost zahraničních studentů se studentskými kluby ESN a ukázaly, že více než polovina studentů zcela souhlasí nebo spíše souhlasí s tím, že aktivity ESN jim pomohly integrovat se mezi domácí studenty (Escrivá, Helm, Pérez Encinas, Stasiukaitytė a Zimonjić, 2015). Studentské kluby tohoto zaměření, jejichž členové často organizují společenský program pro zahraniční studenty, ale mohou svou orientací na zahraniční studenty přispívat k větší separaci zahraničních studentů (Van Mol a Michielsen, 2014).

Určité služby, jako jazykový kurz místního jazyka, kurz týkající se kultury hostitelské země či kombinace těchto kurzů, zasahují svou charakteristikou do oblasti výuky. Přesto se dají považovat za podpůrné služby pro zahraniční studenty, jejichž prostřednictvím se zahraniční studenti zlepšují v místním jazyce, v porozumění kulturním odlišnostem nebo aspektům interkulturní komunikace.

Výše uvedené podpůrné služby jsou ovlivnitelné managementem vysoké školy a měly by přispět k adaptaci zahraničních studentů, některé by zintenzivněním interkulturního kontaktu na vysoké škole mohly přispět i ke zlepšení interkulturních vztahů. Van Mol a Michielsen (2014) však upozorňují, že formální aktivity cílené na podporu zahraničních studentů v oblastech jako ubytování, integrace nebo jazyková výuka někdy vedou k nedobrovolné separaci zahraničních studentů. Jako příklad uvádějí orientační týden, který se v praxi často koná před začátkem semestru bez přítomnosti domácích studentů, kdy si zahraniční studenti rychle vytvoří sociální vazby s ostatními zahraničními studenty a se studenty ze své země původu. Dalším příkladem je spolubydlení. Zatímco sdílené bydlení s domácími studenty přispívá k integraci zahraničních studentů, systematické umísťování zahraničních studentů na „kolej pro zahraniční studenty“ (mimo společenské prostory domácích studentů) napomáhá k jejich prostorové a sociální separaci.

3.17. Řízení kulturně diverzního prostředí

Otázka, jak rozumět kulturní diverzitě a jak ji správně řídit, je v dnešní pluralitní společnosti velmi diskutovaná (např. Kymlicka, 2007). Podle Berry a kol. (2011: 339) cílům diverzity a rovnosti v rámci dnešní společnosti odpovídají strategie integrace a multikulturalismu a k dosažení těchto cílů je nutné nejprve uznat jedinečnost každé kulturní skupiny a jejich specifické potřeby, a potom tyto potřeby uspokojit se stejnou mírou pochopení, přijetí a podpory, jaká je věnována dominantní kulturní skupině.

Termín diverzita vychází z anglického *diversity*, tedy česky různorodost či rozmanitost. Jelikož spadá management diverzity pod oblast řízení lidských zdrojů, jedná se většinou o diverzitu pracovního prostředí. Definic diverzity je nespočet, ale velice obecná definice diverzity zahrnuje jakýkoli zřetelný rozdíl, který odlišuje jednoho jedince od druhého.

Podle Patricie Kreitz (2008) autoři většinou sdružují charakteristiky diverzity do čtyř oblastí:

- Osobnostní charakteristiky (např. vlastnosti, schopnosti, dovednosti)
- Vnitřní charakteristiky (např. pohlaví, etnicita, inteligence, sexuální orientace)
- Vnější charakteristiky (např. kultura, národnost, náboženství)
- Organizační charakteristiky (např. pracovní pozice, pracovní zařazení)

Rozdíly ve fyzických znacích či pohlaví jsou nejčastěji zmiňovanými příklady diverzity. Nicméně podstatou rozdělení diverzity do různých dimenzí je zdůraznění, že mezi jedinci existuje mnoho rozdílů, které nejsou na první pohled zcela čitelné. V rámci sociální percepce totiž dochází k řadě chyb, které vedou k přisuzování charakteristik druhým lidem na základě rozdělení do sociálních skupin, tedy tzv. stereotypizace. Vnímání pouze povrchových odlišností se poté může odrážet v chování jedinců, kteří mohou mít negativní předsudky vůči odlišným osobám a ve školním či pracovním prostředí je tak diskriminovat.

Literatura v oblasti managementu diverzity tedy zdůrazňuje, že by manažeři a leadeři měli rozumět více dimenzím rozdílů a měli by být schopni umožnit jejich inkluzi (např. Thomas, 1992). Thomas tedy definuje management diverzity pracovního prostředí jako komplexní manažerský proces vedoucí k rozvoji prostředí, které bude vhodné pro všechny pracovníky. Bedrnová a Nový (1998) vidí hlavní smysl managementu diverzity ve vytvoření tzv. inkluzní organizační kultury. Každý jedinec by měl mít v takovém prostředí možnost uplatnit svůj odlišný přístup, jiný názor či specifické schopnosti. Nastavení takové firemní kultury vyžaduje, aby si lidé na vedoucích pozicích definovali důvody pro zavedení opatření vedoucích k akceptování a respektování odlišností a identifikovali způsoby, jakými diverzita přispěje jejich organizaci. Základní otázky, které by si tedy organizace měly ujasnit, jsou: proč by firma měla chtít diverzitu, jaký druh diverzity a kolik jí chce.

Patti Digh (1998) upozorňuje, že top management musí jasně formulovat postoj k diverzitě, zda ji chce tolerovat, vážit si jí, oslavovat ji, řídit ji a využívat jejích výhod nebo ne. Některé firmy totiž mohou diverzitu vnímat pouze jako dodržování právních norem, jako sociální spravedlnost nebo jako zodpovědnost pouze části firmy (např. personálního oddělení). Výstupy diverzity vycházející z takto různorodých formulací spadají podle Kreitz (2008) do pěti oblastí:

- I. Dodržování státních nařízení
- II. Očekávání a odměňování homogenity
- III. Identifikování diverzity jako širšího cíle bez doprovázených změn
- IV. Identifikování dílčích cílů diverzity a zavedení organizačních změn k jejich dosažení
- V. Usilování o systematické a plánované organizační změny vedoucí k získání optimální strategické výhody z diverzity

Z této škály přístupů je zřejmé, že se organizace liší jak v tom, do jaké míry vnímají diverzitu jako přínos pro organizaci, tak v tom, do jaké míry zavádějí organizační změny podporující diverzitu pracovního prostředí.

Podle Bassett-Jones (2005) jsou dvě hlavní překážky v zavedení diverzity v rámci pracovního prostředí. Zaprvé lidé preferují práci v homogenních skupinách. Zadruhé lidé a organizace, v nichž pracují, se obecně vyhýbají a brání změnám.

Management diverzity vyžaduje změny v organizaci i změny v myšlení a chování lidí. V dosažení takových změn tedy hraje stěžejní roli oddělení pro řízení lidských zdrojů v úzké spolupráci s top managementem.

Zpráva vládní agentury Spojených států GAO (GAO, 2005), která čerpá z rozsáhlé literární rešerše na téma managementu diverzity, analýzy dat rozhovorů s pěti experty na diverzitu a z rozhovorů s dalšími čtrnácti experty nejen z business sféry, ale i z neziskového sektoru, identifikovala devět nejlepších osvědčených praxí v managementu diverzity pracovního prostředí:

1. Závazek vrcholových manažerů – vize diverzity by měla být demonstrována a komunikována napříč organizací skrze vrcholový management.
2. Diverzita jako součást plánu organizační strategie – strategie diverzity by měla být vyvinutá a propojená s organizační strategií.
3. Diverzita propojená s výsledky – porozumění dopadů diverzity (větší diverzita a inkluzivní pracovní prostředí mohou vést k vyšší produktivitě a pomoci zlepšit výkon jedinců či organizace).
4. Měření – sada kvantitativních a kvalitativních nástrojů měření dopadu či vlivu diverzity na různé aspekty v organizaci.
5. Odpovědnost – způsoby, jak skrze propojení hodnocení pracovníků a zavádění opatření zajistit, že lidé na vedoucích pozicích jsou zodpovědní za diverzitu.
6. Sousednost plánování – trvalý strategický proces identifikování různorodých talentů v organizaci a přispívání k jejich rozvoji v možné budoucí vedoucí pracovníky organizace.
7. Nábor zaměstnanců – proces přilákání dostatku kvalifikovaných a různorodých zájemců o práci.
8. Zapojení zaměstnanců – přispívání zaměstnanců k rozvoji diverzity napříč organizací.
9. Školení o diverzitě – snaha informovat a vzdělávat management a pracovníky v oblasti přínosu diverzity pro organizaci.

David Aronson (2002) se také zabývá nejlepší praxí v rámci managementu diverzity. Stejně jako zpráva od GAO vidí jako nejdůležitější odhodlání vrcholových manažerů komunikovat a demonstrovat přínosy diverzity. Oproti zprávě od GAO však Aronson klade větší důraz na zapojení pracovníků a zjištění jejich přístupu

k diverzitě napříč organizací, tedy zavedení tzv. auditu diverzity. V obou analýzách osvědčených praxí se opakují konkrétní doporučení pro vytvoření pozice manažera diverzity, který by byl přímo odpovědný za úspěšnou implementaci změn v organizaci, nebo také zavedení školení pracovníků či mentoringových programů, které se věnují odlišnostem v chování jednotlivých pracovníků.

Aronson (2002) se podrobněji věnuje zařazení diverzity do strategického plánování organizace a popisuje šest stěžejních elementů, které by neměly chybět ve strategickém plánu diverzity:

- I. Případová studie organizace, která identifikuje přínosy diverzity pro danou organizaci.
- II. Doporučení pro zapojení všech pracovníků v procesu diverzity.
- III. Institucionalizace procesu diverzity skrze kancelář či člověka zodpovědného za vykonávání strategického plánu.
- IV. Jasně nastavené cíle vycházející ze zjištění v rámci auditu diverzity.
- V. Klíčové číselné údaje pro mapování progresu v rámci dosahování stanovených cílů.
- VI. Nastavení zodpovědnosti manažerů v dosahování cílů diverzity.

Již první bod, tedy ohodnocení organizace z hlediska diverzity, je pro další postup klíčový. Organizace se na základě určitých kritérií poměří s jinými ve svém oboru a identifikuje tak, kde je potřeba udělat změny. Pravidelné hodnocení umožňuje organizaci zachytit vývoj programu diverzity či evaluaci zavedených opatření.

Jak analyzovat diverzitu v organizaci kvalitativně i kvantitativně popisují Plummer (2003) či Hubbard (2003). Nástrojů pro měření diverzity je v literatuře mnoho a nabízejí se i komerční analytické nástroje či odborné posudky od konzultantů. Je však potřeba využít takové nástroje, které odpovídají prostředí dané organizace nebo specifikům celého odvětví.

3.18. Strategické aspekty internacionalizace vysokoškolských studentů

V této kapitole se zaměříme na aspekty internacionalizace spojené s mezinárodní studentskou mobilitou a vysokoškolskými studenty, které jsou obsaženy ve strategických dokumentech týkajících se vysokých škol v České republice.

Základním dokumentem na evropské úrovni, který určuje směřování i českých vysokých škol, je Strategický rámec evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy, který byl schválen během českého předsednictví v Radě EU v květnu 2009. Strategickým cílem č. 1 je realizovat celoživotní vzdělávání a mobilitu ve vzdělávání. Mobilita studentů a akademiků je zde popsána jako zásadní prvek celoživotního vzdělávání a důležitý prostředek pro zvýšení zaměstnanosti a přizpůsobivosti osob. Cílem je, „aby období studia strávené v zahraničí – v evropských i jiných zemích – již nebylo výjimkou, nýbrž pravidlem.“ (MŠMT: Strategické materiály – ET 2020, 2010: 7).

Rámec rozvoje vysokého školství do roku 2020 je strategickým dokumentem Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, který ukotvuje základní priority rozvoje vysokého školství v České republice. Zavazuje se na národní úrovni podporovat internacionalizaci, protože přispívá výrazně ke zvýšení konkurenceschopnosti České republiky. Internacionalizaci přiřazuje mnoho podob, jako např.: „oboustranná mobilita studentů, oboustranná mobilita akademických pracovníků, studijní programy vyučované v cizím jazyce (zejména v angličtině), společné studijní programy, mezinárodní letní školy, získávání zahraničních výzkumných projektů či zapojení do nich, společný výzkum se zahraničními subjekty, zahraniční praxe atd.“ (MŠMT: Rámec rozvoje vysokého školství do roku 2020, 2015: 17).

Klíčovým strategickým dokumentem MŠMT je Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2016 až 2020 (dále jen „Dlouhodobý záměr“). Tento dokument vymezuje priority a plánovaná opatření v oblasti vysokoškolské politiky pro toto období. Jak bylo zmíněno v kapitole o financování, pomocí Dlouhodobého záměru dokáže MŠMT do jisté míry ovlivňovat chování vysokých škol. Dokument navazuje na řadu dalších dokumentů na národní (např. Rámec rozvoje vysokého

školské do roku 2020) i mezinárodní úrovni (např. Strategie Evropa 2020). Dlouhodobý záměr formuluje obecné poslání vysokých škol, kterým je: „napomáhat budování demokratické, otevřené, tolerantní, soudržné, vzdělané a kulturní společnosti, stejně jako konkurenceschopnosti země a rozvoji ekonomiky založené na znalostech a inovacích.“ (MŠMT: Dlouhodobý záměr, 2015: 2). Kromě vzdělávací a tvůrčí činnosti zmiňuje dokument i tzv. třetí roli vysokých škol, která se týká přímého společenského působení. Vysokoškolské prostředí je popsáno jako: „místo, kde se setkávají, vzájemně učí a společně vytvářejí nové hodnoty lidé různých generací, národností, s různým zázemím a zkušenostmi, ale i s různými názory, očekáváními a ambicemi.“ (MŠMT: Dlouhodobý záměr, 2015: 3). Prioritním cílem 3 je Internacionalizace, tj. přidání mezinárodního rozměru do výuky a tvůrčí činnosti vysokých škol. Je zde zdůrazněno, že nejde jen o mobilitní programy studentů či akademiků, ale že „prostředí na vysokých školách bude mít zřetelný mezinárodní charakter založený na plné integraci přijíždějících studentů.“ (MŠMT: Dlouhodobý záměr, 2015: 8). V rámci plánovaných opatření se vysokým školám pro cíl internacionalizace doporučuje „hlouběji integrovat zahraniční členy akademické obce do jejího života: – vysoké školy by měly naplno využívat potenciál, který představují zahraniční studenti a vyučující, kteří jsou dlouhodobě i krátkodobě členy jejich akademické obce. Propojení s domácími členy akademické obce v rámci studijních a výzkumných aktivit i mimo ně by mělo směřovat k prohloubení internacionalizace vysoké školy.“ (MŠMT: Dlouhodobý záměr, 2015: 15).

Internationalizace je i podstatnou částí strategických dokumentů jednotlivých vysokých škol. Například v Dlouhodobém záměru České zemědělské univerzity je třetí prioritní oblastí Mezinárodní univerzita. Prioritním cílem je: „dosáhnout stavu, kdy internacionalizace bude dennodenně žitou praxí fungování ČZU ve všech oblastech.“ (Česká zemědělská univerzita, 2015). Konkrétně se poté promítá do specifických cílů například v podobě podpory krátkodobých výjezdů a příjezdů v rámci studentských mobilit, letních škol či mezinárodních konferencí.

4. Výzkumná část práce

4.1. Charakteristika vzorku

Práce se zabývá dvěma cílovými skupinami studentů. Jsou jimi: 1) domácí studenti bez zkušenosti se studijním či pracovním pobytem v zahraničí a 2) zahraniční studenti absolventi krátkodobého studijního programu Erasmus.

4.1.1. Domácí studenti

Celkový počet respondentů z řad domácích studentů je 9 454. Z hlediska genderového rozložení 67 % žen a 33 % mužů. Převaha žen-respondentů odpovídá obecnému trendu ve výzkumech v oboru společenských věd používajících metodu dotazníku.

Průměrný věk respondentů je 22 let, medián je 21 let. 27 % respondentů uvedlo, že jsou studenty prvního ročníku.

71 % respondentů studuje bakalářský stupeň vzdělání a 20 % jsou studenti magisterského stupně. Ostatní jsou buď studenti doktorského studia (2 %), absolventi (3 %) nebo označili možnost jiné studium (4 %).

Největší množství respondentů jako studijní obor označilo ekonomické či business zaměření (21 %) a humanitní vědy (21 %), dále inženýrství (20 %), společenské vědy (19 %), přírodní vědy (13 %), medicínu (9 %) nebo označili možnost jiné (6 %).²⁹

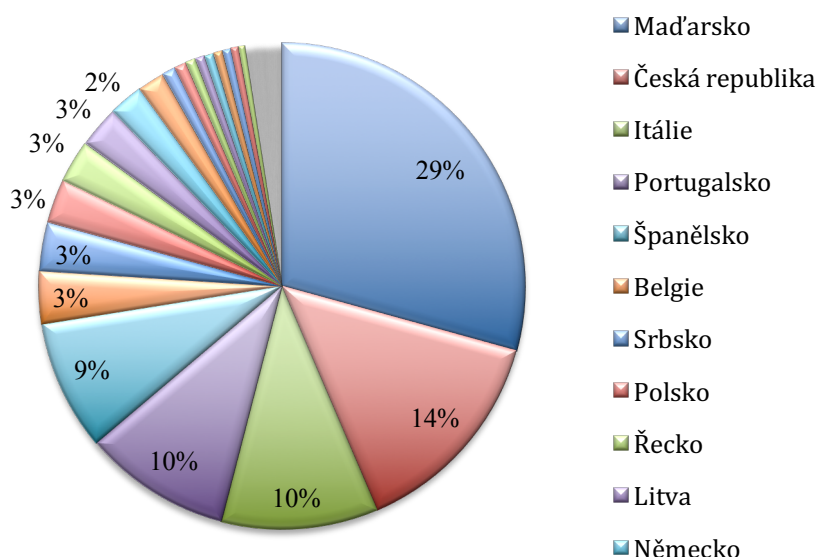
Socioekonomický status respondentů byl zjišťován pomocí otázky ohledně vnímání rodinného příjmu: 59 % respondentů vnímá příjem své rodiny jako průměrný, 16 % nadprůměrný, 19 % podprůměrný a 7 % respondentů uvedlo, že to nedovede posoudit.

Dotazník se díky rozsáhlé propagaci v celoevropské síti dostal ke studentům z celého světa (106 různých zemí). Hlavní zaměření výzkumu bylo však na země

²⁹ Respondenti mohli označit více možných odpovědí.

Evropské oblasti vysokoškolského vzdělávání (EHEA). Nejčastěji respondenti pocházeli z Maďarska (2 669), České republiky (1 306), Itálie (951), Portugalska (895) a Španělska (792). Procentuální rozdělení naleznete v Grafu 4

Graf 4. Země původu domácích studentů

Zdroj: vlastní zpracování

Čeští domácí studenti

Z hlediska respondentů domácích studentů z České republiky (n=1 306) je genderové rozdělení vyrovnanější: 60 % jsou ženy a 40 % muži. Průměrný věk je rovněž 22 let. Opět převažují studenti bakalářského stupně (69 %) oproti magisterským studentům (28 %). V rámci studijních oborů³⁰ však nejvíce respondentů označilo inženýrství (44 %) a přírodní vědy (25 %), jelikož jich nejvíce studovalo na Českém vysokém učení technickém v Praze (488), Univerzitě Pardubice (281), České zemědělské univerzitě v Praze (247) a Vysoké škole chemicko-technologické v Praze (100).

³⁰ Respondenti mohli označit více možných odpovědí.

4.1.2. Zahraniční studenti

Celkový počet respondentů absolventů programu Erasmus je 11 868. Z hlediska genderového rozložení je 67 % žen a 33 % mužů. Převaha žen existuje i v celkové populaci všech studentů vyjíždějících v programu Erasmus³¹. Průměrný věk respondentů je 23 let.

Téměř tři čtvrtiny respondentů (74 %) studovaly v zahraničí na bakalářském stupni vzdělání, jedna čtvrtina respondentů (26 %) na magisterském stupni.

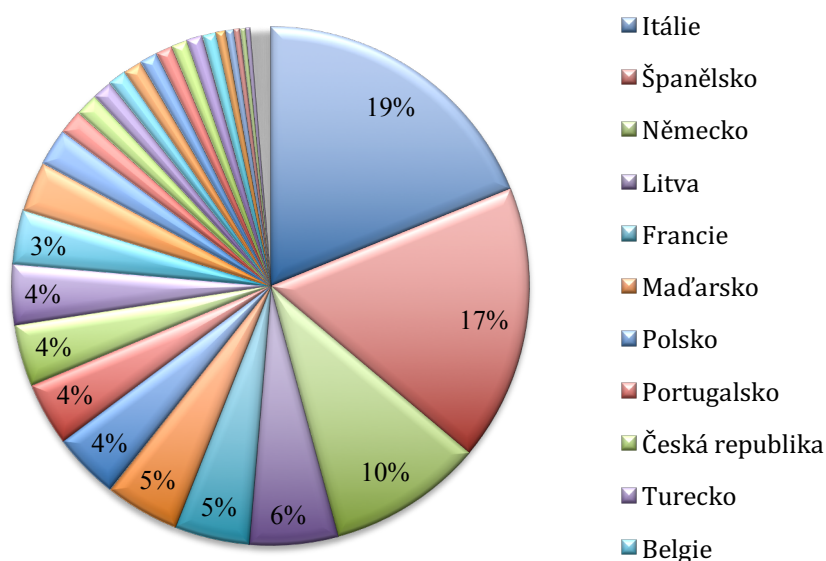
Pokud jde o studijní obory, největší množství respondentů označilo ekonomické či business zaměření (27 %), poté následovaly humanitní vědy (25 %), společenské vědy (19 %), inženýrství (19 %), přírodní vědy (8 %), medicína (6 %) a možnost jiné (4 %).³²

Rozdělení respondentů podle domácích zemí (dotazovaných jako země vysílající vysoké školy) bylo následující: Itálie (2 230), Španělsko (2 041), Německo (1 145), Litva (652) a Francie (552). Procentuální rozdělení lze nalézt v Grafu 5. Jde o země, kde jsou umístěné domácí vysoké školy vyslaných studentů, tj. nemusí to být národnost či místo narození respondentů, ale je to země té vysoké školy, na které jsou studenti zapsáni, a ze které vyrazili na studijní pobyt do zahraničí. Náš vzorek zhruba odpovídá rozložení studentů v základním souboru Erasmus populace, kde země jako Itálie, Španělsko či Německo obsazují horní příčky (Evropská komise, 2014b).

³¹ Podle Evropské komise, 2014b (Erasmus Facts, Figures & Trends) je poměr muži:ženy v celém základním souboru studentů mobilitního programu Erasmus+ 40:60.

³² Respondenti mohli označit více možných odpovědí.

Graf 5. Země původu zahraničních studentů

Zdroj: vlastní zpracování

Socioekonomický status respondentů byl zjišťován pomocí otázky vnímání rodinného příjmu. 63 % respondentů vnímá příjem své rodiny jako průměrný, 18 % nadprůměrný a 13 % podprůměrný. 6 % respondentů uvedlo, že to nedovede posoudit.

Zahraniční absolventi programu Erasmus v ČR (tzv. incoming)

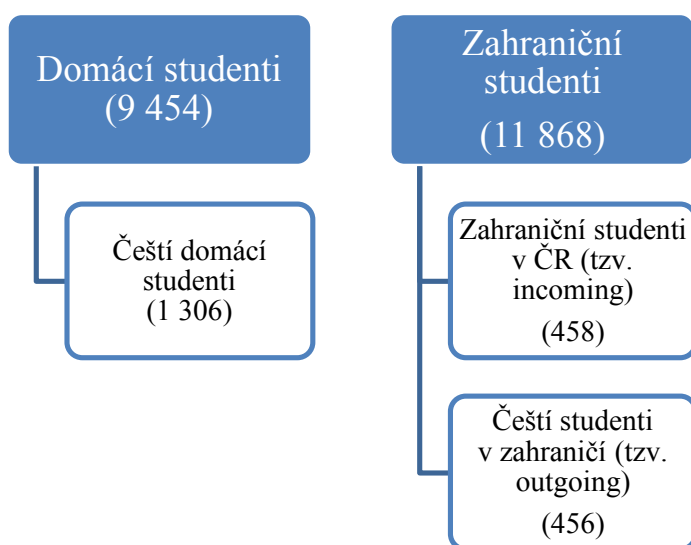
Z 11 868 bylo 458 zahraničních respondentů, kteří přijeli a absolvovali svůj studijní pobyt v České republice. Opět převažují ženy (61 %), průměrný věk je 23 let a úroveň studia v zahraničí (tedy v ČR) byla převážně bakalářská (76 %). Z hlediska studijních oborů³³ převažuje inženýrství (28 %) a ekonomické či business zaměření (26 %). Přijeli především na tyto české vysoké školy: Univerzita Karlova v Praze (68), Česká zemědělská univerzita v Praze (67), České vysoké učení technické v Praze (52) a Masarykova univerzita v Brně (42).

³³ Respondenti mohli označit více možných odpovědí.

Čeští absolventi programu Erasmus v zahraničí (tzv. outgoing)

Z 11 868 bylo 456 českých (či lokálních³⁴) respondentů, kteří vyjeli z ČR a absolvovali svůj studijní pobyt v zahraničí. Výrazně převažovaly ženy (70 %). Průměrný věk je 24 let. Poměr bakalářského a magisterského studia v zahraničí je výrazně vyrovnanější (49 % ku 51 %). Mezi studijními obory³⁵ mají velké zastoupení humanitní vědy (26 %) a ekonomické či business zaměření (25 %). Respondenti vyjeli především z těchto vysokých škol: Česká zemědělská univerzita v Praze (89), Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (62), Masarykova univerzita v Brně (38) a Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (29).

Obrázek 7. Výzkumné vzorky s počty respondentů.

Zdroj: vlastní zpracování

³⁴ Mohli vycestovat i zahraniční kmenoví studenti vysokých škol.

³⁵ Respondenti mohli označit více možných odpovědí.

4.2. Výsledky – deskriptivní část

4.2.1. Domácí studenti

Tato část práce popisuje výsledky dotazníku cíleného na domácí studenty bez zkušenosti se studiem či prací v zahraničí. Popisované výsledky je potřeba vnímat v kontextu distribuce dotazníku popsané v části 2.3 Proces sběru dat. Odkaz na online dotazník byl šířen prostřednictvím studentské sítě ESN zaměřené na zahraniční studenty a na zájemce o studium v zahraničí.

4.2.1.1. Migrační proměnné

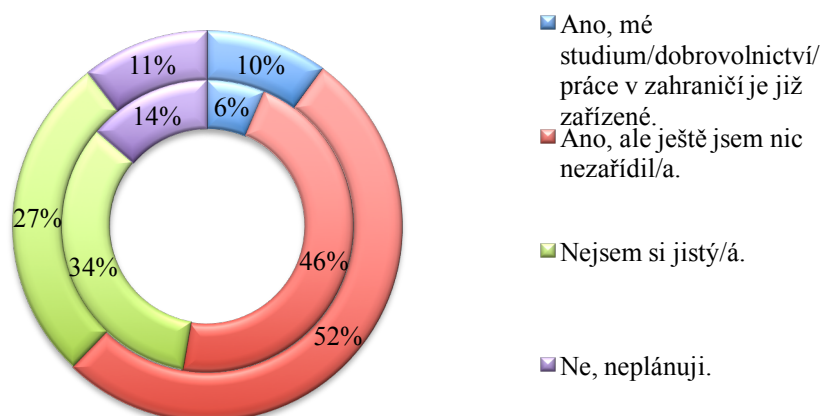
Přístup ke studiu v zahraničí

Domácí studenti (n=9 454), kteří dosud neabsolvovali studium, stáž ani dobrovolnický pobyt v zahraničí, se dají rozdělit podle toho, jak přistupují k tomu takový pobyt v zahraničí absolvovat. Nejmenší část respondentů má již výjezd naplánovaný (10 %), více než polovina respondentů (52 %) takový pobyt do budoucna plánuje, ale dosud ho nemá zařízený, velká část respondentů zatím není rozhodnuta (27 %) a část respondentů pobyt v zahraničí neplánuje vůbec (11 %).

Čeští studenti (n=1 306) jsou ve srovnání s celkovým vzorkem v tomto ohledu o něco pasivnější. Ještě menší část (6 %) jich má pobyt již zařízený a méně než polovina do budoucna zahraničí pobyt plánuje (46 %). Naopak o něco více českých studentů (34 %) zatím není rozhodnutých nebo neplánují vyjet vůbec (14 %).

Graf 6. Přístup ke studiu v zahraničí (domácí studenti a čeští domácí studenti)

Plánujete studovat, být dobrovolníkem nebo mít stáž v zahraničí během Vašich univerzitních studií?

Zdroj: vlastní zpracování

Vnímané bariéry pro odjezd do zahraničí

Respondenti měli možnost zaškrtnout různé důvody, kvůli kterým dosud nevyjeli do zahraničí.³⁶ Měli na výběr 24 důvodů v šesti různých oblastech od finančních k osobním. V rámci všech respondentů se jako nejčastější důvod ukázal *nedostatek jiných finančních zdrojů ke grantu Erasmus*, tento důvod zaškrtnulo 43 % všech respondentů (4 410 respondentů). Dalšími důvody v pořadí byly: *hrozba ztráty/promarnění času kvůli prodloužení studia* (42 %), *nedostatek informací o studijních/pracovních programech v zahraničí* (41 %), *očekávané obtíže s uznáním kreditů na domácí VŠ* (33 %) a *opuštění přátel a/nebo rodiny* (33 %).

I respondenti z České republiky měli těchto pět důvodů mezi nejčastějšími, pouze v jiném pořadí. Pro české respondenty byl nejčastěji zvoleným důvodem *hrozba ztráty/promarnění času kvůli prodloužení studia* (57 %), poté *očekávané obtíže s uznáním kreditů na domácí VŠ* (46 %) a *opuštění přátel a/nebo rodiny* (42 %). Pokud se podíváme na nejčastější důvody těch českých respondentů, kteří v době vyplňování dotazníku již měli pobyt zařízený (6 %), dostala se na pomyslné třetí místo mezi výše zmíněné bariéry *byrokracie*. U těch českých respondentů, kteří

³⁶ Respondenti mohli označit více možných odpovědí.

zahraniční pobyt v té době do budoucna plánovali (tedy 46% většina), se mezi nejčastější důvody dostala odpověď *nedostatek informací o studijních/pracovních programech v zahraničí*. U českých respondentů, kteří vyplnili, že si nejsou jistí (34 %), se jako výrazné důvody objevily *jazykové problémy a nejistota ohledně přínosů pobytu v zahraničí*. A nakonec ti, kteří zaškrtnuli, že vůbec neplánují vyjet do zahraničí (14 %), mezi podstatné důvody zařadili *nezájem o „typický“ životní styl Erasmus studentů a pracovní povinnosti v ČR*.

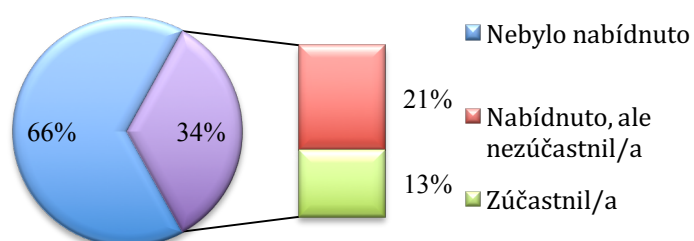
4.2.1.2. Služby pro studenty

Tato část práce se zaměřuje především na služby, které jsou nabízeny domácím studentům v oblasti internacionalizace na domácí vysoké škole. Mezi zkoumané služby byly zařazeny: *Buddy program, mezinárodní studentský klub a sdílené ubytování*.

Buddy program

Vysoké školy mohou svým domácím studentům nabídnout zapojení do některých služeb spojených se zahraničními studenty. Jednou z takových služeb je Buddy program. Dvěma třetinám respondentů ani nebylo nabídnuto se do Buddy programu zapojit. Zbývajících třetině (3 219 respondentů) tato možnost nabídnuta byla, ale i tak se jich do Buddy programu přihlásila a zúčastnila se její menšina. Těchto 1 251 respondentů je pouze 13 % ze všech.

Graf 7. Buddy program (nabídka a účast)

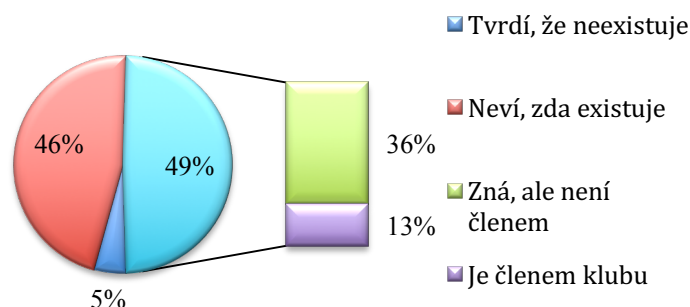
Zdroj: vlastní zpracování

Ani čeští respondenti nenaznačují, že by to bylo s účastí v Buddy programu v ČR jinak. Nabídku zapojení do programu dostala také pouze třetina respondentů (431 respondentů) a opět se z nich přihlásila a zúčastnila menšina (163 respondentů), která tvoří 13 % celku.

Mezinárodní studentský klub

Další z možností, jak se mohou domácí studenti zapojit do aktivit se zahraničními studenty, je členství v mezinárodním studentském klubu. V Evropě je nejrozšířenější sítí zabývající adaptací zahraničních studentů právě Erasmus Student Network. Vysoké školy mají možnost zapojení studentů do aktivit mezinárodních klubů podpořit nebo na ně studenty alespoň upozornit. Pouze malá část respondentů (5 %) tvrdila, že na jejich VŠ takový klub není. Téměř polovina (49 %) respondentů o mezinárodním klubu věděla a velká část respondentů (46 %) nevěděla, zda takový klub na VŠ existuje nebo ne³⁷. Čtvrtina respondentů, která o klubu věděla, je rovněž členem studentského klubu. Těchto 1 180 respondentů tvoří 13 % všech respondentů.

Graf 8. Mezinárodní studentský klub (nabídka a členství)

Zdroj: vlastní zpracování

³⁷ Opět je třeba si uvědomit možné zkreslení dat vlivem distribuce dotazníku skrze studentskou síť ESN.

Situace v ČR se z výsledků dotazníku zdá velmi podobná. Pouze jedno procento respondentů tvrdilo, že na jejich VŠ není mezinárodní studentský klub. Více než polovina (53 %) o klubu věděla a opět velká část (46 %) nevěděla, zda je nebo ne. Z českých studentů, kteří o klubu věděli, je pouze necelá čtvrtina členy klubu. Těchto 160 respondentů tvoří 12 % všech českých respondentů.

Sdílené ubytování se zahraničními studenty

Významná část respondentů (79 %) není a nebyla ubytována na vysokoškolských kolejích či jiných ubytovacích zařízeních vysoké školy. 1 936 respondentů, kteří tvoří zbylých 21 %, bylo dále dotázáno, zda jim VŠ nabídla možnost sdílet s někým bydlení³⁸. Nejčastěji byla studentům nabídnuta možnost sdílet bydlení s jinými domácími studenty. Tuto možnost zaškrtnulo 1 209 respondentů. 615 respondentů zaškrtnulo možnost, že jim VŠ nabídla sdílené bydlení se zahraničními studenty. Tedy pouze 5 % z celkového počtu respondentů dostalo nabídku sdílet ubytování se zahraničními studenty.

U českých respondentů je vyšší poměr studentů, kterým bylo nabídnuto ubytování na vysokoškolských kolejích (38 %, 492 respondentů). Z těchto respondentů jich 114 dostalo možnost bydlet se zahraničními studenty, tedy 9 % všech českých respondentů.

Všichni respondenti byli dotázáni, s kým během studií sdílí či sdíleli své bydlení. Měli možnost zaškrtnout více odpovědí. Jako nejčastější odpověď se ukázalo spolubydlení s rodinou či příbuznými (39 %), poté spolubydlení se studenty ze stejné země (38 %) a samostatné bydlení (11 %). Spolubydlení se zahraničními studenty zaškrtnulo 816 respondentů (9 %).

Největší část českých respondentů sdílí či sdílela bydlení s jinými studenty z ČR (50 %), poté s rodinou či příbuznými (27 %), nebo bydlí či bydlelo samostatně (12 %). Pouze 112 českých respondentů bydlí či bydlelo se zahraničními studenty (9 %).

³⁸ Respondenti mohli označit více možných odpovědí.

4.2.1.3. Akademický kontext

Jazyk výuky

Velká většina respondentů má výuku pouze ve svém rodném jazyce (72 %). Někteří respondenti uvedli, že mají výuku ve svém rodném jazyce i v cizím jazyce (19 %) a nejméně respondentů uvedlo, že má výuku pouze v cizím jazyce (9 %). Uváděné rodné jazyky odpovídají národnostní skladbě domácích studentů a v případě cizího jazyka se jedná především o angličtinu (84 %) a v menší míře o němčinu (4 %), ruštinu (3 %), francouzštinu (2 %) a španělštinu (2 %). 86 % českých respondentů studuje pouze v českém jazyce, 11 % v českém i cizím jazyce a 3 % pouze v cizím jazyce. Cizím jazykem je téměř vždy angličtina.

Skladba domácích a zahraničních studentů během výuky

36 % dotázaných se během výuky nesetká se zahraničními studenty vůbec. Většina respondentů s nimi tedy sice přijde do kontaktu, ale u více než poloviny respondentů (55 %) během výuky stejně převažují domácí studenti, pouze u 6 % je poměr vyrovnaný a u 2 % převažují zahraniční studenti. V případě českých respondentů je toto procentuální rozložení velmi podobné.

Tabulka 9. Kontingenční tabulka: jazyk výuky vs. skladba studentů během výuky

	Pouze domácí st.	Převážně domácí st.	Přibližně stejně	Převážně zahraniční st.	Pouze zahraniční st.	Součet (podíl)
Místní jazyk	2843	3497	283	59	15	6697 (72 %)
Místní i cizí jazyk	382	1186	133	32	6	1739 (19 %)
Cizí jazyk	148	453	145	83	27	856 (9 %)
Součet (podíl)	3373 (36 %)	5136 (55 %)	561 (6 %)	174 (2 %)	48 (1 %)	n=9292

Zdroj: vlastní zpracování

Podpora interakce studentů z různých zemí

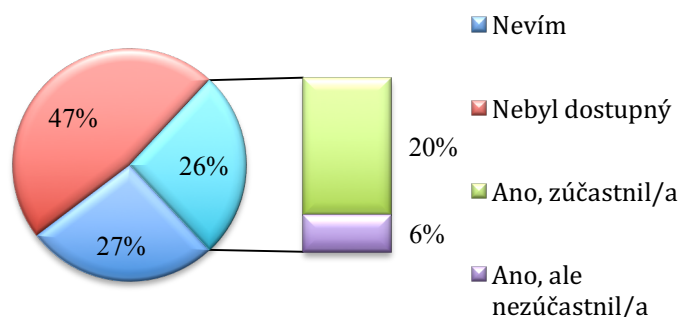
U respondentů, kteří přijdou do kontaktu se zahraničními studenty, bylo dále zjišťováno, zda vyučující v hodinách podporují interakci mezi studenty z různých zemí (například mísením studentů z odlišných kulturních prostředí do týmů na

skupinovou práci)³⁹. Více než polovina respondentů tvrdí že ano (55 %), menší část že ne (14 %) a přibližně třetina (31 %) je na pomezí. Čeští respondenti naznačují, že cílené interakce v českém prostředí je o něco méně. Přibližně třetina českých respondentů s tvrzením souhlasí (32 %), část nesouhlasí (23 %) a téměř polovina se nevyhraňuje (45 %).

Kurz interkulturní komunikace

Předmět nebo kurz zabývající se rozdíly mezi kulturami či interkulturní komunikací byl dostupný pro 26 % všech respondentů (2 455 respondentů). 47 % jich označilo, že nebyl dostupný a 27 % si nebylo jistých. Z těchto 2455 respondentů se velká většina (1 964 respondentů) kurzu zúčastnila. V českém prostředí byl takový kurz dostupný pouze pro 12 % respondentů (160 respondentů). 62 % jich označilo, že kurz vůbec nebyl a 26 % si nebylo jistých. Z těchto 160 respondentů se jich 123 kurzu zúčastnilo.

Graf 9. Kurz interkulturní komunikace (nabídka a účast)

Zdroj: vlastní zpracování

³⁹ Respondenti vyjadřovali svůj souhlas či nesouhlas na pětímístné Likertově škále (1 = rozhodně nesouhlasím, 2 = nesouhlasím, 3 = ani nesouhlasím ani souhlasím, 4 = souhlasím, 5 = rozhodně souhlasím).

4.2.1.4. Společenský kontext

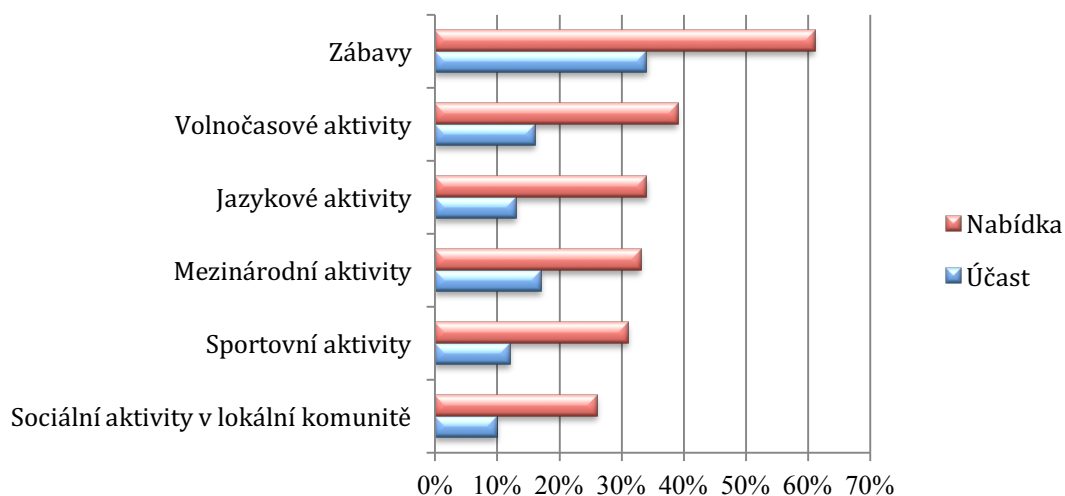
Nabídka aktivit se zahraničními studenty

Na řadě VŠ probíhají i mimoškolní aktivity, kterých se mohou účastnit jak domácí, tak zahraniční studenti. Respondenti mohli označit více typů aktivit, o jejichž dostupnosti věděli a jichž se mohli zúčastnit. Z výsledků dotazníku vyplývá, že nejčastěji nabízeným typem aktivity se zahraničními studenty jsou *zábavní aktivity* (např. *společenské akce a neformální setkání*) o kterých ví 61 % respondentů. Poměrně s odstupem se nabízejí *volnočasové aktivity* (např. *výlety a turistické túry*), o kterých ví 39 % respondentů. Dále jsou to *jazykové aktivity* (např. *tandemová výuka* či tzv. *lingua café*) a *mezinárodní aktivity* (např. *prezentace národů* či *mezinárodní večere*), o kterých ví zhruba třetina respondentů. Nejméně často se nabízejí *sportovní aktivity* (např. *sportovní dny* či tzv. *Erasmus hry*) a *společensky prospěšné aktivity v lokální komunitě* (např. tzv. *SocialErasmus*). Informovanost českých studentů o aktivitách se zahraničními studenty je obdobná, o něco více českých respondentů ví o možnosti účastnit se *zábavních aktivit* (71 %), naopak o něco méně se organizují či propagují *společensky prospěšné aktivity v lokální komunitě* (22 %).

Účast na aktivitách se zahraničními studenty

Návštěvnost těchto aktivit domácími studenty se obecně zdá velmi nízká. Nejvíce respondentů se alespoň jednou účastnilo *zábavních aktivit* (3 226, 34 %). *Mezinárodní aktivity* (1 633, 17 %), *volnočasové aktivity* (1 487, 16 %) a další aktivity jsou již navštěvované výrazně méně. I v ČR se *zábavní aktivity* účastnila přibližně třetina respondentů (428), ale zbytek aktivit byl navštíven jen zhruba 15 % respondentů. Ti respondenti, kteří se aktivit se zahraničními studenty účastnili, označili, že z hlediska poměru domácích a zahraničních studentů v účasti dominovali zahraniční studenti.

Graf 10. Aktivita se zahraničními studenty (nabídka a účast)

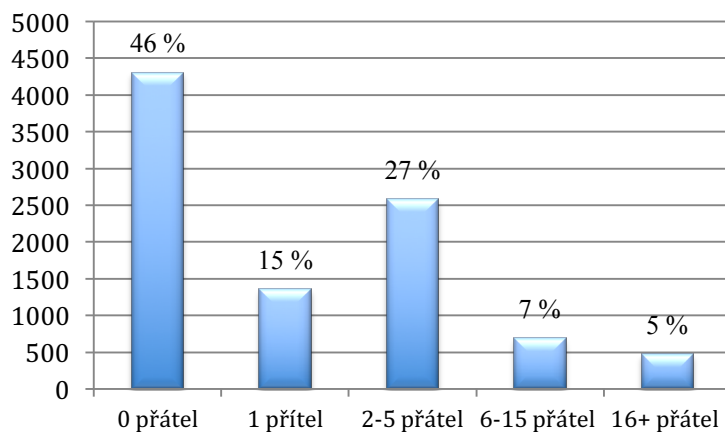
Zdroj: vlastní zpracování

4.2.1.5. Interkulturní kontakt

Počet přátelství se zahraničními studenty

Významným indikátorem interkulturního kontaktu je počet zahraničních přátel. Téměř polovina respondentů (46 %) z řad domácích studentů nemá žádného kamaráda mezi zahraničními studenty. 15 % označilo, že má jednoho kamaráda, 27 % má 2 až 5 přátel, 7 % má 6 až 15 přátel a 5 % má více než 16 přátel mezi zahraničními studenty. V ČR je situace téměř identická. 574 respondentů (44 %) nemělo žádného kamaráda mezi zahraničními studenty.

Graf 11. Počet přátelství se zahraničními studenty

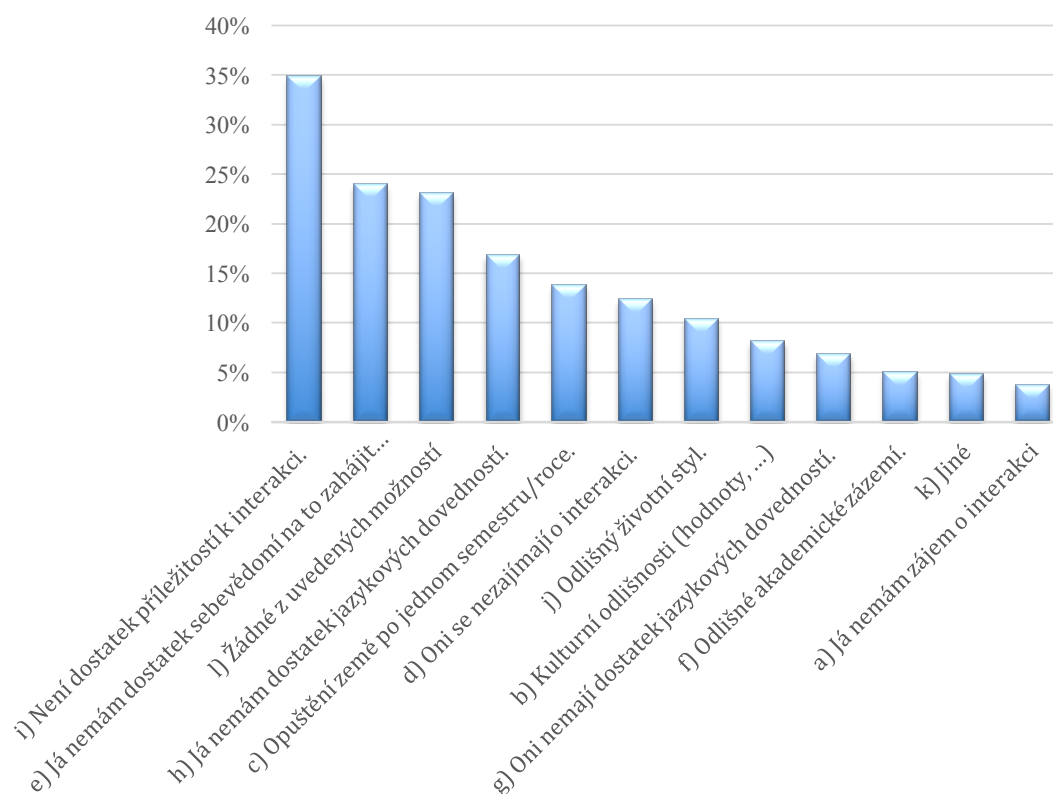

Zdroj: vlastní zpracování

Vnímané důvody pro nízkou interakci se zahraničními studenty

Jelikož byl předpokládán nízký kontakt se zahraničními studenty, byly dotazníkem zjišťovány i bariéry interkulturního kontaktu. Respondenti mohli označit více odpovědí z deseti nabízených možností nebo vepsat jinou odpověď. Mezi hlavní důvody pro nízkou interakci z pohledu domácích studentů patří *nedostatek příležitostí pro interakci*, tuto možnost označilo 35 % respondentů. Dalším významným důvodem bylo, že domácí studenti pocítují *nedostatek sebevědomí k tomu, aby iniciovali interakci* (24 %). Jako třetí se objevila odpověď, že domácí studenti *nevnímají žádné bariéry v interakci* (23 %). I čeští respondenti mají tyto první dva důvody jako velmi významné, *nedostatek příležitostí pro interakci* označilo 37 % respondentů a *nedostatek sebevědomí* 25 %. Jako další významný důvod však čeští respondenti uvedli *nedostatečnou schopnost domluvit se cizím jazykem* 26 %. Z vlastních odpovědí, které studenti vepsali, se velmi často opakovalo, že nemají společný studijní program se zahraničními studenty a proto se s nimi nesetkávají, nebo že na interakci nemají dost času kvůli vlastnímu studiu či práci.

Graf 12. Důvody pro nízkou interakci se zahraničními studenty

Zdroj: vlastní zpracování

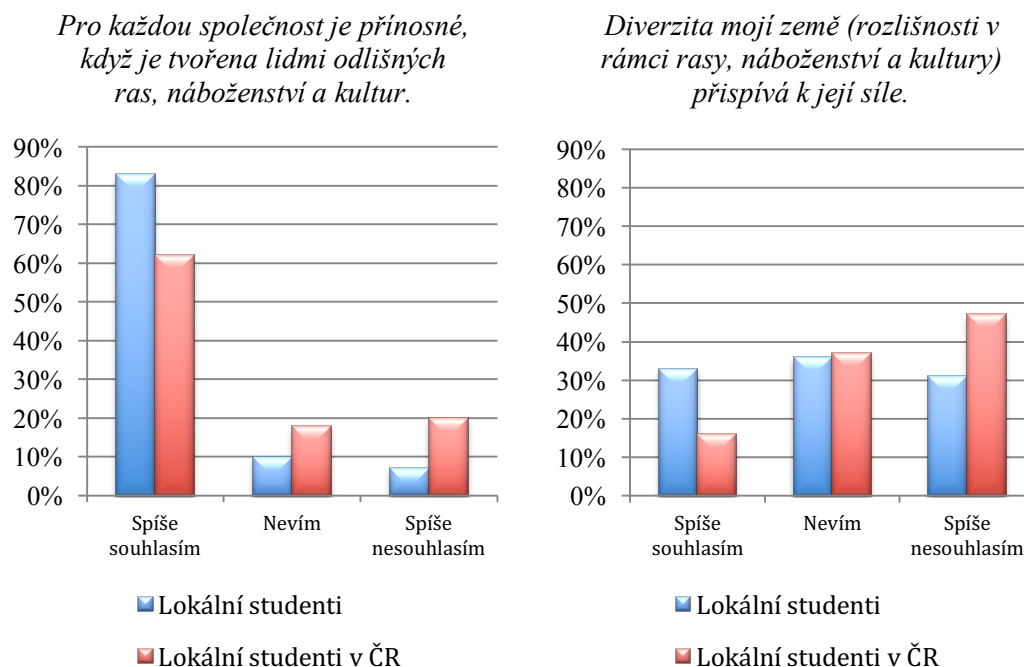
4.2.1.6. Postoje k multikulturní společnosti

Multikulturní optimismus

Respondenti měli možnost vyjádřit souhlas či nesouhlas s tvrzením o multikulturní společnosti. Výrazná většina respondentů (83 %) spíše souhlasila s tím, že *pro každou společnost je přínosné, když je tvořena lidmi odlišných národností/etnik, náboženství a kultur*. Část respondentů (10 %) nevěděla a část (7 %) s tvrzením spíše nesouhlasila. Ačkoli s tímto tvrzením spíše souhlasila i většina českých respondentů (62 %), je zde patrný rozdíl. Ve srovnání s celým vzorkem, větší část českých respondentů spíše nesouhlasila (20 %) a více jich nevědělo (18 %).

Další tvrzení bylo: *diverzita mojí země (rozlišnosti v rámci rasy, náboženství a kultury) přispívá k její síle*. S tímto tvrzením spíše souhlasilo 33 %, 36 % nevědělo a 31 % spíše nesouhlasilo. Opět je patrný rozdíl u českých respondentů. Pouze 16 % spíše souhlasilo, 37 % nevědělo a 47 % s tvrzením spíše nesouhlasilo.

Graf 13. Multikulturní optimismus

Zdroj: vlastní zpracování

Kulturní asimilace

Dotazník obsahoval i tvrzení týkající se kulturní asimilace. Respondenti měli opět možnost vyjádřit souhlas/nesouhlas s tvrzením: *aby byli plně akceptovanými členy majoritní společnosti, musí se lidé náležející k menšinovým skupinám vzdát své vlastní kultury*. Většina respondentů s tímto tvrzením spíše nesouhlasila (64 %), část nevěděla (22 %) a menší část spíše souhlasila (14 %). U českých respondentů je rozložení podobné, přesto je patrné větší tíhnutí ke kulturní asimilaci. 58 % českých respondentů s tvrzením spíše nesouhlasila, 23 % nevěděla a 19 % spíše souhlasila.

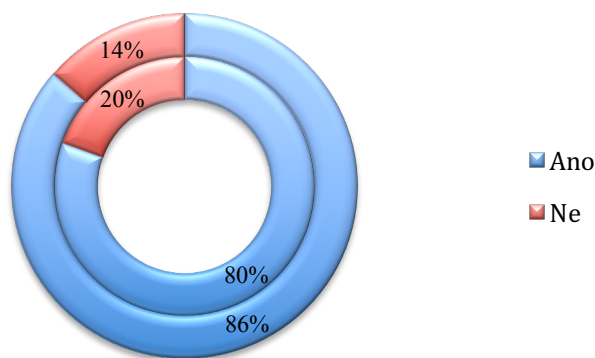
Další tvrzení znělo: *aby byli plně akceptovanými členy majoritní společnosti, musejí se lidé náležející k menšinovým skupinám vzdát takových částí svého náboženství nebo kultury, které mohou být v konfliktu se zákonem naší majoritní společnosti*. S tímto tvrzením spíše nesouhlasilo 32 %, 25 % nevědělo a 43 % spíše souhlasilo. U této otázky je výrazný rozdíl u českých respondentů. Pouze 10 % spíše nesouhlasilo, 13 % nevědělo a 77 % s tvrzením spíše souhlasilo.

Vnímaná ochota migrovat za prací do zahraničí

Na otázku: „*byl/a byste ochotný/á migrovat za prací do zahraničí?*“ odpověděla výrazná většina respondentů pozitivně (86 %). Českých respondentů odpovědělo pozitivně o něco méně (80 %).

Graf 14. Ochota domácích studentů migrovat za prací do zahraničí

Byl/a byste ochotný/á migrovat za prací do zahraničí?

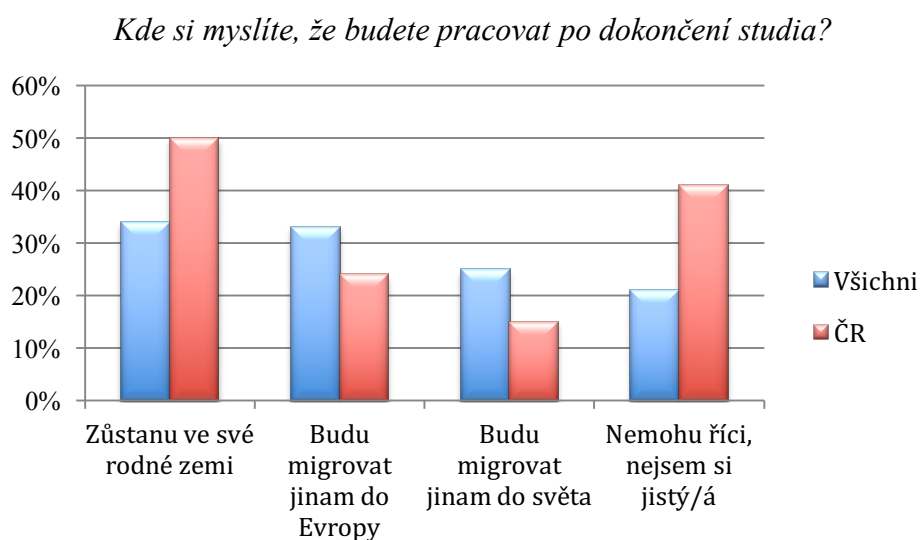

Zdroj: vlastní zpracování

Odhadovaná lokalita práce po dokončení studií

Respondenti měli možnost vyjádřit, kde si myslí, že budou po dokončení studií pracovat. Mohli zaškrtnout více odpovědí. Jako nejčastější odhadovaná lokalita práce se ukázala domovská země (tedy současná lokalita respondentů), tuto možnost zaškrtnulo 34 % respondentů. Následovala práce jinde v Evropě (33 %) či jinde ve světě (25 %). Často to respondenti nedovedli odhadnout (21 %). Pokud jde o pouze české respondenty, byla nejčastější odpověď setrvání ve své zemi, tedy v ČR (50 %). Migraci jinam do Evropy odhaduje 24 % a migraci jinam do světa 15 %. Velká část českých respondentů svou lokalitu práce po dokončení studií nedovede odhadnout (41 %).

Graf 15. Odhadovaná lokalita práce po dokončení studia

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.2. Zahraniční studenti

V případě, že výsledky zahraničních studentů absolventů studia v ČR (incoming studentů) nebo výsledky českých absolventů v zahraničí (outgoing studentů) se budou výrazně lišit od celkových výsledků všech absolventů, budou tyto odlišnosti popsány.

4.2.2.1. Migrační proměnné

Délka pobytu v zahraničí

Disertační práce se zaměřuje na zahraniční studenty absolventy krátkodobých studentských pobytů v zahraničí (n=11 868). 69 % respondentů vyjelo na jeden semestr (3 až 6 měsíců) a 31 % respondentů na dva semestry (6 až 12 měsíců).

Předchozí zahraniční zkušenost

Pro téměř 80 % respondentů byl pobyt v zahraničí první studijní či pracovní zkušenost v zahraničí (delší než 3 měsíce). 20 % tedy již mělo za sebou alespoň tříměsíční studijní či pracovní pobyt v zahraničí.

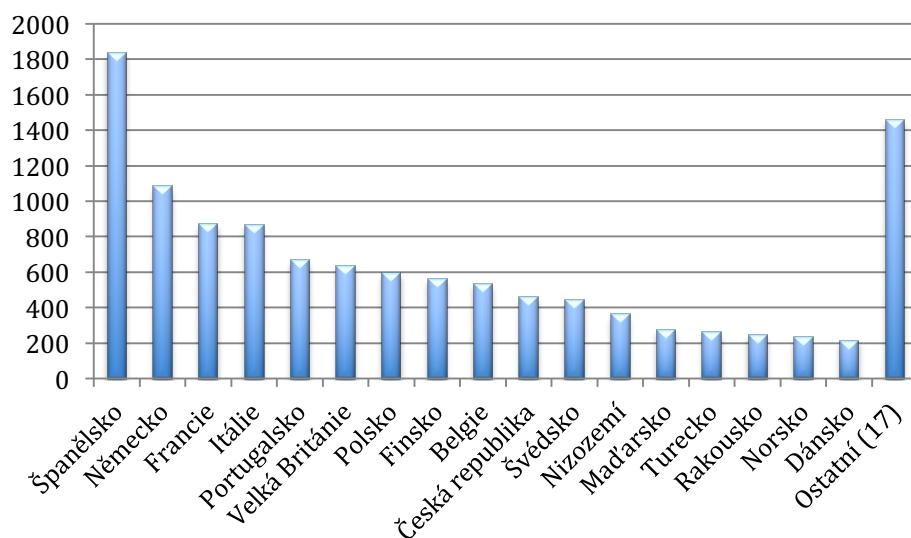
Období výjezdu na studijní pobyt v zahraničí

75 % respondentů vycestovalo na svůj zahraniční studijní pobyt s programem Erasmus+, nejvíce v zimním semestru 2014 a v letním semestru 2015. Zbytek byl v zahraničí již před rokem 2014 s původním programem Erasmus.

Země zahraničního studijního pobytu

Nejčastějšími zeměmi studijního pobytu byly: Španělsko (1 836 respondentů), Německo (1 081 respondentů), Francie (870 respondentů), Itálie (866 respondentů) a Portugalsko (668 respondentů). Tato část práce se tedy zabývá zkušenostmi zahraničních studentů z vysokých škol především v těchto zemích. Do České republiky přijelo studovat 458 respondentů.

Graf 16. Země zahraničního studijního pobytu

Zdroj: vlastní zpracování

Zahraniční studenti absolventi výměnného pobytu v České republice (n=458), neboli incoming studenti, pocházeli především z těchto zemí: Španělsko (81), Turecko (39), Portugalsko (36), Itálie (32) a Litva (27).

Čeští absolventi (n=456), neboli outgoing studenti, byli nejčastěji na svém výměnném pobytu ve Španělsku (63), Finsku (41), Portugalsku (41), Francii (32) a Německu (32).

Preferovaná země a instituce

Studenti nemusejí vždy vyjet do své nejvíce preferované destinace studijního pobytu. I proto bylo u respondentů zjišťováno, zda země a instituce, do které vycestovali, byla jejich preferovanou volbou. 74 % respondentů získalo možnost studovat v té zemi i na té vysoké škole, kterou pro svůj studijní pobyt preferovali nejvíce. Dalších 9 % sice dostalo šanci studovat v první preferované zemi, ale muselo si vybrat jinou než původně zamýšlenou instituci. Pouze 17 % respondentů si muselo vybrat jinou než první preferovanou zemi pro svůj studijní pobyt v zahraničí.

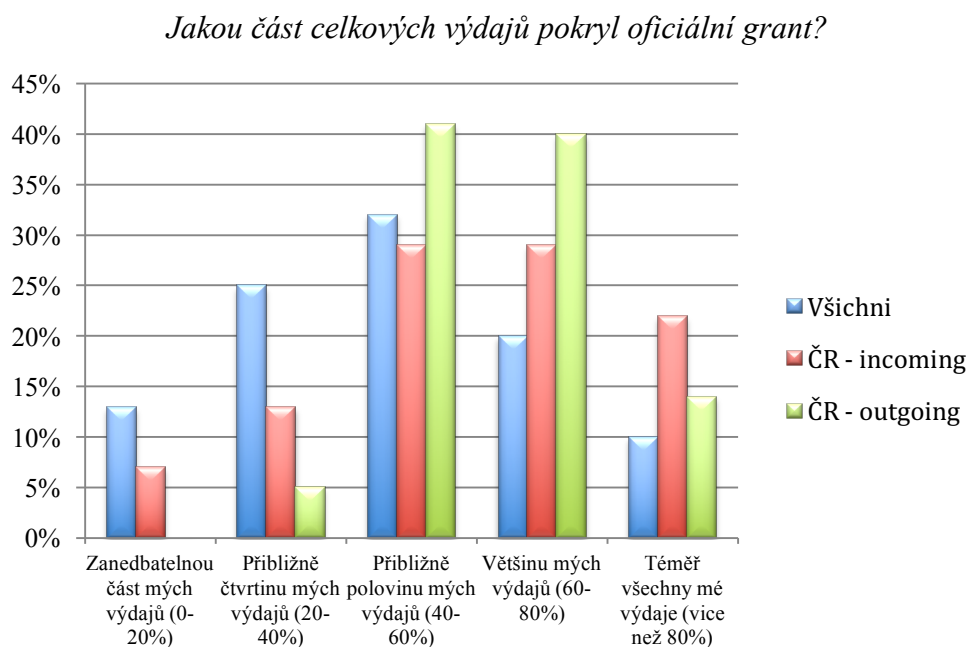
Respondenti, kteří si museli zvolit jinou než první preferovanou zemi, byli požádáni, aby vypsali tu zemi, která byla jejich preferovanou. Většina evropských zemí získala podobný počet, mezi 5 a 7 %, až na jedinou výjimku – Velkou Británii, kterou respondenti označili jako původně preferovanou destinaci dva až třikrát častěji

než ostatní země. Situace je velmi podobná pro respondenty-incoming studenty do ČR a i respondenty-outgoing studenty z ČR.

Finance a výdaje

Téměř všichni respondenti (92 %) získali studijní grant na svůj zahraniční pobyt (financovaný Evropskou komisí či národním a/nebo regionálním úřadem). Pokrytí výdajů spojených se zahraničním pobytem tímto grantem se však liší. Celkově se zdá, že čeští outgoing studenti a incoming studenti do ČR mají oficiálním grantem v průměru lépe pokryté výdaje než vzorek všech studentů (více v Grafu 17).

Graf 17. Pokrytí výdajů studentů grantem

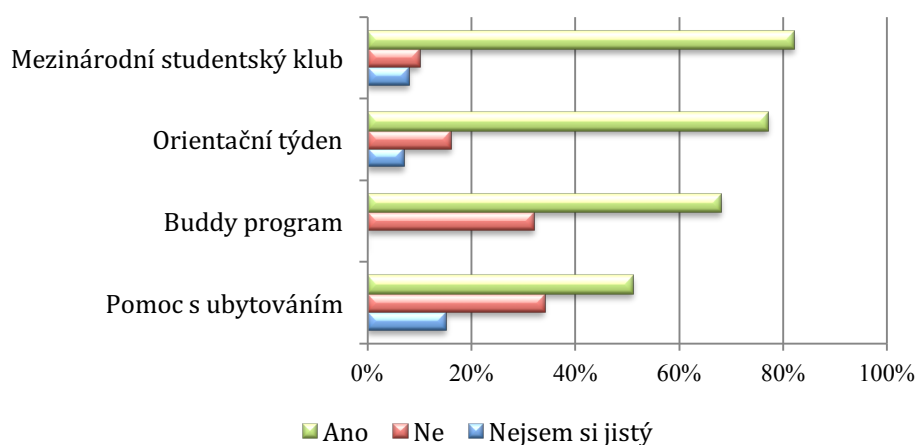

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.2.2. Služby pro studenty

Tato část práce se zaměřuje především na služby, které jsou nabízeny zahraničním studentům po příjezdu na přijímající instituci. Mezi zkoumané služby byly zařazeny: orientační týden, Buddy program, mezinárodní studentský klub a pomoc s ubytováním. Graf 18 zobrazuje dostupnost těchto služeb.

Graf 18. Nabídka služeb pro studenty

Zdroj: vlastní zpracování

Ačkoli se jako nejčastěji dostupná (nabízená) podpůrná služba ukázala existence *mezinárodního studentského klubu* (82 %), je opět třeba brát tento údaj s rezervou, protože dotazník byl šířen pomocí sítě studentských organizací. Poměrně dostupnou službou se rovněž zdá *orientační týden* (77 %) a *Buddy program* (68 %). O něco méně dostupná je *pomoc s ubytováním* (51 %).

8 019 respondentů tedy dostalo možnost přihlásit se do Buddy programu. Ukázalo se, že 2 322 respondentům ale nakonec nebyl domácí Buddy přiřazen. Respondenti, kteří domácího Buddyho získali (5 697 respondentů) mohli ohodnotit jeho / její skutečný přínos na desetibodové škále (1 = nebyl vůbec užitečný ... až ... 10 = byl velmi užitečný). Nejčastější hodnocení bylo 10, průměrné hodnocení bylo 6,35.

5 984 respondentům byla nabídnuta pomoc s ubytováním. Přijímající instituce nejčastěji nabídla těmto respondentům následující možnosti⁴⁰: *ubytovat se s ostatními zahraničními studenty* (3 840 respondentů), *ubytovat se s domácími studenty z navštěvované země* (1 798 studentů) a *ubytovat se se studenty ze své domovské země* (1 657 studentů). Všichni respondenti mohli odpovědět, s kým během zahraničního pobytu bydleli. Většina respondentů bydlela s ostatními zahraničními studenty (61%), poté nejčastěji se studenty své národnosti (29%) a s domácími studenty (29%).

Při analýze dat respondentů zahraničních incoming studentů v ČR (n=458) se ukázalo, že na českých vysokých školách měli studenti obecně větší dostupnost podpůrných služeb. Více než 87 % respondentů mělo orientační týden, Buddy program i mezinárodní studentský klub⁴¹. Užitečnost tzv. Buddyho, kterého získalo 317 respondentů (69 %), v průměru ohodnotili 7 body z 10. Pomoc s ubytováním byla nabídnuta 68 % respondentům. Podobně jako celému vzorku jim byla nejčastěji nabídnuta možnost spolubydlení s ostatními zahraničními studenty, poté se studenty stejné národnosti a až potom s domácími studenty. Pouze 89 respondentům (19 %) tedy bylo nabídnuto bydlet s českým studentem. Podle odpovědí⁴² nakonec nejvíce incoming studentů opravdu bydlelo s *ostatními zahraničními studenty* (67 %), poté část se *studenty ze své domovské země* (41 %) a pouze 73 respondentů s *českými domácími studenty* (16 %).

Vážné problémy na straně hostitelské instituce

Respondenti mohli označit v jakých záležitostech, týkajících se přijímající vysoké školy, se potýkali s nějakými vážnými problémy. Nejčastěji respondenti označili, že neměli žádné vážné problémy (35 %), čtvrtina měla jeden problém, pětina dva problémy atd. Jako nejčastější respondenti označili⁴³: *finance* (25 %), *rozvrh výuky a zkoušek* (25 %) a *zápis do předmětů* (25 %). Každý čtvrtý respondent měl tedy vážný problém s financemi, rozvrhem nebo zápisem. Poté následovaly *problémy*

⁴⁰ Respondenti mohli označit více možných odpovědí.

⁴¹ Opět je třeba brát v potaz možné pozitivní zkreslení výsledků vlivem šíření dotazníku přes studentskou síť ESN, která má mnohdy na starosti i Buddy program a Orientační týden.

⁴² Respondenti mohli označit více možných odpovědí.

⁴³ Respondenti mohli označit více možných odpovědí.

s ubytováním (21 %), problémy s IT⁴⁴ (15 %) a zdravotní problémy (10 %). Další problémy již měly menší než 6% četnost.

Z hlediska respondentů-incoming studentů v ČR opět nejvíce studentů nemělo žádný vážný problém (38 %). V ČR je pořadí nejčastějších problémů následující: *zápis do předmětů* (22 %), *IT* (21 %), *rozvrh výuky a zkoušek* (19 %), *finance* (15 %), *ubytování* (14 %) a *zdravotní problémy* (10 %). Další problémy již mělo méně než 8 % respondentů.

Respondentům byl dán prostor se k jednotlivým problémům vyjádřit komentářem. Celkem 84 respondentů okomentovalo největší problémy, se kterými se na českých vysokých školách potýkali. Nejvíce respondentů okomentovalo problémy s oblastí *IT* (13), poté problémy s *ubytováním* (11), s *financemi* (10), *zápisem do předmětů* (8) a *zdravotní problémy* (8). Následující odstavce shrnují nejčastější komentáře k jednotlivým typům problémů na českých vysokých školách.

- **Informační technologie:** Respondenti si stěžovali na špatné připojení či nemožnost připojení k internetu vůbec, a to především na studentských kolejích. Chyběli jim informace ohledně připojení (neexistence informací, nejasný postup, nutnost mít síťový kabel apod.).
- **Ubytování:** Nejvíce komentářů se týkalo ubytování. To bylo často popsáno jako nedostačující a nevyhovující (kvalita, velikost, vybavení, počet sdílených spotřebičů či sociálních zařízení atd.). Často se opakovalo, že zaměstnanci na kolejích mluví pouze česky a proto je komunikace obtížná a zdlouhavá. Bohužel se objevilo, že byl student podveden, když soukromé ubytování, které měl domluvené mimo vysokou školu, nebylo po příjezdu k dispozici. Někteří respondenti v komentáři poděkovali svému Buddymu za pomoc s ubytováním.
- **Finance:** Respondenti se nejčastěji potýkali s pozdním obdržení grantu, což jim způsobilo finanční potíže v ČR. Někteří se tak museli obracet pro pomoc ke svým rodinným příslušníkům.
- **Zápis do předmětů:** Několikrát se opakovalo, že předměty, které si studenti před výjezdem vybrali, nebyly po příjezdu do ČR pro zahraniční studenty

⁴⁴ Například špatné internetové připojení apod.

dostupné. Vysoká škola je na to neupozornila. Respondenti se tak mnohdy cítili podvedeni. Některé zápisy do předmětů jsou podle výpovědí chaotické a neorganizované (není zcela zřetelné, které jsou dostupné pro zahraniční studenty, a které ne, a občas jsou informace pouze v českém jazyce).

- **Rozvrh výuky a zkoušek:** Respondenti si stěžovali na nedostatek informací o předmětech, vyučujících a rozvrhu. Občas museli změnit vybraný předmět kvůli překryvu s jiným předmětem či naplněnou kapacitou. Časté rušení přednášek bylo pro některé studenty zklamáním.
- **Zdravotní a psychické problémy:** Respondentům chyběly informace jak postupovat v případě potíží. Někteří studenti měli problém sehnat lékaře, se kterým by se domluvili a museli se pro pomoc obrátit na své krajany či studentský klub. Zmíněné jsou i deprese, pocit samoty a stesku po domově.
- **Víza:** Víza se týkala studentů přijíždějících ze států mimo EU (např. Turecko). Tito studenti komentovali obtížnost celého procesu, průměrnou délku okolo dvou měsíců a nemožnost disponovat s dokumenty v jiném než českém jazyce.

Spokojenost se službami hostitelské vysoké školy

Poté co respondenti objasnili dostupnost podpůrných služeb, některé aspekty těchto služeb a vážné problémy, kterým při pobytu v zahraničí čelili, dostali také možnost celkově ohodnotit svou *spokojenost se službami přijímající vysoké školy*⁴⁵. Z výsledků lze vyčíst, že studenti vnímají podpůrné služby hostitelské univerzity vcelku pozitivně; 32 % bylo velmi spokojeno a 31 % spíše spokojeno, nicméně, 15 % bylo spíše nespokojeno a 11 % bylo velmi nespokojeno. U respondentů incoming studentů v ČR jsou výsledky spokojenosti nepatrně pozitivnější oproti celkovým výsledkům.

⁴⁵ Respondenti vyjadřovali svou spokojenost či nespokojenost na pětimístné Likertově škále (1 = velmi nespokojený, 2 = spíše nespokojený, 3 = ani nespokojený ani spokojený, 4 = spíše spokojený, 5 = velmi spokojený).

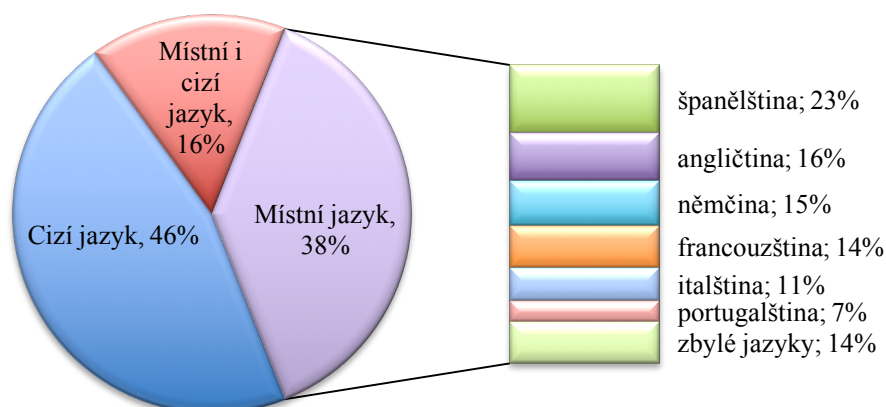
4.2.2.3. Akademický kontext

Tato část se zaměří na zkušenosti zahraničních studentů s výukou. Budou zkoumány akademické aspekty pobytu v zahraničí se zaměřením na tyto faktory: *jazyk výuky, interkulturní kontakt ve třídě, vnímaná diskriminace, vnímaná podpora od vyučujících, vnímané studijní výsledky a nabídka kurzu interkulturní komunikace či kurzu místního jazyka.*

Jazyk výuky

Mohlo by se zdát, že většina zahraničních studentů mívá výuku v angličtině, ale není tomu tak. Více než třetina respondentů (38 %) na přijímající instituci studovala v místním jazyce. Nejčastějšími místními jazyky byly španělština, angličtina, němčina a francouzština. Nicméně, obvyklejším scénářem bylo, že zahraniční studenti měli výuku v jiném cizím jazyce (46 %). V tomto případě byla drtivě převládajícím cizím jazykem výuky angličtina. Někteří studenti (16 %) měli výuku jak v místním tak cizím jazyce. I v ČR studovalo nejvíce respondentů v cizím jazyce (87 %, 400 respondentů), kterým byla angličtina. Pouze 22 respondentů studovalo v českém jazyce a 36 v českém i anglickém jazyce zároveň.

Graf 19. Jazyk výuky a místní cizí jazyky

Zdroj: vlastní zpracování

Skladba domácích a zahraničních studentů během výuky

Během výuky jsou zahraniční studenti převážně s domácími studenty. 43 % respondentů uvedlo, že v učebnách měli většinu domácí studenti a 8 % mělo výuku dokonce pouze s domácími studenty. Na druhou stranu, 21 % respondentů bylo v učebnách s převahou zahraničních studentů a 9 % pouze se zahraničními studenty. Zbytek (18 %) měl v učebnách zhruba stejný podíl domácích a zahraničních studentů. V ČR je podle výsledků situace poměrně jiná, většina respondentů byla během výuky se zahraničními studenty (31 % pouze a 39 % s převahou zahraničních studentů). Pouze u 12 % respondentů měli většinu domácí studenti a jen 2 % jich bylo pouze s domácími studenty.

Tabulka 10. Kontingenční tabulka: jazyk výuky vs. skladba studentů během výuky

	Pouze zahraniční st.	Převážně zahraniční st.	Přibližně stejně	Převážně domácí st.	Pouze domácí st.	Součet (podíl)
Místní jazyk	135	360	580	2771	691	4537 (38 %)
Místní i cizí jazyk	76	324	355	966	133	1854 (16 %)
Cizí jazyk	864	1821	1245	1372	138	5440 (46 %)
Součet (podíl)	1075 (9 %)	2505 (21 %)	2180 (18 %)	5109 (43 %)	962 (8 %)	n=11831

Zdroj: vlastní zpracování

Podpora interakce studentů z různých zemí

Kromě respondentů, kteří byli ve třídě pouze s domácími studenty (962 respondentů), mohli účastníci výzkumu uvést, zda vyučující podporovali interakci mezi studenty z různých zemí (například mísením studentů z odlišných kulturních prostředí do týmů na skupinovou práci)⁴⁶. Více než 57 % respondentů souhlasilo nebo rozhodně souhlasilo, že vyučující takto podporovali interkulturní kontakt. Na druhé straně, zhruba 16 % rozhodně nesouhlasilo nebo nesouhlasilo, že by vyučující interakci podporovali (1 737 respondentů). V ČR je situace obdobná, více než

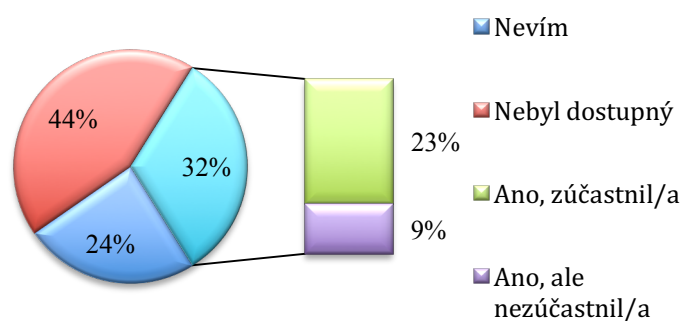
⁴⁶ Respondenti vyjadřovali svůj souhlas či nesouhlas na pětímístné Likertově škále (1 = rozhodně nesouhlasím, 2 = nesouhlasím, 3 = ani nesouhlasím ani souhlasím, 4 = souhlasím, 5 = rozhodně souhlasím) s otázkou: *souhlasíte s tím, že vyučující během výuky podporovali interakci mezi studenty z různých zemí (například mísením studentů z odlišných kulturních prostředí do týmů na skupinovou práci)?*

polovina respondentů souhlasila s tím, že vyučující podporovali interakci mezi studenty z různých zemí.

Kurz interkulturní komunikace (nabídka a účast)

Jedním z méně využívaných nástrojů podporujících studentskou adaptaci je předmět nebo kurz zabývající se rozdíly mezi kulturami či interkulturní komunikací. Pouze 32 % respondentů uvedlo, že takový kurz byl nabízen. Z těchto 3 822 respondentů jich 2 713 uvedlo, že kurz navštívili, tedy téměř čtvrtina všech respondentů. Výsledky tedy naznačují, že nabídka takového kurzu je poměrně nízká, ale účast naopak poměrně vysoká. V ČR je nabídka takového kurzu sice o něco vyšší, ale přesto ho celkově navštívila jen čtvrtina všech respondentů-incoming studentů (115 respondentů).

Graf 20. Kurz interkulturní komunikace (nabídka a účast)

Zdroj: vlastní zpracování

Kurz místního jazyka

Poměrně zavedenou praxí na přijímajících institucích je nabídnout zahraničním studentům absolvování kurzu místního jazyka. Tuto možnost mělo 83 % respondentů (9 827 respondentů) a nabídku využilo a kurz jich navštívilo 6 343, tedy více než polovina všech respondentů. Téměř všichni respondenti, kteří přijeli do ČR, dostali nabídku kurzu českého jazyka (93 %) a polovina (225 respondentů) ho absolvovala.

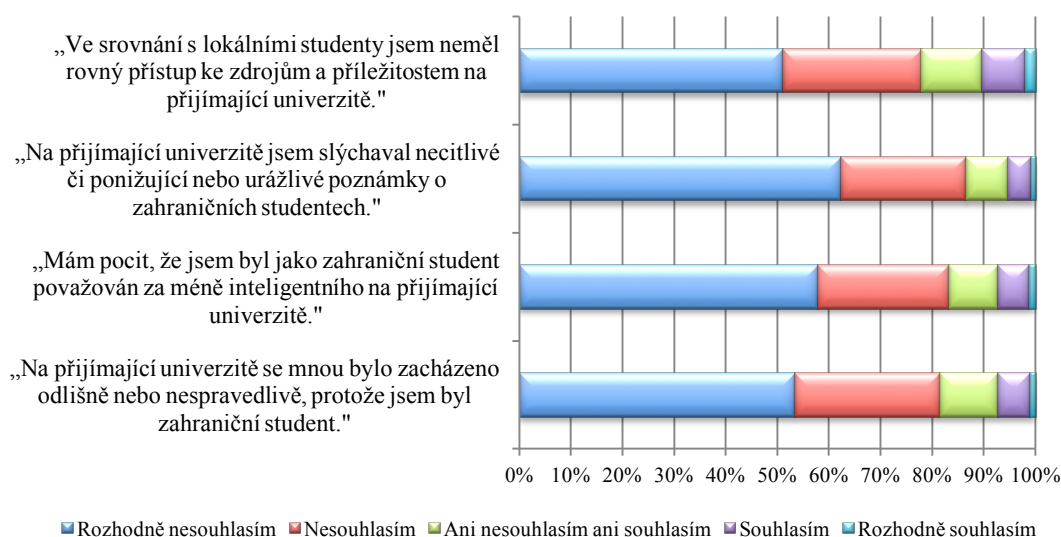
Vnímané studijní výsledky

Respondenti ohodnotili své studijní výsledky ve srovnání se svými vrstevníky z přijímací VŠ. Pouze 5 % respondentů nedokázalo posoudit své studijní výsledky. Jinak jich téměř 50 % ohodnotilo své akademické úspěchy jako průměrné, okolo 36 % jako nadprůměrné a pouze necelých 9 % respondentů vnímalo své studijní výsledky oproti domácím vrstevníkům jako podprůměrné. Respondenti-incoming studenti v ČR vnímali své studijní výsledky většinou jako nadprůměrné (47 %) či průměrné (43 %). Pouze 6 % (29 respondentů) je vnímalo jako podprůměrné.

Vnímaná diskriminace na přijímací VŠ

Bylo zjišťováno, zda studenti při pobytu na přijímací VŠ zažili pocit diskriminace⁴⁷. Drtivá většina, asi 80 % respondentů, rozhodně nesouhlasila nebo nesouhlasila, že by s nimi bylo zacházeno odlišně, nespravedlivě nebo jako s méně inteligentními, že by slyšeli urážlivé výroky nebo že by neměli stejné příležitosti jako domácí studenti (celé znění otázek s výsledky nabízí Graf 21). Srovnatelné výsledky respondentů v ČR napovídají tomu, že velká většina zahraničních studentů na českých vysokých školách nezažila pocit diskriminace.

Graf 21. Vnímaná diskriminace na přijímací VŠ

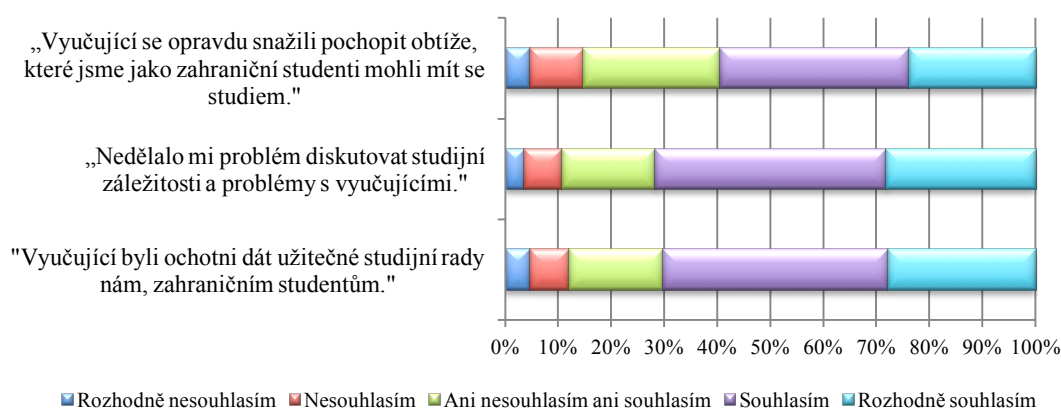
Zdroj: vlastní zpracování

⁴⁷ Respondenti vyjadřovali svůj souhlas či nesouhlas na pětimístné Likertově škále.

Vnímaná podpora od vyučujících

Pokud jde o podporu ze strany vyučujících⁴⁸, většina respondentů (přibližně 70 %) souhlasila nebo rozhodně souhlasila s tím, že vyučující se snažili pochopit jejich obtíže, že se jim příjemně diskutovalo s vyučujícími, a že vyučující byli ochotní jim dávat užitečné rady (celé znění otázek s výsledky nabízí Graf 22). Srovnatelné a i lehce pozitivnější výsledky respondentů-incoming studentů poukazují na silně vnímanou podporu od vyučujících v ČR.

Graf 22. Vnímaná podpora od vyučujících

Zdroj: vlastní zpracování

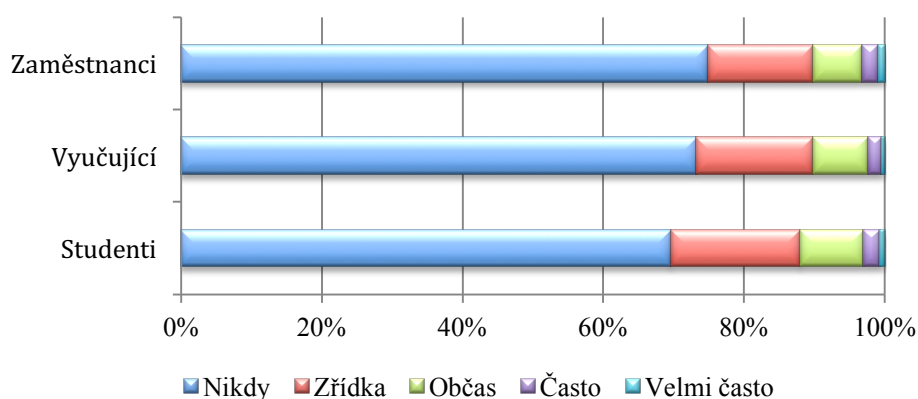
Četnost vnímání negativního přístupu od lidí na přijímající VŠ

Výsledky otázky týkající se negativního přístupu⁴⁹ opět ukazují velmi pozitivní zjištění. V rámci interpersonálního přístupu, značně vysoké procento (okolo 70 %) respondentů nikdy nezažilo negativní přístup ze strany vyučujících, zaměstnanců nebo studentů z přijímající vysoké školy. V rámci ČR je jediný patrný rozdíl proti celkovému vzorku v četnosti zažívání negativního přístupu ze strany zaměstnanců. Přestože přibližně 60 % ho nikdy nezažilo, 15 % (67 respondentů) ho zažilo občas, 7 % (30 respondentů) často a 2 % (8 respondentů) velmi často.

⁴⁸ Respondenti vyjadřovali svůj souhlas či nesouhlas na stejné pětimístné Likertově škále.

⁴⁹ Respondenti odpovídali na otázku: „jak často s vámi následující lidé z hostitelské VŠ zacházejí nespravedlivě nebo negativně, protože jste byli zahraničním studentem?“ (1 = nikdy, 2 = zřídka, 3 = občas, 4 = často, 5 = velmi často).

Graf 23. Četnost vnímání negativního přístupu od lidí z hostitelské VŠ

Zdroj: vlastní zpracování

Spokojenost s přístupem a studiem

Poté co respondenti objasnili kontext svého studia, přístup a podporu lidí v akademickém prostředí, mohli celkově ohodnotit svou *spokojenost s přístupem a učebními postupy a celkovou spokojenost se studiem na hostitelské VŠ*⁵⁰. Z výsledků vyplývá, že studenti vnímají přístup a studium na hostitelské VŠ vcelku pozitivně; více než 65 % bylo velmi spokojeno a spíše spokojeno, nicméně, více než 18 % bylo spíše nespokojeno a velmi nespokojeno. U respondentů incoming studentů v ČR jsou výsledky této spokojenosti velmi podobné.

⁵⁰ Respondenti vyjadřovali svou spokojenost či nespokojenost na pětímístné Likertově škále (1 = velmi nespokojený, 2 = spíše nespokojený, 3 = ani nespokojený ani spokojený, 4 = spíše spokojený, 5 = velmi spokojený).

4.2.2.4. Společenský kontext

Tato část výsledků se zaměřuje na zkušenosti zahraničních studentů z mimoškolních aktivit. Zkoumá, jaké aktivity byly studentům nabízeny, a zda se aktivit studenti účastnili.

Dostupnost aktivit s ostatními studenty

Na řadě VŠ probíhají mimoškolní aktivity, které jsou přímo zaměřeny na zahraniční studenty, nebo které jsou přístupné všem studentům. Respondenti mohli označit více typů aktivit, o jejichž dostupnosti věděli a jichž se mohli zúčastnit. Z výsledků dotazníku vyplývá, že nejčastěji dostupným typem takovéto aktivity jsou *zábavní aktivity (např. společenské akce a neformální setkání)*, o kterých ví zhruba 90 % respondentů⁵¹ (10 644), dále *volnočasové aktivity (např. výlety a turistické túry)* – 87 %, následují *mezinárodní aktivity (např. prezentace národů či mezinárodní večere)* – 73 %, a poté *jazykové aktivity (např. tandemová výuka či tzv. lingua café)* – 66 %. *Sportovní aktivity (např. sportovní dny či tzv. Erasmus hry)* jsou nejméně časté – 61 %, spolu se *společensky prospěšnými aktivitami v lokální komunitě (např. SocialErasmus či tzv. Erasmus ve školách)* – 45 %. Informovanost o těchto aktivitách u respondentů, kteří absolvovali program Erasmus na českých vysokých školách, je v průměru o něco vyšší (o 5 až 10 % u každého typu aktivity).

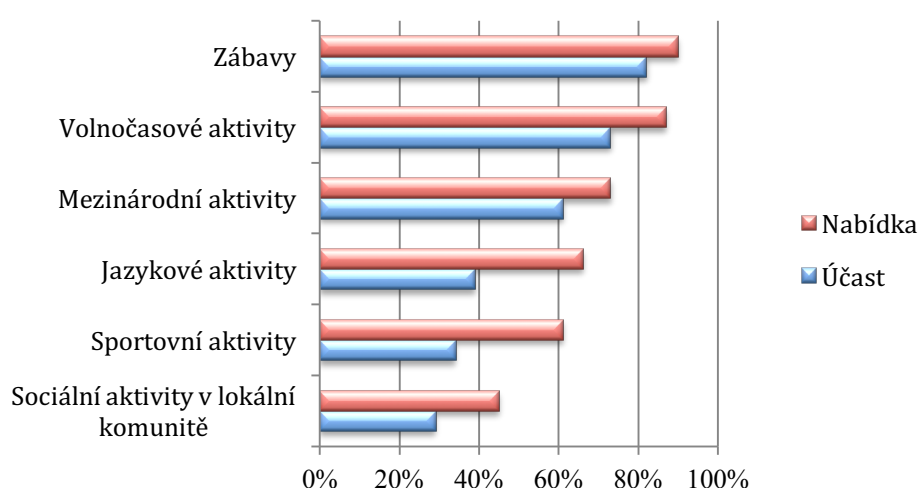
Účast na aktivitách s ostatními studenty

Logicky je většina často nabízených aktivit (*zábavní aktivity, volnočasové aktivity a mezinárodní aktivity*) zároveň nejnavštěvovanějšími aktivitami (účastní se jich 60 až 80 % respondentů), a podobně jsou méně často organizované aktivity (*jazykové, sportovní či společensky prospěšné aktivity*) také méně často navštěvované (účastní se jich 30 až 40 % respondentů). Podobně jako s informovaností o dostupnosti aktivit je i účast respondentů-incoming studentů v ČR celkově vyšší (o 5 až 10 % u každého typu aktivity).

⁵¹ Četnost nejčastěji zvolené odpovědi v poměru ke všem studentům (n=11 868).

Během zmíněných mimoškolních aktivit komunikují studenti převážně s většinou ostatních zahraničních studentů. 65 % respondentů uvedlo, že během společenských aktivit převažovali zahraniční studenti, a 10 % respondentů mělo společenský program pouze se zahraničními studenty. Pouze 17 % respondentů uvedlo, že na mimoškolních aktivitách byl stejný podíl domácích a zahraničních studentů. V ČR je podle výsledků převaha zahraničních studentů na mimoškolních akcích ještě výraznější: téměř 80 % respondentů uvedlo, že na akcích převažovali zahraniční studenti a 11 % respondentů uvedlo, že se jich účastnili pouze zahraniční studenti. U zbývajících 10 % respondentů zněla odpověď, že poměr byl vyrovnaný.

Graf 24. Aktivity pro zahraniční studenty (nabídka a účast)

Zdroj: vlastní zpracování

Spokojenost se společenským programem

Poté co respondenti objasnili dostupnost společenských aktivit pro zahraniční studenty a svou účast na nich, mohli celkově ohodnotit svou *spokojenost se společenským programem na hostitelské VŠ*⁵². Z výsledků vyplývá, že studenti jsou převážně spokojeni – více než 61 % bylo velmi spokojeno a spíše spokojeno, nicméně více než 18 % bylo spíše nespokojeno a velmi nespokojeno. U respondentů incoming studentů v ČR jsou výsledky této spokojenosti o něco pozitivnější – více než 70 %

⁵² Respondenti vyjadřovali svou spokojenost či nespokojenost na pětimístné Likertově škále (1 = velmi nespokojený, 2 = spíše nespokojený, 3 = ani nespokojený ani spokojený, 4 = spíše spokojený, 5 = velmi spokojený).

respondentů bylo velmi spokojeno a spíše spokojeno, a 16 % respondentů bylo spíše nespokojeno a velmi nespokojeno.

4.2.2.5. Interkulturní kontakt

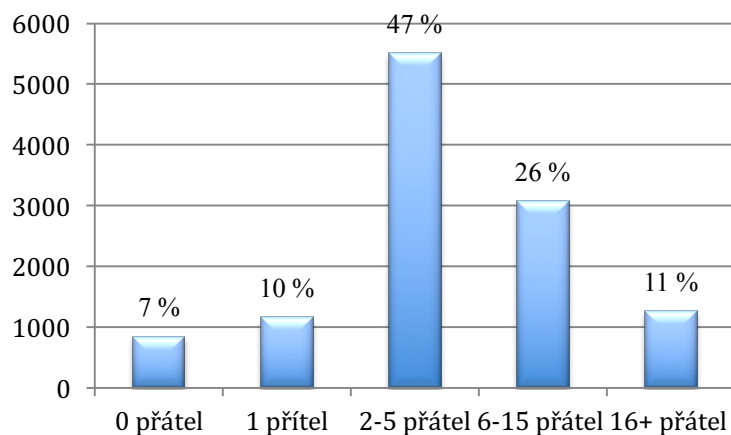
Přátelské sítě

Byly zkoumány tři různé typy přátelských sítí, které mohou vzniknout během zahraničního pobytu: lokální přátelství (domácí studenti z hostitelské země), mezinárodní přátelství (studenti z ostatních cizích zemí) a národní přátelství (studenti stejné národnosti).

Lokální přátelství

Počet navázaných přátelství s domácími studenty je významným indikátorem interkulturního kontaktu. Ukázalo se, že téměř polovina respondentů (47 %) si našla během svého pobytu v zahraničí 2 až 5 lokálních přátel, jedna čtvrtina respondentů (26 %) si našla 6 až 15 lokálních přátel. Pouze malá skupina (11 %) si našla více než 16 lokálních přátel. Na druhou stranu, několik studentů nenavázalo žádné přátelství (7 %) nebo si našlo pouze jednoho kamaráda mezi domácími studenty (10 %) během svého pobytu v zahraničí. U respondentů-incoming studentů v ČR je situace víceméně podobná. Nicméně celkově je procento navázaných přátelství s českými studenty ještě o něco nižší, jelikož si 11 % (48 respondentů) nenašlo vůbec žádného českého kamaráda.

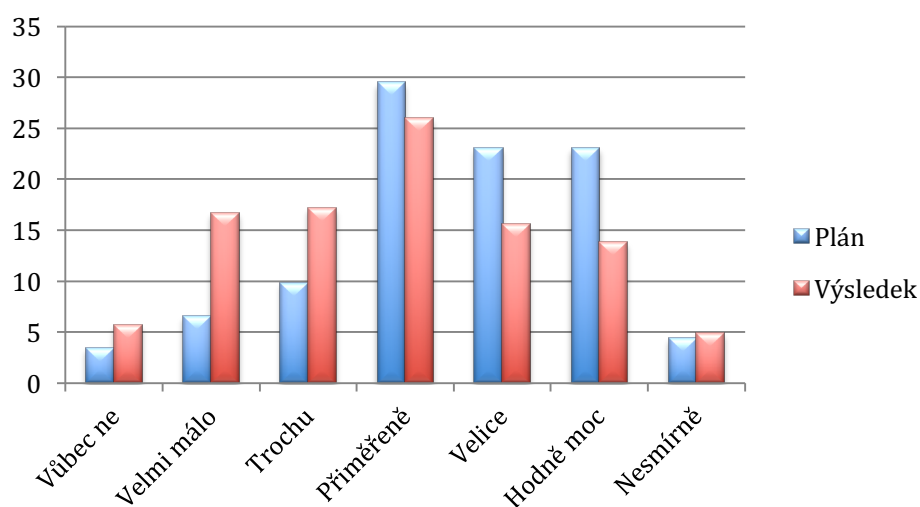
Graf 25. Počet přátelství s domácími studenty

Zdroj: vlastní zpracování

Respondenti měli možnost vyjádřit, jak velice před výjezdem plánovali navázat určitá přátelství a zároveň do jaké míry si myslí, že se jim tohoto cíle podařilo dosáhnout.⁵³ Ukázalo se, že zahraniční studenti mnohem více očekávali, že se spřátelí s domácími studenty, než se jim ve skutečnosti během pobytu v zahraničí podařilo (rozdíl je patrný v Grafu 26). Tento aspekt nesplněného cíle se objevuje i u respondentů v ČR.

Graf 26. Přátelství s domácími studenty (plán vs. výsledek v %)

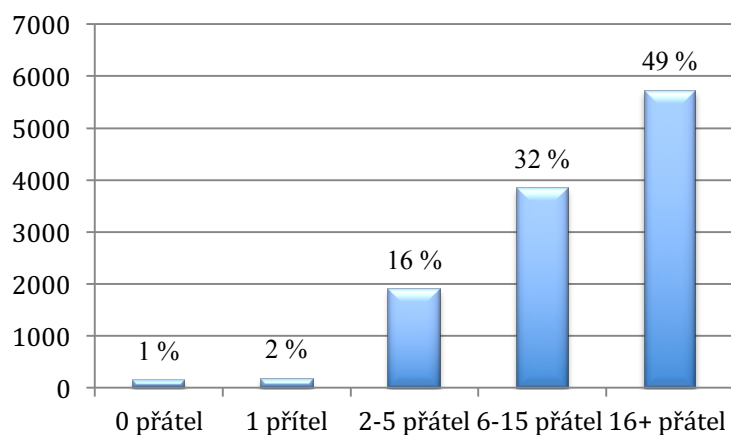
Zdroj: vlastní zpracování

Mezinárodní přátelství

Počet navázaných přátelství s ostatními zahraničními studenty je výrazně vyšší než počet navázaných přátelství s domácími studenty. Téměř polovina zahraničních studentů (49 %) si našla více než 16 mezinárodních přátel a jedna třetina (32 %) si našla 6 až 15 mezinárodních přátel. Pouze pár studentů (1 až 2 %) si nevytvořilo žádné nebo si našlo pouze jednoho kamaráda mezi zahraničními studenty. U respondentů-incoming studentů v ČR je rozdíl oproti počtu lokálních přátelství ještě výraznější. Pouze dva respondenti si nenašli žádného kamaráda a pouze čtyři (1 %) si našli jednoho kamaráda ze zahraniční. Většina (60 %) si našla více než 16 mezinárodních přátel.

⁵³ Respondenti vybírali odpověď na sedmimístné Likertově škále (1 = vůbec ne, 2 = velmi málo, 3 = trochu, 4 = přiměřeně, 5 = velice, 6 = hodně moc, 7 = nesmírně).

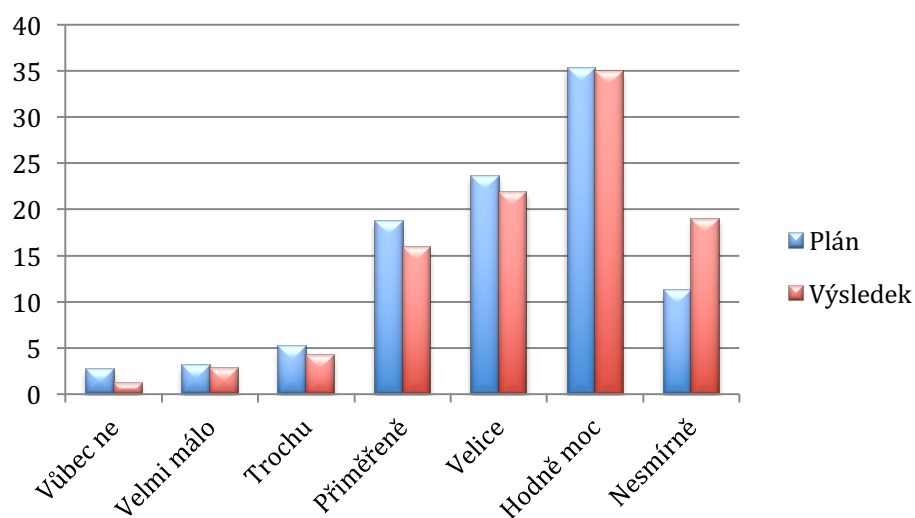
Graf 27. Počet přátelství s ostatními zahraničními studenty

Zdroj: vlastní zpracování

Očekávání zahraničních studentů ohledně navázání kontaktu s jinými zahraničními studenty bylo velmi vysoké a toto vysoké očekávání se naplnilo. Aspekt vysokého očekávání a vysokého výsledku platí i u respondentů v ČR.

Graf 28. Přátelství s ostatními zahraničními studenty (plán vs. výsledek v %)

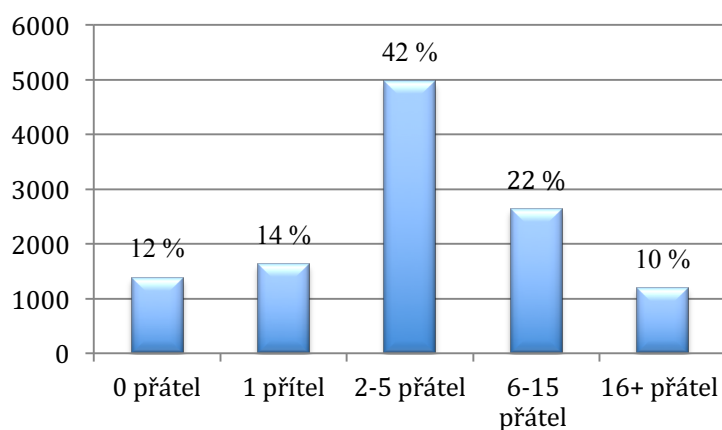

Zdroj: vlastní zpracování

Národní přátelství

Posledním typem přátelství je národní přátelství, které zahraniční studenti uzavřeli se studenty, kteří přijeli do zahraničí ze stejné domovské země. Čtyři z deseti respondentů (42 %) si vytvořili 2 až 5 těchto přátelství během svého pobytu a dva z deseti (22 %) si našli 6 až 15 přátel ze své domovské země. Oproti počtu přátelství s ostatními zahraničními studenty je to tedy výrazně menší počet, ale je srovnatelný s počtem navázaných přátelství s domácími studenty. Podobná četnost národních přátelství se objevuje i u výsledků respondentů-incoming studentů v ČR.

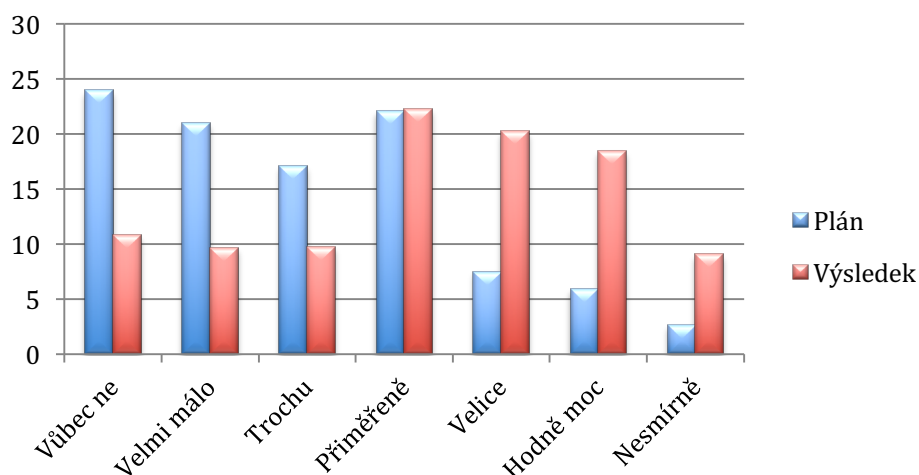
Graf 29. Počet přátelství s národními studenty

Zdroj: vlastní zpracování

Zahraniční studenti příliš neplánovali navázat přátelství se studenty své národnosti, ale přitom v tom byli poměrně úspěšní. Většina respondentů spíše neočekávala, že si najde kamarády ze své domovské země, ale většina respondentů spíše uspěla v navazování těchto národních přátelství. Stejný nesoulad mezi plánem a výsledkem se objevuje u respondentů-incoming studentů v ČR.

Graf 30. Přátelství s národními studenty (plán vs. výsledek v %)

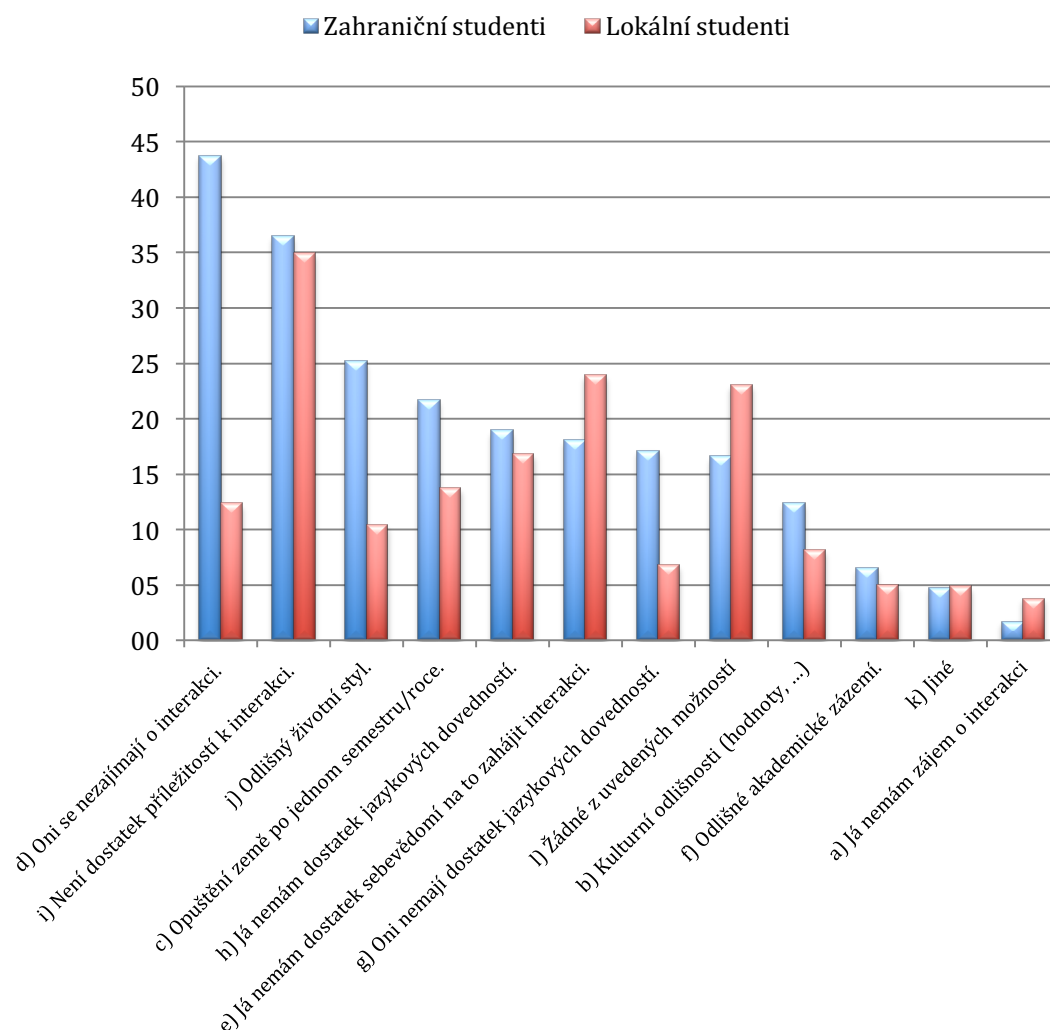
Zdroj: vlastní zpracování

Vnímané důvody pro nízkou interakci s domácími studenty

Jelikož se předpokládalo, že si zahraniční studenti najdou více přátel mezi ostatními zahraničními studenty a mezi studenty ze své země než mezi domácími studenty z hostitelské země, byly do dotazníku zařazeny otázky zjišťující příčiny této nízké interakce. Mezi hlavní důvody pro nízkou interakci z pohledu zahraničních studentů patří (odpověď s nejvyšší četností), že *domácí studenti nemají zájem o interakci*, tuto možnost označilo⁵⁴ 44 % respondentů. Dalším významným důvodem bylo, že *není dostatek příležitostí k interakci* (36 %), poté *odlišný životní styl* (25 %) či skutečnost, že *zahraniční studenti opouštějí navštěvovanou zemi po jednom semestru/roce* (22 %). I mezi respondenty, kteří absolvovali svůj zahraniční pobyt v ČR, byl největší překážkou pro integraci do komunity domácích studentů *nezájem českých studentů* (44 %) a *nedostatek příležitostí* (42 %). Jako třetí největší důvod se objevilo, že čeští studenti *nemají dostatečné jazykové znalosti* (34 %). Vzhledem k tomu, že byla sbírána i data o zkušenostech domácích studentů, můžeme vnímané důvody pro nízkou interakci mezi studenty obou skupin porovnat (Graf 31).

⁵⁴ Respondenti mohli označit více možných odpovědí.

Graf 31. Důvody pro nízkou interakci (srovnání zahraničních a domácích studentů v %)

Zdroj: vlastní zpracování

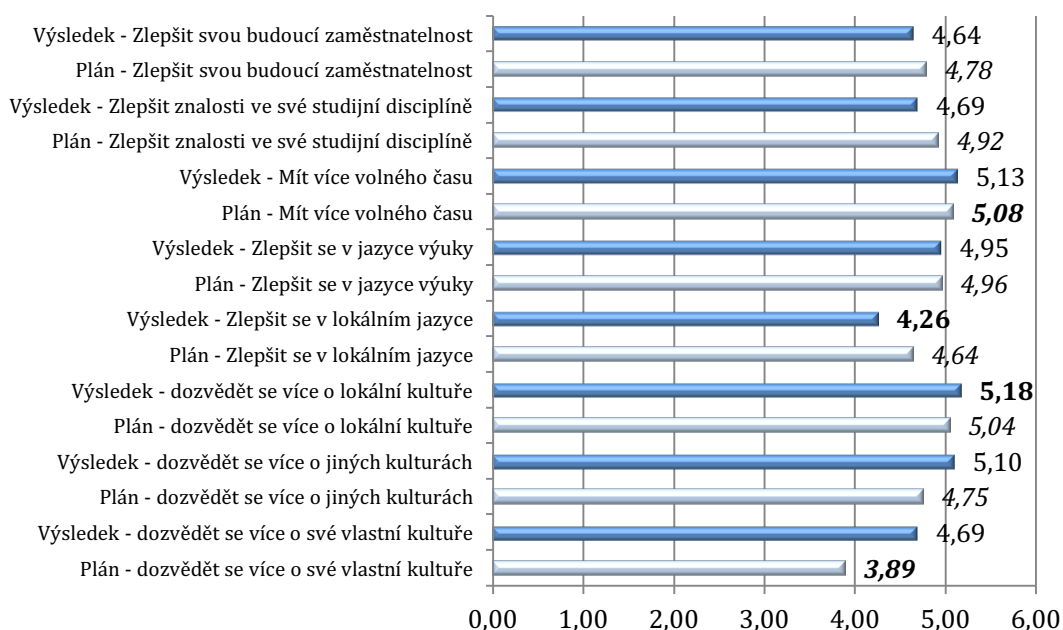
4.2.2.6. Adaptace zahraničních studentů

Tato část práce zkoumá výstupy a dopady zahraničního pobytu, celkovou spokojenost studentů se zahraničním pobytem a téma re-integrace studentů po návratu ze zahraničního pobytu.

Plány a vnímané výsledky

Respondenti měli možnost vyjádřit, do jaké míry před výjezdem plánovali dosáhnout určitých cílů v rámci zahraničního pobytu a zároveň jak moc si myslí, že se jim cíle podařilo reálně naplnit.⁵⁵ Byla zkoumána oblast pracovního uplatnění, vzdělání, jazyka, kultury i volného času. Graf 32 zobrazuje srovnání průměrů jednotlivých hodnot 1–7 Likertovy škály.

Graf 32. Plány a vnímané výsledky zahraničního pobytu

Zdroj: vlastní zpracování

⁵⁵ Respondenti vybírali odpověď na sedmimístné Likertově škále (1 = vůbec ne, 2 = velmi málo, 3 = trochu, 4 = přiměřeně, 5 = velice, 6 = hodně moc, 7 = nesmírně).

V průměru respondenti nejvíce plánovali *mít více volného času* během svého zahraničního pobytu, a v průměru se jim nejvíce povedlo *dozvědět se více o lokální kultuře přijímající země*. Zjištěním rozdílu mezi určitým plánem a jeho dosažením, se objeví různé možné scénáře. Například, respondenti plánovali *zlepšit se v místním jazyce navštěvované země* více, než se v něm nakonec opravdu zlepšili. Podobně je to s vnímaným *zlepšením ve vzdělání* či *zaměstnanosti*, kde byly plány v průměru větší než výsledek. Naproti tomu se respondenti *dozvěděli o cizích kulturách* i *o své vlastní kultuře* více než původně plánovali. Míra očekávání i vnímané dosažení cílů se samozřejmě velmi různí. Nejširší rozsah odpovědí⁵⁶ je patrný u *plánovaného i dosaženého zlepšení v místním jazyce navštěvované země*. Naopak nejmenší rozsah odpovědí (a tedy největší shoda v odpovědích respondentů) je u dosažení cíle *dozvědět se více o lokální kultuře přijímající země*.

U respondentů-incoming studentů v ČR jsou výsledky víceméně podobné. *Plán zlepšit se v českém jazyce* i *výsledek zlepšení v českém jazyce* je nižší, naopak *míra očekávání více volného času* i *dosažení více volného času* je vyšší. I respondenti-outgoing studenti z ČR do zahraničí nejvíce *plánovali mít více volného času* a nejvíce se jim podařilo *dozvědět se více o lokální kultuře přijímající země*. Reálně se však v českém jazyce zlepšili méně, než původně plánovali.

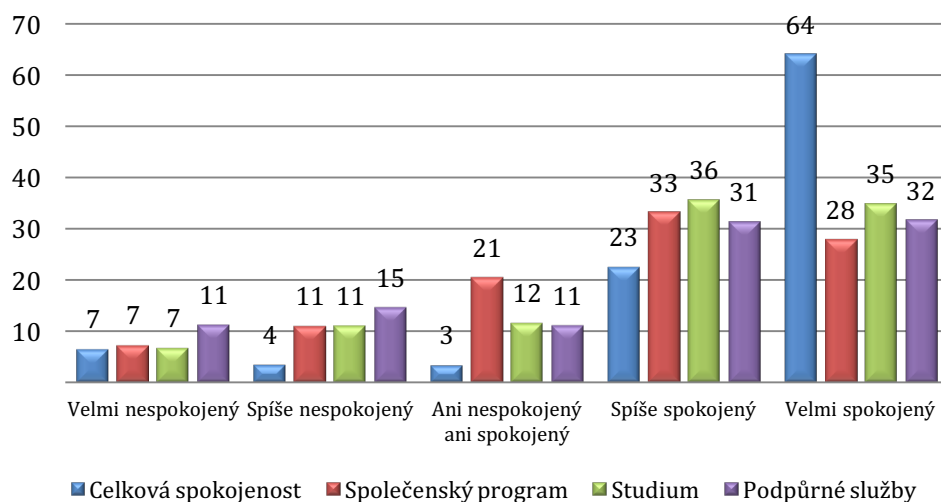
Celková spokojenost s pobytem v zahraničí

Na konci každé tematické oblasti dotazníku mohli respondenti ohodnotit svou spokojenost s danou oblastí. Na konci celého dotazníku pak mohli respondenti zhodnotit svou *celkovou spokojenost se zahraničním pobytem*. Podle výsledků se zdá, že jsou studenti nejvíce spokojeni právě se svým zahraničním *pobytem*, průměrné hodnocení je 4,34⁵⁷. Následuje spokojenost se *studiem* (3,81), spokojenost se *společenským programem* (3,64) a spokojenost s *podpůrnými službami* (3,58). Výsledek celkové spokojenosti se zahraničním pobytem je velmi pozitivní, většina respondentů absolventů byla velmi spokojených (64 %) a spíše spokojených (23 %). I tak bylo určité množství respondentů spíše nespokojených (4 %) a dokonce velmi nespokojených (7%).

⁵⁶ Měřeno směrodatnou odchylkou.

⁵⁷ Respondenti vybírali odpověď na pětímístné Likertově škále (1 = velmi nespokojený, 2 = spíše nespokojený, 3 = ani nespokojený ani spokojený, 4 = spíše spokojený, 5 = velmi spokojený).

Graf 33. Spokojenost zahraničních studentů (srovnání v %)

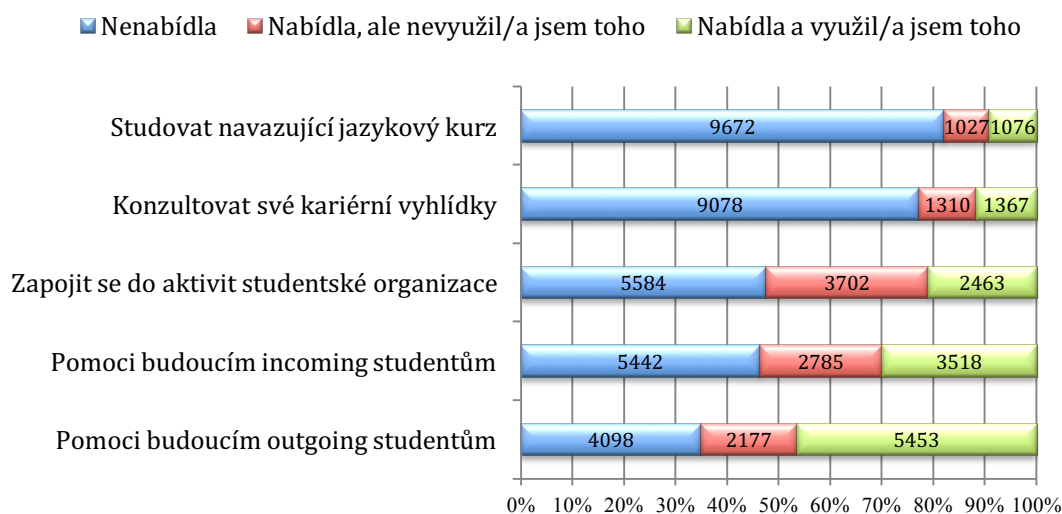
Zdroj: vlastní zpracování

Celkovou spokojenost se zahraničním pobytem hodnotí stejně pozitivně i respondenti-incoming studenti v ČR a čeští respondenti-outgoing studenti v zahraničí.

Nabídka a využití re-integračních služeb

Vysoká škola může svým studentům vyslaným do zahraničí po návratu ze zahraničního pobytu nabídnout řadu re-integračních služeb. Respondenti byli dotázáni, zda jim VŠ určité služby nabídla a zda jich po návratu využili. Služby zohledněné v průzkumu jsou následující: *mít jazykový kurz k udržení získaných jazykových dovedností, konzultovat své kariérní vyhlídky, vstoupit do studentské organizace (např. ESN), a možnost pomoci přijíždějícím a vyjíždějícím výměnným studentům.*

Graf 34. Nabídka re-integračních služeb na domácí vysoké škole

Zdroj: vlastní zpracování

Jak uvádí Graf 34, možnost *pomoci budoucím vyjíždějícím studentům* (např. tím, že jim poskytnou informace z osobní zkušenosti na přijímající instituci) se zdá být nabízena nejčastěji a stejně tak i největší počet studentů po návratu (46 % respondentů) se do takovéto pomoci skutečně zapojil. Možnost *pomoci budoucím příjezdějícím studentům* (např. zapojením se do Buddy programu) byla druhá nejčastěji využitá služba (30 % respondentů). Téměř polovině respondentů nebyla vysokou školou nabídnuta možnost *vstoupit do spolku/klubu/organizace studentů* (např. ESN) a udržet si tak kontakt se zahraničními studenty. Možnost *konzultovat svou profesní kariéru / pracovní příležitosti* byla nabídnuta ještě méně respondentům (23 % respondentů). Přibližně polovina z nich (1 192 respondentů) nakonec skutečně svou kariéru konzultovala s někým ze své domácí vysoké školy. A konečně, možnost *udržet si jazykové dovednosti získané v zahraničí* (např. navštěvováním jazykového kurzu) se zdá být nejméně nabízenou re-integrační službou (18% respondentů dostalo tuto příležitost) a také nejméně využitou službou, neboť pouze 1 0176 studentů (9% z celkového počtu) skutečně začalo navštěvovat navazující jazykový kurz.

Respondenti-outgoing studenti, kteří se ze zahraničního pobytu vrátili na české vysoké školy, měli podobné výsledky. Tři služby; *přihlásit se do studentské organizace*, *pomoci budoucím zahraničním incoming studentům* a *pomoci budoucím českým outgoing studentům*, jsou nejvíce nabízenými službami (přes 62 až 70 %).

Proti tomu jsou nejméně nabízeny služby: *konzultace kariérních vyhlídek a navazující jazykový kurz* (16 až 17 %).

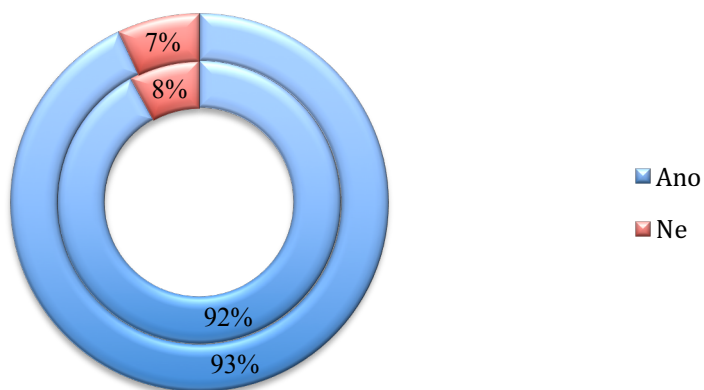
Většinou byly respondentům po návratu ze zahraničí nabídnuty tři z výše popsaných služeb. Nicméně 15% respondentů nedostalo možnost se zúčastnit žádné. Téměř 70% respondentů věří, že takovéto re-integrační služby by měly být studentům po návratu ze zahraničí nabízeny, zatímco pouze 8% respondentů s tímto názorem nesouhlasí.

Vnímaná ochota migrovat za prací do zahraničí

Ochota migrovat za prací do zahraničí je u respondentů zahraničních studentů velmi vysoká (93 % respondentů), což platí i pro české outgoing studenty (92 %, n=455). Ve srovnání s domácími studenty, kteří měli v dotazníku stejnou otázku, je ochota absolventů zahraničního studia migrovat za prací do zahraničí o poznání vyšší (Graf 14).

Graf 35. Ochota zahraničních studentů migrovat za prací do zahraničí

Byl/a byste ochotný/á migrovat za prací do zahraničí?

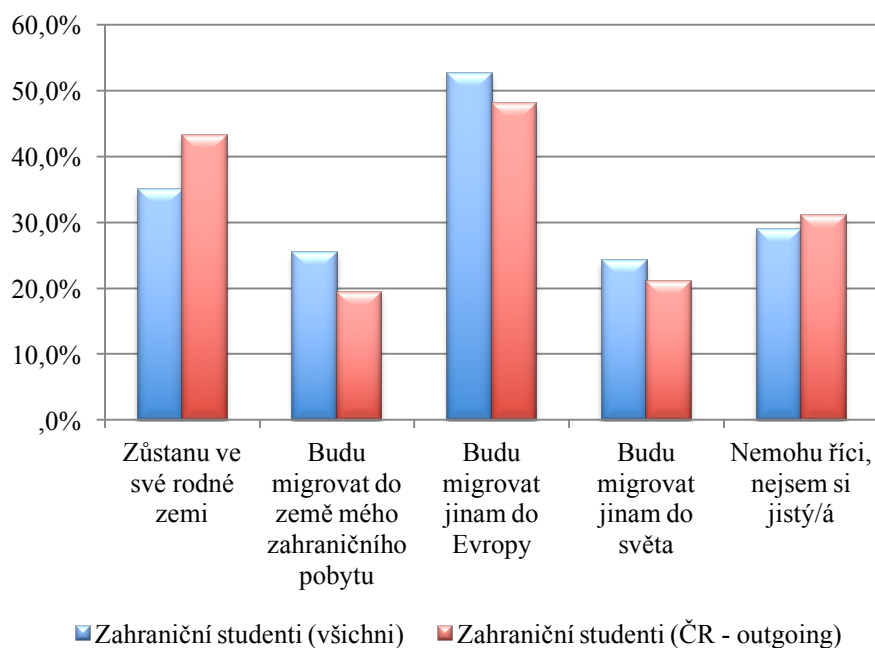
Zdroj: vlastní zpracování

Odhadovaná lokalita práce po dokončení studií

Respondenti se mohli vyjádřit, kde si myslí, že budou po dokončení studií pracovat. Mohli zaškrtnout více odpovědí. Oproti domácím studentům, kteří měli možnost v dotazníku odpovědět na stejnou otázku, mohli zahraniční studenti u této otázky navíc označit zemi, ve které absolvovali svůj zahraniční pobyt. Nejčastější odpovědí byla *migrace jinam do Evropy*; tuto možnost zaškrtnulo 52 % respondentů. Další nečastější odpovědi byly: *zůstanu ve své zemi* (35 %), *migrace do země mého zahraničního pobytu* (26 %), *migrace jinam do světa* (24 %). Často to respondenti nedovedli odhadnout (29 %). U českých respondentů, kteří absolvovali pobyt v zahraničí (tzv. outgoing), se také jako nejčastější odpověď ukázala migrace jinam do Evropy (48 %) a až poté setrvání v ČR (43 %).

Graf 36. Odhadovaná lokalita práce po dokončení studia

Kde si myslíte, že budete pracovat po dokončení studia na VŠ?

Zdroj: vlastní zpracování

4.3. Výsledky – analytická část

V předchozí části byly popsány absolutní a relativní četnosti zkoumaných proměnných. Zjištěné míry v rámci celého výzkumného souboru byly srovnány s podmnožinou souboru tvořenou českými respondenty nebo respondenty pobývajícími na zahraničním pobytu v ČR. Analytická část práce bude opět rozdělena na část týkající se domácích studentů a část týkající se zahraničních studentů a zaměří se na souvislosti mezi jednotlivými proměnnými. Vysvětlovanou proměnou bude v případě interkulturního kontaktu *počet přátel*, v případě motivace *přístup ke studiu v zahraničí* a v případě adaptace *celková spokojenost studentů se zahraničním pobytem*. V analytické části nebudou zjištěné souvislosti mezi proměnnými srovnávány v českém a evropském kontextu.

4.3.1. Domácí studenti

Následná analýza identifikuje, které zkoumané faktory u domácích studentů mohou mít vliv na zvýšení kontaktu se zahraničními studenty a na zvýšení počtu vyjíždějících domácích studentů.

4.3.1.1. Interkulturní kontakt

Vysoké školy usilují o větší množství zahraničních studentů, ale nemají příliš mnoho nástrojů na ovlivnění kontaktu mezi domácími a zahraničními studenty. Z výsledků dotazníku domácích studentů vyplynulo, že na zkoumaných vysokých školách je tato míra kontaktu obecně velmi nízká. Většina respondentů domácích studentů neměla žádného kamaráda z řad zahraničních studentů a většinou se aktivit se zahraničními studenty neúčastnili. Následná analýza se pokusí objasnit, jaké proměnné souvisí s interkulturním kontaktem z pohledu domácích studentů.

Chí-kvadrát test nezávislosti

Pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti byla analyzována závislost proměnné *počet přátelství se zahraničními studenty* na všech ostatních proměnných s cílem otestovat $H_{0(1)}$. Neexistuje statisticky významná závislost mezi *počtem přátelství se zahraničními studenty* a *zkoumanými proměnnými*.

Byly nalezeny statisticky významné závislosti, kde $p < 0,001$. $H_{0(1)}$ zamítáme. V Příloze č. 4 je jedenáct kontingenčních tabulek s chí-kvadrát testy a vypočítaným koeficientem Kendalovo tau c. U těchto jedenácti proměnných byla dále provedena korelační analýza.

Korelační analýza

Existuje střední až podstatná závislost mezi *počtem zahraničních přátel a účastí domácích studentů na akcích se zahraničními studenty*. Pokud respondenti označili, že se určité aktivity zúčastnili, měli spíše více zahraničních přátel. Tabulka 11 uvádí přehled koeficientu pořadové korelace Spearmanovo ρ , kde označení ** znamená, že je korelace statisticky významná na hladině 0,01.

Tabulka 11. Korelace mezi počtem zahraničních přátel a účastí na aktivitách

Účast na:	Jazykové aktivity	Volnočasové aktivity	Zábavní aktivity	Sociální aktivity	Mezinárodní aktivity	Sportovní aktivity
Počet zahraničních přátel	,338**	,316**	,351**	,399**	,405**	,255**

** . Korelace je statisticky významná na úrovni 0.01. (Spearmanovo ρ)

Zdroj: vlastní zpracování

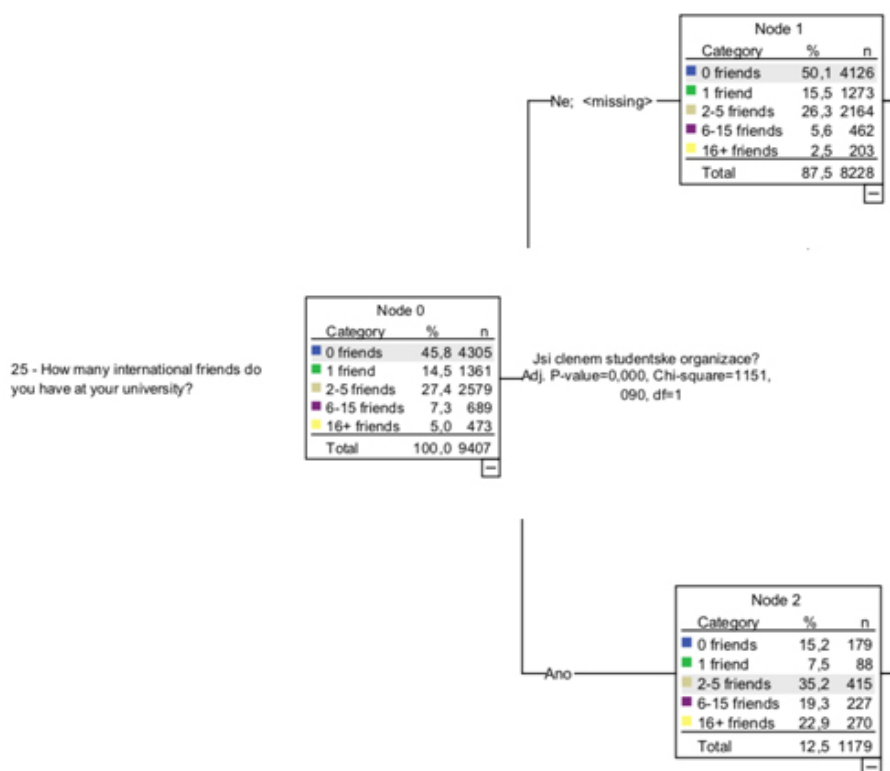
Počet zahraničních přátel dále pozitivně souvisel s *členstvím v mezinárodním studentském klubu* (,327**), s *účastí v Buddy programu* (,311**) a *skladba domácích a zahraničních studentů během výuky* (,317**). Čím více se respondenti aktivit zúčastnili a čím více měli během výuky kolem sebe zahraniční studenty, tím více měli zahraničních přátel.

Nízkou souvislost měla proměnná *počet přátelství se zahraničními studenty* i s určitými proměnnými z kategorie vnímaných důvodů pro nízkou interakci mezi studenty. Pokud respondenti vnímali, že *nedostatek příležitostí pro interakci* je bariéra interkulturního kontaktu, měli spíše méně zahraničních přátel (-,166**). Proti tomu, pokud označili, že *nevnímají žádné bariéry v interakci se zahraničními studenty*, měli spíše více zahraničních přátel (,132**).

Rozhodovací stromy

Pomocí rozhodovacího stromu bylo vysvětleno, které proměnné mají největší vliv na *počet přátelství se zahraničními studenty*. Jako výchozí uzel, tedy ta proměnná, která má na počet přátelství ze všech vysvětlujících proměnných v modelu největší vliv, se ukázalo *členství v mezinárodním studentském klubu*⁵⁸. Pokud byl respondent členem mezinárodního studentského klubu (13 % respondentů, tedy 1 179 případů), měl nejčastěji „2 až 5 přátel“, pokud nebyl členem klubu (87 % respondentů, tedy 8 228 případů) měl nejčastěji „0 přátel“. Na Obrázku 8, kde je zobrazena první část rozhodovacího stromu, lze vidět rozdělení četností u těchto dvou podskupin. „0 přátel“ má u nečlenů klubu 50 % respondentů a u členů klubu pouze 15 % respondentů.

Obrázek 8. Strom přátelství se zahraničními studenty – první část

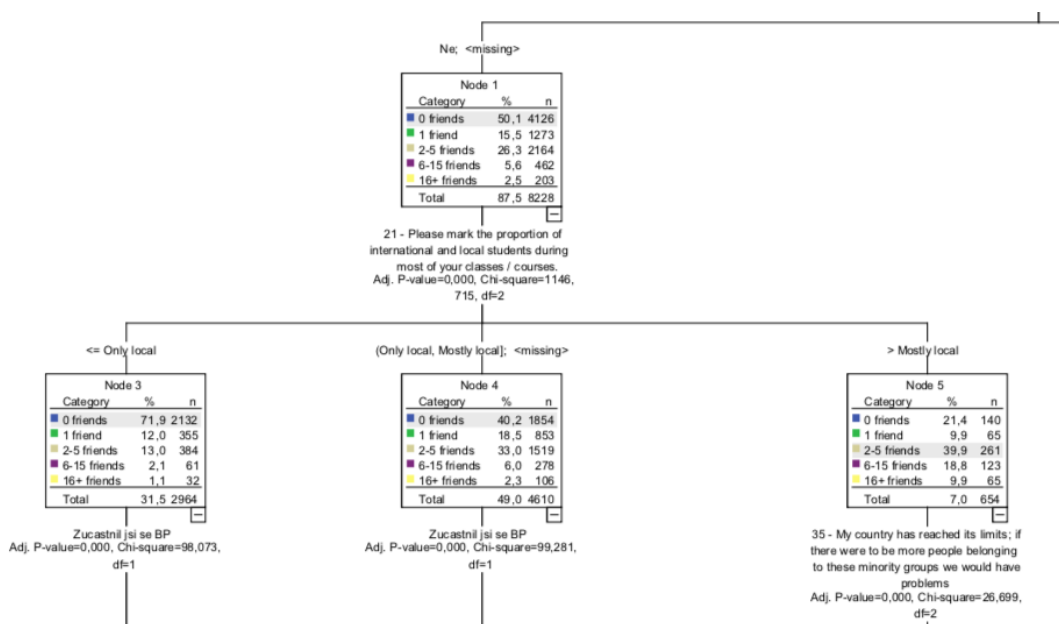

Zdroj: vlastní zpracování

⁵⁸ Na obrázcích zobrazujících rozhodovací stromy, jsou u jednotlivých uzlů vždy popsány výsledky chí-kvadrát testu. U chí-kvadrát testu mezi *počtem přátelství se zahraničními studenty* a *členstvím v mezinárodním studentském klubu* lze vidět, že hodnota $p < 0,001$.

Na Obrázku 9 je patrné⁵⁹ následné štěpení podskupiny nečlenů mezinárodního studentského klubu. Proměnnou s největším vlivem na tuto podskupinu je *skladba domácích a zahraničních studentů během výuky* (uzel č. 1). U této větve rozhodovacího stromu jsou tři podskupiny (pouze domácí studenti, převážně domácí studenti, alespoň vyrovnaný podíl domácích a zahraničních studentů)⁶⁰. U respondentů nečlenů klubu, kde byli během výuky přítomní pouze domácí studenti (32 % respondentů) má odpověď „0 přátel“ dokonce až 72% četnost (2 132 respondentů). U podskupiny nečlenů klubu, kde byla převaha domácích studentů (49 % respondentů) má odpověď „0 přátel“ 40% četnost (1 854 respondentů) a u podskupiny nečlenů klubu, kde byl poměr studentů alespoň vyrovnaný (7 % respondentů) má odpověď „0 přátel“ 21% četnost a je až na druhém místě po odpovědi „2 až 5 přátel“, která má 40% četnost.

Obrázek 9. Strom přátelství se zahraničními studenty – druhá část (uzel č.1)

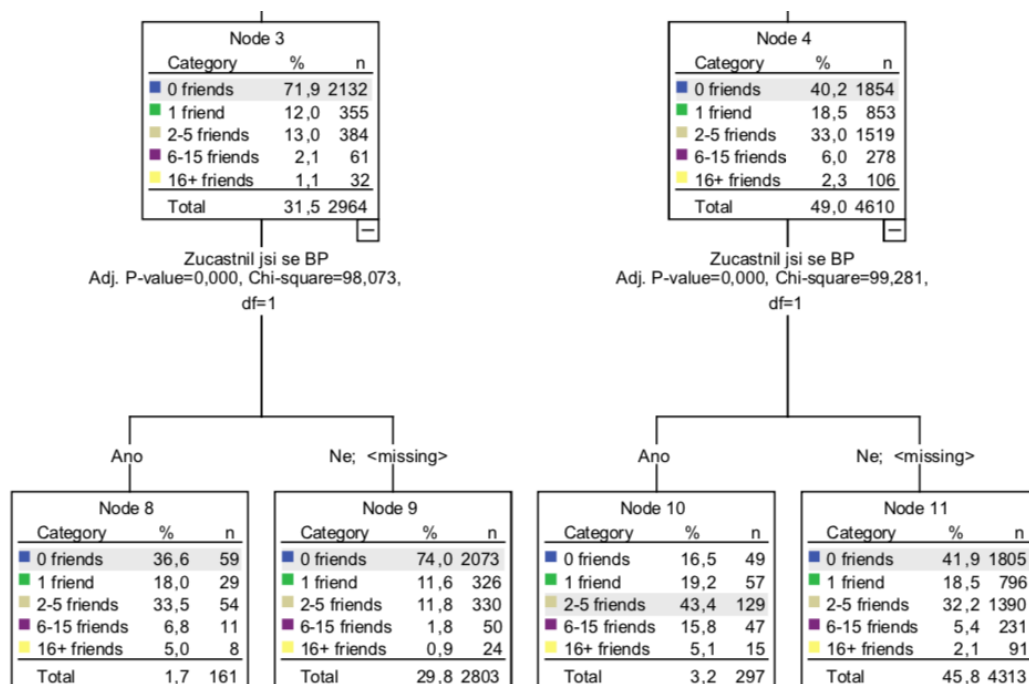
Zdroj: vlastní zpracování

⁵⁹ Zobrazení této části rozhodovacího stromu je oproti první části otočeno o 90° (není zleva doprava, ale shora dolů).

⁶⁰ Metoda CHAID zde spojila tři skupiny (přibližně stejný podíl lokálních a zahraničních studentů, převážně zahraniční studenti a pouze zahraniční studenti) do jedné skupiny.

Na další štěpení podskupiny nečlenů klubu, které jsou při výuce pouze s domácími studenty (32 % respondentů) nebo především s domácími studenty (49 % respondentů), má největší vliv proměnná *účast v Buddy programu* (dále také „BP“). U těchto větví rozhodovacího stromu jsou dvě podskupiny (Ano – účastníci BP a Ne – neúčastníci BP). Na Obrázku 10 je patrný výrazný rozdíl v počtu zahraničních přátel mezi podskupinami.

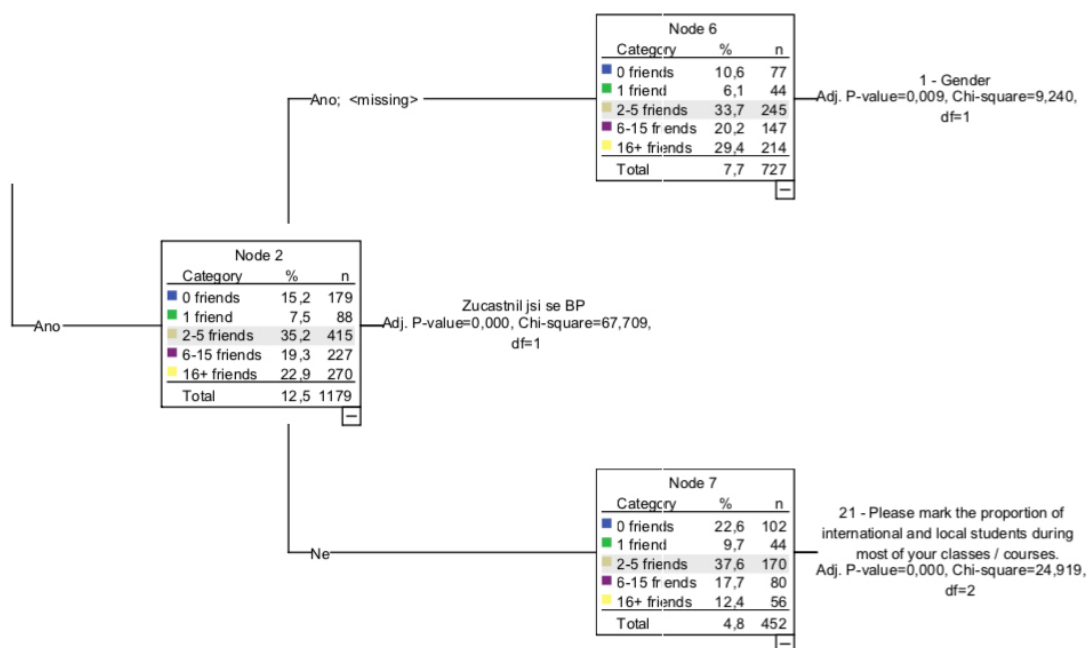
Obrázek 10. Strom přátelství se zahraničními studenty – třetí část (uzel č.3 a 4)

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 11 znázorňuje štěpení podskupiny členů mezinárodního studentského klubu. Je na něm vidět, že proměnnou s největším vlivem na tuto podskupinu je *účast v Buddy programu*. U této větve rozhodovacího stromu jsou dvě podskupiny (Ano – účastníci BP a Ne – neúčastníci BP). U respondentů členů klubu, kteří se navíc zúčastnili Buddy programu (8 % respondentů, tedy 727 případů) má odpověď „0 přátel“ 11% četnost, nejčastější odpovědí je „2 až 5 přátel“ a druhou nejčastější odpovědí je „16 a více přátel“. U podskupiny členů klubu, kteří se neúčastnili Buddy programu (5 % respondentů, tedy 452 případů) má odpověď „0 přátel“ 23% četnost a nejčastější odpovědí je „2 až 5 přátel“ (40% četnost).

Obrázek 11. Strom přátelství se zahraničními studenty – čtvrtá část (uzel č.2)

Zdroj: vlastní zpracování

4.3.1.2. Přístup ke studiu v zahraničí

Vysoké školy se snaží o navýšení nebo alespoň udržení počtu vyjíždějících studentů. V tomto ohledu by si měly být vědomé důvodů, které studenty odrazují od plánu vycestovat do zahraničí (popsané v kapitole 4.2.1.1.). Největší množství respondentů by na studijní pobyt v budoucnu rádo vyrazilo, ale ještě ho nemá naplánovaný (52 %). Následná analýza se pokusí identifikovat proměnné, které s přístupem ke studiu v zahraničí souvisí nejvíce.

Chí-kvadrát test nezávislosti

Pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti byla analyzována závislost proměnné *přístup ke studiu v zahraničí* na všech ostatních proměnných s cílem otestovat $H_{0(2)}$. Neexistuje statisticky významná závislost mezi *přístupem ke studiu v zahraničí* a *zkoumanými proměnnými*.

Byly nalezeny statisticky významné závislosti, kde $p < 0,001$. $H_{0(2)}$ zamítáme. V Příloze č. 5 je pět kontingenčních tabulek s chí-kvadrát testy a vypočítaným koeficientem Kendalovo tau c. U těchto pěti proměnných byla dále provedena korelační analýza.

Korelační analýza

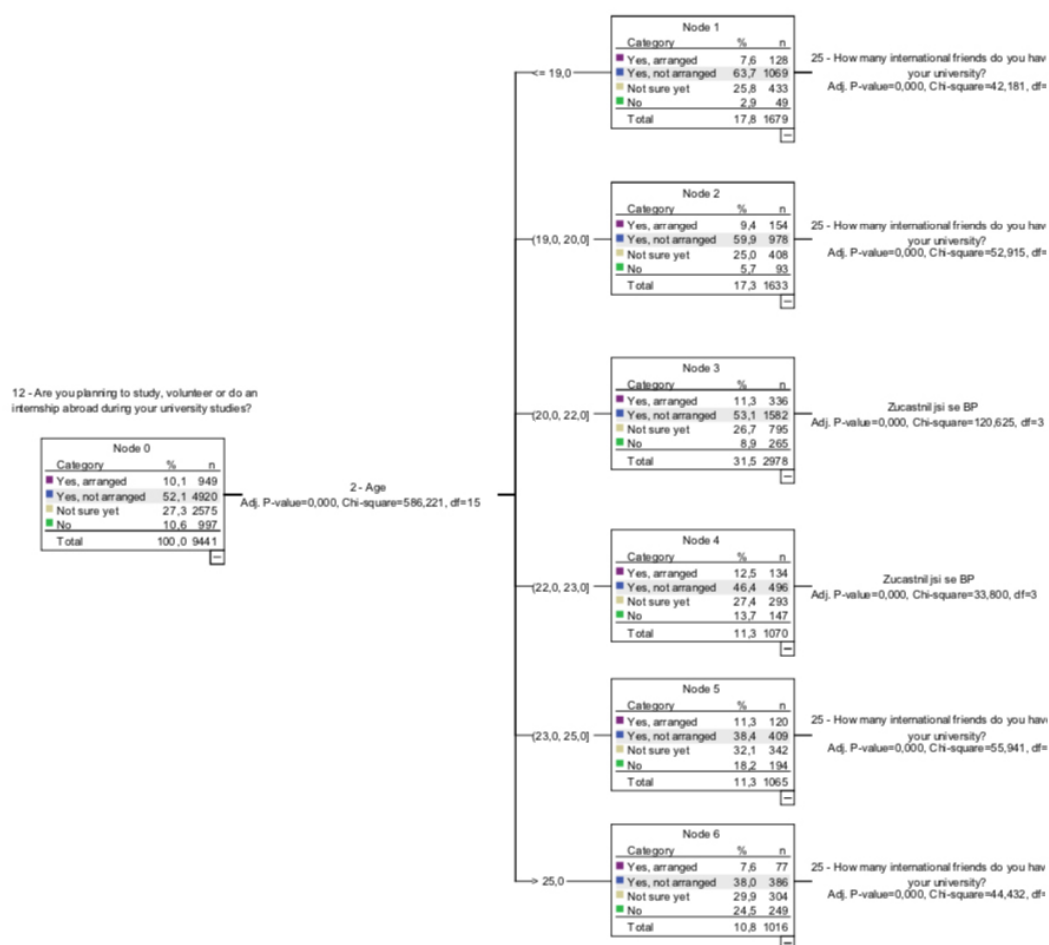
Existuje nízká až střední závislost mezi určitými proměnnými v kategorii vnímaných bariér výjezdu do zahraničí a *přístupem ke studiu v zahraničí*. Pokud respondent v rámci vnímaných bariér označil *nezájem o typický životní styl Erasmus studentů*, tak se spíše nechtěl do zahraničí vydat (,200**). Pokud respondent označil, že vnímá *hrozbu promrhání času kvůli prodloužení studia*, tak rovněž tíhnul k nezájmu vycestovat (,167**).

Byly nalezeny i jiné vztahy. Proměnná *přístup ke studiu v zahraničí* nejvíce korelovala s proměnnou *počet zahraničních přátel* (-,172**), *věk* (,161**) a *účast v Buddy programu* (-,145**). I mezi těmito proměnnými existuje pouze nízká až střední závislost. Následná analýza rozhodovacího stromu pomohla přehledně rozdělit podskupiny souboru, které se od sebe statisticky významně liší.

Rozhodovací stromy

Pomocí rozhodovacího stromu bylo vysvětleno, které proměnné mají největší vliv na proměnnou *přístup ke studiu v zahraničí*. Jako výchozí uzel, tedy ta proměnná, která má na přístup ke studiu v zahraničí ze všech vysvětlujících proměnných v modelu největší vliv, se ukázal *věk*. Proměnná *věk* je rozdělená do šesti skupin podle intervalů (méně než 19], (19, 20], (20, 22], (22, 23], (23, 25] a (25 a více). 18 % respondentů má nižší věk než 19 let včetně, 17 % respondentů má 19 a 20 let včetně, 31 % respondentů má mezi 20 a 22 lety včetně atd. Ve všech skupinách je sice nejčastější odpověď: „*ano, zahraniční pobyt plánuji, ale ještě ho nemám zařízený*“, ale s rostoucím věkem četnosti této odpovědi klesají. Stejně tak s rostoucím věkem stoupají četnosti odpovědi: „*ne, pobyt neplánuji vůbec*“.

Obrázek 12. Strom přístupu ke studiu v zahraničí

Zdroj: vlastní zpracování

V pravé části Obrázku 12 je naznačeno následné štěpení podskupin podle věku. Lze tedy vidět, že proměnné s druhým největším vlivem jsou *počet zahraničních přátel* (0 až 16+ přátel) a *účast v Buddy programu* (Ano, Ne). Plán studovat v zahraničí tedy po věku nejvíce ovlivňovali tyto dvě proměnné. Čím více měli respondenti zahraničních přátel, tím vyšší byly četnosti u plánování pobytu v zahraničí a tím nižší byly četnosti u neplánování pobytu. Pokud se respondent u věkové skupiny (20, 22] a (22, 23] účastnil Buddy programu, byly četnosti u plánování pobytu v zahraničí vyšší a četnosti u neplánování pobytu nižší.

4.3.2. Zahraniční studenti

Následná analýza identifikuje, které faktory u zahraničních studentů mohou mít vliv na zvýšení kontaktu s domácími studenty a na zlepšení adaptace zahraničních studentů na hostitelské vysoké škole.

4.3.2.1. Interkulturní kontakt

Výsledky z pohledu domácích studentů ukázaly velmi nízkou míru interkulturního kontaktu, ale z pohledu zahraničních studentů (výsledky dotazníku pro zahraniční studenty) ukazují o něco vyšší míru tohoto kontaktu. Téměř polovina respondentů z řad zahraničních studentů (47 %) si našla během svého pobytu v zahraničí 2 až 5 lokálních přátel. Vzhledem k vyššímu počtu domácích studentů oproti zahraničním studentům na vysokých školách je to logické. Přesto je z výsledků zřejmé, že zahraniční studenti plánovali navázat s domácími studenty více přátelství, než se jim nakonec podařilo. Následná analýza se pokusí odhalit, jaké proměnné mají na interkulturní kontakt s domácími studenty největší vliv.

Chí-kvadrát test nezávislosti

Pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti byla analyzována závislost proměnné *počet přátelství s domácími studenty* na všech ostatních proměnných s cílem otestovat $H_{0(3)}$: Neexistuje statisticky významná závislost mezi *počtem přátelství s domácími studenty* a *zkoumanými proměnnými*.

Byly nalezeny statisticky významné závislosti, kde $p < 0,001$. $H_{0(3)}$ zamítáme. V Příloze č. 6 je jedenáct kontingenčních tabulek s chí-kvadrát testy a vypočteným koeficientem Kendalovo tau c. U těchto jedenácti proměnných byla dále provedena korelační analýza.

Korelační analýza

V rámci migračních proměnných a proměnných týkajících se služeb pro studenty existuje mezi *počtem přátelství s domácími studenty* a *délkou studia v zahraničí* nízká až střední závislost. Delší dvousemestrální pobyt zřejmě přispívá k navázání vyššího počtu lokálních přátelství (,186**). Pokud zahraniční studenti

označili, že byli během svého pobytu *ubytovaní s domácími studenty*, rovněž měli spíše více lokálních přátel (,112**).

U proměnných týkajících se akademického prostředí byly nalezeny tři proměnné, které souvisí s *počtem přátelství s domácími studenty*, a kde síla vztahu je alespoň nízká až střední: *jazyk výuky, skladba domácích a zahraničních studentů během výuky a podpora interakce studentů z různých zemí*. Čím více zahraniční studenti studovali v místním jazyce navštěvované země (,132**), čím více měli během výuky okolo sebe domácí studenty (,121**) a čím více byla podporována interakce mezi studenty z různých zemí (,115**), tím vyšší byl navázaný počet lokálních přátelství.

V rámci společenského programu existuje nízká až střední závislost počtu lokálních přátel na proměnné *účast na aktivitách se studenty*. Čím více akcí se studenti zúčastnili, tím více lokálních přátel si vytvořili (,199**). Určitý rozdíl v korelacích existuje i u různých typů akcí, kterých se zahraniční studenti zúčastnili. Účast na méně často pořádaných typech akcí jakými jsou například *sociální aktivity v lokální komunitě (např. SocialErasmus či tzv. Erasmus ve školách)* více koreluje s počtem vytvořených lokálních přátel, než účast na častěji navštěvovaných typech akcí jakými jsou například *zábavní aktivity (např. společenské akce a neformální setkání)*. Síly závislostí jsou však pouze nízké až triviální. Poměrně samozřejmá je i korelace mezi počtem lokálních přátel a *skladbou zahraničních a domácích studentů během společenských akcí*. Čím více bylo během aktivit přítomno domácích studentů, tím více lokálních přátelství zahraniční studenti navázali (,153**).

U několika proměnných v kategorii vnímaných důvodů pro nízkou interakci mezi domácími a zahraničními studenty byly nalezeny souvislosti s počtem lokálních přátel. Pokud respondenti označili, že *nevnímají žádné bariéry v interakci*, pak měli spíše vyšší počet lokálních přátel (,315**). Pokud však označili, že *domácí studenti nemají zájem o interakci*, nebo že *není dostatek příležitostí pro interakci*, měli zároveň menší počet lokálních přátel (-,271** a -,247**).

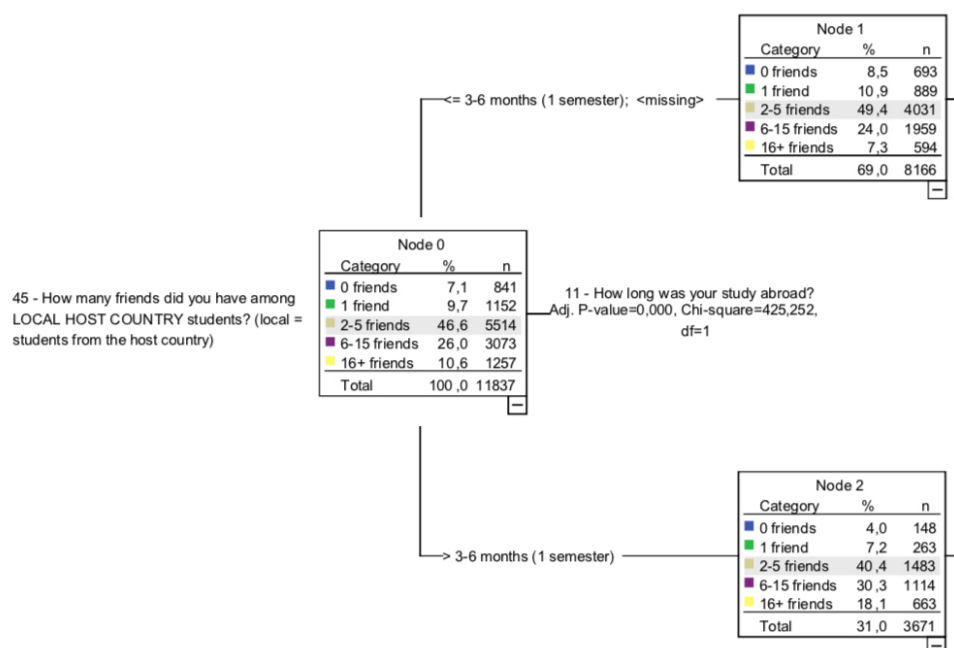
Objevily se i jiné statisticky významné závislosti mezi počtem lokálních přátel a dalšími proměnnými. Síla těchto závislostí je pouze triviální. Analýza pomocí rozhodovacího stromu pomůže nastínit, zda některé z nich mají vliv na určité

podskupiny souboru.

Rozhodovací stromy

Pomocí rozhodovacího stromu bylo vysvětleno, které proměnné mají největší vliv na *počet přátelství s domácími studenty*. Jako výchozí uzel, tedy ta proměnná, která má na počet přátelství ze všech vysvětlujících proměnných v modelu největší vliv, se ukázala *délka studia v zahraničí* rozdělená na jeden semestr (3 až 6 měsíců) a dva semestry (6 až 12 měsíců). Obě podskupiny respondentů mají nejčastější odpověď „2 až 5 přátel“. U podskupiny studentů s kratší délkou pobytu (69 % respondentů) je celkově méně lokálních přátelství, než u podskupiny studentů s delším pobytem (31 % respondentů). Rozdíl v četnostech je patrný z Obrázku 13, za jeden semestr si více než 16 přátel našlo 7 % respondentů, za dva semestry si více než 16 přátel našlo 18 % respondentů.

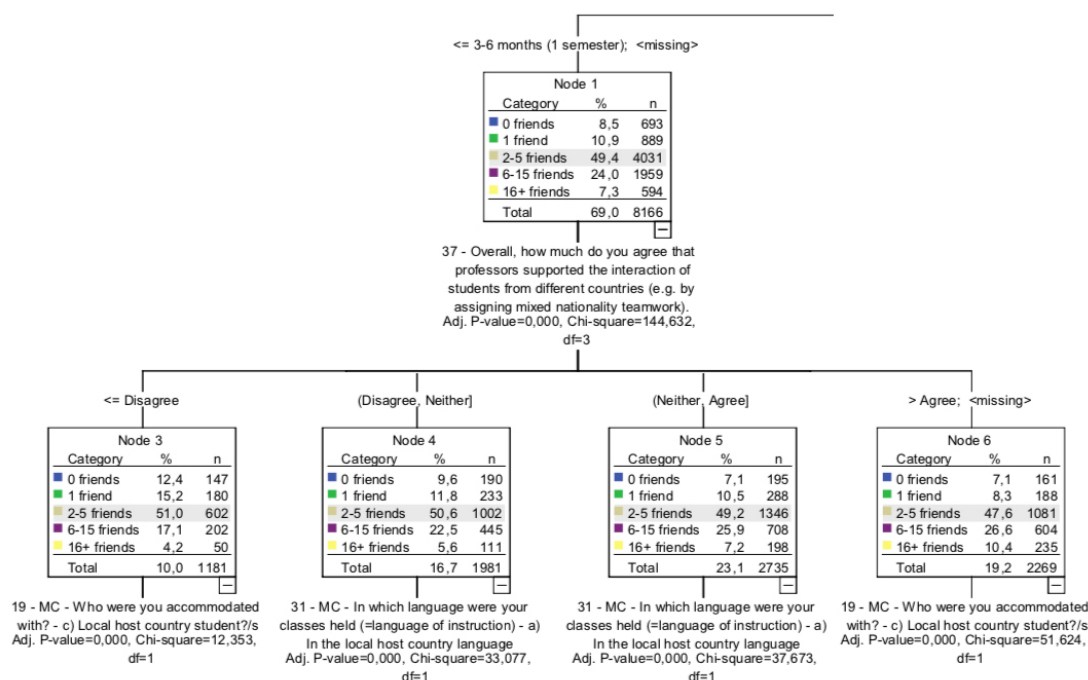
Obrázek 13. Strom přátelství s domácími studenty – první část

Zdroj: vlastní zpracování

Na Obrázku 14 je zobrazeno⁶¹ následné štěpení podskupiny jednosemestrálních studentů. Proměnnou s největším vlivem na tuto podskupinu je *podpora interakce studentů z různých zemí* (uzel č. 1). U této větve rozhodovacího stromu jsou čtyři podskupiny (nesouhlas, ani nesouhlas ani souhlas, spíše souhlas a rozhodně souhlas)⁶². U jednosemestrálních respondentů, kde během výuky nebyla interakce podporována (10 % respondentů) má odpověď „0 přátel“ 12% četnost (147 respondentů). U jednosemestrálních respondentů, kde naopak byla interakce podporována (19 % respondentů) má odpověď „0 přátel“ 7% četnost (161 případů). Zdá se tedy, že u studentů přijíždějících na jeden semestr vede podpora interakce mezi studenty k vyššímu počtu lokálních přátelství. Na Obrázku 14 je vidět, že na další štěpení těchto podskupin měla vliv proměnná *ubytování s domácími studenty* a proměnná *jazyk výuky*, kde respondenti těchto podskupin, kteří navíc bydleli s domácími studenty, nebo měli výuku v místním jazyce, navázali více lokálních přátelství.

Obrázek 14. Strom přátelství s domácími studenty – druhá část (uzel č.1)

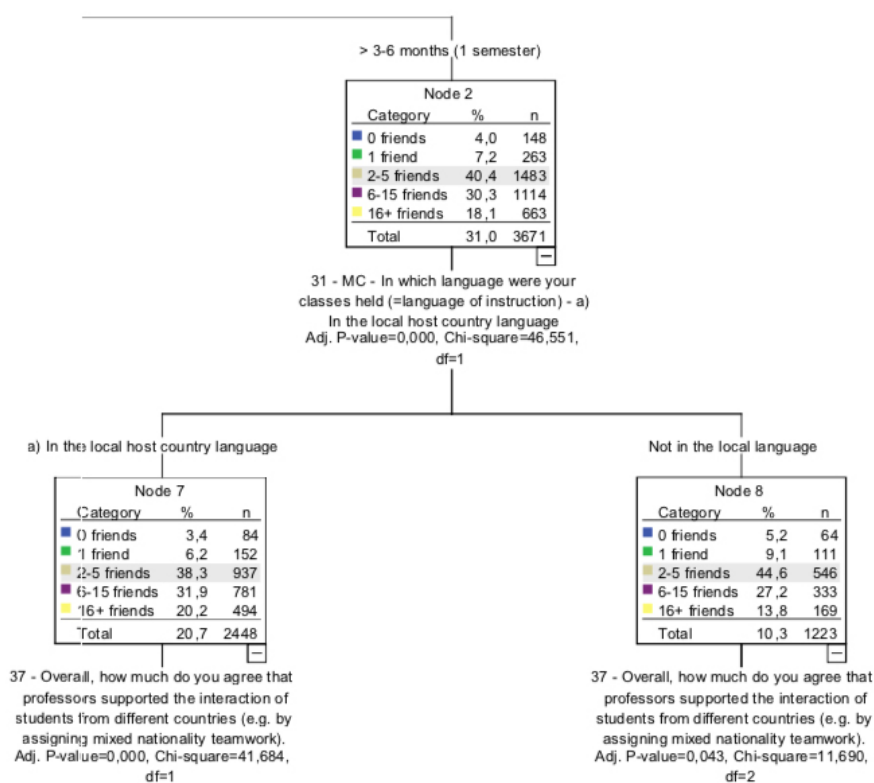
Zdroj: vlastní zpracování

⁶¹ Zobrazení této části rozhodovacího stromu je oproti první části otočeno o 90° (není zleva doprava, ale shora dolů).

⁶² Metoda CHAID zde spojila dvě skupiny (*rozhodně nesouhlas* a *spíše nesouhlas*) do jedné skupiny.

Obrázek 15 zobrazuje štěpení podskupiny dvousemestrálních studentů. Proměnná s největším vlivem na tuto podskupinu je *jazyk výuky* (uzel č. 2). U této větve rozhodovacího stromu jsou dvě podskupiny (místní jazyk navštěvované země a jiný cizí jazyk). U dvousemestrálních studentů, kde respondenti studovali v místním jazyce (21 % respondentů) mají respondenti celkově vyšší počet lokálních přátel (10 % respondentů). Na Obrázku 15 je vidět, že na další štěpení těchto podskupin měla vliv proměnná *podpora interakce studentů z různých zemí*. Podobně jako v již popsaných případech, pokud byla interakce podporována, měli respondenti více lokálních přátel.

Obrázek 15. Strom přátelství s domácími studenty – třetí část (uzel č.2)

Zdroj: vlastní zpracování

4.3.2.2. Adaptace zahraničních studentů

Vysoké školy usilují o bezproblémovou adaptaci přijíždějících zahraničních studentů. Adaptace může probíhat v různých oblastech studentského života a pro její měření byly zvoleny otázky týkající se spokojenosti. Za každou tematickou částí dotazníku mohli respondenti ohodnotit svou spokojenost s danou oblastí a na konci dotazníku svou celkovou spokojenost se zahraničním pobytem. Ačkoliv výsledky ukázaly celkově vysokou spokojenost zahraničních studentů, řada respondentů spokojena nebyla. Následná analýza se pokusí identifikovat, jaké proměnné mají na adaptaci zahraničních studentů největší vliv.

Chí-kvadrát test nezávislosti

Pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti byla analyzována závislost proměnné *celková spokojenost se zahraničním pobytem* na všech ostatních proměnných s cílem otestovat $H_{0(4)}$. Neexistuje statisticky významná závislost mezi *celkovou spokojeností se zahraničním pobytem* a *zkoumanými proměnnými*.

Byly nalezeny statisticky významné závislosti, kde $p < 0,001$. $H_{0(4)}$ zamítáme. V Příloze č. 7 je dvacet-seďm kontingenčních tabulek s chí-kvadrát testy a vypočteným koeficientem Kendalovo tau c. U těchto dvaceti-seďmi proměnných byla dále provedena korelační analýza.

Korelační analýza

Nejprve byly analyzovány síly vztahů mezi jednotlivými proměnnými týkajícími se spokojenosti. Ukázalo se, že síla závislostí je střední až podstatná. Nejsilnější je závislost mezi *celkovou spokojeností se zahraničním pobytem* (dále také „*celková spokojenost*“) a *spokojeností se studiem* (,483**). Tabulka 12 zobrazuje Spearmanovy koeficienty pořadové korelace u měřených typů spokojenosti.

Tabulka 12. Korelace Spokojenosti

Proměnné spokojenosti	30 – spokojenost s podpůrnými službami	41 – spokojenost se studiem	44 – spokojenost se společenským programem	57 – celková spokojenost se zahraničním pobytem
30 – spokojenost s podpůrnými službami	1,000	,392**	,347**	,344**
41 – spokojenost se studiem	,392**	1,000	,396**	,483**
44 – spokojenost se společenským programem	,347**	,396**	1,000	,431**
57 – celková spokojenost se zahraničním pobytem	,344**	,483**	,431**	1,000

** . Korelace je statisticky významná na úrovni 0.01. (Spearmanovo ρ)

Zdroj: vlastní zpracování

Následovala analýza závislostí mezi proměnnou *celková spokojenost* a jednotlivými proměnnými v oblasti demografie a migrace. U demografických proměnných (např. pohlaví nebo věk) a migračních proměnných (délka studia v zahraničí nebo předchozí zahraniční zkušenost) buď nebyly nalezeny statisticky významné závislosti, nebo byla jejich síla pouze triviální.

V oblasti služeb pro studenty se objevily střední síly závislosti několika proměnných na *spokojenosti s podpůrnými službami* a spíše nízké síly závislosti na *celkové spokojenosti*. Obecně, pokud přijímající vysoká škola nabízela určitou podpůrnou službu (například orientační týden nebo Buddy program), byli respondenti zpravidla více spokojeni s podpůrnými službami i více celkově spokojeni⁶³. Navíc, čím více podpůrných služeb vysoká škola nabízela⁶⁴, tím spokojenější byli studenti se službami (,194**) i celkově (,159**). Podobně, pokud zahraniční studenti neměli žádné vážné problémy v hostitelské instituci, byli zpravidla více *spokojeni s podpůrnými službami* a více *celkově spokojeni*⁶⁵. Samozřejmě čím více vážných

⁶³ Jako příklad lze uvést nabízení služby *orientační týden*, které souvisí s vyšší *spokojeností s podpůrnými službami* (,139**) i *spokojeností se zahraničním pobytem* (,103**).

⁶⁴ Proměnná *celkový počet nabízených služeb* nabývala hodnot 0 (žádná služba) až 7 (všech pět možných služeb a dva kurzy – Přivítání studentů, Orientační týden, Mezinárodní studentský klub, Buddy program, Pomoc s ubytováním, Kurz interkulturní komunikace a Kurz místního jazyka).

⁶⁵ Jako příklad lze uvést *problém s rozvrhem výuky a zkoušek*, který souvisí s nižší *spokojeností*

problémů studenty potkalo⁶⁶, tím méně spokojeni byli se službami (-,223**) i celkově (-,193**).

V akademickém kontextu se nejvýše naměřené hodnoty korelací objevily u proměnných v kategorii vnímaná diskriminace na VŠ a v kategorii vnímaná podpora od vyučujících. Podle výsledků se převážná většina respondentů necítila diskriminovaná, ale naopak cítila ze strany vyučujících podporu. Existují však středně silné závislosti proměnných z těchto kategorií na *spokojenosti se studiem* a na *celkové spokojenosti*. Čím více se respondenti cítili diskriminováni, tím méně byli spokojeni, a čím více se cítili podporováni od vyučujících, tím více byli spokojeni. Tabulka 13 nabízí přehled koeficientů Spearmanovy pořadové korelace u těchto proměnných.

Tabulka 13. Korelace vnímané Diskriminace a Podpory se Spokojeností

Proměnné vnímané diskriminace a vnímané podpory	41 – spokojenost se studiem	57 – celková spokojenost se zahraničním pobytem
„Na hostitelské univerzitě se mnou bylo zacházeno odlišně nebo nespravedlivě, protože jsem byl zahraniční student.“	-,255**	-,206**
„Mám pocit, že jsem byl na hostitelské univerzitě jako zahraniční student považován za méně inteligentního.“	-,243**	-,208**
„Na hostitelské univerzitě jsem slýchal necitlivé či ponižující nebo urážlivé poznámky o zahraničních studentech.“	-,188**	-,186**
„Ve srovnání s domácími studenty jsem neměl rovný přístup ke zdrojům a příležitostem na hostitelské univerzitě.“	-,236**	-,205**
"Vyučující byli ochotni dávat užitečné rady zahraničním studentům."	,279**	,183**
„Nedělalo mi problém diskutovat studijní záležitosti a problémy s vyučujícími.“	,299**	,214**
„Vyučující se opravdu snažili pochopit obtíže, které jsme jako zahraniční studenti mohli mít se studiem.“	,272**	,188**

** . Korelace je statisticky významná na úrovni 0.01. (Spearmanovo ρ)

Zdroj: vlastní zpracování

s *podpůrnými službami* (-,165**) i *spokojeností se zahraničním pobytem* (-,119**).

⁶⁶ Proměnná *celkový počet vážných problémů* nabývala hodnot 0 (žádný problém) až 11 (všechny problémy – finance, rozvrh výuky a zkoušek, zápis do předmětů, ubytování atd.).

V akademickém kontextu neměl jazyk výuky ani skladba domácích a zahraničních studentů během výuky na spokojenost nijak výrazný vliv. Oproti tomu *podpora interakce studentů z různých zemí* ano. Respondenti, kteří zažili, že vyučující při zadávání skupinové práce cíleně promíchali studenty různých národností, byli spokojenější jak se studiem (,286**), tak celkově (,184**).

Několik poměrně logických souvislostí se objevuje mezi proměnnými v rámci spokojenosti a proměnnými v kategorii společenského kontextu. Nejsilnější jsou závislosti proměnných v kategorii nabídky a účasti na společenských aktivitách na proměnné *spokojenost se společenským programem*, patrný je zde i určitý vliv nabídky⁶⁷ a účasti⁶⁸ respondentů na společenských aktivitách na *celkovou spokojenost*. Obecně, čím více aktivit bylo dostupných⁶⁹ a čím více se jich zahraniční studenti účastnili⁷⁰, tím vyšší byla *spokojenost se společenským programem* (,366** a ,377**) i *celková spokojenost* (,165** a ,175**).

V rámci interkulturního kontaktu, mají různé přátelské sítě, které si studenti během zahraničního pobytu vytvořili, různý vliv na jejich celkovou spokojenost se zahraničním pobytem. Ukázalo se, že nejsilnější je závislost proměnné *celková spokojenost* na proměnné *počet přátelství se zahraničními studenty*. Čím vyšší počet zahraničních přátel respondenti měli, tím byli spokojenější (,203**). I přes ve výsledcích popsany neúspěch v navazování přátelství s domácími studenty, souvisí tato síť přátel pozitivně s celkovou spokojeností zahraničních studentů. Čím vyšší měli *počet přátelství s domácími studenty*, tím byli celkově spokojenější (,159**). Zahraniční studenti nečekali, že si během zahraničního pobytu vytvoří v průměru 2 až 5 přátel ze své domovské země. Navíc se zdá, že tato síť přátel na jejich celkovou spokojenost neměla příliš velký vliv. Přesto, čím vyšší měli *počet přátelství s národními studenty*, tím spíše byli se zahraničním pobytem spokojeni (,054**).

⁶⁷ Pokud se na vysoké škole konaly *mezinárodní aktivity* (např. prezentace národů či mezinárodní večere), byli respondenti více *spokojeni se společenským programem* (,272**) i více *celkově spokojeni se zahraničním pobytem* (,124**).

⁶⁸ Pokud se respondenti zúčastnili *zábalných aktivit* (např. společenské akce), byli více *spokojeni se společenským programem* (,162**) i více *celkově spokojeni se zahraničním pobytem* (,103**).

⁶⁹ Proměnná *celková nabídka společenských aktivit* nabývala hodnot 0 (žádné aktivity) až 6 (všechny aktivity – jazykové, zábalné, mezinárodní atd.).

⁷⁰ Proměnná *celková účast na společenských aktivitách* nabývala hodnot 0 (neúčastnili se žádné aktivity) až 6 (zúčastnili se všech aktivit – jazykových, zábalných, mezinárodních atd.).

Všechny měřené proměnné v kategorii výstupy a dopady zahraničního pobytu měly statisticky významnou pozitivní souvislost s *celkovou spokojeností*. Z výsledku dotazníku vyplývá, že z uvedených cílů byli respondenti nejúspěšnější v tom *dozvědět se více o lokální kultuře přijímající země*. Korelační analýza navíc ukazuje, že čím úspěšnější v dosažení tohoto cíle byli, tím byli zároveň celkově spokojenější se zahraničním pobytem (,225**). Podobně je tomu i u ostatních cílů (více v tabulce 14).

Tabulka 14. Korelace Výstupů a dopadů zahraničního pobytu a Celkové spokojenosti

Proměnné výstupy a dopady zahraničního pobytu	57 – Celková spokojenost se zahraničním pobytem
49 b) – Zlepšit se v místním jazyce.	,098**
50 b) – Zlepšit se v jazyce výuky.	,152**
51 b) – Mít více volného času.	,203**
52 b) – Zlepšit znalosti ve své studijní disciplíně.	,198**
53 b) – Zlepšit svou budoucí zaměstnatelnost.	,211**
54 b) – Dozvědět se více o lokální kultuře.	,225**
55 b) – Dozvědět se více o jiných kulturách.	,223**
56 b) – Dozvědět se více o své vlastní kultuře.	,134**

** . Korelace je statisticky významná na úrovni 0.01. (Spearmanovo ρ)

Zdroj: vlastní zpracování

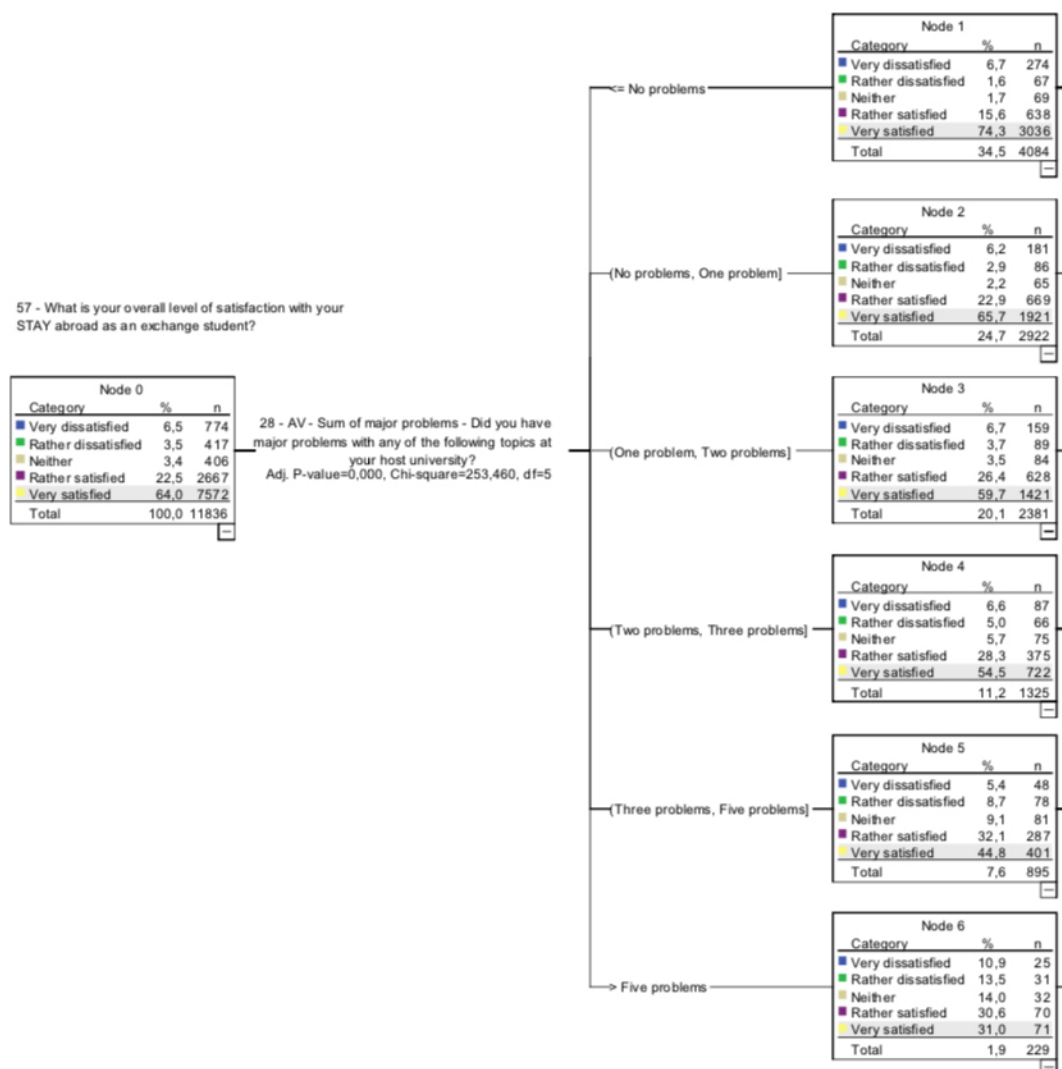
Byly vypočítány i korelace s proměnnou, jejíž hodnoty byly rozdílem mezi plánem určitého cíle dosáhnout a jeho výsledným naplněním. Například u proměnné *zlepšit si znalosti ve své studijní disciplíně* respondenti plánovali více, než dosáhli. Ačkoli jsou souvislosti spíše nižší či triviální, ukázalo se, že čím větší byl rozdíl mezi plánem a výsledkem u proměnné *zlepšit znalosti ve své studijní disciplíně*, tím nižší byla *celková spokojenost* (-,111**). Určitá nenaplněná očekávání tedy mohou mít negativní vliv na spokojenost.

Rozhodovací stromy

Které proměnné mají na *celkovou spokojenost se zahraničním pobytem* největší vliv bylo vysvětleno pomocí rozhodovacího stromu. Jako výchozí uzel, tedy ta proměnná, která má na celkovou spokojenost ze všech vysvětlujících proměnných

v modelu největší vliv, se ukázal *celkový počet vážných problémů na hostitelské VŠ*. Tato proměnná je v modelu rozdělena do šesti skupin podle počtu vážných problémů (žádný, jeden, dva, tři, čtyři až pět a více jak pět problémů)⁷¹. 35 % respondentů nemělo žádný vážný problém, 25 % respondentů mělo jeden vážný problém, 20 % respondentů mělo dva vážné problémy, 11 % respondentů mělo tři vážné problémy, 8 % respondentů mělo čtyři a pět vážných problémů a 2 % respondentů mělo více než pět vážných problémů. Ve všech skupinách je nejčastější odpovědí „velmi spokojený“ a s rostoucím počtem problémů četnosti této odpovědi klesají. Je zřetelné, že čím více problémů respondenti měli, tím méně byli spokojeni.

Obrázek 16. Strom spokojenosti zahraničních studentů – první část

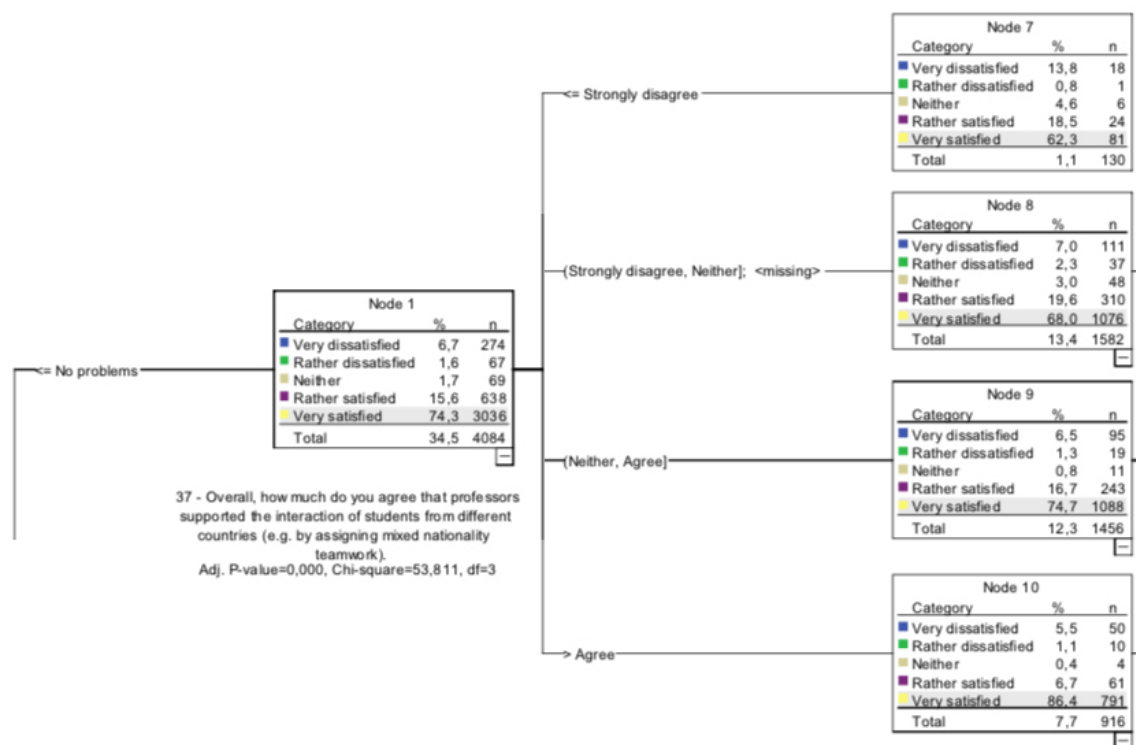

Zdroj: vlastní zpracování

⁷¹ Maximální počet vážných problémů bylo 11. Model rozhodovacího stromu zde sloučil kategorie 3 a 4 problémy a kategorie 5, 6, 7, 8, 9, 10 a 11 problémů.

Obrázek 17 zobrazuje následné štěpení podskupiny respondentů, kteří neměli žádný vážný problém. Proměnnou s největším vlivem na tuto podskupinu je *podpora interakce studentů z různých zemí* (uzel č. 1). U této větve rozhodovacího stromu jsou čtyři podskupiny (nesouhlas, ani nesouhlas ani souhlas, spíše souhlas a rozhodně souhlas)⁷². U respondentů, kteří neměli žádný vážný problém a kde během výuky nebyla interakce mezi studenty podporována (uzel č. 7, 1 % respondentů) má odpověď „velmi spokojený“ 62% četnost (pouze 81 respondentů). Oproti tomu u respondentů, kteří také neměli žádný vážný problém, ale během výuky interakce byla podporována (uzel č. 10, 8 % respondentů), má odpověď „velmi spokojený“ 86% četnost (791 respondentů). Zdá se tedy, že u této největší skupiny studentů bez vážných problémů vede podpora interakce mezi studenty k vyšší spokojenosti. Na další štěpení podskupiny, kde interakce byla podporována (uzel č. 10) měla vliv proměnná *celkový počet nabízených služeb*. U těchto respondentů v dalším štěpení stromu stoupá spokojenost s počtem nabízených podpůrných služeb⁷³.

Obrázek 17. Strom spokojenosti zahraničních studentů – druhá část (uzel č. 1)

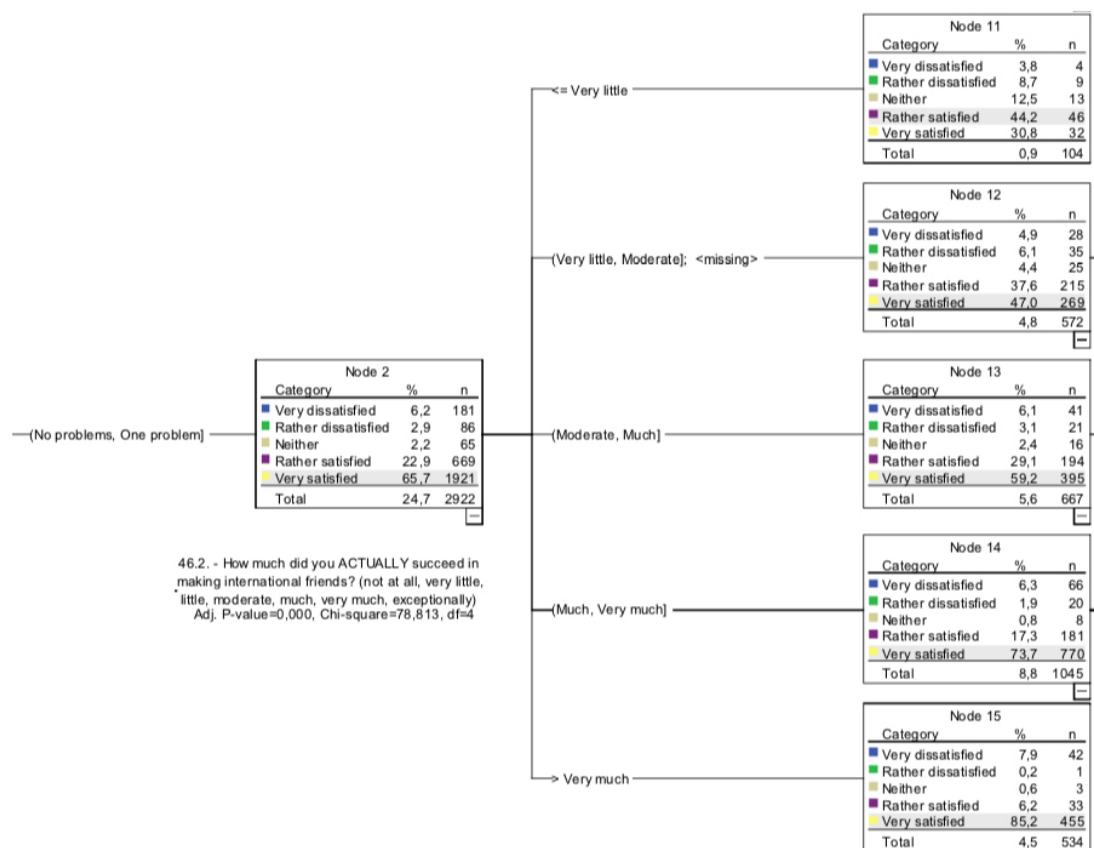
Zdroj: vlastní zpracování

⁷² Model rozhodovacího stromu zde sloučil odpovědi „rozhodně nesouhlas“ a „spíše nesouhlas“ do jedné odpovědi.

⁷³ V uzlu č. 32, kde je 6 % všech respondentů, kteří spadají do těchto podskupin a jimž bylo nabídnuto více služeb dosahuje odpověď „velmi spokojený“ až 90% četnosti.

Na Obrázku 18 je patrné štěpení podskupiny respondentů, kteří měli jeden vážný problém⁷⁴. Proměnná s největším vlivem na tuto podskupinu je *úspěšnost v navazování přátelství se zahraničními studenty*, která má pět podskupin (velmi málo, trochu, přiměřeně, velice a hodně moc)⁷⁵. Čím úspěšnější byli respondenti této podskupiny v navazování přátelství s ostatními zahraničními studenty, tím více byli zároveň spokojenější. Ti, kteří byli hodně úspěšní (5 %, uzel č. 15), dosahují mnohem vyšší spokojenosti (85% četnost odpovědi „velmi spokojený“) než podskupina respondentů, kteří nebyli úspěšní v navazování těchto přátelství (1 %, uzel č. 11), kde má odpověď „velmi spokojený“ pouze 31% četnost (a odpověď „spíše spokojený“ 44% četnost).

Obrázek 18. Strom spokojenosti zahraničních studentů – třetí část (uzel č. 2)

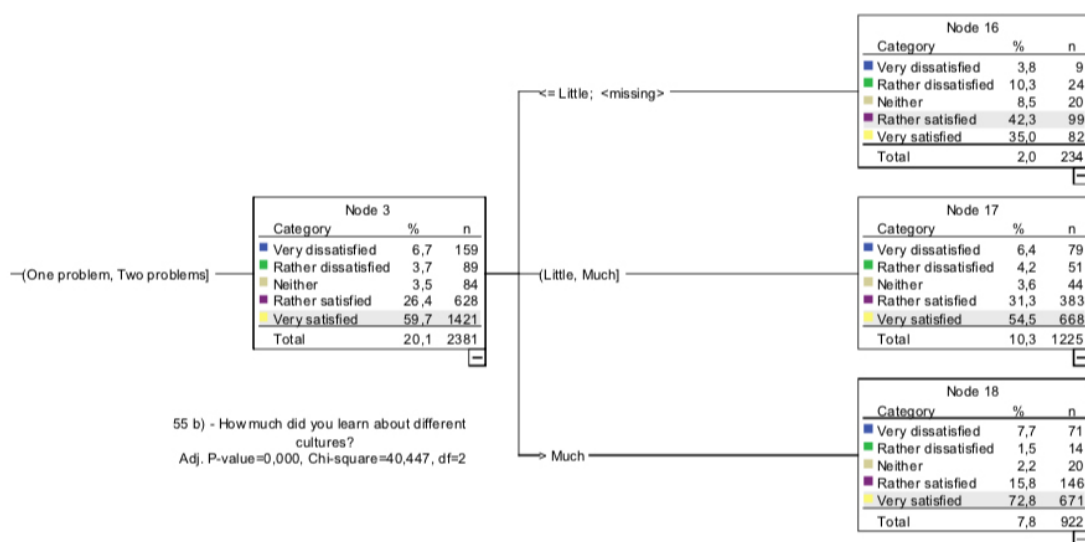
Zdroj: vlastní zpracování

⁷⁴ Jako nejčastější vážné problémy respondenti označili: *finance* (25 %), *rozvrh výuky a zkoušek* (25 %) a *zápis do předmětů* (25 %).

⁷⁵ Model rozhodovacího stromu zde sloučil extrémní odpověď „vůbec ne“ s odpovědí „velmi málo“ a extrémní odpověď „nesmírně“ s odpovědí „hodně moc“.

Štěpení u podskupiny s dvěma problémy je nejvíce ovlivněno proměnnou *výsledek – dozvědět se více o jiných kulturách*, která má tři podskupiny (vůbec ne až trochu, přiměřeně až velice a hodně moc až nesmírně)⁷⁶. Čím více se toho respondenti dozvěděli o jiných kulturách, tím více byli zároveň spokojenější. V této větvi rozhodovacího stromu je například podskupina respondentů, kteří se toho příliš o jiných kulturách nedozvěděli (2 %, uzel č. 16). Respondenti v této podskupině mají oproti jiným podskupinám jako nejčastější odpověď „spíše spokojení“ se svým zahraničním pobytem (četnost této odpovědi je 42 %).

Obrázek 19. Strom spokojenosti zahraničních studentů – čtvrtá část (uzel č. 3)

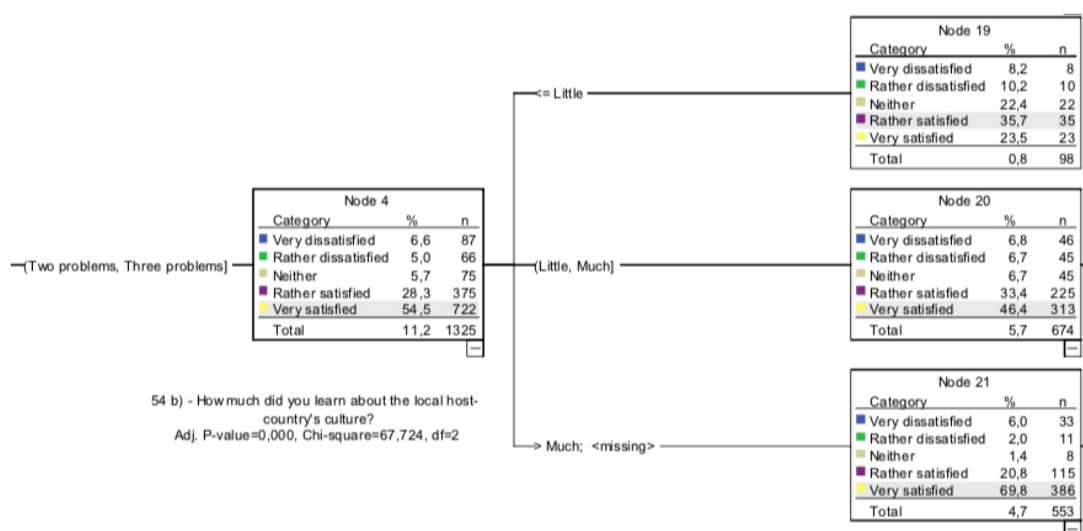

Zdroj: vlastní zpracování

Štěpení u podskupiny respondentů, kteří už měli tři vážné problémy, je nejvíce ovlivněno proměnnou *výsledek – dozvědět se více o lokální kultuře*. Čím více se tato skupina respondentů o lokální kultuře navštěvované země dozvěděla, tím byla zároveň spokojenější. Pokud se však respondenti této větve dozvěděli jen málo o lokální kultuře (1 %, uzel č. 19), byli převážně „spíše spokojeni“ se svým zahraničním pobytem (četnost této odpovědi je 37 %).

⁷⁶ Model rozhodovacího stromu zde sloučil sedm odpovědí do těchto tří zmíněných.

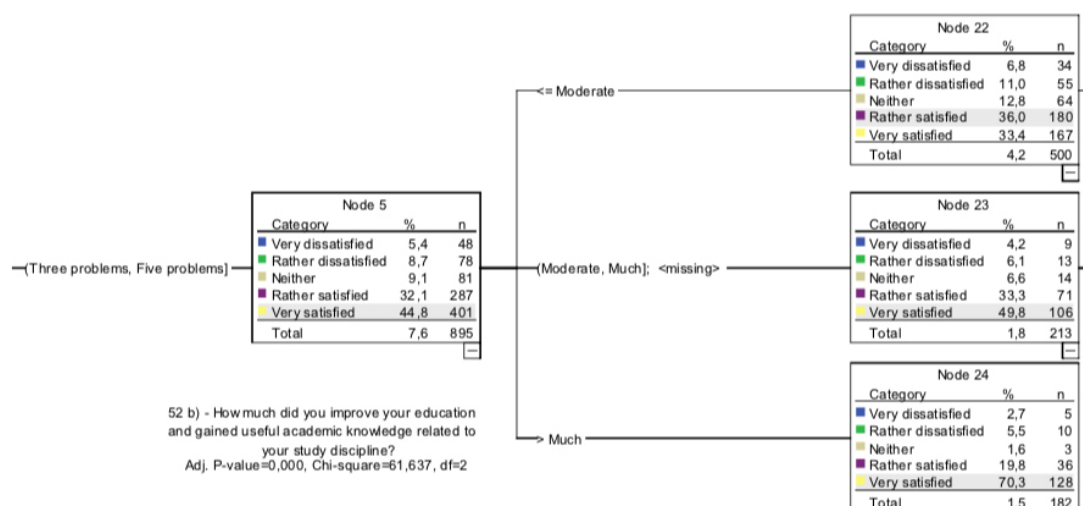
Obrázek 20. Strom spokojenosti zahraničních studentů – pátá část (uzel č. 4)

Zdroj: vlastní zpracování

Štěpení u podskupiny respondentů se čtyřmi až pěti vážnými problémy je nejvíce ovlivněno proměnnou *výsledek – zlepšit znalosti ve své studijní disciplíně*. Čím více měli respondenti této podskupiny pocit, že se zlepšili ve své studijní disciplíně, tím více byli zároveň spokojenější. Pokud však respondenti této větve měli pocit, že se příliš ve své studijní disciplíně nezlepšili (4 %, uzel č. 22), byli převážně „spíše spokojeni“ se svým zahraničním pobytem (četnost této odpovědi je 36 %).

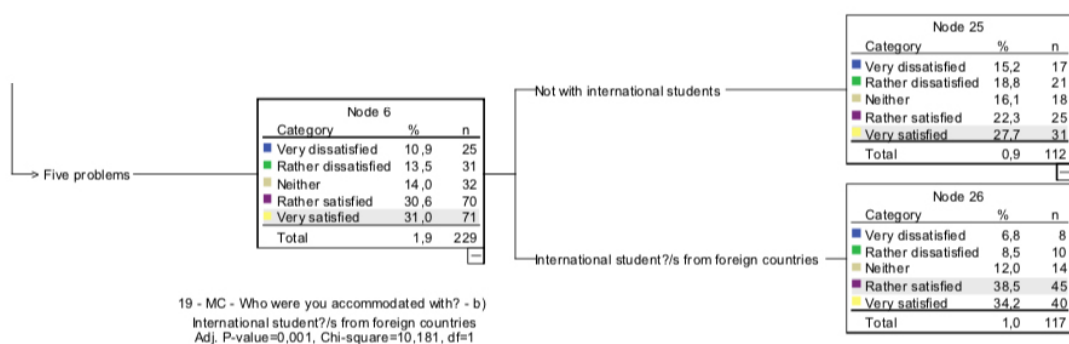
Obrázek 21. Strom spokojenosti zahraničních studentů – šestá část (uzel č. 5)

Zdroj: vlastní zpracování

Nejmenší část rozhodovacího stromu tvoří skupina respondentů, která měla na přijímající vysoké škole více než pět vážných problémů. Štěpení u této podskupiny je nejvíce ovlivněno proměnnou *ubytování se zahraničními studenty*. Zdá se, že respondenti z řad zahraničních studentů, kteří se potýkali s více než pěti problémy a navíc nebyli ubytováni s jinými zahraničními studenty (1 %, uzel č. 25), mají celkově nižší míru spokojenosti se zahraničním pobytem. V dalším štěpení této větve dosahuje nejvyšší četnosti odpověď „spíše nespokojený“ (24 %), a to u respondentů, kteří se navíc příliš mnoho o ostatních kulturách nedozvěděli.

Obrázek 22. Strom spokojenosti zahraničních studentů – sedmá část (uzel č. 6)

Zdroj: vlastní zpracování

5. Diskuze

Na základě získaných a analyzovaných dat budou v části diskuze rozebrány dva potenciální cíle internacionalizace domácích studentů – zvýšení interkulturního kontaktu a zvýšení počtu vyjíždějících studentů, a dále dva potenciální cíle internacionalizace zahraničních studentů – zvýšení interkulturního kontaktu a zlepšení adaptace zahraničních studentů.

5.1. Domácí studenti a interkulturní kontakt

Výsledky výzkumu potvrdily tvrzení některých autorů, že interkulturní kontakt mezi studenty na vysokých školách je obecně poměrně nízký (např. Leask a Carroll, 2011; Groeppel-Klein, Germelmann, a Glaum, 2010; Halualani, 2008 či Van Mol a Michielsen, 2014). Analýza situace z pohledu domácích studentů poté odhalila, které ze zkoumaných proměnných mají na počet přátelství se zahraničními studenty největší vliv. Ukázalo se, že počet zahraničních přátel nejvíce ovlivňuje členství v mezinárodním studentském klubu. Mezinárodní studentské kluby se zahraničním studentům a aktivitám s nimi věnují, zřejmě proto je rozdíl v počtu zahraničních přátel u členů klubu a u nečlenů klubu ze zkoumaných podskupin největší.

Členové klubu vykazují vyšší míru kontaktu se zahraničními studenty a mají v průměru 2 až 5 zahraničních přátel, pokud jsou navíc zapojeni do podpůrné služby zvané Buddy program, mají mnohdy i více než 16 zahraničních přátel. Studentů patřících do takovéto skupiny je však na vysokých školách zřejmě jen málo (8 % respondentů). Většina studentů prostě není členem mezinárodního studentského klubu, a u těch potom záleží, zda mají během výuky možnost setkat se zahraničními studenty. Ti, kteří mají výuku společně se zahraničními studenty, mají také většinou 2 až 5 zahraničních přátel. Pokud jsou však během výuky pouze nebo převážně s ostatními domácími studenty, nemají většinou žádné zahraniční přátele. Studentů patřících do této skupiny je na vysokých školách většina (81 % respondentů). U těchto studentů tedy většinou záleží na jejich vlastní iniciativě v navazování komunikace. Jen minimum z této podskupiny se zúčastní Buddy programu (5 % respondentů). U této podskupiny studentů je však počet zahraničních přátel, zřejmě díky tomu, celkově vyšší.

Přestože jsou zahraniční studenti většinou rádi, že na hostitelské vysoké škole je přítomen mezinárodní studentský klub, který jim připravuje společenský program (Escrivá a kol., 2015), může ve skutečnosti mezinárodní studentský klub svým výhradním zaměřením na zahraniční studenty přispívat k určité separaci zahraničních studentů (Van Mol a Michielsen, 2014). Výzkum této disertační práce vyhodnotil, že mezinárodní studentský klub svými aktivitami pomáhá adaptaci zahraničních studentů (jsou spokojenější). Neukázalo se, že by účast zahraničních studentů na těchto aktivitách měla negativní vliv na jejich začlenění mezi domácí studenty (více zahraničních přátel nevede k nižšímu počtu lokálních přátel). Naopak se ukázalo, že mezinárodní studentský klub je pro vysoké školy potenciálním přínosem především z hlediska zvýšení interkulturního kontaktu na straně domácích studentů. Ten může navíc nepřímo pomoci zvýšit jejich motivaci vyjet do zahraničí.

Jako druhá nejvýznamnější služba podporující interkulturní kontakt u domácích studentů se ukázal Buddy program. Ačkoli je tato podpůrná služba často spjata s mezinárodním studentským klubem, existují členové klubu, kteří se Buddy programu neúčastní, a naopak nečlenové klubu, kteří se ho účastní. Přesah tohoto programu a vliv na počet zahraničních přátel se ukázal jako významný. Přitom pouze třetina respondentů o programu věděla (bylo jim nabídnuto se ho zúčastnit). Campbell (2012) zmiňuje pozitiva Buddy programu pro tvorbu lokálních přátelství a adaptaci zahraničních studentů. Ve výzkumu této disertační práce se Buddy program ukazuje spíše jako účinný nástroj pro internacionalizaci doma, tedy pro posílání interkulturního kontaktu u domácích studentů.

Mimo zmíněné aspekty má významnou souvislost s interkulturním kontaktem také to, zda domácí studenti vnímají nějaké důvody pro nízkou interakci se zahraničními studenty. Domácí studenti nejčastěji tvrdili, že mají nedostatek příležitostí pro interakci (35 % respondentů) a nedostatek sebevědomí k tomu, aby iniciovali interakci (24 %). Třetím nejčastějším důvodem však bylo, že nevnímají žádné bariéry v interakci (23 %). V komentářích k této otázce se poté velmi často objevovalo, že buď zahraniční studenty vůbec nepotkávají nebo nemají na interakci čas. I ve studii od Van Mol a Michielsen (2014) se domácí studenti často odvolávali na své každodenní povinnosti, které jim brání v kontaktu se zahraničními studenty, ale řada z nich také zmínila, že necítí potřebu si vytvářet nové přátele. Dalším

obecným důvodem, který zřejmě snižuje motivace domácích studentů navázat kontakt se zahraničními studenty, je dočasnost pobytu výměnných studentů. Výzkum této disertační práce však ukázal, že jako bariéru interakce to vnímají spíše zahraniční než domácí studenti. Pokud domácí studenti nevnímají žádné bariéry v interakci, mají tendenci mít více zahraničních přátel, ale pokud například nemají dostatek příležitostí pro interakci, mají tendenci mít méně zahraničních přátel.

Určitou roli hraje i účast na aktivitách se zahraničními studenty. Nabídka aktivit (či informovanost o aktivitách) je v průměru zhruba 37 %⁷⁷. Účast domácích studentů na těchto aktivitách je velmi nízká, většinou je navštěvují pouze zahraniční studenti a často tak vzniká nebo se podporuje jistá separace skupiny zahraničních studentů. Účast na jakémkoli typu aktivit měla pozitivní vliv na počet přátelství. Jednoduše, čím více se studenti zapojují do aktivit se zahraničními studenty, tím snadněji s nimi navazují přátelství.

U podskupiny českých domácích studentů jsou výsledky vztahující se k interkulturnímu kontaktu obdobné. Čeští studenti navíc vnímají jako významnou bariéru v komunikaci se zahraničními studenty svou nízkou znalost cizího jazyka. Ve srovnání se všemi domácími studenty vykazují čeští studenti v průměru nižší míru otevřenosti k multikulturnímu prostředí.

Studie od Josek (2014) se věnovala interkulturnímu kontaktu mezi českými a zahraničními studenty na České zemědělské univerzitě v Praze. Výsledky naznačují, že častější komunikace a určité osobnostní charakteristiky spojené s motivací⁷⁸ souvisí s vyšším počtem mimo-skupinových přátelství. Oproti studentům v českých programech, vykázali studenti programů vyučovaných v anglickém jazyce celkově vyšší míru interkulturního kontaktu.

Záleží tedy jak na studentech samotných, tak na podmínkách, které vysoká škola v tomto směru nastaví pro usnadnění kontaktu mezi domácími a zahraničními studenty. Nízkou míru kontaktu a nízkou míru motivace komunikovat se zahraničními

⁷⁷ 61 % respondentů ví o zábavních aktivitách, na kterých mohou potkat zahraniční studenty, 26 % respondentů slyšelo o společensko-prospěšných akcích se zahr. studenty. Více v kapitole 4.2.1.4.

⁷⁸ Osobnostní charakteristiky byly měřeny pomocí konceptu kulturní inteligence (CQ - cultural intelligence) od Earley a Ang (2003) definovaný jako schopnost efektivně se adaptovat na odlišné kulturní prostředí.

studenty popisuje i kvalitativní studie od Dunne (2013), která závěrem doporučuje vysokým školám zřetelně artikulovat potenciální hodnotu interkulturního kontaktu. Identifikování a zvyšování povědomí o přínosech interkulturního kontaktu by tak vysokým školám mělo pomoci kontakt posílit.

5.2. Domácí studenti a motivace ke studiu v zahraničí

Přístup ke studiu v zahraničí se u studentů liší. Nejmenší část studentů má výjezd do zahraničí již naplánovaný (10 % respondentů), více než polovina studentů ho naplánovaný ještě nemá, ale v budoucnu by ráda vyjela (52 % respondentů), někteří se zatím nerozhodli (27 % respondentů) a část o něm vůbec neuvažuje (11 % respondentů). Analýza pomohla odhalit, že nejvíce toto rozdělení ovlivňuje věk studentů. Čím jsou studenti mladší, tím spíše pobyt v zahraničí plánují. Naopak čím jsou starší, tím spíše pobyt neplánují. Jak u mladších, tak u starších studentů však platí, že čím více mají zahraničních přátel, tím spíše lze očekávat, že do zahraničí vyjedou. Existuje tedy pozitivní vztah mezi interkulturním kontaktem a motivací ke studiu v zahraničí. Počet zahraničních přátel pozitivně souvisí s přístupem ke studentskému výjezdu do zahraničí. Proměnné, které mají vliv na počet přátelství se zahraničními studenty, mají tedy nepřímý vliv i na přístup ke studiu v zahraničí. Kromě věku a počtu zahraničních přátel má na rozhodnutí vyrazit do zahraničí ještě pozitivní vliv i účast v Buddy programu.

Téměř polovina respondentů jako největší překážku výjezdu vnímá nedostatek finančních zdrojů, které by doplnily případný grant. Často se studenti bojí, že kvůli výjezdu do zahraničí budou muset prodloužit studium, a že budou mít po návratu problémy s uznáním kreditů získaných na vysoké škole v zahraničí. Právě hrozba promrhání času kvůli prodloužení studia měla negativní vliv na motivaci vyjet do zahraničí. Přitom absolvovat studium v zahraničí má několik výhod (Brandenburg a kol., 2014) a existuje i souvislost mezi zkušeností ze studijního pobytu v zahraničí a ochotou následně migrovat za prací do zahraničí (King a Ruiz-Gelices, 2003). Primární data z výzkumu této disertační práce, která se týkala ochoty migrovat za prací do zahraničí, byla použita v článku od Josek (2016) k porovnání situace domácích a zahraničních studentů. Skupina zahraničních studentů se ukázala jako výrazně ochotnější migrovat za prací do zahraničí, než skupina domácích studentů.

I délka pobytu měla na ochotu migrovat vliv. Absolventi dvousemestrálního pobytu byly ochotnější migrovat, než absolventi jednoho semestru v zahraničí. Co se týče odhadované lokality práce po dokončení studií, tak domácí studenti mají tendenci zůstat ve své domovské zemi a zahraniční studenti naopak následně migrovat v rámci Evropy. Není však pravidlem, že by absolvent preferoval zemi svého studijního pobytu jako následnou destinaci pro práci v zahraničí. Zdá se, že podpora studentských mobilit v rámci programu Erasmus opravdu může vést k větší mobilitě na celém trhu práce v Evropě.

Čeští domácí studenti se oproti všem domácím studentům zdají být o něco pasivnější v přístupu ke studiu v zahraničí. Méně jich má pobyt již zařizený nebo ho plánuje a naopak více jich není rozhodnutých nebo neplánují vyjet vůbec. Finance jsou jako bariéra výjezdu až na pomyslném čtvrtém místě. Více než polovina českých studentů se nejvíce bojí, že kvůli studiu v zahraničí bude muset prodlužovat studium a necelá polovina, že bude mít obtíže s uznáváním kreditů. U podskupiny českých studentů, kteří pobyt vůbec neplánují, se jako nejvýznamnější důvod ukázala nutnost opustit rodinu či přátele. U podskupiny těch, kteří váhali, zda do zahraničí vyjet nebo nikoli, šlo především o jazyk a nejistotu ohledně přínosů pobytu v zahraničí. A podskupině těch, kteří by v budoucnu rádi vyjeli, spíše chyběli informace o studijních nebo pracovních programech v zahraničí.

5.3. Zahraniční studenti a interkulturní kontakt

Interkulturní kontakt zahraničních studentů s domácími studenty by se dal charakterizovat jako nesplněný cíl. Celkově zahraniční studenti očekávali, že naváží větší množství přátelství s domácími studenty, než tomu ve výsledku bylo. Toto zjištění podporují i výpovědi studentů z kvalitativní studie od autorů Van Mol a Michielsen (2014). Studenti vyrazí do zahraničí s cílem navázat především lokální přátelství a sepiše se vyhnout národním přátelství. Během pobytu však tento cíl upraví, protože vyhnout se studentům ze stejné země nebo ostatním výměnným studentům není vždy možné. Ačkoli si degree zahraniční studenti nejčastěji vytváří přátele mezi ostatními studenty ze své země (Bochner a kol, 1977; Brown, 2009; Smith a Khawaja, 2011), zahraniční studenti na krátkodobém pobytu v této studii si vytvořili nejvíce přátel mezi studenty z řad ostatních zahraničních studentů.

Mezi domácími studenty měli méně přátel, v průměru dva až pět, ale počet těchto přátelství se u různých podskupin může lišit. Nejvíce je tento počet ovlivněn délkou studia v zahraničí.

U kratších jednosemestrálních pobytů naváží studenti v průměru spíše méně domácích přátelství. Pokud je však během jednosemestrálního pobytu během výuky podporována interakce mezi studenty z různých zemí, má to na počet přátelství pozitivní vliv. Jistá forma tlaku na interkulturní kontakt ze strany vyučujících tím, že například nenechávají studenty z jedné země vypracovávat společné projekty, ale promíchávají studenty různých národností, se tedy ukazuje jako prospěšná. V případě, že navíc zahraniční studenti na jednosemestrálním pobytu bydlí s domácími studenty nebo mají výuku v místním jazyce, pak je i počet lokálních přátelství vyšší.

Pozitivní vliv „nucené“ spolupráce a náhodného míchání studentů různých národností do menších podskupin na tvorbu interkulturních přátelství popisují i Rienties, Héliot, a Jindal-Snape (2013) nebo Leask a Carroll (2011). Dunne (2013) v tomto smyslu zdůrazňuje významnou roli vyučujících při formování interkulturních přátelství mezi studenty a usnadnění interkulturního kontaktu. Pokud je studentům dána možnost vybrat si vlastní členy týmu při skupinové spolupráci, většina studentů zůstane při výběru ve svém okruhu přátel (Rienties a Nolan, 2014).

Nechat zahraniční studenty sdílet bydlení s domácími studenty se tedy ukazuje jako spíše pozitivní opatření pro větší integraci zahraničních studentů. Síla vztahu mezi tímto faktorem a počtem lokálních přátelství však není příliš velká. Ačkoli se tedy spíše potvrzují závěry Van Mol a Michielsena (2014) o přínosech interkulturního spolubydlení, bylo by příhodné aspekt sdíleného ubytování objasnit pomocí dalších výzkumů.

U delších dvousemestrálních pobytů má na počet lokálních přátelství, která si zahraniční student vytvoří, největší vliv faktor jazyka výuky. Dva semestry výuky v místním jazyce navštěvované země vedou k vyššímu počtu lokálních přátel. Zcela jistě na to má vliv i kontakt s vyšším počtem domácích studentů během výuky v místním jazyce a tím celkově více příležitostí k interkulturnímu kontaktu. V případě, že je navíc během dvousemestrální výuky podporována interakce studentů z různých zemí, je i výsledný počet interkulturních přátelství vyšší. Faktor jazyka

považují jako významný i další studie věnující se interkulturnímu kontaktu (např. Van Mol a Michielsen, 2014) a adaptaci zahraničních studentů (např. Smith a Khawaja, 2011). Tato disertační práce navíc podtrhuje vliv nárůstu jazykových dovedností mezi jedním a dvěma semestry v zahraničí na posílení interkulturního kontaktu.

Významnou souvislost s interkulturním kontaktem má také účast zahraničních studentů na akcích pro studenty. Vyšší účast na akcích vede spíše k vyššímu počtu lokálních přátel. Z pohledu lepší integrace zahraničních studentů do lokální komunity jde i o typ akce. Často pořádané zábavní aktivity jsou v tomto směru o něco méně důležité než méně často pořádané akce společensko-prospěšného charakteru. Samozřejmě, čím více je na těchto akcích domácích studentů, tím je větší tendence k vytvoření lokálních přátelství. Vyšší význam neformálního prostředí oproti formálnímu prostředí na formování přátelství mezi zahraničními a domácími studenty je jedním ze závěrů studie Van Mol a Michielsen (2014). Výzkum této disertační práce však vyhodnotil větší vliv specifických podmínek během výuky (např. délka pobytu, podporovaná interakce mezi studenty z různých zemí, místní jazyk výuky) na formování interkulturních přátelství.

Významnou souvislost s interkulturním kontaktem mají také vnímané důvody pro nízkou interakci mezi domácími a zahraničními studenty. Nejenže nejčastěji označenými důvody je nezájem domácích studentů o interakci a nedostatek příležitostí pro interakci, u respondentů, kteří označili tyto důvody nízkého interkulturního kontaktu, se objevuje i celkově nižší počet lokálních přátel. Naopak u studentů, kde studenti nevnímají žádné bariéry v interakci, se objevuje celkově vyšší počet lokálních přátelství. Příležitosti pro interakci s domácími studenty jsou ve výpovědích studentů programu Erasmus ve studii od Van Mol a Michielsen (2014) popisovány jako velmi omezené. Kvůli navštěvování různých studijních kurzů různých ročníků popsala většina zahraničních studentů svou interakci s domácími studenty během výuky jako velmi nesouvislou a přerušovanou (Van Mol a Michielsen, 2014).

5.4. Zahraniční studenti a adaptace na hostitelské vysoké škole

Adaptace zahraničních studentů na hostitelské vysoké škole je celkově velmi pozitivní, jelikož je výrazná většina studentů spokojena se svým pobytem v zahraničí (v součtu až 87 %). Přesto se někteří studenti vrací ze zahraničního pobytu nespokojení, na což má největší vliv počet vážných problémů, které během svého pobytu zažili. Každý čtvrtý respondent měl vážný problém s financemi, s rozvrhem výuky a zkoušek nebo se zápisem do předmětů. Primární data z výzkumu této disertační práce, která se týkala vážných problémů zahraničních studentů na hostitelské vysoké škole, byla také použita v článku od Perez-Encinas, Rodriguez-Pomeda a Josek (2017). Analýza komentářů od 2 012 zahraničních studentů zjistila, že hlavní problémové oblasti ve vztahu ke službám hostitelské vysoké školy, byly problémy se zápisem, životní náklady, náklady na ubytování, finance obecně a problémy s IT.

Poměrně zřejmé je, že čím méně vážných problémů studenti měli, tím byli celkově spokojenější. Naštěstí největší množství studentů nenarazí na žádný vážný problém na hostitelské vysoké škole (35 % respondentů). U této nejpočetnější skupiny studentů pak vyšší spokojenost nejvíce ovlivňuje podpora interakce studentů z různých zemí během výuky. Spokojenější jsou ti studenti, kteří zažili, že vyučující při zadávání skupinové práce cíleně promíchávali studenty různých národností. Spokojenost studentů, kteří měli jeden vážný problém, nejvíce ovlivňoval počet přátelství s ostatními zahraničními studenty. Pokud jako jedni z mála nenavázali příliš mnoho mezinárodních přátelství, byli zahraniční studenti méně spokojeni. Spokojenost studentů, kteří měli dva vážné problémy, nejvíce ovlivňovalo to, zda se během svého pobytu něco dozvěděli o jiných kulturách. Pokud se toho jako jedni z mála příliš nedozvěděli, byli méně spokojeni. Pokud zahraniční studenti na hostitelské vysoké škole narazili na tři vážné problémy a zároveň se toho dozvěděli jen málo o lokální kultuře, pak byli ještě méně spokojeni. Pokud se potýkali se čtyřmi problémy a navíc měli pocit, že se během svého studijního pobytu příliš nezlepšili ve své studijní disciplíně, byli ještě méně spokojeni. Jen dvě procenta respondentů se potýkala s více než pěti problémy na hostitelské vysoké škole, pokud navíc nebyli ubytováni s jinými zahraničními studenty, pak byli celkově nejméně spokojeni.

Významnou souvislost s adaptací zahraničních studentů má také nabídka podpůrných služeb hostitelské vysoké školy. Čím více služeb vysoká škola přijíždějícím studentům dovede poskytnout, tím jsou oni celkově více spokojeni. Podobně čím více společenských aktivit bylo během studijního pobytu dostupných a čím více se jich zahraniční studenti účastnili, tím více byli spokojeni.

S adaptací zahraničních studentů souvisela i vnímaná diskriminace na vysoké škole a vnímaná podpora od vyučujících. Ačkoli se s diskriminací setkala jen velmi malá část studentů (do 10 % respondentů), mělo to silný negativní vliv na jejich spokojenost. Většina studentů cítila podporu od svých vyučujících, což mělo silný pozitivní vliv na jejich spokojenost. Vnímanou diskriminací, vnímanou podporou od vyučujících a spokojeností studentů se zabýval i článek od Josek a Svobodová (2019), ve kterém byla použita stejná primární data jako v této disertační práci. Po ověření, že otázky měřící tyto tři oblasti akulturace studentů mohou tvořit tři samostatné komponenty, byly vytvořeny tři souhrnné indexy pro hodnocení hostitelských zemí z hlediska zkušeností studentů. Porovnání pěti významných hostitelských zemí v Evropě (Francie, Německo, Itálie, Španělsko a Portugalsko) naznačuje, že zkušenosti ze studia v zahraničí jsou v tomto ohledu nejpozitivnější v Německu.

Adaptace zahraničních studentů dále souvisela i s různými typy přátelských sítí, které si zahraniční studenti vytvořili. Všechny typy sítí (lokální, mezinárodní i národní) měly pozitivní vliv na spokojenost, některé však méně než jiné. Zahraniční studenti očekávali, že naváží mnoho přátelství s domácími studenty. Zřejmě ale narazili především na nezájem domácích studentů a nedostatek příležitostí pro interakci, protože lokálních přátel měli ve výsledku méně, než plánovali. I přes tento nesplněný cíl, souvisel počet lokálních přátel pozitivně se spokojeností zahraničních studentů. Zahraniční studenti rovněž očekávali, že naváží mnoho přátelství s ostatními zahraničními studenty a tento cíl byl téměř vždy splněn. Zdá se, že především účast na společenském programu, kam chodí většinou zahraniční studenti, má pozitivní vliv na vytváření těchto přátelství. Vyšší počet zahraničních přátel měl poté pozitivní vliv na jejich celkovou spokojenost.

Zda má převaha přátelství s ostatními zahraničními studenty i dopad na utváření evropské identity nebylo v práci měřeno. Nicméně míra tohoto druhu kontaktu byla tak výrazná, že to určitou roli ve formování evropské identity, jak

popisuje King a Ruiz-Gelices (2003), mít může. Zahraniční studenti příliš neočekávali, že by si vytvořili mnoho přátel mezi studenty pocházejícími z jejich domácí země. Bariéry v navazování přátelství s domácími studenty a naopak obecně snazší navazování přátelství s lidmi ze stejného kulturního prostředí, pak zřejmě vede k vyššímu množství národních přátel (mezi studenty ze stejné země původu). Vyšší počet těchto národních přátel však na celkovou spokojenost zahraničních studentů neměl příliš velký vliv.

Vliv nejen počtu přátel ale i intenzity přátelství na sociokulturní adaptaci řešil Josek (2015) u zahraničních studentů v Austrálii. Ačkoli si zahraniční studenti (většinou z asijských zemí) vytvořili méně přátelství a zároveň slabší přátelství vazby s domácími studenty, tato lokální přátelství byla v rámci adaptace nejvíce prospěšná. Zahraniční studenti s vyšším počtem lokálních přátel měli méně obtíží s různými sociokulturními situacemi a zaznamenali větší pokrok v angličtině. Účastníci výzkumu byli studenti mezinárodních vysokých škol, kam nechodili domácí studenti. Měli tedy omezený přímý kontakt k domácími studentům z hostitelské země. Výzkum ukázal, že zahraniční studenti, kteří během studia pracovali nebo byli členy místního zájmového kroužku, měli silnější lokální vazby i větší počet lokálních přátel.

Adaptace zahraničních studentů dále pozitivně souvisela se všemi měřenými výstupy a dopady zahraničního pobytu. Zahraniční studenti se během svého studijního pobytu nejvíce dozvěděli o lokální kultuře hostitelské země a o ostatních kulturách. Poměrně významným výstupem bylo i větší množství volného času. Analýza poté ukázala, že dosažení těchto výstupů (většího poznání kultur a většího množství volného času) zároveň nejvíce souvisí s vyšší spokojeností zahraničních studentů. Cílené kulturní obohacování zahraničních studentů informacemi o místní kultuře navštěvované země tak může pomoci jejich integraci. Studie od Van Mol a Michielsen (2014) popisuje, že většina zahraničních studentů programu Erasmus oproti domácími studentům dává svým akademickým výsledkům druhotný význam. Ve výpovědích studentů je zřejmý rozdíl v životním stylu⁷⁹. Společné cíle skupiny krátkodobých zahraničních studentů jako poznávání kultur a užívání volného času

⁷⁹ 24letá studentka z Polska na Erasmu ve Velké Británii uvedla: „*Erasmus studenti mají jiný život a jiné priority, ne jen škola, škola, škola a knihovna a studium. Spíše je to cestování, srazy, často večere, být spontánní a užívat si legraci*“ (Van Mol a Michielsen, 2014).

však mohou i přispívat k intenzivnějšímu vzájemnému kontaktu zahraničních studentů a částečně tak mohou omezit jejich integraci do lokální komunity. Analýza také ukázala, že někdy může nedosažený cíl (např. menší než očekávané zlepšení znalostí ve své studijní disciplíně) mít negativní vliv na spokojenost.

5.5. Limity výzkumu

Na omezení limitů tohoto výzkumu bylo vynaloženo veškeré úsilí, přesto jich v práci několik zůstalo. Jedna oblast limitů se týká především termínů a širších konceptů. Práce se například zabývá konceptem interkulturního kontaktu, který znamená kontakt mezi skupinami z odlišného kulturního prostředí. Ačkoli je koncept kultury mnohem složitější, v práci odpovídá zjednodušenému konceptu národní kultury. Pokud se tedy popisuje interkulturní kontakt studentů, jedná se o kontakt studentů, kteří pocházejí z odlišných zemí. Pro vyplnění dotazníku studenty byl tento zjednodušující „pasový“ přístup efektivní. Nicméně neobsahuje komplexní význam konceptu kultury a zcela opomíjí fakt, že kulturní odlišnosti existují mezi národními kulturami, ale i uvnitř a vně určité národní kultury. Přesto je toto zjednodušení konceptu kultury u výzkumů týkajících se kulturních odlišností na kampusech vysokých škol poměrně běžné (Bennett a Bennett, 1994).

Koncept počtu přátelství jako míry interkulturního kontaktu má také jisté nevýhody. Jednak si každý jedinec vytváří vlastní definici toho, kdo je a kdo není „přítel“. Někdo by do této kategorie zařadil i někoho s kým se jen zdraví, jiný pouze toho, komu je ochoten sdělit důvěrné informace. V tomto smyslu práce opomíjí kvalitu přátelství a věnuje se pouze jeho kvantitě.

V disertační práci významně převládá kvantitativní forma výzkum a statistická analýza dat. Přitom hlavní důvody toho, proč například někteří studenti navázali přátelství se zahraničními studenty a jiní ne, je příhodné dále zkoumat i z kvalitativního pohledu.

Vyplňování dotazníkového šetření online mělo řadu výhod, ale existuje i několik omezení, jako je nízká či nevypočitatelná míra odezvy, problémy s reprezentativností vzorku, problémy technického rázu apod. Ačkoli byla snaha ve výzkumu pokrýt rovnoměrně respondenty z celého základního souboru (např. zástupce zemí s nejvyšším počtem účastníků krátkodobých studentských mobility programu Erasmus), respondenti z některých zemí převažují nad jinými, což mohlo přispět k určitému zkreslení odpovědí. Do jisté míry mohlo i společensky žádoucí chování zkreslit odpovědi studentů v dotazníku (např. u konceptu přátelství).

6. Doporučení

Celoevropský výzkum zapojil obě strany interkulturního kontaktu a lépe tak objasnil internacionalizaci z pohledu vysokoškolských studentů. Pomocí analýzy byly identifikovány nejdůležitější proměnné, které mají na internacionalizaci studentů vliv. Konkrétní vliv těchto proměnných na interkulturní kontakt z pohledu domácích studentů, přístup domácích studentů ke studiu v zahraničí, interkulturní kontakt z pohledu zahraničních studentů a adaptaci zahraničních studentů byl rozebrán v diskuzi. Následující doporučení vychází z analýzy celého vzorku a jsou určené pro vysoké školy nebo národní agentury či ministerstva školství v Evropských zemích. Ve třech cílech strategie internacionalizace vysokoškolských studentů budou formulována konkrétní opatření, která by měla zajistit naplnění těchto cílů.

6.1. Strategie zvýšení interkulturního kontaktu

Zvyšování počtu přijíždějících zahraničních studentů nevede automaticky ke zvyšování interkulturního kontaktu. Je naprosto přirozené, že domácí studenti snadněji navazují přátelství s jinými domácími studenty a stejně tak zahraniční studenti se zahraničními studenty. Pokud chce vysoká škola zvýšit míru interkulturního kontaktu a využít tak více potenciálu, který interkulturní výměna nabízí, musí interkulturní kontakt cíleně podporovat. U obou těchto skupin je vlivem odlišného kontextu potřeba soustředit cíle a opatření na odlišné aspekty.

6.1.1. Zvýšení interkulturního kontaktu u domácích studentů

Z pohledu domácích studentů, kterých je na vysokých školách většina, se zdá, že především není dostatek příležitostí pro interkulturní kontakt. Domácí studenti sice obecně nevidí příliš bariér v interakci, ale zahraniční studenty potkávají jen zřídka a to většinou během výuky, jelikož nemají čas navštěvovat aktivity se zahraničními studenty mimo školu. Častokrát jim pro iniciování kontaktu chybí sebevědomí a zřejmě i motivace. Že by oni sami neměli zájem o interakci (jak se ukázalo, že to vnímá velká část zahraničních studentů) nepřiznávají. V tomto kontextu by se tedy opatření měla soustředit především na to motivovat domácí studenty ke kontaktu se zahraničními studenty, kontakt jim co možná nejvíce ulehčit a pokud možno je za něj dokonce odměňovat. Provedený výzkum napověděl, že aktivita domácích studentů

v podpůrných službách pro zahraniční studenty má na počet navázaných interkulturních přátelství pozitivní vliv. Následující cíle a opatření vycházejí z výsledků analýzy v kapitole 4.3.1.1. a z diskuze v kapitole 5.1.

Cíl č. 1: Zapojení mezinárodních studentských klubů (i dalších studentských organizací, a jejich prostřednictvím i dalších studentů) do procesu internacionalizace na vysoké škole.

Opatření:

- Podporovat utváření a existenci mezinárodních studentských klubů jakožto nástrojů pro integraci zahraničních studentů do vysokoškolského prostředí a ostrovů přímého interkulturního kontaktu na vysoké škole.
- Podporovat provoz mezinárodních studentských klubů (např. zázemí, rozpočet, nábor nových členů, propagace klubu, apod.).
- Zapojovat mezinárodní studentské kluby do administrativně-organizačních aktivit zahraničního oddělení. Úzký kontakt mezi těmito dobrovolníky a zahraničními studenty může usnadnit řízení těchto služeb a úkolů (orientační týden, Buddy program, výpomoc u letních škol, propagace výjezdů do zahraničí, propagace vysoké školy na zahraničních akcích, apod.).
- Korigovat aktivity mezinárodních studentských klubů cílenou podporou určitých typů aktivit (např. jazykové tandemy, prezentace národů, mezinárodní večere, společensko-prospěšné aktivity oproti zábavám).

Cíl č. 2: Zavedení či podpora Buddy programu (a jeho účastníků) jakožto podpůrné služby pro vytváření přátelství a zvyšování kontaktu mezi domácími studenty a zahraničními studenty. Buddy program může představovat časově i pocitově snazší navázání kontaktu, jehož velká část může proběhnout online.

Opatření:

- Podporovat propagaci Buddy programu na vysoké škole, která povede především k zapojení většího počtu domácích studentů a také k rozšíření povědomí o zahraničních studentech, kteří mají zájem o propojení s lokálním studentem.

- Podporovat a kontrolovat chod Buddy programu prostřednictvím online nástrojů či aplikací, které řízení programu usnadní (např. počet a specifika propojených studentů, správa programu, monitoring výsledků, prevence komplikací, propagace apod.).
- Korigovat chod Buddy programu zodpovědnou osobou ze zahraničního oddělení vysoké školy, která na základě výsledků programu (např. počet propojených studentů, zpětná vazba od studentů, apod.) dokáže odměňovat aktivní domácí studenty (např. formou stipendií či zvýhodněním při výběrovém řízení ke studiu v zahraničí).
- Rozvíjet možnosti školení domácích studentů pro vykonávání úkolů směřujících k užitečnosti Buddy programu (např. vysvětlování místních zvyklostí, pomoc při výuce místního jazyka, propojení s dalšími lokálními studenty atd.).

6.1.2. Zvýšení interkulturního kontaktu u zahraničních studentů

Zahraniční studenti jsou vlivem obecně menšího počtu, limitované doby studia na hostitelské vysoké škole a s tím spojenými plány na toto krátké časové období (např. mít více volného času) v naprosto odlišné situaci než lokální studenti. Mají proto často pocit, že domácí studenti nemají zájem o interakci. Zahraniční studenti jsou tak do určité míry vtahováni do pomyslné bubliny svých krajanů nebo ostatních zahraničních studentů, kteří jsou ve stejné situaci, kontakt s nimi je častější a samozřejmě komunikace snazší. V tomto kontextu jsou zapotřebí opatření cílené integrace, která do určité míry donutí studenty k interkulturnímu kontaktu s domácími studenty. U zahraničních studentů je tedy důležitý tlak ze strany vysoké školy a vyučujících na vytváření kontaktu. Provedený výzkum napověděl, jaké podmínky zahraničního studijního programu tento tlak vytváří a tlačí tak zahraniční studenty k vyššímu počtu přátelství s domácími studenty a mnohdy i k lepší celkové integraci do tamního vysokoškolského života (nejen více lokálních přátel, ale i podstatnější zlepšení v místním jazyce či hlubší poznání lokální kultury). Následující cíle a opatření vycházejí z výsledků analýzy v kapitole 4.3.2.1. a z diskuze v kapitole 5.3.

Cíl č. 1: Podpora delší doby studia v zahraničí, protože i u krátkodobých pobytů je rozdíl mezi jedním a dvěma semestry v integraci do tamního vysokoškolského života.

Opatření:

- U již vyslaných studentů do zahraničí (tzv. outgoing studenti) by vysoká škola měla nabízet, umožňovat a podporovat prodloužení zahraničního studijního pobytu (z jednoho na dva semestry). Delší pobyt studentovi umožní lepší integraci do tamního vysokoškolského života.
- U studentů, kteří mají zájem o studium v zahraničí, by vysoká škola měla ze stejného důvodu doporučovat a podporovat výjezdy na delší dvousemestrální pobyty.

Cíl č. 2.: Podpora studia v zahraničí v místním jazyce cílové země, jelikož studium v místním jazyce vede k lepší integraci do tamního vysokoškolského života.

Opatření:

- Studenty, kteří dokáží při studiu v zahraničí zvládnout výuku v místním jazyce, je třeba v tomto rozhodnutí podpořit a jejich výjezdy upřednostňovat.
- Být benevolentnější v uznávání kreditů za studium v zahraničí v případě, že výuka probíhala v cizím jazyce.
- U studentů před výjezdem podporovat jazykovou přípravu ke studiu v místním jazyce navštěvované země (např. nastavit jazykový kurz jako povinně volitelný předmět u studentů před výjezdem do zahraničí).

Cíl č. 3: Podpora cílené interakce studentů z různých zemí ve vysokoškolském prostředí.

Opatření:

- Informovat vyučující o pozitivních dopadech řízené interakce studentů z různých zemí během výuky (např. promíchávání studentů různých národností v rámci skupinových prací).
- Pracovníky kolejí informovat o pozitivních dopadech spolubydlení zahraničních a domácích studentů na integraci zahraničních studentů do

vysokoškolského života (v případě oboustranného zájmu interkulturní spolubydlení podporovat).

- Rozvíjet další opatření k předcházení homogenních skupin zahraničních studentů (pocházející z jedné země) na vysoké škole (např. nastavení maximálního počtu přijímaných studentů z jedné země, cílená podpora integračních aktivit na začátku semestru).

6.2. Strategie zvýšení počtu studentských mobilit

Přestože více jak polovina domácích studentů pobyt v zahraničí plánuje, existuje velký počet studentů, kteří na studijní zahraniční pobyt pravděpodobně nikdy nevyrazí. Jako velmi složité se jeví překonat bariéru opuštění rodiny či přátel nebo vymanění se z již rozjetého pracovního procesu. Vysoké školy by se měly zaměřit na bariéry, které mohou ovlivnit (např. nedostatek informací o možnostech studia v zahraničí, problémy s uznáváním kreditů nebo byrokracie) a motivovat tak více studentů k tomu vycestovat za studiem do zahraničí. Provedený výzkum ukázal, jaké podskupiny studentů by šlo snadněji přesvědčit k výjezdu do zahraničí a dosáhnout tak vyššího počtu studentských mobilit. Následující cíle a opatření vycházejí z výsledků analýzy v kapitole 4.3.1.2. a diskuze v kapitole 5.2.

Cíl č. 1: Lépe cílit propagaci studentských mobilit.

Opatření:

- Pokusit se zaměřovat propagaci výjezdů do zahraničí na mladší studenty, tedy studenty nižších ročníků (např. šířit informace o možnostech studia v zahraničí na úvodních přednáškách, seznamovacích akcích, aktivitách spojených s prvémi apod.).
- Využít zahraniční studenty na vysoké škole k propagaci výjezdů do jejich domovských zemí a na partnerské vysoké školy (např. zapojit je jako řečníky na propagačních akcích studia v zahraničí, umožnit prezentaci jejich vlastní země a vysoké školy na mimoškolních aktivitách mezinárodního typu apod.)
- Využít studenty vyslané do zahraničí k propagaci vysoké školy v zahraničí (tzv. ambasadoři) a tím k nalákání vyššího počtu příjíždějících studentů a tuto

propagaci jim usnadnit (např. vybavit je propagačními materiály vysoké školy).

- Cílit propagaci studentských mobilit na studenty zapojené do Buddy programu, kteří již projeví zájem o kontakt se zahraničními studenty (např. skrze Buddy program rozšiřovat povědomí o možnostech studovat v zemích a na vysokých školách přijíždějících studentů, cíleně propojovat zájemce o studium v dané zemi s přijíždějícím studentem z dané země).
- Využít navrátilivší se studenty ze zahraničí k propagaci výjezdů do zahraničí (např. prezentovat je a jejich zkušenosti jako příklady dobré praxe, využívat obrázky a videa z jejich zahraničního pobytu apod.).

6.3. Strategie zlepšení adaptace zahraničních studentů

Bezproblémová adaptace přijíždějících zahraničních studentů je de facto povinností každé přijímající vysoké školy účastníci se programu Erasmus. Tato povinnost vyplývá z Listiny programu Erasmus pro vysokoškolské vzdělávání, kde je specifikována kvalita v rámci evropské a mezinárodní spolupráce, například práva a povinnosti účastníků a institucí (Evropská komise, 2016). Pro zjednodušení měření adaptace byly ve výzkumu zvoleny otázky týkající se spokojenosti. Výsledky ukázaly celkově vysokou spokojenost zahraničních studentů, přesto byla řada respondentů, která spokojena se svým zahraničním pobytem nebyla. Provedený výzkum odhalil, že adaptaci zahraničních studentů nejvíce ovlivňují podpůrné služby pro studenty, přívětivost akademického prostředí a integrační společenské prostředí. Následující cíle a opatření vycházejí z výsledků v kapitole 4.2.2.2., výsledků analýzy v kapitole 4.3.2.2. a z diskuze v kapitole 5.4.

Cíl č. 1: Zaměřit se na prevenci vážných problémů na vysoké škole, aby se vytvořilo prostředí, které umožní bezproblémové působení studentů, akademiků a dalších pracovníků s odlišným kulturním zázemím.

Opatření:

- Zajistit kvalitní a spolehlivé připojení k internetu, a to především na studentských kolejkách.

- Zajistit jasné informace ohledně internetového připojení v anglickém jazyce (např. instrukce pro připojení).
- Zajistit vyhovující ubytování z hlediska kvality, velikosti, vybavenosti atd.
- Zajistit dostupnost všech nezbytných instrukcí, dokumentů a formulářů týkajících se ubytování na kolejích (ideálně ve dvojjazyčné podobě).
- Zajistit alespoň poradenskou službu spojenou s ubytováním.
- Zajistit včasné obdržení finančního grantu.
- Zajistit aktualizovaný seznam vyučovaných předmětů s informacemi o jejich dostupnosti pro zahraniční studenty.
- Zajistit dostupnost všech nezbytných instrukcí a informací týkajících se zápisu do předmětů ve dvojjazyčné podobě.
- Zajistit dostupnost všech nezbytných instrukcí a informací týkajících se rozvrhu výuky a zkoušek ve dvojjazyčné podobě.
- Zajistit dostupnost všech nezbytných instrukcí a informací jak postupovat v případě zdravotních či psychických potíží ve dvojjazyčné podobě.
- Zajistit dostupnost všech nezbytných instrukcí a informací týkajících se vízové povinnosti ve dvojjazyčné podobě.
- Identifikovat další potenciální vážné problémy studentů na vysoké škole (např. skrze vlastní dotazníkové šetření) a pracovat na jejich řešení.

Cíl č. 2: Zlepšit adaptaci zahraničních studentů během výuky vytvořením přívětivého akademického prostředí pro lidi s odlišným kulturním zázemím (vychází z výsledků analýzy v kapitole 4.3.2.2. a diskuze v kapitole 5.4.).

Opatření:

- Informovat vyučující o pozitivních dopadech řízené interakce studentů z různých zemí během výuky (např. promíchávání studentů různých národností v rámci skupinových prací).
- Vyvarovat se vytváření tříd (kruhů) tvořených pouze zahraničními studenty, ale snažit se o vyrovnaný podíl domácích a zahraničních studentů. V těchto třídách (kruzích) povzbuzovat vyučující k podpoře interakce a k vytváření příležitostí pro interkulturní výměnu.
- Podporovat přívětivé prostředí, kde se studenti cítí bezpečně a mohou se

s důvěrou obracet k vyučujícím se svými problémy a necítí se diskriminovaní.

- Integrovat interkulturní vzdělávání jako součást studijních programů (např. rozvojem a nabídkou kurzu interkulturní komunikace pro domácí i zahraniční studenty).

Cíl č. 3: Zlepšit adaptaci zahraničních studentů během mimoškolních aktivit vytvořením integračního společenského prostředí pro lidi s odlišným kulturním zázemím (vychází z výsledků analýzy v kapitole 4.3.2.2. a diskuze v kapitole 5.4.).

- Podporovat a spolupracovat s mezinárodními studentskými kluby na rozvoji kvalitního společenského programu zaměřeného na integraci zahraničních studentů do života domácích studentů na vysoké škole a na zvýšení kulturního porozumění.
- Podporovat a rozvíjet více příležitostí pro interkulturní kontakt a snižovat bariéry interkulturní interakce (např. podporou rozvoje jazykových dovedností).
- Rozvíjet další opatření k předcházení homogenních skupin zahraničních studentů (pocházející z jedné země) na vysoké škole (např. cílená podpora integračních aktivit na začátku semestru).

Jak vyplývá z výzkumu i z doporučených cílů, existuje všeobecné propojení jednotlivých oblastí internacionalizace vysokoškolských studentů, kdy podpora interkulturního kontaktu má pozitivní vliv na studentské mobility a podpora adaptace na interkulturní kontakt.

6.4. Další doporučení pro řízení internacionalizace studentů

Uvedené cíle a opatření vycházely z provedeného výzkumu. Jejich úspěšnému uvedení do praxe však předchází zakomponování těchto cílů do celkové strategie internacionalizace vysoké školy. Do celkové strategie patří mnoho dalších aspektů internacionalizace, které nebyly součástí výzkumu (např. v oblasti vědy a výzkumu, studijních programů, mobilit akademických pracovníků atd.). Ke správnému nastavení strategie internacionalizace vysoké školy, k začlenění cílů spojených s internacionalizací studentů a k úspěšné implementaci těchto cílů jsou zapotřebí následující kroky.

I. Případová studie vysoké školy – tzv. audit internacionalizace

V rámci nastavení strategie internacionalizace by vysoká škola měla nejprve analyzovat konkrétní přínosy internacionalizace jak z ekonomického pohledu (např. příspěvky a dotace od státu, poplatky za studium v cizím jazyce, atraktivita pro studenty samoplátce, zvýšení reputace vysoké školy atd.), tak ze sociokulturního pohledu (např. kulturní obohacení, zlepšení jazykových dovedností či zvýšení interkulturních kompetencí).

II. Zapojení všech aktérů v procesu internacionalizace

Vysoká škola by rovněž měla analyzovat přístupy, přesvědčení a názory na rostoucí internacionalizaci napříč lidskými zdroji (zaměstnanci, vyučující a studenti) a dát doporučení pro zapojení jednotlivých aktérů (např. skrze podpůrné služby pro zahraniční studenty, školení kulturních rozdíků či nábor kulturně a jazykově vzdělaných zaměstnanců).

III. Institucionalizace procesu internacionalizace

Vysoká škola by měla mít jasně formulovanou strategii internacionalizace zakotvenou do celkové strategie vysoké školy (např. v rámci Dlouhodobého záměru). Kromě této spíše administrativní institucionalizace by měla oddělení mezinárodních vztahů na vysoké škole naplňovat a být zodpovědná za vykonávání strategického plánu internacionalizace.

IV. Jasně nastavené cíle internacionalizace

Na základě auditu internacionalizace by si vysoká škola měla jasně stanovit cíle, kterých chce dosáhnout a pravidelně mapovat progres v rámci dosahování těchto cílů. Mezi tyto cíle (např. počet programů či oborů vyučovaných v cizím jazyce, počet uzavřených bilaterálních dohod, apod.) lze začlenit i cíle vyvozené z výzkumu této disertační práce.

7. Závěry

Tato disertační práce prozkoumala oblasti internacionalizace v evropském vysokoškolském prostředí, které se přímo týkají vysokoškolských studentů. Byl objasněn interkulturní kontakt domácích a zahraničních studentů, motivace domácích studentů vyjet do zahraničí a adaptace zahraničních studentů na hostitelské vysoké škole. Ukázalo se, že specifická skupina krátkodobých studentů v rámci evropského programu Erasmus se v mnoha ohledech liší od častěji zkoumané skupiny zahraničních degree studentů. Zaměřením na tento typ evropské mobility navíc práce lépe vystihuje situaci v evropském kontextu.

Jako jedna z mála studií se tato práce věnovala interkulturnímu kontaktu u studentů na krátkodobém zahraničním pobytu v rámci Evropy. Práce nebyla zaměřena pouze na zahraniční studenty, ale do studie byla zapojena i početná skupina domácích studentů, kteří neměli žádnou zkušenost ze zahraničí. Zapojení domácí komunity bylo nesmírně důležité pro objasnění odlišného kontextu, ve kterém interkulturní kontakt probíhá u domácích studentů a u zahraničních studentů.

Domácí studenti, kteří neměli žádnou zahraniční zkušenost, většinou neměli žádného kamaráda mezi zahraničními studenty a neúčastnili se s nimi aktivit. Z pohledu domácích studentů se zdá, že velká část z nich nevidí žádné důvody pro nízkou interakci se zahraničními studenty. Pokud nějakou bariéru v kontaktu studenti vnímají, je to nejčastěji z důvodu nedostatku příležitostí pro interakci a nedostatku sebevědomí pro zahájení interakce se zahraničními studenty. Výzkum dále ukázal, že aktivita domácích studentů v podpůrných službách pro zahraniční studenty má na počet navázaných interkulturních přátelství pozitivní vliv. V práci proto byla navržena doporučení jak efektivněji využívat mezinárodní studentský klub a Buddy program pro zvýšení interkulturního kontaktu u domácích studentů.

Na rozdíl od degree zahraničních studentů, kteří zřejmě navazují především přátelství s ostatními studenty ze své země původu, u zahraničních studentů na krátkodobém pobytu naprosto převažují přátelé z řad ostatních zahraničních studentů. Téměř polovina má více než 16 přátel mezi ostatními zahraničními studenty. Lokálních přátel (z hostitelské země) a národních přátel (ze stejné země původu) mají v průměru výrazně méně (2 až 5 přátel). Zdá se, že zahraniční studenti chtěli mít více

lokálních přátel a naopak původně nechtěli mít tolik národních přátel, než kolik jich nakonec měli. Největší bariérou interkulturního kontaktu z pohledu zahraničních studentů je vnímaný nezájem domácích studentů o interakci. Druhou největší bariérou je nedostatek příležitostí pro interakci. Třetí a čtvrtou potom odlišný životní styl a fakt, že zahraniční studenti opustí zemi po jednom či dvou semestrech. Naproti tomu aspekt kulturních rozdílů, který v literatuře týkající se degree zahraničních studentů často vysvětloval omezený interkulturní kontakt, nebyl v kontextu krátkodobých evropských mobilit vnímán ani jednou skupinou jako významná bariéra kontaktu. Výzkum dále ukázal, že svým způsobem náročnější podmínky zahraničního studijního programu (např. dvousemestrální pobyt, výuka v místním jazyce hostitelské země, nucená interakce studentů různých národností během výuky) vytváří tlak na zahraniční studenty a má tak vliv na vyšší počet přátelství s domácími studenty a mnohdy i na lepší celkovou integraci do tamního vysokoškolského života. V práci tak byla navržena doporučení jak tyto podmínky na vysoké škole nastavit.

Je zcela zřejmé, že vysoká škola se bude snažit podpořit větší množství domácích studentů k tomu, aby vyjeli za studiem do zahraničí. Vyplývá to ze strategických dokumentů na evropské, národní i institucionální úrovni, a je s tím spojena i vyšší finanční podpora (např. vyšší příspěvky z rozpočtu EU či MŠMT). Pro některé studenty však finance, opuštění rodiny či přátel nebo vymanění se z již rozjetého pracovního procesu představuje nepřekonatelné bariéry výjezdu. Přesto by více jak polovina domácích studentů ráda za studiem do zahraničí vyjela. Studenti se kromě finanční nejistoty bojí, že kvůli výjezdu do zahraničí budou muset prodloužit studium, že budou mít po návratu problémy s uznáním kreditů získaných na vysoké škole v zahraničí a že je kolem toho čeká nadměrná byrokracie. Vysoké školy by se tedy měly zaměřit na bariéry, které mohou ovlivnit, a lépe tak cílit na studenty, které lze motivovat. Provedený výzkum ukázal, jaké podskupiny studentů jim v dosažení vyššího počtu studentských mobilit mohou pomoci (např. mladší studenti, incoming studenti na VŠ, outgoing studenti v zahraničí, studenti zapojení do Buddy programu nebo studenti po návratu ze zahraničí). V práci tak byla navržena doporučení jak tyto podskupiny studentů do propagace mobilit zapojit.

Zahraniční studenti na krátkodobém studijním pobytu se na hostitelské vysoké škole zřejmě adaptují velmi dobře. Výrazná většina studentů je celkově spokojena se

svým pobytem v zahraničí. Přesto se někteří studenti vrací ze zahraničního pobytu nespokojení. Výzkum odhalil, že největší negativní vliv na spokojenost zahraničních studentů má počet vážných problémů, které během svého pobytu na hostitelské vysoké škole studenti zažili. Každý čtvrtý respondent měl vážný problém s financemi, s rozvrhem výuky a zkoušek nebo se zápisem do předmětů. Vysoké školy by se proto měly zaměřit na podpůrné služby pro studenty, které umožní bezproblémové působení studentů, akademiků a dalších pracovníků s odlišným kulturním zázemím. V práci byla navržena doporučení, jak některým problémům předcházet. Na základě dalších faktorů, které měly na adaptaci zahraničních studentů největší vliv, práce nabídla doporučení, jak nastavit přívětivé akademické prostředí během výuky a jak nastavit integrační společenské prostředí během mimoškolních aktivit.

Díky splnění cílů práce, tedy objasnění míry aspektů spojených s internacionalizací studentů a identifikování faktorů, které na ně mají největší vliv, bylo možné navrhnout konkrétní doporučení pro jednotlivé strategie. Je navíc důležité zmínit, že existuje všeobecné propojení těchto cílů i opatření, kdy například podpora interkulturního kontaktu má pozitivní vliv na motivaci studentů vyjet do zahraničí, a podpora adaptace zahraničních studentů má pozitivní vliv na interkulturní kontakt.

Disertační práce svými závěry a doporučením na celoevropské úrovni může být užitečná pro nadnárodní, národní i lokální instituce zabývající se internacionalizací ve vysokém školství (např. MŠMT, DZS, vysoké školy). Velké množství primárních dat získaných od studentů z různých evropských zemí navíc nabízí možnost detailnější analýzy pro konkrétní státy nebo instituce. Práce doporučuje i konkrétní kroky, které jsou pro případnou implementaci navržených opatření potřeba. Další výzkum by se mohl zaměřit na roli online technologií v této oblasti, na kvalitativní vysvětlení řešených témat a na měření dopadů navržených opatření na národní nebo institucionální úrovni.

Vysokoškolské prostředí se stále více internacionalizuje, a proto je nezbytné, aby VŠ rozuměly změnám, vývoji a kontextu interkulturních vztahů na kampusech. Práce rozšířila poznání týkající se interkulturního kontaktu studentů, motivace absolvovat studium v zahraničí a adaptace zahraničních studentů v evropském kontextu. Pomáhá tak k většímu pochopení těchto aspektů v kontextu řízení internacionalizace vysokoškolského studia.

8. Zdroje

Alfranseder, E., Fellingner, J., Taivere, M., Krzaklewska, E., & La Rosa, M. (2011). *ESNsurvey 2010 Research Report: E-Value-ate Your Exchange* [Online]. Brussels: Erasmus Student Network AISBL. Dostupné z <https://esn.org/ESNSurvey/2010>.

Allport, G. W., Clark, K., & Pettigrew, T. (1954). The nature of prejudice.

Altbach, P.G. & Knight, J. (2007), The internationalization of Higher Education: Motivations and realities. *Journal of Studies in International Education*, 11(3-4), 290-305. <https://doi.org/10.1177/1028315307303542>.

Appave, G., & Cholewinski, R. (2008). *World migration 2008: Managing labour mobility in the evolving global economy*. [Online]. Geneva: International Organization for Migration. Dostupné z http://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_1.pdf.

Archer, W., Jones, E., & Davison, J. (2010). *A UK Guide to Enhancing the International Student Experience*. UK HE International Unit.

Aronson, D. (2002). Managing the diversity revolution: Best practices for 21st century business. *CRJ*, 6, 46.

Baruch, Y., Budhwar, P. S., & Khatri, N. (2007). Brain drain: Inclination to stay abroad after studies. *Journal Of World Business*, 42(1), 99-112. <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2006.11.004>.

Bassett-Jones, N. (2005). The Paradox of Diversity Management, Creativity and Innovation. *Creativity And Innovation Management*, 14(2), 169-175. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8691.00337.x>.

Bedrnová, E., & Nový, I. (1998). *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Management Press.

Bennett, J. M., & Bennett, M. J. (1994). Multiculturalism and international education: Domestic and international differences. *Learning across cultures*, 145-165.

Benzie, H. J. (2010). Graduating as a 'native speaker': international students and English language proficiency in higher education, *Higher Education Research & Development*, 29(4), 447-459. <https://doi.org/10.1080/07294361003598824>

Berry, J. W. (2006). *Immigrant youth in cultural transition: acculturation, identity, and adaptation across national contexts*. Mahwah, N.J.: Erlbaum.

Berry, J. W., & Annis, R. C. (1974). Acculturative stress: The role of ecology, culture and differentiation. *Journal of cross-cultural psychology*, 5(4), 382-406.

Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Breugelmans, S. M., Chasiotis, A., & Sam, D. L. (2011). *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications* (3rd ed). New York: Cambridge University Press.

Bochner, S., McLeod, B. M., & Lin, A. (1977). Friendship Patterns of Overseas Students: A Functional Model. *International Journal Of Psychology*, 12(4), 277-294. <https://doi.org/10.1080/00207597708247396>

Bourhis, R. Y., Moise, L. C., Perreault, S., & Senecal, S. (1997). Towards an Interactive Acculturation Model: A Social Psychological Approach. *International Journal Of Psychology*, 32(6), 369-386. <https://doi.org/10.1080/002075997400629>.

Brandenburg, U., Berghoff, S., Taboadela, O., Bischof, L., Gajowniczek, J., Gehlke, A., ... & Vancea, M. L. (2014). The ERASMUS Impact Study. Effects of mobility on the skills and employability of students and the internationalisation of higher education institutions. *Publications Office of the European Union, Luxembourg*.

Bracht, O., Engel, C., Janson, K., Over, A., Schomburg, H., & Teichler, U. (2006). The professional value of ERASMUS mobility. *International Centre for Higher Education Research (INCHER-Kassel), University of Kassel, Kassel, Germany*.

Brooks, R., & Waters, J. (2011). *Student mobilities, migration and the internationalization of higher education*. New York: Palgrave Macmillan.

Brown, L. (2009). An ethnographic study of the friendship patterns of international students in England: An attempt to recreate home through conational interaction. *International Journal Of Educational Research*, 48(3), 184-193.
<https://doi.org/10.1016/j.ijer.2009.07.003>

Campbell, N. (2012). Promoting Intercultural Contact on Campus. *Journal Of Studies In International Education*, 16(3), 205-227.
<https://doi.org/10.1177/1028315311403936>.

Carlson, S. (2013). Becoming a mobile student—a processual perspective on German degree student mobility. *Population, Space and Place*, 19(2), 168-180.

Chang, M. J., Denson, N., Sáenz, V., & Misa, K. (2006). The Educational Benefits of Sustaining Cross-Racial Interaction among Undergraduates. *The Journal Of Higher Education*, 77(3), 430-455.
<https://doi.org/10.1080/00221546.2006.11778933>

Coate, K. (2009). Exploring the unknown: Levinas and international students in English higher education. *Journal of Education Policy*, 24(3), 271-282.
<https://doi.org/10.1080/02680930802669961>.

Cox, T. H., & Blake, S. (1991). Managing cultural diversity: Implications for organizational competitiveness. *Academy of Management Perspectives*, 5(3), 45-56.
Dostupné z <http://phd.meghan-smith.com/wp-content/uploads/2016/01/Cox-T.-Jr.-Blake-S.-D..pdf>.

Česká zemědělská univerzita (2015). *Výroční zpráva o činnosti za rok 2014* [Online]. Staženo 11. dubna, 2016 z <https://www.czu.cz/cs/r-7210-o-czu/r-7702-oficialni-dokumenty/r-7812-vyrocní-zpravy>.

Český statistický úřad: Data – vzdělávání cizinců [Online]. (2016). Staženo 11. dubna, 2016 z <https://www.czso.cz/csu/cizinci/data-vzdelavani-cizincu#cr>.

Denson, N., & Bowman, N. (2013). University diversity and preparation for a global society: the role of diversity in shaping intergroup attitudes and civic outcomes. *Studies In Higher Education*, 38(4), 555-570.

<https://doi.org/10.1080/03075079.2011.584971>

Digh, P. (1998). Coming to Terms with Diversity: How do you "do diversity?." *HR magazine* 43(12), 117-121.

Dům zahraniční spolupráce (2016). *Časopis Mozaika Leden* [Online]. Dostupné z https://www.dzs.cz/file/5024/Mozaika_leden_2016.pdf.

Dům zahraniční spolupráce (2017). *Mezinárodní vzdělávání v obrazech a číslech* [Online]. Dostupné z https://www.dzs.cz/file/5705/DZS_v%20cislech.pdf.

Earley, P. C., & Ang, S. (2003). *Cultural intelligence: Individual interactions across cultures*. Stanford University Press.

Evropská komise (2010). *Youth on the Move: A Guide to the Rights of Mobile Students in the European Union* [Online]. European Commission, Brussels. Dostupné z <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2010:1047:FIN:EN:PDF>.

Evropská komise (2013). *Immigration of International Students to the EU: European Migration Network Study 2012* [Online]. European Commission. Dostupné z http://www.emn.lv/wp-content/uploads/Immigration_of_International_Students_to_the_EU_SR_11April2013_FINAL.pdf.

Evropská komise (2014a). *Erasmus+ Statistics: Annex 2: Erasmus 2012-2013 (Erasmus student mobility: home and destination countries)* [Online]. European Commission. Dostupné z http://ec.europa.eu/assets/eac/education/library/statistics/ay-12-13/annex-2_en.pdf.

Evropská komise (2014b). *Erasmus+ Programme Guide* [Online], Directorate-General for Education and Culture, European Commission, Brussels: European Commission. Dostupné z <https://www.erasmusplus.org.uk/file/erasmus-programme-guide-2014pdf>.

Evropská komise (2015). *Erasmus – Facts, Figures & Trends: The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation in 2013-2014* [Online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné z http://ec.europa.eu/assets/eac/education/library/statistics/erasmus-plus-facts-figures_en.pdf.

Evropská komise (2019). *Erasmus+ Programme Annual Report 2017*. [Online], Directorate-General for Education and Culture, European Commission, Brussels: European Commission. Dostupné z <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4e5c3e1c-1f0b-11e9-8d04-01aa75ed71a1>.

Evropská rada (2004). *Závěry rady a zástupců vlád členských států* [Online], Dostupné z http://cizinci.cz/repository/2155/file/principy_2004.pdf.

Escrivá, J., Helm, B., Pérez Encinas, A., Stasiukaitytė, J., & Zimonjić, B. (2015). *ESNSurvey 2015 Research Report: Local Integration, Economic Impact and Accompanying Measures in International Mobility* [Online]. Brussels: Erasmus Student Network AISBL. Dostupné z <https://esn.org/esnsurvey/2015>.

Farajollahi, M., & Moenikia, M. (2010). The study of relation between students support services and distance students' academic achievement. *Procedia - Social And Behavioral Sciences*, 2(2), 4451-4456. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.710>.

Fielden, J., Middlehurst, R., & Woodfield, S. (2007). *Global horizons for UK students: A guide for universities* [Online]. Council for Industry and Higher Education. Dostupné z <https://e4eresources.files.wordpress.com/2011/10/global-horizons-for-uk-students.pdf>.

Findlay, A. M. (2011). An Assessment of Supply and Demand-side Theorizations of International Student Mobility. *International Migration*, 49(2), 162-190. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2010.00643.x>.

Findlay, A. M., King, R., Smith, F. M., Geddes, A., & Skeldon, R. (2012). World class? An investigation of globalisation, difference and international student

mobility. *Transactions Of The Institute Of British Geographers*, 37(1), 118-131.
<https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2011.00454.x>.

GAO (2005). *Diversity Management: Expert-Identified Leading Practices and Agency Examples* [Online]. United States Government Accountability Office.
Dostupné z <https://www.gao.gov/new.items/d0590.pdf>.

Geddie, K. (2013). The transnational ties that bind: relationship considerations for graduating international science and engineering research students. *Population, Space and Place*, 19(2), 196-208.

Groeppel-Klein, A., Germelmann, C. C., & Glaum, M. (2010). Intercultural interaction needs more than mere exposure: Searching for drivers of student interaction at border universities. *International Journal Of Intercultural Relations*, 34(3), 253-267. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2010.02.003>.

Guruz, K. (2011). *Higher education and international student mobility in the global knowledge economy: Revised and updated second edition*. SUNY Press.

Halualani, R. T. (2008). How do multicultural university students define and make sense of intercultural contact?: A qualitative study. *International journal of intercultural relations*, 32(1), 1-16.

Harrison, N., & Peacock, N. (2009). Cultural distance, mindfulness and passive xenophobia: Using Integrated Threat Theory to explore home higher education students' perspectives on 'internationalisation at home'. *British Educational Research Journal*, 36(6), 877-902.

Hendrickson, B., Rosen, D., & Aune, R. K. (2011). An analysis of friendship networks, social connectedness, homesickness, and satisfaction levels of international students. *International Journal Of Intercultural Relations*, 35(3), 281-295.
<https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2010.08.001>.

Higher Education Academy (2015). International Student Lifecycle [Online]. Staženo 10. dubna, 2016, z <https://www.heacademy.ac.uk/knowledge-hub/international-student-lifecycle-0>.

Hofstede, G. (1983). Dimensions of national cultures in fifty countries and three regions. *Expiscations in cross-cultural psychology*, 335-355.

Hubbard, E. E. (2003). Assessing, measuring, and analyzing the impact of diversity initiatives. *Handbook of diversity management: Beyond awareness to competency based learning*, 271-305.

Choudaha, R. (2017). Three waves of international student mobility (1999–2020). *Studies In Higher Education*, 42(5), 825-832.
<https://doi.org/10.1080/03075079.2017.1293872>.

Josek, M. (2014). Improving intercultural contact (a case study at a Czech university). In *Efficiency and Responsibility in Education 11th International Conference Proceedings* (pp. 276 - 283). Prague: Czech University of Life Sciences Prague.

Josek, M. (2015). International students' friendship networks and socio-cultural adaptation. In *Efficiency and Responsibility in Education 12th International Conference Proceedings* (pp. 223 - 230). Prague: Czech University of Life Sciences Prague.

Josek, M. (2016). Temporary international student mobility in Europe. In *Efficiency and Responsibility in Education 13th International Conference Proceedings* (pp. 263 - 270). Prague: Czech University of Life Sciences Prague.

Josek, M., & Svobodová, J. (2019). Statistical Analysis of Study Abroad Experiences of International Students in Five Major Host Countries of Europe. *Journal Of International Students*, 9(1), 1-18.
<https://doi.org/10.32674/jis.v9i1.262>

Josek, M., Alonso i Fernández, J., Pérez Encinas, A., Falisse, M. -C., De Vocht, L., & Zimonjić, B. (2017). *ESNsurvey 2016 Research Report: The International-Friendliness of Universities* [Online]. Brussels: Erasmus Student Network AISBL. Dostupné z <https://esn.org/ESNSurvey/>.

Kelo, M., Rogers, T., & Rumbley, L. E. (2010). *International student support in European higher education: needs, solutions, and challenges*. Lemmens Medien.

Khawaja, N. G., & Dempsey, J. (2008). A Comparison of International and Domestic Tertiary Students in Australia. *Australian Journal Of Guidance & Counselling*, 18(1), 30-46. <https://www.doi.org/10.1375/ajgc.18.1.30>.

King, R., & Raghuram, P. (2013). International Student Migration: Mapping the Field and New Research Agendas. *Population, Space and Place*, 19(2), 127-137. <https://www.doi.org/10.1002/psp.1746>.

King, R., & Ruiz-Gelices, E. (2003). International student migration and the European ?Year Abroad?: Effects on European identity and subsequent migration behaviour. *International Journal of Population Geography*, 9(3), 229-252. <https://doi.org/10.1002/ijpg.280>.

King, R., Ruiz-Gelices, E., Findlay, A., & Stam, A. (2004). *International Student Mobility Study: Final Report*. HEFCE Report. Brighton: Sussex Centre for Migration Research, University of Sussex.

King, R., Findlay, A., & Ahrens, J. (2010). *International student mobility literature review: Report to HEFCE, and co-funded by the British Council, UK National Agency for Erasmus* [Online]. Dostupné z <https://www.hefce.ac.uk/pubs/rereports/year/2010/studmoblitreview>.

Klimentová, L. (2014). *Zahraniční studenti na českých veřejných vysokých školách* (Diplomová práce). Masarykova univerzita Brno.

Knight, J. (1994). *Internationalization: Elements and Checkpoints*. CBIE Research No. 7. Canadian Bureau for International Education (CBIE)/Bureau canadien de l'éducation internationale (BCEI). 220 Laurier Avenue West, Suite 1550, Ottawa, Ontario K1P 5Z9. Dostupné z <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED549823.pdf>.

Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: Definition, approaches, and rationales. *Journal of studies in international education*, 8(1), 5-31. <https://doi.org/10.1177/1028315303260832>.

Knight, J. (2008). Higher education in turmoil. *The Changing World of Internationalisation* [Online]. Rotterdam, The Netherlands: Sense Publishers. Dostupné z <https://www.sensepublishers.com/media/475-higher-education-in-turmoil.pdf>.

Knight, J., & de Wit, H. (1997). *Internationalisation of higher education in Asia Pacific countries*. European Association for International Education.

Kolman, L. (2001). *Komunikace mezi kulturami: psychologie interkulturních rozdílů*. ČZU PEF Praha ve vydavatelství Credit.

Kreitz, P. A. (2008). Best practices for managing organizational diversity. *The Journal of Academic Librarianship*, 34(2), 101-120.

Kudo, K., & Simkin, K. A. (2010). Intercultural Friendship Formation: the case of Japanese students at an Australian university. *Journal Of Intercultural Studies*, 24(2), 91-114. <https://doi.org/10.1080/0725686032000165351>

Kuzmane, D., Jahnke, S., Pérez Encinas, A., Alfranseder, E., & Fellingner, J. (2017). *HousErasmus+ Research Report* [Online]. European University Foundation and Erasmus Student Network AISBL. Dostupné z https://houserasmus.eu/sites/default/files/HE%2B_Final_Research_Report.pdf.

Kymlicka, W. (2007). *Multicultural odysseys: Navigating the new international politics of diversity*. Oxford University Press on Demand.

Leask, B. (2009). Using Formal and Informal Curricula to Improve Interactions Between Home and International Students. *Journal Of Studies In International Education*, 13(2), 205-221. <https://doi.org/10.1177/1028315308329786>.

Leask, B., & Carroll, J. (2011). Moving beyond 'wishing and hoping': Internationalisation and student experiences of inclusion and engagement. *Higher Education Research & Development*, 30(5), 647-659.

Leong, C. -H., & Ward, C. (2006). Cultural values and attitudes toward immigrants and multiculturalism: The case of the Eurobarometer survey on racism

and xenophobia. *International Journal Of Intercultural Relations*, 30(6), 799-810.
<https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2006.07.001>.

Luo, J., & Jamieson-Drake, D. (2013). Examining the educational benefits of interacting with international students. *Journal of International Students*, 3(2), 85-101.

Madge, C., Raghuram, P., & Noxolo, P. (2009). Engaged pedagogy and responsibility: A postcolonial analysis of international students. *Geoforum*, 40(1), 34-45.

Marconi, G. (2013). Rankings, accreditations, and international exchange students. *Iza Journal Of European Labor Studies*, 2(1). <https://doi.org/10.1186/2193-9012-2-5>.

Mosneaga, A., & Winther, L. (2013). Emerging talents? International students before and after their career start in Denmark. *Population, Space and Place*, 19(2), 181-195.

MŠMT: Dlouhodobý záměr [Online]. (2015). Staženo 23. dubna 2019 z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/dlouhodoby-zamer>.

MŠMT: Financování vysokých škol – Pravidla pro poskytování příspěvku [Online]. (2019). Staženo 23. dubna 2019 z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/pravidla-pro-poskytovani-prispevku-a-dotaci-verejnym-vysokym-6>.

MŠMT: Monitorovací ukazatele - vysoké školy [Online]. (2019). Staženo 23. dubna 2019 z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/monitorovaci-ukazatele>.

MŠMT: Rámec rozvoje vysokého školství do roku 2020 [Online]. (2015). Staženo 12. dubna 2019 z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/ramec-rozvoje-vysokeho-skolstvi>.

MŠMT: Rozpočet kapitoly MŠMT na rok 2014 [Online] (2014). Staženo 18. Dubna 2016 <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/rozpocet-kapitoly-msmt-na-rok-2014>.

MŠMT: Strategické materiály – ET 2020 [Online]. (2010), Staženo 12. dubna 2019 z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/strategicke-materialy>.

MŠMT: Školský zákon [Online]. (2019). Staženo 23. dubna 2019 z <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-15-2-2019>.

MŠMT: Zákon o vysokých školách [Online]. (2018). Staženo 23. dubna 2019 http://www.msmt.cz/uploads/odbor_30/Zakon_o_vysokych_skolach_zneni_k_31_8_2018.pdf.

Murphy-Lejeune, E. (2003). *Student mobility and narrative in Europe: The new strangers*. Routledge.

Münch, C., & Hoch, M. (2013). *The Financial Impact of Cross-border Student Mobility on the Economy of the Host Country* [Online]. Berlin: DAAD (German Academic Exchange Service). Dostupné z https://siesca.uned.ac.cr/images/publicaciones/Financial_impact_of_cross-border_student.pdf.

Němec, D. (2015). *Náklady a výnosy studia slovenských studentů Masarykovy univerzity a vysokých škol v České republice* (Working paper). Masarykova univerzita Brno.

Navas, M., García, M. C., Sánchez, J., Rojas, A. J., Pumares, P., & Fernández, J. S. (2005). Relative Acculturation Extended Model (RAEM): New contributions with regard to the study of acculturation. *International Journal Of Intercultural Relations*, 29(1), 21-37. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2005.04.001>.

OECD (2001). *Trends in international migration: Continuous reporting system on migration. Annual report, 2001 edition*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.

OECD (2014). *Education at a Glance 2014: OECD Indicators* [Online]. Dostupné z [http://dx.doi.org/ 10.1787/eag-2014-en](http://dx.doi.org/10.1787/eag-2014-en).

OECD (2016). *Education at a Glance 2016: OECD Indicators* [Online]. Dostupné z <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2016-en>.

OECD. (2018). *Education at a Glance 2018* [Online]. Dostupné z <https://doi.org/10.1787/eag-2018-en>.

Parey, M., & Waldinger, F. (2011). Studying Abroad and the Effect on International Labour Market Mobility: Evidence from the Introduction of ERASMUS. *The Economic Journal*, 121(551), 194-222. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2010.02369.x>.

Perez-Encinas, A., & Ammigan, R. (2016). Support services at Spanish and US institutions: A driver for international student satisfaction. *Journal of International Students*, 6(4), 984-998.

Perez-Encinas, A., Rodriguez-Pomeda, J., & Josek, M. (2017). Problematic Areas of Host University Support Services for Short-Term Mobility Students. *Journal of International Students*, 7(4), 1030-1047.

Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual review of psychology*, 49(1), 65-85.

Pettigrew, T. F., Christ, O., Wagner, U., & Stellmacher, J. (2007). Direct and indirect intergroup contact effects on prejudice: A normative interpretation. *International Journal of intercultural relations*, 31(4), 411-425.

Plummer, D. L. (2003). *Handbook of diversity management: Beyond awareness to competency based learning*. University Press of America.

Poyrazli, S., & Grahame, K. M. (2007). Barriers to adjustment: Needs of international students within a semi-urban campus community. *Journal of Instructional Psychology*, 34(1), 28-46.

Project Atlas: Infographics and Data [Online]. (2018). Staženo 15. května, 2019 z <https://www.iie.org/Research-and-Insights/Project-Atlas/Explore-Data>.

Rada Evropské unie (Council of the European Union) (2011), *Council conclusions on the modernisation of higher education* [Online], 3128th Education, Youth, Culture and Sport Council Meeting, Brussels, 28 and 29 November 2011, Council of the European Union, Brussels, Staženo 20. Dubna 2016 z www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/126375.pdf.

Rasmi, S., Safdar, S., & Lewis, J. R. (2009). A longitudinal examination of the MIDA Model with international students. *Culture and gender an intimate relations. Gdansk Polond: Gdanskie Wydawnictwo Psychologiczne*.

Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M. J. (1936). Memorandum for the study of acculturation. *American anthropologist*, 38(1), 149-152.

Rienties, B., Héliot, Y. F., & Jindal-Snape, D. (2013). Understanding social learning relations of international students in a large classroom using social network analysis. *Higher Education*, 66(4), 489-504. <https://doi.org/10.1007/s10734-013-9617-9>.

Rienties, B., & Nolan, E. -M. (2014). Understanding friendship and learning networks of international and host students using longitudinal Social Network Analysis. *International Journal Of Intercultural Relations*, 41, 165-180. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2013.12.003>

Řezanková, H. (2007). *Analýza dat z dotazníkových šetření*. Praha: Professional Publishing.

Safdar, S., Lay, C., & Struthers, W. (2003). The process of acculturation and basic goals: Testing a multidimensional individual difference acculturation model with Iranian immigrants in Canada. *Applied Psychology*, 52(4), 555-579.

Samers, M. (2010). *Migration*. New York: Routledge.

Sanderson, G. (2011). Internationalisation and teaching in higher education. *Higher Education Research & Development*, 30(5), 661-676.

Searle, W., & Ward, C. (1990). The prediction of psychological and sociocultural adjustment during cross-cultural transitions. *International journal of intercultural relations*, 14(4), 449-464.

Sherry, C., Bhat, R., Beaver, B., & Ling, A. (2004, Červenec). Students as customers: The expectations and perceptions of local and international students. *HERDSA conference*.

Sidhu, R. (2007). GATS and the new developmentalism: Governing transnational education. *Comparative Education Review*, 51(2), 203-227. Dostupné z <https://core.ac.uk/download/pdf/15036093.pdf>.

Simpson, O. (2013). *Supporting students in online open and distance learning*. Routledge. <https://www.doi.org/10.4324/9780203062395>.

Směrnice Rady 2000/43/ES (2000). Luxembourg. Dostupné z https://www.mpsv.cz/files/clanky/1127/smernice_2000_43.pdf.

Směrnice Rady EU 2004/114 (2004). Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0114&from=EN>.

Smith, R. A., & Khawaja, N. G. (2011). A review of the acculturation experiences of international students. *International Journal Of Intercultural Relations*, 35(6), 699-713. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2011.08.004>.

Solimano, A. (2002). *Globalizing talent and human capital: implications for developing countries* [Online]. Santiago, Chile: UN Economic Development Division. Dostupné z https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/5376/S028567_en.pdf.

Soria, K. M., & Troisi, J. (2014). Internationalization at Home Alternatives to Study Abroad. *Journal Of Studies In International Education*, 18(3), 261-280. <https://doi.org/10.1177/1028315313496572>.

Study in the Czech Republic: Vysokoškolské studium v češtině [Online]. (2018). Staženo 23. dubna 2019 z <https://www.studyin.cz/plan-your-studies/study-in-czech-for-free-studuj-v-cestine/vysokoskolske-studium-v-cestine/>.

Tait, A. (2000). Planning Student Support for Open and Distance Learning. *Open Learning: The Journal Of Open, Distance And E-Learning*, 15(3), 287-299. <https://doi.org/10.1080/713688410>.

Teichler, U. (2009). Internationalisation of higher education: European experiences. *Asia Pacific Education Review*, 10(1), 93-106. <https://doi.org/10.1007/s12564-009-9002-7>.

Thalhammer, E., Zucha, V., Enzenhofer, E., Salfinger, B., & Ogris, G. (2001). *Attitudes towards minority groups in the European Union: A special analysis of the Eurobarometer 2000 opinion poll on behalf of the European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia* [Online]. Vienna: SORA. Staženo z http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_138_tech.pdf.

The European higher education area in 2015: Bologna process : implementation report [Online]. (2015). Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, Education and Youth Policy Analysis. Dostupné z https://eacea.ec.europa.eu/sites/eaceasite/files/european_higher_education_area_bologna_process_implementation_report.pdf.

Thomas, R. (1992). *Beyond race and gender: Unleashing the power of your total workforce by managing diversity*. Amacom.

Tolman, S. (2016). *Evaluation of an international roommate-pairing program* (Disertační práce), Rutgers University-Graduate School of Education.

Trevaskes, S., Eisenchlas, S., & Liddicoat, A. (2003). Language, culture and literacy in the internationalisation process of higher education. *Australian perspectives on internationalising education*, 1-12.

Van Mol, C. (2013). Intra-European Student Mobility and European Identity: A Successful Marriage?. *Population, Space and Place*, 19(2), 209-222.
<https://doi.org/10.1002/psp.1752>.

Van Mol, C., & Michielsen, J. (2014). The Reconstruction of a Social Network Abroad. An Analysis of the Interaction Patterns of Erasmus Students. *Mobilities*, 10(3), 423-444. <https://doi.org/10.1080/17450101.2013.874837>

Vedder, P., Horenczyk, G., Liebkind, K., & Nickmans, G. (2006). Ethno-culturally diverse education settings; problems, challenges and solutions. *Educational Research Review*, 1(2), 157-168.

Wang, K. T., Li, F., Wang, Y., Hunt, E. N., Yan, G. C., & Currey, D. E. (2014). The International Friendly Campus Scale: Development and psychometric evaluation. *International Journal of Intercultural Relations*, 42, 118-128.
<https://www.doi.org/10.1016/j.ijintrel.2014.05.004>.

Ward, C., & Masgoret, A. M. (2008). Attitudes toward Immigrants, Immigration, and Multiculturalism in New Zealand: A Social Psychological Analysis1. *International Migration Review*, 42(1), 227-248.

Ward, C., Bochner, S., & Furnham, A. (2001). *The psychology of culture shock* (2nd ed). New York: Routledge.

Wächter, B. (2003). An introduction: Internationalisation at home in context. *Journal of studies in international education*, 7(1), 5-11.

Wiers-Jenssen, J. (2008), Does Higher Education Attained Abroad Lead to International Jobs?. *Journal Of Studies in International Education*, 12(2) 101-130.
<http://dx.doi.org/10.1177/1028315307307656>.

Whittaker, C. F. (2011). *'Bursting the Bubble': a mixed methods study of the ERASMUS experiences of English university students* (Doctoral dissertation, University of Bristol).

9. Seznamy

9.1. Seznam grafů

Graf 1. Zahraniční studenti na ČZU v letech 2013-15, podle národnosti	44
Graf 2. Zahraniční studenti na ČZU podle fakult	44
Graf 3. Rozpočet vysokých škol na rok 2014	47
Graf 4. Země původu domácích studentů	77
Graf 5. Země původu zahraničních studentů	79
Graf 6. Přístup ke studiu v zahraničí (domácí studenti a čeští domácí studenti)	82
Graf 7. Buddy program (nabídka a účast)	83
Graf 8. Mezinárodní studentský klub (nabídka a členství)	84
Graf 9. Kurz interkulturní komunikace (nabídka a účast)	87
Graf 10. Aktivity se zahraničními studenty (nabídka a účast)	89
Graf 11. Počet přátelství se zahraničními studenty	89
Graf 12. Důvody pro nízkou interakci se zahraničními studenty	90
Graf 13. Multikulturní optimismus	91
Graf 14. Ochota domácích studentů migrovat za prací do zahraničí	92
Graf 15. Odhadovaná lokalita práce po dokončení studia	93
Graf 16. Země zahraničního studijního pobytu	95
Graf 17. Pokrytí výdajů studentů grantem	96
Graf 18. Nabídka služeb pro studenty	97
Graf 19. Jazyk výuky a místní cizí jazyky	101
Graf 20. Kurz interkulturní komunikace (nabídka a účast)	103
Graf 21. Vnímaná diskriminace na hostitelské VŠ	104
Graf 22. Vnímaná podpora od vyučujících	105
Graf 23. Četnost vnímání negativního přístupu od lidí z hostitelské VŠ	106
Graf 24. Aktivity pro zahraniční studenty (nabídka a účast)	108
Graf 25. Počet přátelství s domácími studenty	109
Graf 26. Přátelství s domácími studenty (plán vs. výsledek v %)	110
Graf 27. Počet přátelství s ostatními zahraničními studenty	111
Graf 28. Přátelství s ostatními zahraničními studenty (plán vs. výsledek v %)	111
Graf 29. Počet přátelství s národními studenty	112
Graf 30. Přátelství s národními studenty (plán vs. výsledek v %)	113
Graf 31. Důvody pro nízkou interakci (srovnání zahr. a domácích studentů v %)	114
Graf 32. Plány a vnímané výsledky zahraničního pobytu	115
Graf 33. Spokojenost zahraničních studentů (srovnání v %)	117
Graf 34. Nabídka re-integračních služeb na domácí vysoké škole	118
Graf 35. Ochota zahraničních studentů migrovat za prací do zahraničí	119
Graf 36. Odhadovaná lokalita práce po dokončení studia	120

9.2. Seznam obrázků

Obrázek 1. Vývoj počtu mezinárodně mobilních studentů	21
Obrázek 2. Mezinárodní studentská a pracovní mobilita	32
Obrázek 3. Náklady a výnosy mezinárodní studentské mobility	37
Obrázek 4. Rámec pro konceptualizaci a studium akulturace	57
Obrázek 5. Proces akulturace	58
Obrázek 6. Akulturační strategie etnokulturních skupin a hostitel. společnosti	59
Obrázek 7. Výzkumné vzorky s počty respondentů.	80
Obrázek 8. Strom přátelství se zahraničními studenty – první část	123
Obrázek 9. Strom přátelství se zahraničními studenty – druhá část (uzel č.1)	124
Obrázek 10. Strom přátelství se zahraničními studenty – třetí část (uzel č.3 a 4)	125
Obrázek 11. Strom přátelství se zahraničními studenty – čtvrtá část (uzel č.2)	126
Obrázek 12. Strom přístupu ke studiu v zahraničí	128
Obrázek 13. Strom přátelství s domácími studenty – první část	131
Obrázek 14. Strom přátelství s domácími studenty – druhá část (uzel č.1)	132
Obrázek 15. Strom přátelství s domácími studenty – třetí část (uzel č.2)	133
Obrázek 16. Strom spokojenosti zahraničních studentů – první část	139
Obrázek 17. Strom spokojenosti zahraničních studentů – druhá část (uzel č. 1)	140
Obrázek 18. Strom spokojenosti zahraničních studentů – třetí část (uzel č. 2)	141
Obrázek 19. Strom spokojenosti zahraničních studentů – čtvrtá část (uzel č. 3)	142
Obrázek 20. Strom spokojenosti zahraničních studentů – pátá část (uzel č. 4)	143
Obrázek 21. Strom spokojenosti zahraničních studentů – šestá část (uzel č. 5)	143
Obrázek 22. Strom spokojenosti zahraničních studentů – sedmá část (uzel č. 6)	144

9.3. Seznam tabulek

Tabulka 1. Top 10 zemí hostící mezinárodně mobilní studenty	22
Tabulka 2. Ekonomické náklady a výnosy zahraničních studentů na úrovni ČR	38
Tabulka 3. Vývoj počtu zahraničních studentů na českých vysokých školách	39
Tabulka 4. Vývoj počtu mobilitních studentů na českých vysokých školách	40
Tabulka 5. Vývoj počtu zahraničních studentů podle státního občanství	41
Tabulka 6. Srovnání českých veřejných vysokých škol v počtech studentů	42
Tabulka 7. Vývoj počtu zahraničních studentů na ČZU	43
Tabulka 8. Okruhy a ukazatele výdajů vysokých škol na rok 2014	47
Tabulka 9. Kontingenční tabulka: jazyk výuky vs. skladba studentů během výuky	86
Tabulka 10. Kontingenční tabulka: jazyk výuky vs. skladba st. během výuky	102
Tabulka 11. Korelace mezi počtem zahraničních přátel a účastí na aktivitách	122
Tabulka 12. Korelace spokojenosti	135
Tabulka 13. Korelace vnímané diskriminace a podpory se spokojeností	136
Tabulka 14. Korelace výstupů a dopadů zahr. pobytu a celkové spokojenosti	138

10. Přílohy

10.1. Licenční smlouva o použití primárních dat

LICENSE AGREEMENT FOR THE PROVISION OF DATA

in compliance with provisions § 2358 of Act no. 89/2012 Sb., of the Civil Code (hereinafter the "Civil Code"), in conjunction with Act no. 121/2000 Sb., of the Copyright Act, as amended (Hereinafter the "Copyright Act"), between

Erasmus Student Network AISBL

Based: Rue Joseph II / Jozef II-straat 120, 1000 Brussels, Belgium

Company ID: VAT: BE.0876.728.263

registered in the: Belgium

represented by: Safi Sabuni, president of ESN AISBL 2015-2017

(Hereinafter the "Provider")

and

Mikuláš Josek

Place of residence: Pod Bání 21, Praha 8, 180 00, Czech Republic

Born in: Prague, Czech Republic

(Hereinafter the "User")

(Hereinafter collectively referred to as the "Parties")

I. SUBJECT OF THE CONTRACT

Under this non-exclusive license agreement (hereinafter "Agreement") the Provider shall provide the User authorization to use data (hereinafter "Data") which are specified separately in Appendix no. 1 which is an integral part of the Agreement.

II. TERMS OF USE

1. The User shall use the granted authorization to use the Data only for the purpose which is specified in Annex no. 1, which is an integral part of this Agreement and undertakes to abide by the laws of the Czech Republic, especially Act no. 121/2000 Sb., Copyright Act and Act no. 89/2012 Coll., the Civil Code and the provisions of this Agreement.
2. The User is not authorized to use the provided Data for purposes other than as defined in this Agreement.
3. The Provider shall transfer the Data within a maximum of 7 days from signing this Agreement to the User's email account as specified in Appendix 1.
4. The User is obliged to properly reference the source of the Data in accordance with the law.

III. OTHER ARRANGEMENTS

1. The Provider bears no legal responsibility for use of the Data and is not responsible for the damage, should the User invoke that damage had been caused in this way.
2. The user is not authorized to make any changes to Data without prior written consent from Provider.

SS

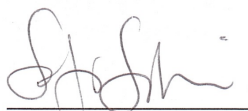
IV. VALIDITY AND EFFECTIVENESS OF THE AGREEMENT

1. This contract comes into effect upon signature of the Parties.

V. FINAL PROVISIONS

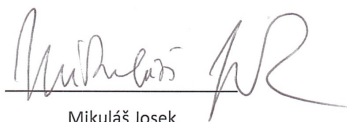
1. The rights and obligations of Parties not regulated by this Agreement shall be governed by the applicable legislation, particularly the Civil Code and the Copyright Act.
2. All possible disputes arising from this Agreement and in connection with it, which will not be resolved through negotiations of the Parties, shall be resolved by the competent court of the Czech Republic in accordance with Act no. 99/1963 Sb., Civil Procedure Code, as amended.
3. This Agreement is concluded in two copies with the validity of the original, one copy for the Provider and one for the User.
4. Any changes or additions to the Agreement may be made only by written agreement of the Parties. Such agreements must be in dated, numbered and signed by both Parties as Amendments to this Agreement.
5. An integral part of this Agreement is the separate annex:
Annex no. 1 Specification of data and their use
6. The Parties declare that they have read the Agreement and agree to its content. In evidence of agreement the Parties append their signatures.

In Brussels, 23 April 2017

Safi Sabuni

In Brussels, 23 April 2017

Mikuláš Josek

ANNEX NO. 1 - SPECIFICATION OF DATA AND THEIR USE

I. SPECIFICATION DATA

The data matrices in MS Excel format from the respondents of the ESNsurvey 2016:

1. ESNsurvey 2016 Main Survey (Homecoming students – 12,438 cases)
2. ESNsurvey 2016 Locals (Local non-mobile students – 9,454 cases)
 - a. English
 - b. Spanish
 - c. German
 - d. French
 - e. Portuguese
 - f. Czech
 - g. Dutch
 - h. Finish
 - i. Bulgarian
 - j. Serbian
3. ESNsurvey 2016 Current Erasmus students (2,564 cases)
4. ESNsurvey 2016 Trainees (pilot study of 642 cases)

II. PURPOSE AND METHOD OF USE

The Data provided under this Agreement will be used exclusively for preparing, conducting, writing and publishing scientific articles, research work and PhD dissertation connected to the PhD studies of the User. The Data will not be used with the aim to generate financial profit.

III. TECHNICAL SPECIFICATIONS OF DATA TRANSFER

1. The data will be transferred to the User in MS Excel format files to the e-mail account mikulas.josek@gmail.com within 7 days after signing the Agreement.

SS

10.2. Dotazník pro domácí studenty

Demografie:

1. Pohlaví
1|muž
2|žena
2. Ve kterém roce jste se narodil/a?
[seznam 1970-1999]
3. Zvolte si ze seznamu zemi svého pobytu, prosím.
[seznam zemí]
4. Vyberte ze seznamu svou DOMÁCÍ vysokou školu, prosím.
[seznam vysokých škol]
5. Kterým disciplínám odpovídá Váš studijní program nejlépe?
1|Ekonomie a Obchod (Obchod, Management, Ekonomie, Finance)
2|Humanitní Studia (Humanitní vědy, Jazyky, Filologické vědy, Vzdělání, Umění)
3|Společenské Vědy (Politologie, Právo, Sociologie, Psychologie, Geografie, Komunikace and Informační vědy)
4|Strojírenství (Strojírenství, Technologie, Počítačové vědy, Architektura, Městské a regionální plánování)
5|Přírodní Vědy (Fyzika, Chemie, Matematika, Biologie, Geologie, Environmentalistika)
6|Lékařství (Lékařství)
7|Jiné
6. Jak byste popsali finanční příjem Vaší rodiny?
1|Nad průměrem
2|Průměrný
3|Pod průměrem
4|Těžko říci

Současná studijní situace:

7. V jakém typu studií jste momentálně zapsán/a?
1|Bakalářské
2|Magisterské
3|Doktorské (PhD)
4|Žádné, jsem bývalý student
5|Jiné

Pokud jste bývalý student, pokuste se, prosím, odpovědět na otázky jako by byly v minulém čase (většina z nich je upravena pro současné studenty).

8. Začal/a jste studovat na vysoké škole počínaje podzimem 2015 (tedy jste v prvním ročníku studia)?
 1|Ano
 2|Ne
9. Měl/a byste zájem o celé magisterské studium v zahraničí?
 1|Ano
 2|Ne
- 9.2. Vidíte finanční omezení jako problém?
 1|Ano
 2|Ne
- 9.3. Zvážil/a byste si vzít půjčku k financování Vašeho magisterského studia v zahraničí?
 1|Ano
 2|Ne
- 3|Ne, jelikož se to na mne již nevztahuje.
10. Víte, že je možné získat příspěvek ke grantu Erasmus+ (tzv. top-up) pro studenty se speciálními potřebami a studenty ze znevýhodněného zázemí?
 1|Ano
 2|Ne
11. Propaguje Vaše vysoká škola možnost vyjet vícekrát do zahraničí s programem Erasmus+? (do 12 měsíců za studijní cyklus)
 1|Ano
 2|Ne
12. Plánujete studovat, být dobrovolníkem nebo mít stáž v zahraničí během Vašich vysokoškolských studií?
 1|Ano, má studia/dobrovolnictví/práce v zahraničí jsou již zařízená.
 2|Ano, ale ještě jsem nic nezařídil/a.
 3|Nejsem si jistý/á.
 4|Ne, neplánuji.

DŮVODY PRO NESTUDOVÁNÍ V ZAHRANIČÍ

13. Jaké jsou Vaše důvody pro zatím neuskutečnění studia/práce v zahraničí (jako např. Erasmus+)?

Jaké byly Vaše důvody pro zatím neuskutečnění studia/práce v zahraničí (jako např. Erasmus+)?
(Zaškrtněte všechny vztahující se)

Finanční záležitosti:

- 1|Výše oficiálního grantu/stipendia je příliš nízká.
 2|Nedostatek jiných finančních zdrojů ke grantu Erasmus.

Akademické záležitosti:

- 3|Nemohu si vybrat vysokou školu dle mého výběru.

- 4|Nemohu si vybrat studijní program dle mého výběru.
- 5|Nejistota o kvalitě vzdělání v zahraničí.
- 6|Očekávané obtíže s uznáním kreditů na domácí univerzitě.
- 7|Vysoká konkurence mezi studenty na účast v programu.

Časové záležitosti:

- 8|Ještě jsem neměl/a možnost se účastnit (např. student prvního ročníku)
- 9|Nekompatibilita akademického kalendáře mezi mou domácí a zahraniční univerzitou.
- 10|Hrozba ztráty/promarnění času (nechci prodlužovat svá studia).
- 11|Délka navrhovaného studijního období v zahraničí pro mne není vhodná.

Osobní záležitosti v rodné zemi:

- 12|Rodinné povinnosti (starání se o příbuzné, děti)
- 13|Opuštění přátel a/nebo rodiny.
- 14|Pracovní povinnosti v ČR.

Obecné záležitosti:

- 15|Byrokracie – přihlašovací proces se zdál dlouhý a obtížný.
- 16|Nedostatek informací o studijních/pracovních programech v zahraničí.
- 17|Jazykové problémy
- 18|Vízové problémy
- 19|Zdravotní problémy
- 20|Problémy vztahující se na ubytování v zahraničí.

Jiné záležitosti:

- 21|Nejistota o výhodách doby v zahraničí.
- 22|Nezájem o „typický“ životní styl Erasmus studentů.
- 23|Potenciální nedostatek podpory pro mé postižení.
- 24|Jiné

Jaké jiné důvody?

Služby domácí vysoké školy:

14. Bylo Vám nabídnuto stát se **buddym**/mentorem/tutorem, který pomáhá zahraničním studentům během jejich prvních dní na vysoké škole (tzv. **Buddy program**)?

1|Ano

14.2. Přihlásil/a jste se a účastnil/a se buddy programu?

1|Ano

2|Ne

2|Ne

15. Je na Vaší domácí vysoké škole **mezinárodní studentský klub**, která pomáhá zahraničním studentům (jako např. ESN)?

1|Ano

15.2. Jste nebo jste byl/a členem tohoto klubu?

1|Ano

2|Ne

2|Ne

3|Nevím

16. Jste nebo jste byl/a ubytovaný/á na vysokoškolských kolejích nebo v jiném zařízení poskytovaném Vaší vysokou školou?

1|Ano

2|Ne

16.2. Nabídla Vám univerzita nějaké z následujících možností?

(Zaškrtněte všechny vztahující se)

1|být ubytován/a se studentem/y z Vaší **domácí země**

2|být ubytován/a se **zahraničním studentem**

3|bydlet sám

4|žádné z výše zmiňovaných

17) S kým jste nebo jste byl/a ubytován/a?

(Zaškrtněte všechny vztahující se)

1|Student/i z Vaší rodné země.

2|Zahraniční student/i z cizích zemí.

3|Rodina/příbuzní

4|Sám/sama

5|Jiné

Specifikujte, prosím, s kým jste bydlel/a:

Akademické aktivity a aktivity během školní výuky

18. V jakém jazyce se konala Vaše výuka (=jazyk výuky)?
(zaškrtněte oba, pokud Vaše výuka probíhala ve více jazycích)

1|V místním jazyce:

Zvolte si místní jazyk:

[seznam jazyků]

2|V jiném jazyce:

Zvolte si jiný jazyk:

[seznam jazyků]

19. Je na Vaší domácí vysoké škole specifický předmět/kurz vztahující se k mezikulturním odlišnostem nebo interkulturní komunikaci ve Vašem studijním programu?

1|Ano

19.2. Účastnil/a jste se takového kurzu?

1|Ano

2|Ne

2|Ne

3|Nevím

20. Vyznačte, prosím, podíl domácích a zahraničních studentů během většiny Vaší výuky (přednášek/seminářů).

- 1|Pouze domácí studenti
- 2|Převážně domácí studenti
- 3|Přibližně stejný podíl domácích a zahraničních studentů
- 4|Převážně zahraniční studenti
- 5|Pouze zahraniční studenti

21. Souhlasíte, že vyučující během výuky podporovali interakci mezi studenty z různých zemí (např. cíleným promícháním studentů různých národností při skupinové práci).

- 1|Rozhodně souhlasím
- 2|Souhlasím
- 3|Ani nesouhlasím či souhlasím
- 4|Nesouhlasím
- 5|Rozhodně nesouhlasím

Společenské aktivity (Volný čas / Po škole / Dobrovolnické)

22. Jsou tyto následující dobrovolné společenské aktivity se zahraničními studenty pro Vás jako pro domácího studenta pravidelně dostupné (více než 1-2krát za semestr) na Vaší domácí vysoké škole?

a. Jazykové aktivity (např. tandem, výměna jazyků, café lingua)

- 1|Ano
 - 22.2. Účastnili jste se jich někdy?
 - 1|Ano
 - 2|Ne
- 2|Ne
- 3|Nejsem si jistý/á

b. Volnočasové aktivity (např. výlety nebo poznávací exkurze)

- 1|Ano
 - 22.2. Účastnili jste se jich někdy?
 - 1|Ano
 - 2|Ne
- 2|Ne
- 3|Nejsem si jistý/á

c. Zábavní aktivity (např. společenské akce nebo neformální setkání)

- 1|Ano
 - 22.2. Účastnili jste se jich někdy?
 - 1|Ano
 - 2|Ne
- 2|Ne
- 3|Nejsem si jistý/á

d. Společensky prospěšné aktivity zahrnující místní komunitu (např. SocialErasmus, Erasmus in Schools)

- 1|Ano
22.2. Účastnili jste se jich někdy?
1|Ano
2|Ne
2|Ne
3|Nejsem si jistý/á

- e. Mezinárodní aktivity (např. prezentace zemí/národů, mezinárodní posezení, mezinárodní večere, mezinárodní trhy)

- 1|Ano
22.2. Účastnili jste se jich někdy?
1|Ano
2|Ne
2|Ne
3|Nejsem si jistý/á

- f. Sportovní aktivity (např. sportovní dny, Erasmus hry)

- 1|Ano
22.2. Účastnili jste se jich někdy?
1|Ano
2|Ne
2|Ne
3|Nejsem si jistý/á

23. Vyznačte, prosím, podíl domácích a zahraničních studentů během společenských aktivit, které jste navštívil/a.

- 0|Nenavštívil/a jsem žádné z těchto aktivit se zahraničními studenty.
1|Pouze domácí studenti
2|Převážně domácí studenti
3|Přibližně stejný podíl domácích a zahraničních studentů
4|Převážně zahraniční studenti
5|Pouze zahraniční studenti

Přátelství na domácí univerzitě

24. Kolik zahraničních přátel máte na Vaší domácí vysoké škole?

- 1|0
2|1
3|2-5
4|6-15
5|16+

25. Co Vás motivovalo k **přátelství** se zahraničními studenty na Vaší vysoké škole? (zaškrtněte všechny vztahující se)

- 1|Požádání o pomoc s akademickými záležitostmi.
2|Bavit se s talentovanými zahraničními studenty.
3|Zlepšit své jazykové dovednosti.
4|Vidím hodnotu v poznávání jiných kultur.
5|Zajímám se o poznávání nových lidí.

26. Co vidíte jako hlavní **překážky** pro interakci s mezinárodními studenty? (více možností)

- 0|Kulturní odlišnosti (hodnoty, ...)
- 1|Opuštění země po jednom semestru/roce.
- 2|Oni se nezajímají o interakci.
- 3|Já nemám zájem o interakci
- 4|Já nemám dostatek sebevědomí na to zahájit interakci.
- 5|Odlišné akademické zázemí.
- 6|Oni nemají dostatek jazykových dovedností.
- 7|Já nemám dostatek jazykových dovedností.
- 8|Není dostatek příležitostí k interakci.
- 9|Odlišný životní styl.
- 10|Žádné z uvedených možností
- 11|Jiné

Jaké jiné překážky vidíte?

Multikulturní přístupy

27. Pro každý z následujících názorů, mohli byste nám říci, zdali spíše souhlasíte nebo nesouhlasíte?

- 1|Spíše Souhlasím
- 2|Nevím
- 3|Spíše Nesouhlasím

1|1) Pro každou společnost je přínosné, když je tvořena lidmi odlišných ras, náboženství a kultur.

2|2) Diverzita naší země (rozlišnosti v rámci rasy, náboženství a kultury) přispívá k její síle.

3|3) Aby byli plně akceptovanými členy majoritní společnosti, musí se lidé náležející k menšinovým skupinám vzdát své vlastní kultury.

4|4) Aby byli plně akceptovanými členy majoritní společnosti, musí se lidé náležející k menšinovým skupinám vzdát takových částí svého náboženství nebo kultury, které mohou být v konfliktu se zákonem naší majoritní společnosti.

28. Byl/a byste ochotný/á migrovat za prací do zahraničí?

- 1|Ano
- 2|Ne

29. Kde si myslíte, že budete pracovat po dokončení studia na VŠ?

- 1|Zůstanu ve své rodné zemi
- 2|Budu migrovat jinam do Evropy
- 3|Budu migrovat jinam do světa
- 4|Nemohu říci, nejsem si jistý/á

10.3. Dotazník pro zahraniční studenty

ESNsurvey 2016 Questionnaire

Dear participant,

This year's edition of the ESNsurvey is intended for (1) homecoming exchange students and (2) students without any mobility experience. It aims to explore the FRIENDLINESS OF UNIVERSITIES around Europe.

For filing in the survey you get the chance to win a city trip for two anywhere in Europe with TravelBird, worth EUR 400, an underwater photo camera to document your next holiday, or an Amazon voucher to spend as you wish, worth GBP 25. (conditions apply)

- Click here to view the privacy and confidentiality statement:

What Does Your Participation Involve?

The following questionnaire has 10 parts with questions on student mobility. It should take you about 25 minutes. Please answer the questions as accurately and sincerely as possible. There are no right or wrong answers. Your participation will help ESN to better represent the interests of international students in the future.

Voluntary Participation Withdrawal and Privacy

Your involvement is entirely voluntary. All information will be treated confidentially. Your name and specific information that could be used to identify you will not be collected. Once you have completed the questionnaire we are unable to remove your data due to this lack of identifiable information.

Questions / Results:

If you would like to discuss any aspect of this study please feel free to contact the ESNsurvey Coordinator via survey-info@esn.org.

The findings of this study will be published in the "ESNsurvey 2016 Report" around July 2016.

By continuing with this survey:

- I AGREE to participate and give my PERMISSION for the results to be used in the research.
- I am aware that this survey is ANONYMOUS and no personal details are being collected.
- I know that I may change my mind, withdraw my permission, and stop participating at any time.
- I acknowledge that it will NOT be possible to erase my data once it has been submitted.
- I acknowledge that I have read the information about the nature and scope of this study.
- I understand that the findings will be published but that NO information, which can identify me, will be published.

Let us thank you in advance for your assistance with this research project. We greatly appreciate your support!

Please, start by selecting one of the following options depending on your situation:

SELECT ONE OF THE FOLLOWING OPTIONS DEPENDING ON YOUR SITUATION. *

A) I have participated in a study exchange programme (such as Erasmus, 1-2 semesters) and my period abroad has already finished.*

B) I have participated in a traineeship/internship abroad and my period abroad has already finished.

C) I have participated in a degree mobility abroad (1-2 academic years) and my period abroad has already finished.

D) I am currently on a study/work/traineeship/volunteer programme abroad for the first time in my life.

E) I have never participated in a study/work/traineeship/volunteer programme abroad before.

*If both A) and B) and/or C) fit your situation, please choose option A).

→ After selecting A) the participants continued to the MAIN SURVEY for students with a previous mobility experience.

PART 1. DEMOGRAPHICS

1) Gender

Male

Female

2) What year were you born?

[drop down list 1970-1999]

3) Please, choose your home country from the list.

[drop down country list]

4.1) Please, choose the city of your home university.

[drop down city list]

4.2) Please, choose your home university from the list.

[drop down university list]

IF YOU DIDN'T FIND YOUR CITY AND UNIVERSITY, PLEASE WRITE IT:

[NAME OF CITY - NAME OF UNIVERSITY]

- 5) In which of these disciplines does your study programme fit best?
- ECONOMIC AND BUSINESS SCIENCES (Business studies, Management sciences, Economics, Finance)
 - HUMANITIES (Humanities, Languages, Philological sciences, Education, Art)
 - SOCIAL SCIENCES (Political sciences, Law, Sociology, Psychology, Geography, Communication and Information sciences)
 - ENGINEERING (Engineering, Technology, Computer Science, Architecture, Urban and Regional Planning)
 - NATURAL SCIENCES (Physics, Chemistry, Mathematics, Biology, Geology, Environmental Sciences)
 - MEDICAL SCIENCES (Medical Sciences)
 - OTHER
- 6) How would you describe your family's income?
- Above my country average
Average
Below my country average
Hard to say

Part 2. INFORMATION ABOUT YOUR STUDIES ABROAD

- 7) Choose the country where you studied abroad:
Please select the study abroad country and university that you wish to refer to during the whole survey.
- [drop down country list]

- 8.1) Please, choose the city of your host university from the list.
- [drop down city list]

- 8.2) Please, choose your host university from the list.
- [drop down university list]

IF YOU DIDN'T FIND YOUR CITY AND UNIVERSITY, PLEASE WRITE IT:
[CITY OF HOST UNIVERSITY - NAME OF HOST UNIVERSITY]

- 9) Was the country and university your preferred first choice destination when applying for the study abroad?
- Yes (country and university)
No, I wanted to go to a different university in the same country
No, I wanted to go to a different country
- 9.1. WHAT WAS YOUR PREFERRED COUNTRY?
- [drop down country list]

- 10) What was your study level during your stay abroad?
- Bachelor or equivalent
Master or equivalent
Doctorate (PhD) or equivalent

Other

11) How long was your study abroad?

3-6 months (1 semester)

6-12 months (2 semesters)

Other

☐ 11.1. HOW MANY MONTHS WAS YOUR STUDY-STAY?

[please insert a number]

12) Do you have a previous abroad experience (study /work /traineeship /volunteer) that is longer than 3 months? (*previous = another abroad experience before your last exchange*)

Yes, I was previously at the same university as my recent exchange.

Yes, I was previously in the same country as my recent exchange.

Yes, but I was previously in a different country.

No, I don't.

13) Would you be interested in doing a full Master's degree abroad?

Yes

No

No, because it's not applicable for me anymore.

☐ 13.2) Do you see financial limitations as an issue?

Yes

No

☐ 13.3) Would you consider taking a loan to finance your Master's degree abroad?

Yes

No

14) When did you start your studies abroad?

Before 2014

Spring 2014

Autumn 2014

Spring 2015

Autumn 2015

(if not "before 2014 then ☐)

14.2) Did you receive any additional financial support to your Erasmus+ grant (so called *top-ups*)?

Yes, I got the top-up for students with special needs

Yes, I got the top-up for students from disadvantaged backgrounds

No

I don't know

Part 3. FINANCES AND ACCOMMODATION

15) Did you get an official grant / main financial support (e.g. Erasmus grant) to study abroad?

Yes

No (☐ if No, then 16 and 17 close)

16) What part of your overall expenses did your overall grant/scholarship cover?

Almost all of my expenses (more than 80%)

Most of my expenses (60%-80%)

Around half of my expenses (40%-60%)

Around a quarter of my expenses (20%-40%)

A small part of my expenses (less than 20%)

17) Did the amount of your grant affect you in choosing a place to study?

Definitely yes

Rather yes

Neither yes nor no

Rather no

Definitely no

18) Where were you accommodated during your stay abroad?

(tick all that apply)

- University residences / University dormitories / any other facility provided by host university

- Shared flat (independent to university)

- Private studio (independent to university)

- Relatives' house

- Other

☐ [Please specify the type of accommodation]

19) Who were you accommodated with?

(tick all that apply)

- Student/s from your home country

- International student/s from foreign countries

- Local host country student/s

- Alone

- Other

☐ [Please specify who you lived with]

20) How did you find your accommodation?

(tick all that apply)

- University website

- International Relations Office of your sending university

- International Relations Office of your host university

- Online housing platforms

- Friends living in the city

- Former Erasmus students
- Private agencies
- Social media groups
- ESN section
- Other

☐ [Please, specify how you found your accommodation]

21) How far in advance did you begin looking for your accommodation before you moved in?

6 to 12 months before

3 to 5 months before

1 to 2 months before

At my arrival

I didn't look for accommodation

22. What has been the biggest challenge in finding your accommodation abroad?

Language

Lack of information

Costs

Landlord's conditions

Roommates

Safety

Location

Other

☐ [Please, specify the challenge you faced]

Part 4. HOST UNIVERSITY SERVICES

23) Was there a **welcome presentation** / introductory meeting / official welcoming of international students upon your arrival?

Yes

No

I arrived after

24) Was there an **orientation week** / welcome days before the start of the semester?

Yes

No

I arrived after

25) Were you offered a **buddy** / mentor / tutor to help you with the first days?

Yes

No

☐ 25.2) Did you eventually get a buddy?

Yes

No

□ 25.3) How useful was he/she?
[scale (1-10), 1=not useful at all ... 10=extremely useful]

26) Was there a **student association** helping international students (such as ESN) at your host-university?

Yes
No
I don't know

27) Did the host university offer you assistance with **accommodation**?

Yes
No
I don't know

□ 27.2. Did the university offer you any of the following possibilities?
(tick all that apply)

- to be accommodated with student/s from your **home country**
- to be accommodated with other **international student/s**
- to be accommodated with **local host country student/s**
- to live alone
- None of the above

28) Did you have **major problems** with any of the following topics at your host university?

No
Yes
Yes, with a comment below

- a) Admission
- b) Enrolment to courses
- c) Course schedule and exams schedule
- d) Accommodation
- e) Finances
- f) Visa
- g) Mental health issues (e.g. depression)
- h) Health problems
- i) Information technology (e.g. no internet connection)
- j) Student restaurant/cafeteria (e.g. food issues related to religion)
- k) Other (Please, specify in the field below)

29) If you ticked "Yes, with a comment" to any of the problems above, please add your comment below:

[Field space for open question]

30) Please evaluate how satisfied are you with the **host university services** regarding international students?

- Very dissatisfied,
- Rather dissatisfied,
- Neither dissatisfied nor satisfied,
- Rather satisfied,
- Very satisfied

Part 5. ACADEMIC AND COURSEWORK ACTIVITIES

31) In which language were your classes held (=language of instruction)?
(*tick both, if you had classes in more languages*)

- In the local host country language
[Choose the local host country language - Drop down language list]
- In a different language
[Choose the other language - Drop down language list]

32) How would you rate your academic achievements / results at your host university? (compare to your peer-students at the host university)

- Above the average
- Average
- Below the average
- Hard to say

33) Was there a specific subject/course related to intercultural differences or intercultural communication?

- Yes
- No
- I don't know

☐ 33.2) Did you attend such a course?

- Yes
- No

34) Was there a subject/course on learning the local language of the host country?

- Yes
- No
- I don't know

☐ 34.2) Did you attend the local language course?

- Yes
- No

35) Was there an **online** course (language course, webinar, etc.) other than the Online Linguistic Support (OLS, Link) that was offered to complement your exchange?

Yes

No

I don't know

□ 35.2) Did you attend such an online course?

Yes

No

□ 35.3. Did you have to pay a fee for the online course?

Yes

No

36) Please mark the proportion of international and local students during most of your classes / courses.

Only international students

Mostly international students

About an equal proportion of international and local students

Mostly local students

Only local students

37) Overall, how much do you agree that professors supported the interaction of students from different countries (e.g. by assigning mixed nationality teamwork)? (*1 = strongly disagree ... 5 = strongly agree*)

Strongly disagree

Disagree

Neither agree nor disagree

Agree

Strongly agree

Part 6. CAMPUS DISCRIMINATION AND ACADEMIC SUPPORT

38) Please read the following items and rate how much they fit with your experiences of being an international student at your host university. (*1 = strongly disagree ... 5 = strongly agree*)

Strongly disagree

Disagree

Neither disagree nor agree

Agree,

Strongly agree

a) I was treated differently or unfairly at my host university because of being an international student.

- b) I feel as though I was treated as less intelligent at my host university because of being an international student.
- c) I heard people at my host university make insensitive or degrading or insulting remarks about international students.
- d) Compared to local students, I didn't have equal access to resources and opportunities at my host university.
- e) Professors were willing to give helpful academic advice to international students
- f) I felt comfortable discussing academic issues with professors there when needed.
- g) Professors made a real effort to understand difficulties international students could have had with their academic work.

39) How often did the following people treat you unfairly or negatively because you were an exchange student:

- Never
- Rarely
- Sometimes
- Often
- Very often

- a) Students from host university
- b) Professors from host university
- c) Staff from host university

40) How satisfied were you with the approach and teaching methods (Professors, Lecturers, etc.) at your host university?

- Very dissatisfied,
- Rather dissatisfied,
- Neither dissatisfied nor satisfied,
- Rather satisfied,
- Very satisfied

41) What is your overall level of satisfaction with your **STUDIES** as an exchange student?

- Very dissatisfied,
- Rather dissatisfied,
- Neither dissatisfied nor satisfied,
- Rather satisfied,
- Very satisfied

Part 7. SOCIAL ACTIVITIES (FREE TIME / AFTER SCHOOL / VOLUNTARY)

42) Were the following voluntary social activities available during your stay?

Yes

No

I'm not sure

☐ Did you attend such activities?

Yes

No

- a) Language activities (e.g. tandem, exchange languages, café lingua)
- b) Leisure activities (e.g. trips or visiting tours)
- c) Entertainment activities (e.g. parties and informal meetings)
- d) Social activities involving the local community (e.g. SocialErasmus, Erasmus in Schools)
- e) International activities (e.g. country/nation presentations, international cafés, international dinners, international fairs)
- f) Sport activities (e.g. Sport days, Erasmus games)

43) Please mark the proportion of international and local students during the social activities you attended.

Only international students

Mostly international students

About an equal proportion of international and local students

Mostly local students

Only local students

44) How satisfied were you with the SOCIAL PROGRAMME that was available for international students at your host university?

Very dissatisfied

Rather dissatisfied

Neither dissatisfied nor satisfied

Rather satisfied

Very satisfied

Part 8. FRIENDSHIPS AT HOST UNIVERISTY

45) How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students?
(*local = students from the host country*)

0
1
2-5
6-15
16+

45.1) How much did you PLAN TO make friends with locals?

45.2) How much did you ACTUALLY succeed in making friends with locals?

Not at all
Very little
Little
Moderate
Much
Very much
Exceptionally

46) How many INTERNATIONAL friends did you make?
(*international = students from other foreign countries*)

0
1-5
2-5
6-15
16+

46.1) How much did you PLAN TO make international friends?

46.2) How much did you ACTUALLY succeed in making international friends?

Not at all
Very little
Little
Moderate
Much
Very much
Exceptionally

47) How many CO-NATIONAL friends did you make?
(*co-national = students from your home country*)

0
1-5
2-5
6-15
16 +

47.1) How much did you PLAN TO make co-national friends?

47.2) How much did you ACTUALLY succeed in making co-national friends?

Not at all
Very little
Little
Moderate
Much
Very much
Exceptionally

48) What do you see as the **main reasons** for interacting with local students?
(tick all that apply)

- I'm generally not interested in interacting with local students
- Cultural differences (values, ...)
- I will leave after one semester/year
- They are not interested in interaction
- I don't have enough self-confidence to start the interaction
- They have a different academic background
- They do not have enough language skills
- I do not have enough language skills
- There are not enough opportunities for interaction
- They have a different lifestyle
- Other
- None of the above

Part 9. FULFILLING PLANS:

In the following part, please indicate your plans BEFORE going abroad and evaluate the outcomes AFTER your stay.

49) Local language of the host country

a) How much did you plan to learn or improve the local language?

b) How much did you plan to learn or improve the local language?

Not at all
Very little
Little
Moderate
Much
Very much
Exceptionally

50) Language of instruction (e.g. English if you had classes in English).*

(*if the language of instruction was the local language, you can skip this question).

a) How much did you plan to learn or improve the language of instruction?

b) How much did you learn or improve the language of instruction?

Not at all

Very little
Little
Moderate
Much
Very much
Exceptionally

51) Free time(e.g. traveling, doing sports, participating in activities, meeting friends...)

a) How much free time did you plan to have?

b) How much free time did you really have?

Not at all
Very little
Little
Moderate
Much
Very much
Exceptionally

52) Academic knowledge

a) How much did you plan to improve your education and to gain useful academic knowledge related to your study discipline?

b) How much did you improve your education and gained useful academic knowledge related to your study discipline?

Not at all
Very little
Little
Moderate
Much
Very much
Exceptionally

53) Work, employability and career perspectives.

a) How much did you plan to improve your future work, employability and career perspectives by going on an exchange?

b) How much do you believe you improved your future work, employability and career perspectives by going on an exchange?

Not at all
Very little
Little
Moderate
Much
Very much
Exceptionally

54) Local host country's culture (history, habits, values, practices etc.)

a) How much did you plan to learn about the local host-country's culture?

b) How much did you learn about the local host-country's culture?

Not at all

Very little
Little
Moderate
Much
Very much
Exceptionally

55) Other cultures (history, habits, values, practices etc.)

a) How much did you plan to learn about different cultures?

b) How much did you learn about different cultures?

Not at all
Very little
Little
Moderate
Much
Very much
Exceptionally

56) Your home culture

a) How much did you plan to learn / self-reflect about your own culture?

b) How much did you learn about / realise your own culture?

Not at all
Very little
Little
Moderate
Much
Very much
Exceptionally

OVERALL SATISFACTION WITH STAY ABROAD

57) What is your overall level of satisfaction with your **STAY abroad** as an exchange student?

Very dissatisfied
Rather dissatisfied
Neither dissatisfied nor satisfied
Rather satisfied
Very satisfied

Part 10. RE-INTEGRATION

58) How long are you back from your study exchange?

1 month
2 months
3 months
4 months
5 months
LONGER than 5 months

59) Did your home university promote the possibility to go multiple* times abroad with the Erasmus+ programme?

(*up to 12 months per study cycle)

Yes

No

The following questions refer to how your home university helped you to benefit from your study abroad experience.

After your studies abroad, did your home university offer you the possibility...

60) ...to keep up your gained language skills (e.g. by attending a supplementary language course).

Yes

No

☐ 60.2) Did you subscribe to such a course?

Yes

No

61) ...to join a student association (such as ESN) to keep up the contact with international students?

Yes

No

☐ 61.2) Did you join such a student association?

Yes

No

62) ...to consult your career perspectives / future job opportunities?

Yes

No

☐ 62.2) Have you consulted your career with someone related to your home university?

Yes

No

63) ...to help future outgoing students from your home university (e.g. by telling them about your experiences at the host university)?

Yes

No

☐ 63.2) Have you helped any outgoing students?

Yes

No

64) ...to help future international students coming to your home university (e.g. by becoming their buddy)?

Yes

No

□ 64.2) Have you helped any incoming students?

Yes

No

65) Overall, how much do you agree or disagree with the statement: Universities should offer such “re-integration” services to returned study abroad students.

Totally disagree

Disagree

Neither disagree nor agree

Agree

Totally agree

66) Would you be willing to migrate abroad for work / in order to pursue your career?

Yes

No

67) Where do you think you will work after your studies?

In my home country

In the country where I studied abroad

Elsewhere in Europe

Elsewhere outside Europe

I'm not sure

10.4. Chí-kvadrát testy počtu přátel se zahraničními studenty

Zucastrnil jsi se BP? * 25 – Kolik máš zahraničních přátel? Crosstabulation

Count		25 - How many international friends do you have at your university?			
		0 friends	1 friend	2-5 friends	6-15 friends
Zucastrnil jsi se BP	Ano	195	135	453	218
	Ne	4095	1219	2112	469
Total		4290	1354	2565	687

Zucastrnil jsi se BP * 25 - How many international friends do you have at your university? Crosstabulation

Count		25 - How many international friends do you have at your university?	
		16+ friends	Total
Zucastrnil jsi se BP	Ano	250	1251
	Ne	221	8116
Total		471	9367

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1184,989 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	997,682	4	,000
Linear-by-Linear Association	1067,784	1	,000
N of Valid Cases	9367		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 62,90.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	-,229	,009	-26,975	,000
N of Valid Cases		9367			

a. Not assuming the null hypothesis.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	-,229	,009	-26,975	,000
N of Valid Cases	9367			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Jsi clenem studentske organizace? * 25 - How many international friends do you have at your university? Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?			
		0 friends	1 friend	2-5 friends	6-15 friends
Jsi clenem studentske organizace?	Ano	179	88	415	227
	Ne	4113	1269	2154	460
Total		4292	1357	2569	687

Jsi clenem studentske organizace? * 25 - How many international friends do you have at your university?

Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?	
		16+ friends	Total
Jsi clenem studentske organizace?	Ano	270	1179
	Ne	201	8197
Total		471	9376

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1471,235 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	1166,219	4	,000
Linear-by-Linear Association	1236,712	1	,000
N of Valid Cases	9376		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 59,23.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	-,235	,009	-27,372	,000
N of Valid Cases	9376			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

21 - Please mark the proportion of international and local students during most of your classes / courses. * 25 - How many international friends do you have at your university? Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?			
		0 friends	1 friend	2-5 friends	6-15 friends
21 - Please mark the proportion of international and local students during most of your classes / courses.	Only local	2219	395	516	137
	Mostly local	1908	891	1749	391
	Equal	101	51	232	110
	Mostly Int. S	29	14	57	38
	Only Int. S	20	6	8	9
Total		4277	1357	2562	685

21 - Please mark the proportion of international and local students during most of your classes / courses. * 25 - How many international friends do you have at your university? Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?	
		16+ friends	Total
21 - Please mark the proportion of international and local students during most of your classes / courses.	Only local	138	3405
	Mostly local	223	5162
	Equal	67	561
	Mostly Int. S	37	175
	Only Int. S	5	48
Total		470	9351

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1250,373 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	1188,814	16	,000
Linear-by-Linear Association	821,082	1	,000
N of Valid Cases	9351		

a. 2 cells (8,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,41.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,223	,007	31,688	,000
N of Valid Cases	9351			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Přátelství_Bar_Opport * 25 - How many international friends do you have at your university?

Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?			
		0 friends	1 friend	2-5 friends	6-15 friends
Přátelství_Bar_Opport	,00	2492	850	1822	530
	1,00	1813	511	757	159
Total		4305	1361	2579	689

Přátelství_Bar_Opport * 25 - How many international friends

do you have at your university? Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?	
		16+ friends	Total
Přátelství_Bar_Opport	,00	414	6108
	1,00	59	3299
Total		473	9407

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	284,074 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	304,923	4	,000
Linear-by-Linear Association	279,631	1	,000
N of Valid Cases	9407		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 165,88.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	-,171	,010	-16,803	,000
N of Valid Cases	9407			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Přátelství_Bar_None * 25 - How many international friends do you have at your university?

Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?			
		0 friends	1 friend	2-5 friends	6-15 friends
Přátelství_Bar_None	,00	3502	1104	1877	465
	1,00	803	257	702	224
Total		4305	1361	2579	689

Přátelství_Bar_None * 25 - How many international friends do you have at your university? Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?	
		16+ friends	Total
Přátelství_Bar_None	,00	281	7229
	1,00	192	2178
Total		473	9407

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	201,681 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	191,449	4	,000
Linear-by-Linear Association	185,898	1	,000
N of Valid Cases	9407		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 109,51.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,121	,010	12,372	,000
N of Valid Cases	9407			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

23.2 prev - Did you participate? a) Language activities * 25 - How many international friends do you have at your university? Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?			
		0 friends	1 friend	2-5 friends	6-15 friends
23.2 prev - Did you participate? a) Language activities	Yes	207	130	479	206
	No	790	312	556	158
Total		997	442	1035	364

23.2 prev - Did you participate? a) Language activities * 25 - How many international friends do you have at your university?

Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?	
		16+ friends	Total
23.2 prev - Did you	Yes	224	1246

participate? a) Language activities	No	85	1901
Total		309	3147

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	370,145 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	380,417	4	,000
Linear-by-Linear Association	366,763	1	,000
N of Valid Cases	3147		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 122,34.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	-,368	,018	-20,592	,000
N of Valid Cases	3147			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

23.2 prev - Did you participate? b) Leisure activities * 25 - How many international friends do you have at your university? Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?			
		0 friends	1 friend	2-5 friends	6-15 friends
23.2 prev - Did you participate? b) Leisure activities	Yes	310	141	496	257
	No	885	339	677	176
Total		1195	480	1173	433

23.2 prev - Did you participate? b) Leisure activities * 25 - How many international friends do you have at your university?

Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?	
		16+ friends	Total
23.2 prev - Did you participate? b) Leisure activities	Yes	281	1485
	No	72	2149
Total		353	3634

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	417,796 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	426,152	4	,000
Linear-by-Linear Association	385,855	1	,000
N of Valid Cases	3634		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 144,25.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	-,345	,017	-20,171	,000
N of Valid Cases		3634			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

23.2 prev - Did you participate? c) Entertainment activities * 25 - How many international friends do you have at your university? Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?			
		0 friends	1 friend	2-5 friends	6-15 friends
23.2 prev - Did you participate? c) Entertainment activities	Yes	818	411	1200	432
	No	1302	374	591	98
Total		2120	785	1791	530

23.2 prev - Did you participate? c) Entertainment activities * 25 - How many international friends do you have at your university?

Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?	Total
		16+ friends	
23.2 prev - Did you participate? c) Entertainment activities	Yes	359	3220
	No	31	2396
Total		390	5616

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	699,827 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	754,606	4	,000
Linear-by-Linear Association	698,424	1	,000
N of Valid Cases	5616		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 166,39.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	-,382	,013	-29,439	,000
N of Valid Cases		5616			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

23.2 prev - Did you participate? d) Social activities involving the local co * 25 - How many international friends do you have at your university? Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?			
		0 friends	1 friend	2-5 friends	6-15 friends
23.2 prev - Did you	Yes	125	68	303	176

participate? d) Social activities involving the local co	No	581	216	458	131
Total		706	284	761	307

23.2 prev - Did you participate? d) Social activities involving the local co * 25 - How many international friends do you have at your university? Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?	Total
		16+ friends	
23.2 prev - Did you participate? d) Social activities involving the local co	Yes	240	912
	No	69	1455
Total		309	2367

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	400,987 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	413,432	4	,000
Linear-by-Linear Association	386,858	1	,000
N of Valid Cases	2367		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 109,42.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	-,434	,020	-21,668	,000
N of Valid Cases		2367			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

23.2 prev - Did you participate? e) International activities * 25 - How many international friends do you have at your university? Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?			
		0 friends	1 friend	2-5 friends	6-15 friends
23.2 prev - Did you	Yes	250	156	618	302
participate? e) International	No	622	216	427	102
activities					
Total		872	372	1045	404

23.2 prev - Did you participate? e) International activities * 25 - How many international friends do you have at your university?

Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?	Total
		16+ friends	
23.2 prev - Did you	Yes	302	1628
participate? e) International	No	35	1402
activities			
Total		337	3030

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	499,758 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	537,784	4	,000
Linear-by-Linear Association	499,071	1	,000
N of Valid Cases	3030		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 155,93.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	-,449	,017	-25,875	,000

N of Valid Cases	3030		
------------------	------	--	--

- a. Not assuming the null hypothesis.
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

23.2 prev - Did you participate? e) Sport activities * 25 - How many international friends do you have at your university? Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?			
		0 friends	1 friend	2-5 friends	6-15 friends
23.2 prev - Did you participate? e) Sport activities	Yes	271	118	372	166
	No	742	246	523	147
Total		1013	364	895	313

23.2 prev - Did you participate? e) Sport activities * 25 - How many international friends do you have at your university?

Crosstabulation

Count

		25 - How many international friends do you have at your university?	
		16+ friends	Total
23.2 prev - Did you participate? e) Sport activities	Yes	204	1131
	No	95	1753
Total		299	2884

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	205,794 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	205,857	4	,000
Linear-by-Linear Association	198,093	1	,000
N of Valid Cases	2884		

- a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 117,26.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	-,276	,020	-14,128	,000
N of Valid Cases	2884			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

10.5. Chí-kvadrát testy přístupu ke studiu v zahraničí

Nezájem o typický životní styl Erasmus studentů * 12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies? Crosstabulation

Count

		12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies?		
		Yes, arranged	Yes, not arranged	Not sure yet
Nezájem o typický životní styl Erasmus studentů	Ano	64	397	438
	Ne	885	4523	2137
Total		949	4920	2575

Nezájem o typický životní styl Erasmus studentů * 12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies? Crosstabulation

Count

		12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies?	
		No	Total
Nezájem o typický životní styl Erasmus studentů	Ano	308	1207
	Ne	689	8234
Total		997	9441

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	463,594 ^a	3	,000

Likelihood Ratio	408,291	3	,000
Linear-by-Linear Association	406,988	1	,000
N of Valid Cases	9441		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 121,33.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	-,141	,008	-17,635	,000
N of Valid Cases	9441			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Hrozba promrhání času kvůli prodloužení studia * 12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies? Crosstabulation

Count

		12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies?		
		Yes, arranged	Yes, not arranged	Not sure yet
Hrozba promrhání času kvůli prodloužení studia	Ano	261	1826	1345
	Ne	688	3094	1230
Total		949	4920	2575

Hrozba promrhání času kvůli prodloužení studia * 12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies? Crosstabulation

Count

		12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies?	
		No	Total
Hrozba promrhání času kvůli prodloužení studia	Ano	512	3944
	Ne	485	5497

Hrozba promrhání času kvůli prodloužení studia * 12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies? Crosstabulation

Count

		12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies?	Total
		No	
Hrozba promrhání času kvůli prodloužení studia	Ano	512	3944
	Ne	485	5497
Total		997	9441

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	276,817 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	278,954	3	,000
Linear-by-Linear Association	238,233	1	,000
N of Valid Cases	9441		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 396,45.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	-,174	,011	-16,491	,000
N of Valid Cases		9441			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

25 - How many international friends do you have at your university? * 12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies?

Crosstabulation

Count

		12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies?		
		Yes, arranged	Yes, not arranged	Not sure yet
25 - How many international friends do you have at your university?	0 friends	315	2010	1384
	1 friend	147	731	363
	2-5 friends	298	1465	611
	6-15 friends	98	419	132
	16+ friends	84	272	81
Total		942	4897	2571

25 - How many international friends do you have at your university? *

12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies? Crosstabulation

Count

		12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies?	Total
		No	
25 - How many international friends do you have at your university?	0 friends	593	4302
	1 friend	120	1361
	2-5 friends	203	2577
	6-15 friends	40	689
	16+ friends	36	473
Total		992	9402

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	293,873 ^a	12	,000
Likelihood Ratio	294,834	12	,000
Linear-by-Linear Association	256,503	1	,000
N of Valid Cases	9402		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 47,39.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	-,132	,008	-17,067	,000
N of Valid Cases	9402			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Věk_ordinal * 12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies? Crosstabulation

Count

		12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies?				Total
		Yes, arranged	Yes, not arranged	Not sure yet	No	
Věk_ordinal	16 - 19	128	1069	433	49	1679
	20 - 22	490	2560	1203	358	4611
	23 - 25	254	905	635	341	2135
	26 - 29	46	251	162	158	617
	30 - 38	31	135	142	91	399
Total		949	4920	2575	997	9441

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	551,890 ^a	12	,000
Likelihood Ratio	537,267	12	,000
Linear-by-Linear Association	288,004	1	,000
N of Valid Cases	9441		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 40,11.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,118	,008	15,148	,000
N of Valid Cases	9441			

- Not assuming the null hypothesis.
- Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Zucastnil jsi se BP * 12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies? Crosstabulation

Count

		12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies?		
		Yes, arranged	Yes, not arranged	Not sure yet
Zucastnil jsi se BP	Ano	221	763	192
	Ne	723	4133	2370
Total		944	4896	2562

Zucastnil jsi se BP * 12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies? Crosstabulation

Count

		12 - Are you planning to study, volunteer or do an internship abroad during your university studies?	
		No	Total
Zucastnil jsi se BP	Ano	75	1251
	Ne	918	8144
Total		993	9395

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	208,973 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	211,707	3	,000
Linear-by-Linear Association	183,053	1	,000
N of Valid Cases	9395		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 125,70.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,104	,007	14,303	,000
N of Valid Cases	9395			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

10.6. Chí-kvadrát testy počtu přátel s domácími studenty

11 - How long was your study abroad? * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	
		0 friends	1 friend
11 - How long was your study abroad?	3-6 months (1 semester)	692	887
	6-12 months (2 semesters)	148	263
	Total	840	1150

11 - How long was your study abroad? * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	
		2-5 friends	6-15 friends
11 - How long was your study abroad?	3-6 months (1 semester)	4026	1959
	6-12 months (2 semesters)	1483	1114
	Total	5509	3073

11 - How long was your study abroad? * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	
		16+ friends	Total
11 - How long was your study abroad?	3-6 months (1 semester)	592	8156
	6-12 months (2 semesters)	663	3671
Total		1255	11827

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	467,587 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	454,751	4	,000
Linear-by-Linear Association	411,483	1	,000
N of Valid Cases	11827		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 260,73.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,186	,009	20,233	,000
N of Valid Cases	11827			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

19 - MC - Who were you accommodated with? - c) Local host country student?/s * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	
		0 friends	1 friend

19 - MC - Who were you accommodated with? - c)	Not with local students	683	885
	Local host country student?/s	158	267
Local host country student?/s			
Total		841	1152

19 - MC - Who were you accommodated with? - c) Local host country student?/s * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	
		2-5 friends	6-15 friends
19 - MC - Who were you accommodated with? - c)	Not with local students	4005	2001
	Local host country student?/s	1509	1072
Local host country student?/s			
Total		5514	3073

19 - MC - Who were you accommodated with? - c) Local host country student?/s * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	
		16+ friends	Total
19 - MC - Who were you accommodated with? - c)	Not with local students	798	8372
Local host country student?/s	Local host country student?/s	459	3465
Local host country student?/s			
Total		1257	11837

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	153,603 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	155,862	4	,000

Linear-by-Linear Association	145,715	1	,000
N of Valid Cases	11837		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 246,18.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,111	,009	12,385	,000
N of Valid Cases	11837			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

31 - MC - In which language were your classes held (=language of instruction) - a) In the local host country language * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	
		0 friends	1 friend
31 - MC - In which language were your classes held (=language of instruction) - a) In the local host country language	Not in the local language	478	636
	a) In the local host country language	363	516
	Total	841	1152

31 - MC - In which language were your classes held (=language of instruction) - a) In the local host country language * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	
		2-5 friends	6-15 friends
31 - MC - In which language	Not in the local language	2670	1264

were your classes held	a) In the local host country	2844	1809
(=language of instruction) - a)	language		
In the local host country			
language			
Total		5514	3073

31 - MC - In which language were your classes held (=language of instruction) - a) In the local host country language * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	
		16+ friends	Total
31 - MC - In which language	Not in the local language	410	5458
were your classes held	a) In the local host country	847	6379
(=language of instruction) - a)	language		
the local host country language			
Total		1257	11837

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	211,920 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	214,369	4	,000
Linear-by-Linear Association	203,053	1	,000
N of Valid Cases	11837		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 387,78.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,142	,010	14,577	,000
N of Valid Cases	11837			

- a. Not assuming the null hypothesis.
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

36 - Please mark the proportion of international and local students during most of your classes / courses. * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)		
		0 friends	1 friend	2-5 friends
36 - Please mark the proportion of international and local students during most of your classes / courses.	Only IS	112	116	516
	Mostly IS	225	332	1214
	Equal	139	215	1057
	Mostly LS	300	424	2321
	Only LS	62	64	399
Total		838	1151	5507

36 - Please mark the proportion of international and local students during most of your classes / courses. * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)		
		6-15 friends	16+ friends	Total
36 - Please mark the proportion of international and local students during most of your classes / courses.	Only IS	223	105	1072
	Mostly IS	541	192	2504
	Equal	583	188	2182
	Mostly LS	1447	613	5105
	Only LS	276	159	960
Total		3070	1257	11823

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	220,829 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	216,251	16	,000
Linear-by-Linear Association	161,270	1	,000

N of Valid Cases	11823		
------------------	-------	--	--

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 68,04.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,091	,007	13,135	,000
N of Valid Cases	11823			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

37 - Overall, how much do you agree that professors supported the interaction of students from different countries (e.g. by assigning mixed nationality teamwork). * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)

Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)		
		0 friends	1 friend	2-5 friends
37 - Overall, how much do you agree that professors supported the interaction of students from different countries (e.g. by assigning mixed nationality teamwork).	Strongly disagree	76	68	253
	Disagree	108	159	598
	Neither	237	304	1405
	Agree	229	365	1821
	Strongly Agree	125	190	1031
Total		775	1086	5108

37 - Overall, how much do you agree that professors supported the interaction of students from different countries (e.g. by assigning mixed nationality teamwork). * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)		
		6-15 friends	16+ friends	Total
37 - Overall, how much do you agree that professors supported the interaction of	Strongly disagree	118	46	561
	Disagree	220	84	1169
	Neither	724	251	2921

students from different countries (e.g. by assigning mixed nationality teamwork).	Agree	1070	415	3900
	Strongly Agree	664	302	2312
Total		2796	1098	10863

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	176,968 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	171,648	16	,000
Linear-by-Linear Association	148,393	1	,000
N of Valid Cases	10863		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 40,02.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,087	,007	12,027	,000
N of Valid Cases	10863			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

42 - AV - In how many social activities did you participate? * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)			
		0 friends	1 friend	2-5 friends	6-15 friends
42 - AV - In how many social activities did you participate?	None	117	116	409	232
	One	117	119	510	211
	Two	174	247	907	390
	Three	202	277	1315	606
	Four	150	244	1318	709
	Five	64	108	762	600
	Six	17	41	293	325
Total		841	1152	5514	3073

42 - AV - In how many social activities did you participate? * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)

Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	Total
		16+ friends	
42 - AV - In how many social activities did you participate?	None	77	951
	One	92	1049
	Two	139	1857
	Three	184	2584
	Four	272	2693
	Five	260	1794
	Six	233	909
Total		1257	11837

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	690,716 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	658,530	24	,000
Linear-by-Linear Association	453,775	1	,000
N of Valid Cases	11837		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 64,58.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	,155	,007	21,705	,000
N of Valid Cases		11837			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

43 - Please mark the proportion of international and local students during the social activities you attended. * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)		
		0 friends	1 friend	2-5 friends
43 - Please mark the proportion of international and local students during the social activities you attended.	Only IS	165	195	561
	Mostly IS	521	769	3672
	Equal	87	114	846
	Mostly LS	39	46	333
	Only LS	7	17	45
Total		819	1141	5457

43 - Please mark the proportion of international and local students during the social activities you attended. * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)		Total
		6-15 friends	16+ friends	
43 - Please mark the proportion of international and local students during the social activities you attended.	Only IS	220	83	1224
	Mostly IS	1987	716	7665
	Equal	583	308	1938
	Mostly LS	224	110	752
	Only LS	36	30	135
Total		3050	1247	11714

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	352,482 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	332,881	16	,000
Linear-by-Linear Association	233,944	1	,000
N of Valid Cases	11714		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,44.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,102	,006	16,367	,000
N of Valid Cases	11714			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students? I) None of the above * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

	45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)		
	0 friends	1 friend	2-5 friends
48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students? I) None of the above	803	1110	4982
Not I) None of the above	38	42	532
Total	841	1152	5514

48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students? I) None of the above * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

	45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)		Total
	6-15 friends	16+ friends	
48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students? I) None of the above	2291	685	9871
Not I) None of the above	782	572	1966
Total	3073	1257	11837

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1352,552 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	1256,917	4	,000
Linear-by-Linear Association	1099,810	1	,000
N of Valid Cases	11837		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 139,68.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,254	,008	32,777	,000
N of Valid Cases	11837			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students? d)

They are not interested in interaction * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)

Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	
		0 friends	1 friend
48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students? d) They are not interested in interaction	Not d) d) They are not interested in interaction	300 541	422 730
Total		841	1152

48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students? d) They are not interested in interaction * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

	45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	
	2-5 friends	6-15 friends
48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students?	2826	2074
Not d) d) They are not interested in interaction	2688	999
d) They are not interested in interaction		
Total	5514	3073

48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students? d) They are not interested in interaction * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

	45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	Total
	16+ friends	
48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students?	1032	6654
Not d) d) They are not interested in interaction	225	5183
d) They are not interested in interaction		
Total	1257	11837

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	879,802 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	919,023	4	,000
Linear-by-Linear Association	834,413	1	,000
N of Valid Cases	11837		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 368,24.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	-,291	,009	-31,525	,000
N of Valid Cases	11837			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students? i)

There are not enough opportunities for interaction * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)

Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	
		0 friends	1 friend
48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students? i) There are not enough opportunities for interaction	Not i)	381	532
	i) There are not enough opportunities for interaction	460	620
	Total	841	1152

48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students? i) There are not enough opportunities for interaction * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	
		2-5 friends	6-15 friends
48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students? i) There are not enough opportunities for interaction	Not i)	3257	2254
	i) There are not enough opportunities for interaction	2257	819
	Total	5514	3073

48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students?

i) There are not enough opportunities for interaction * 45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) Crosstabulation

Count

		45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	
		16+ friends	Total
48 - MC - What do you see as the main reasons for interacting with local students? i) There are not enough opportunities for interaction	Not i)	1089	7513
	i) There are not enough opportunities for interaction	168	4324
	Total	1257	11837

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	734,587 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	777,431	4	,000
Linear-by-Linear Association	696,386	1	,000
N of Valid Cases	11837		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 307,21.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	-,257	,009	-28,632	,000
N of Valid Cases		11837			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

10.7. Chí-kvadrát testy celkové spokojenosti se zahraničním pobytem

30 - Please evaluate how satisfied are you with the host university services regarding international students? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
30 - Please evaluate how satisfied are you with the host university services regarding international students?	Very dissatisfied	312	56	27
	Rather dissatisfied	225	190	129
	Neither	54	71	123
	Rather satisfied	110	78	101
	Very satisfied	72	21	26
Total		773	416	406

30 - Please evaluate how satisfied are you with the host university services regarding international students? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
30 - Please evaluate how satisfied are you with the host university services regarding international students?	Very dissatisfied	136	798	1329
	Rather dissatisfied	495	689	1728
	Neither	498	575	1321
	Rather satisfied	1173	2243	3705
	Very satisfied	365	3265	3749
Total		2667	7570	11832

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2843,605 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	2641,917	16	,000
Linear-by-Linear Association	1437,371	1	,000

N of Valid Cases	11832		
------------------	-------	--	--

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 45,33.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,245	,006	39,435	,000
N of Valid Cases	11832			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

41 - What is your overall level of satisfaction with your STUDIES as an exchange student? * 57 -

What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?

Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
41 - What is your overall level of satisfaction with your STUDIES as an exchange student?	Very dissatisfied	389	55	29
	Dissatisfied	203	203	98
	Neither	69	85	169
	Satisfied	83	60	89
	Very satisfied	27	13	21
Total		771	416	406

41 - What is your overall level of satisfaction with your STUDIES as an exchange student? *

57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange

student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
41 - What is your overall level of satisfaction with your STUDIES as an exchange student?	Very dissatisfied	62	265	800
	Dissatisfied	350	458	1312
	Neither	446	599	1368
	Satisfied	1455	2530	4217
	Very satisfied	352	3712	4125
Total		2665	7564	11822

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5556,946 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	4294,312	16	,000
Linear-by-Linear Association	3386,018	1	,000
N of Valid Cases	11822		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 27,47.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,341	,006	55,976	,000
N of Valid Cases	11822			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

44 - How satisfied were you with the SOCIAL PROGRAMME that was available for international students at your host university? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
44 - How satisfied were you with the SOCIAL PROGRAMME that was available for international students at your host university?	Very dissatisfied	310	69	31
	Dissatisfied	227	159	74
	Neither	150	134	196
	Satisfied	60	43	86
	Very satisfied	25	11	17
Total		772	416	404

44 - How satisfied were you with the SOCIAL PROGRAMME that was available for international students at your host university? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
44 - How satisfied were you with the SOCIAL PROGRAMME that was available for international students at your host university?	Very dissatisfied	144	307	861
	Dissatisfied	335	504	1299
	Neither	740	1198	2418
	Satisfied	1149	2585	3923
	Very satisfied	289	2952	3294
Total		2657	7546	11795

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3590,503 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	3140,883	16	,000
Linear-by-Linear Association	2570,457	1	,000
N of Valid Cases	11795		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 29,49.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	,305	,006	50,507	,000
N of Valid Cases		11795			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

23, 24, 25, 26, 27 + 33, 34 - AV - Sum of offered services - How many support services were offered. * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
23, 24, 25, 26, 27 + 33, 34 - No service		6	9	7
AV - Sum of offered One service		12	18	23

services - How many support services were offered.	Two services	44	43	45
	Three services	91	71	69
	Four services	149	89	78
	Five services	194	90	98
	Six services	180	71	52
	Seven services	98	26	34
Total		774	417	406

23, 24, 25, 26, 27 + 33, 34 - AV - Sum of offered services - How many support services were offered. * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
23, 24, 25, 26, 27 + 33, 34 -	No service	24	32	78
AV - Sum of offered	One service	93	116	262
services - How many	Two services	211	328	671
support services were	Three services	383	684	1298
offered.	Four services	589	1307	2212
	Five services	648	1999	3029
	Six services	480	2074	2857
	Seven services	239	1032	1429
Total		2667	7572	11836

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	455,153 ^a	28	,000
Likelihood Ratio	438,135	28	,000
Linear-by-Linear Association	145,809	1	,000
N of Valid Cases	11836		

a. 2 cells (5,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,68.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.

Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	,111	,006	17,367	,000
N of Valid Cases		11836			

- a. Not assuming the null hypothesis.
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

28 - AV - Sum of major problems - Did you have major problems with any of the following topics at your host university? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
28 - AV - Sum of major problems - Did you have major problems with any of the following topics at your host university?	No problems	274	67	69
	One problem	181	86	65
	Two problems	159	89	84
	Three problems	87	66	75
	Four problems	36	51	51
	Five problems	12	27	30
	Six problems	11	17	18
	Seven problems	6	7	5
	Eight problems	1	4	2
	Nine problems	2	1	3
	Ten problems	2	0	0
	Eleven problems	3	2	4
Total		774	417	406

28 - AV - Sum of major problems - Did you have major problems with any of the following topics at your host university? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
28 - AV - Sum of major problems - Did you have major problems with any of the following topics at your host university?	No problems	638	3036	4084
	One problem	669	1921	2922
	Two problems	628	1421	2381
	Three problems	375	722	1325
	Four problems	185	294	617

	Five problems	102	107	278
	Six problems	38	39	123
	Seven problems	17	6	41
	Eight problems	4	6	17
	Nine problems	2	5	13
	Ten problems	4	9	15
	Eleven problems	5	6	20
Total		2667	7572	11836

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	823,751 ^a	44	,000
Likelihood Ratio	729,236	44	,000
Linear-by-Linear Association	271,677	1	,000
N of Valid Cases	11836		

a. 21 cells (35,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,45.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	-,133	,006	-21,072	,000
N of Valid Cases	11836			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

38 - I was treated differently or unfairly at my host university because of being an international student. * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
38 - I was treated differently or unfairly at my host university because of being an international student.	Strongly disagree	405	120	91
	Disagree	222	143	130
	Neither	87	77	112
	Agree	47	55	63

	Strongly agree	11	18	9
Total		772	413	405

38 - I was treated differently or unfairly at my host university because of being an international student. * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
38 - I was treated differently or unfairly at my host university because of being an international student.	Strongly disagree	1079	4616	6311
	Disagree	927	1891	3313
	Neither	404	639	1319
	Agree	224	357	746
	Strongly agree	21	54	113
Total		2655	7557	11802

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	768,349 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	719,780	16	,000
Linear-by-Linear Association	251,749	1	,000
N of Valid Cases	11802		

a. 2 cells (8,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,88.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	-,133	,006	-22,290	,000
N of Valid Cases		11802			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

38 - I feel as though I was treated as less intelligent at my host university because of being an international student. * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
38 - I feel as though I was treated as less intelligent at my host university because of being an international student.	Strongly disagree	423	140	109
	Disagree	217	142	134
	Neither	72	69	86
	Agree	44	48	61
	Strongly agree	12	17	13
Total		768	416	403

38 - I feel as though I was treated as less intelligent at my host university because of being an international student. * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
38 - I feel as though I was treated as less intelligent at my host university because of being an international student.	Strongly disagree	1211	4942	6825
	Disagree	831	1678	3002
	Neither	349	541	1117
	Agree	227	327	707
	Strongly agree	36	59	137
Total		2654	7547	11788

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	704,558 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	670,698	16	,000
Linear-by-Linear Association	250,438	1	,000
N of Valid Cases	11788		

a. 2 cells (8,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,68.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	-,131	,006	-22,319	,000
N of Valid Cases	11788			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

38 - I heard people at my host university make insensitive or degrading or insulting remarks about international students. * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
38 - I heard people at my host university make insensitive or degrading or insulting remarks about international students.	Strongly disagree	474	156	143
	Disagree	190	148	122
	Neither	57	62	86
	Agree	32	39	42
	Strongly agree	13	10	8
Total		766	415	401

38 - I heard people at my host university make insensitive or degrading or insulting remarks about international students. * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
38 - I heard people at my host university make insensitive or degrading or insulting remarks about international students.	Strongly disagree	1358	5213	7344
	Disagree	831	1569	2860
	Neither	292	450	947
	Agree	148	250	511
	Strongly agree	20	48	99
Total		2649	7530	11761

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	614,885 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	571,401	16	,000
Linear-by-Linear Association	201,104	1	,000
N of Valid Cases	11761		

a. 2 cells (8,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,38.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	-,114	,006	-19,736	,000
N of Valid Cases	11761			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

38 - Compared to local students, I didn't have equal access to resources and opportunities at my host university. * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
38 - Compared to local students, I didn't have equal access to resources and opportunities at my host university.	Strongly disagree	377	119	87
	Disagree	223	133	114
	Neither	83	75	109
	Agree	63	60	69
	Strongly agree	19	25	25
Total		765	412	404

38 - Compared to local students, I didn't have equal access to resources and opportunities at my host university. * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?	
		Rather satisfied	Very satisfied
			Total

38 - Compared to local students, I didn't have equal access to resources and opportunities at my host university.	Strongly disagree	1014	4415	6012
	Disagree	850	1825	3145
	Neither	409	693	1369
	Agree	321	477	990
	Strongly agree	57	107	233
Total		2651	7517	11749

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	719,398 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	687,551	16	,000
Linear-by-Linear Association	233,508	1	,000
N of Valid Cases	11749		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,01.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	-,134	,006	-22,197	,000
N of Valid Cases	11749			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

38 - Professors were willing to give helpful academic advice to international students * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?

Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
38 - Professors were willing to give helpful academic advice to international students	Strongly disagree	51	24	29
	Disagree	75	70	54
	Neither	153	101	136
	Agree	303	158	151
	Strongly agree	188	61	34
Total		770	414	404

38 - Professors were willing to give helpful academic advice to international students * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?

Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
38 - Professors were willing to give helpful academic advice to international students	Strongly disagree	124	310	538
	Disagree	247	435	881
	Neither	591	1107	2088
	Agree	1206	3188	5006
	Strongly agree	490	2503	3276
Total		2658	7543	11789

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	530,236 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	532,612	16	,000
Linear-by-Linear Association	220,231	1	,000
N of Valid Cases	11789		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 18,44.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	,123	,006	20,118	,000
N of Valid Cases		11789			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

38 - I felt comfortable discussing academic issues with professors there when needed. * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?

Crosstabulation

Count

	57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?
--	---

		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
38 - I felt comfortable discussing academic issues with professors there when needed.	Strongly disagree	41	27	28
	Disagree	61	69	60
	Neither	133	100	142
	Agree	351	158	135
	Strongly agree	184	57	38
Total		770	411	403

**38 - I felt comfortable discussing academic issues with professors there when needed. * 57 -
What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?**

Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
38 - I felt comfortable discussing academic issues with professors there when needed.	Strongly disagree	96	248	440
	Disagree	278	369	837
	Neither	629	1049	2053
	Agree	1219	3273	5136
	Strongly agree	432	2597	3308
Total		2654	7536	11774

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)
Pearson Chi-Square	751,254 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	746,065	16	,000
Linear-by-Linear Association	268,451	1	,000
N of Valid Cases	11774		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 15,06.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	,144	,006	23,866	,000
N of Valid Cases		11774			

- a. Not assuming the null hypothesis.
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

38 - Professors made a real effort to understand difficulties international students could have had with their academic work. * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
38 - Professors made a real effort to understand difficulties international students could have had with their academic work.	Strongly disagree	54	37	41
	Disagree	81	71	85
	Neither	174	124	150
	Agree	280	138	90
	Strongly agree	181	45	37
Total		770	415	403

38 - Professors made a real effort to understand difficulties international students could have had with their academic work. * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
38 - Professors made a real effort to understand difficulties international students could have had with their academic work.	Strongly disagree	154	250	536
	Disagree	367	601	1205
	Neither	838	1742	3028
	Agree	927	2762	4197
	Strongly agree	367	2188	2818
Total		2653	7543	11784

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	593,650 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	601,134	16	,000
Linear-by-Linear Association	211,294	1	,000
N of Valid Cases	11784		

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	593,650 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	601,134	16	,000
Linear-by-Linear Association	211,294	1	,000
N of Valid Cases	11784		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 18,33.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,129	,006	20,720	,000
N of Valid Cases	11784			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

37 - Overall, how much do you agree that professors supported the interaction of students from different countries (e.g. by assigning mixed nationality teamwork). * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
37 - Overall, how much do you agree that professors supported the interaction of students from different countries (e.g. by assigning mixed nationality teamwork).	Strongly disagree	52	44	49
	Disagree	74	64	81
	Neither	195	128	107
	Agree	247	90	93
	Strongly Agree	126	47	31
Total		694	373	361

37 - Overall, how much do you agree that professors supported the interaction of students from different countries (e.g. by assigning mixed nationality teamwork). * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

	57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?	Total
--	---	-------

		Rather satisfied	Very satisfied	
37 - Overall, how much do you agree that professors supported the interaction of students from different countries (e.g. by assigning mixed nationality teamwork).	Strongly disagree	149	271	565
	Disagree	355	593	1167
	Neither	744	1744	2918
	Agree	880	2594	3904
	Strongly Agree	291	1814	2309
Total		2419	7016	10863

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	515,300 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	505,116	16	,000
Linear-by-Linear Association	217,022	1	,000
N of Valid Cases	10863		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 18,78.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	,126	,006	19,530	,000
N of Valid Cases		10863			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

42 - AV - How many social activities were available for you? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?			
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither	Rather satisfied
42 - AV - How many social activities were available for you?	None	20	38	34	142
	One	36	29	40	163
	Two	71	54	64	261
	Three	96	68	76	414
	Four	133	79	75	614
	Five	197	79	63	624

	Six	221	70	54	449
Total		774	417	406	2667

42 - AV - How many social activities were available for you? * 57

- What is your overall level of satisfaction with your STAY

abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?	Total
		Very satisfied	
42 - AV - How many social activities were available for you?	None	172	406
	One	210	478
	Two	466	916
	Three	873	1527
	Four	1536	2437
	Five	2165	3128
	Six	2150	2944
Total		7572	11836

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	566,437 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	539,678	24	,000
Linear-by-Linear Association	160,370	1	,000
N of Valid Cases	11836		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,93.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	,115	,006	17,911	,000
N of Valid Cases		11836			

- a. Not assuming the null hypothesis.
- b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

42 - AV - In how many social activities did you participate? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?			
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither	Rather satisfied
42 - AV - In how many social activities did you participate?	None	57	69	83	306
	One	74	60	65	316
	Two	87	92	85	543
	Three	168	65	83	608
	Four	172	80	53	530
	Five	142	33	22	274
	Six	74	18	15	90
Total		774	417	406	2667

42 - AV - In how many social activities did you participate? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?	
		Very satisfied	Total
42 - AV - In how many social activities did you participate?	None	434	949
	One	535	1050
	Two	1051	1858
	Three	1658	2582
	Four	1859	2694
	Five	1322	1793
	Six	713	910
Total		7572	11836

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	652,807 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	648,036	24	,000
Linear-by-Linear Association	140,451	1	,000
N of Valid Cases	11836		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 31,21.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,123	,006	19,189	,000
N of Valid Cases	11836			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	0 friends	42	51	76
	1 friend	58	69	72
	2-5 friends	350	211	176
	6-15 friends	213	66	69
	16+ friends	109	19	13
Total		772	416	406

45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country) * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

	57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?	Total

		Rather satisfied	Very satisfied	
45 - How many friends did you have among LOCAL HOST COUNTRY students? (local = students from the host country)	0 friends	265	404	838
	1 friend	349	604	1152
	2-5 friends	1405	3363	5505
	6-15 friends	491	2230	3069
	16+ friends	151	962	1254
Total		2661	7563	11818

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	557,846 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	551,117	16	,000
Linear-by-Linear Association	94,410	1	,000
N of Valid Cases	11818		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 28,79.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,106	,006	17,490	,000
N of Valid Cases	11818			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

46 - How many INTERNATIONAL friends did you make? (international = students from other foreign countries) * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
46 - How many INTERNATIONAL friends did you make? (international = students from other foreign countries)	0 friends	12	12	15
	1 friend	11	17	19
	2-5 friends	88	118	146
	6-15 friends	231	154	141
	16+ friends	427	112	79

46 - How many INTERNATIONAL friends did you make? (international = students from other foreign countries) * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
46 - How many INTERNATIONAL friends did you make? (international = students from other foreign countries)	0 friends	12	12	15
	1 friend	11	17	19
	2-5 friends	88	118	146
	6-15 friends	231	154	141
	16+ friends	427	112	79
Total		769	413	400

46 - How many INTERNATIONAL friends did you make? (international = students from other foreign countries) * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
46 - How many INTERNATIONAL friends did you make? (international = students from other foreign countries)	0 friends	52	58	149
	1 friend	56	74	177
	2-5 friends	650	897	1899
	6-15 friends	1017	2287	3830
	16+ friends	876	4228	5722
Total		2651	7544	11777

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	851,417 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	825,150	16	,000
Linear-by-Linear Association	180,891	1	,000
N of Valid Cases	11777		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,06.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,133	,006	22,035	,000
N of Valid Cases	11777			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

47 - How many CO-NATIONAL friends did you make? (co-national = students from your home country) * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
47 - How many CO-NATIONAL friends did you make? (co-national = students from your home country)	0 friends	53	46	81
	1 friend	75	54	57
	2-5 friends	310	189	172
	6-15 friends	213	88	72
	16+ friends	116	36	19
Total		767	413	401

47 - How many CO-NATIONAL friends did you make? (co-national = students from your home country) * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Rather satisfied	Very satisfied	Total
47 - How many CO-NATIONAL friends did you make? (co-national = students from your home country)	0 friends	401	795	1376
	1 friend	439	1003	1628
	2-5 friends	1169	3122	4962
	6-15 friends	466	1790	2629
	16+ friends	179	838	1188
Total		2654	7548	11783

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	221,460 ^a	16	,000
Likelihood Ratio	223,100	16	,000
Linear-by-Linear Association	,141	1	,707
N of Valid Cases	11783		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 40,43.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,037	,006	5,898	,000
N of Valid Cases	11783			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

49 b) - How much did you learn or improve the local language? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
49 b) - How much did you learn or improve the local language?	Not at all	47	30	39
	Very little	116	65	61
	Little	106	61	67
	Moderate	114	75	131
	Much	117	84	61
	Very much	195	70	33
	Exceptionally	72	23	10
Total		767	408	402

49 b) - How much did you learn or improve the local language? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?

Crosstabulation

Count

	57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?	Total
--	---	-------

		Rather satisfied	Very satisfied	
49 b) - How much did you learn or improve the local language?	Not at all	194	439	749
	Very little	407	977	1626
	Little	381	974	1589
	Moderate	580	1251	2151
	Much	511	1319	2092
	Very much	477	1763	2538
	Exceptionally	97	785	987
Total		2647	7508	11732

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	321,333 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	345,754	24	,000
Linear-by-Linear Association	38,167	1	,000
N of Valid Cases	11732		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 25,66.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	,069	,006	10,738	,000
N of Valid Cases		11732			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

50 b) - How much did you learn or improve the language of instruction? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation
Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
50 b) - How much did you learn or improve the language of instruction?	Not at all	13	12	21
	Very little	10	17	27
	Little	23	19	35
	Moderate	93	78	119

	Much	158	85	57
	Very much	213	71	44
	Exceptionally	66	11	13
Total		576	293	316

50 b) - How much did you learn or improve the language of instruction? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?

Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
50 b) - How much did you learn or improve the language of instruction?	Not at all	98	172	316
	Very little	67	174	295
	Little	154	287	518
	Moderate	484	919	1693
	Much	578	1463	2341
	Very much	456	1989	2773
	Exceptionally	73	675	838
Total		1910	5679	8774

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	476,039 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	482,751	24	,000
Linear-by-Linear Association	39,141	1	,000
N of Valid Cases	8774		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,85.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	,105	,007	14,521	,000
N of Valid Cases		8774			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

51 b) - How much free time did you really have? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
51 b) - How much free time did you really have?	Not at all	4	7	6
	Very little	23	42	42
	Little	28	40	56
	Moderate	155	102	144
	Much	204	107	75
	Very much	248	93	61
	Exceptionally	105	21	21
Total		767	412	405

51 b) - How much free time did you really have? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
51 b) - How much free time did you really have?	Not at all	16	21	54
	Very little	114	113	334
	Little	241	292	657
	Moderate	691	1340	2432
	Much	843	2052	3281
	Very much	595	2546	3543
	Exceptionally	153	1182	1482
Total		2653	7546	11783

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	883,246 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	830,274	24	,000
Linear-by-Linear Association	217,750	1	,000

N of Valid Cases	11783		
------------------	-------	--	--

a. 3 cells (8,6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,86.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,140	,006	22,345	,000
N of Valid Cases	11783			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

52 b) - How much did you improve your education and gained useful academic knowledge related to your study discipline? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
52 b) - How much did you improve your education and gained useful academic knowledge related to your study discipline?	Not at all	8	20	23
	Very little	31	42	52
	Little	54	74	77
	Moderate	215	118	156
	Much	214	97	61
	Very much	188	51	28
	Exceptionally	58	9	7
Total		768	411	404

52 b) - How much did you improve your education and gained useful academic knowledge related to your study discipline? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Rather satisfied	Very satisfied	Total
52 b) - How much did you improve your education and gained useful academic knowledge related to your	Not at all	36	45	132
	Very little	167	244	536
	Little	359	598	1162
	Moderate	930	1873	3292

study discipline?	Much	741	2223	3336
	Very much	360	1932	2559
	Exceptionally	61	618	753
Total		2654	7533	11770

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	867,445 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	827,541	24	,000
Linear-by-Linear Association	194,236	1	,000
N of Valid Cases	11770		

a. 2 cells (5,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,53.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,138	,006	21,914	,000
N of Valid Cases	11770			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

53 b) - How much do you believe you improved your future work, employability and career perspectives by going on an exchange? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
53 b) - How much do you believe you improved your future work, employability and career perspectives by going on an exchange?	Not at all	30	33	33
	Very little	25	48	42
	Little	56	56	78
	Moderate	204	118	138
	Much	208	89	78
	Very much	183	56	24
	Exceptionally	57	14	8
Total		763	414	401

53 b) - How much do you believe you improved your future work, employability and career perspectives by going on an exchange? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
53 b) - How much do you believe you improved your future work, employability and career perspectives by going on an exchange?	Not at all	141	202	439
	Very little	166	232	513
	Little	360	506	1056
	Moderate	867	1798	3125
	Much	666	2093	3134
	Very much	386	1973	2622
	Exceptionally	60	709	848
Total		2646	7513	11737

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	819,835 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	832,480	24	,000
Linear-by-Linear Association	208,650	1	,000
N of Valid Cases	11737		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 15,00.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	,146	,006	23,424	,000
N of Valid Cases		11737			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

54 b) - How much did you learn about the local host-country's culture? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
54 b) - How much did you learn about the local host-country's culture?	Not at all	6	2	8
	Very little	3	16	15
	Little	27	34	70
	Moderate	130	130	143
	Much	263	136	114
	Very much	257	78	42
	Exceptionally	84	17	10
Total		770	413	402

54 b) - How much did you learn about the local host-country's culture? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?

Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
54 b) - How much did you learn about the local host-country's culture?	Not at all	7	12	35
	Very little	46	53	133
	Little	175	210	516
	Moderate	772	1170	2345
	Much	969	2383	3865
	Very much	581	2757	3715
	Exceptionally	96	929	1136
Total		2646	7514	11745

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1062,189 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	1002,831	24	,000
Linear-by-Linear Association	237,337	1	,000

N of Valid Cases	11745		
------------------	-------	--	--

a. 5 cells (14,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,20.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,155	,006	25,060	,000
N of Valid Cases	11745			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

55 b) - How much did you learn about different cultures? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
55 b) - How much did you learn about different cultures?	Not at all	12	7	10
	Very little	12	20	26
	Little	39	50	64
	Moderate	122	114	136
	Much	240	121	97
	Very much	249	86	59
	Exceptionally	90	12	9
Total		764	410	401

55 b) - How much did you learn about different cultures? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Rather satisfied	Very satisfied	Total
55 b) - How much did you learn about different cultures?	Not at all	24	35	88
	Very little	88	86	232
	Little	250	269	672
	Moderate	746	1198	2316
	Much	893	2379	3730

	Very much	575	2625	3594
	Exceptionally	78	937	1126
Total		2654	7529	11758

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	989,816 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	985,974	24	,000
Linear-by-Linear Association	235,302	1	,000
N of Valid Cases	11758		

a. 2 cells (5,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,00.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	,154	,006	24,680	,000
N of Valid Cases	11758			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

56 b) - How much did you learn about / realise your own culture? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither
56 b) - How much did you learn about / realise your own culture?	Not at all	17	18	19
	Very little	33	27	20
	Little	73	39	56
	Moderate	177	115	152
	Much	233	120	88
	Very much	173	64	53
	Exceptionally	56	26	11
Total		762	409	399

56 b) - How much did you learn about / realise your own culture? * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?

Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?		Total
		Rather satisfied	Very satisfied	
56 b) - How much did you learn about / realise your own culture?	Not at all	95	176	325
	Very little	122	274	476
	Little	339	620	1127
	Moderate	805	1657	2906
	Much	766	2273	3480
	Very much	424	1902	2616
	Exceptionally	95	613	801
Total		2646	7515	11731

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	352,623 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	359,424	24	,000
Linear-by-Linear Association	66,910	1	,000
N of Valid Cases	11731		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,05.

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-c	,093	,006	14,735	,000
N of Valid Cases		11731			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

52 - AV - difference between 52 a) and b) * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?			
		Very dissatisfied	Rather dissatisfied	Neither	Rather satisfied
52 - AV - difference between 52 a) and b)	1	264	136	103	942
	2	79	69	82	457
	3	28	42	51	153
	4	9	19	26	64
	5	5	13	6	16
	6	8	5	2	5
	7	0	0	1	0
Total		393	284	271	1637

52 - AV - difference between 52 a) and b) * 57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student? Crosstabulation

Count

		57 - What is your overall level of satisfaction with your STAY abroad as an exchange student?	Total
		Very satisfied	
52 - AV - difference between 52 a) and b)	1	2662	4107
	2	1048	1735
	3	259	533
	4	81	199
	5	23	63
	6	16	36
	7	1	2
Total		4090	6675

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	294,002 ^a	24	,000
Likelihood Ratio	233,047	24	,000
Linear-by-Linear Association	81,921	1	,000
N of Valid Cases	6675		

a. 11 cells (31,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,08.

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-c	-,070	,008	-8,856	,000
N of Valid Cases	6675			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.